

ENERGIEDELSTOFFEN

Een institutioneel onderzoek naar het beleid van de rijksoverheid met betrekking tot de in Nederland aangetroffen energiedelstoffen over de jaren 1946-1994.

PIVOT-rapport nr. 83

Dit rapport is een gezamenlijke uitgave van
Rijksarchiefdienst PIVOT
&
Ministerie van Economische Zaken

s'-Gravenhage 1999

Tekst: Dr. L. Hovy, mevr. drs. H.M. Schrauwers, mevr. drs. A.P. Smit
Vormgeving: Rijksarchiefdienst PIVOT
Illustraties: W.D. Küller
Druk: Drukkerij Enroprint BV

ISSN: .....
ISBN: 90-74442-79-X

© Rijksarchiefdienst/PIVOT. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Rijksarchiefdienst/PIVOT.

INHOUDSOPGAVE

1	VERANTWOORDING	8
1.1	HET ONDERZOEKSTERREIN	8
1.2	INDELING VAN HET RAPPORT	8
1.3	BEPERKINGEN	9
1.4	BIJDRAGEN IN DE TOTSTANDKOMING.....	9
1.5	GEBRUIKSAANWIJZINGEN	10
2	LIJST VAN AFKORTINGEN.....	11
3	BELEIDSFORMULERING.....	16
3.1	ORGANISATORISCH KADER	21
3.1.1	<i>Actoren</i>	21
3.1.2	<i>Overheidsorganen</i>	21
3.2	ORGANISATORISCHE ASPECTEN VAN HET ADVIES- EN OVERLEGKADER	29
3.2.1	<i>Inleiding</i>	29
	Interne advies- en overlegorganen	30
	Externe advies- en overlegorganen	32
	(1) Adviescolleges.....	33
	(2) Overlegorganen	35
4	WETTELIJK KADER	36
4.1	INLEIDING	36
4.2	MIJNWETGEVING VOOR HET NEDERLANDS TERRITORIUM.....	38
4.2.1	<i>Mijnwet 1810</i>	38
4.2.2	<i>Mijnwet 1903 en Mijnreglementen</i>	39
4.2.3	<i>Opsporingswetten delfstoffen</i>	41
4.2.4	<i>Ontgrondingenwet</i>	42
4.2.5	<i>Beleidsregels</i>	43
4.3	MIJNWETGEVING CONTINENTAAL PLAT	44
4.4	INTEGRALE MIJNWETGEVING	46
4.5	WETGEVING AARDOLIECRISISBEHEERSING	47
4.6	OVERIGE WETGEVING	50
5	INTERNATIONALE SAMENWERKING	52
5.1	ALGEMEEN.....	52
5.2	EUROPESE GEMEENSCHAPPEN/UNIE (EG/EU).....	54
5.2.1	<i>Inleiding</i>	54
5.2.2	<i>Steenkolenbeleid van de EGKS en EEG</i>	56
	Beleids- en institutioneel kader	56
	Besluitvorming in het kader van de Hoge Autoriteit EGKS/ EG-Commissie	57
	Besluitvorming in het kader van de Raad van Ministers	59
5.2.3	<i>Aardolie- en aardgasbeleid van de EG/EU</i>	61
	Beleid.....	61
	Besluitvormingsprocedures in EU-verband.....	61
	Nederlandse inbreng in besluitvorming en voorstellen van de Raad van Ministers	62
	Nederlandse inbreng in besluitvorming Europese Commissie	65
	Informatieverstrekking aan de Commissie	69
	Verzoeken om Commissie-beschikkingen	70
5.3	BENELUX	71
5.4	PARCOM, OSCOM EN OSPAR-COMMISSIE	72
5.5	NORTH SEA OFFSHORE AUTHORITIES FORUM (NSOAF).....	75
5.6	NOORDZEE-MINISTERSCONFERENTIE (NZMC)	76
5.7	STANDAARDISATIE-ORGANISATIES	77
5.8	EUROPEAN DIVING TECHNOLOGY COMMITTEE E.D.	78
5.9	EUROPEAN PIPELINE AUTHORITIES COMMITTEE.....	79
5.10	VN-ECONOMISCHE COMMISSIE VOOR EUROPA (ECE)	80
5.11	VN-INTERNATIONALE LABOUR ORGANISATION (ILO).....	82
5.12	VN-INTERNATIONALE MARITIEME ORGANISATIE (IMO)	83

5.13	VN-VERDRAG VAN GENÈVE INZAKE HET CONTINENTAAL PLAT	84
5.14	VN-OLIESCHADEFONDS.....	85
5.15	ORGANISATIE VOOR ECONOMISCHE SAMENWERKING EN ONTWIKKELING (OESO)	86
5.16	INTERNATIONAL ENERGY AGENCY (IEA).....	87
5.16.1	<i>Organisatie</i>	87
5.16.2	<i>Nederlandse inbreng in de besluitvorming</i>	89
5.16.3	<i>Informatieverstrekking aan IEA</i>	91
5.17	NOORDATLANTISCHE VERDRAGSORGANISATIE (NAVO)	93
5.18	NIET-GOUVERNEMENTELE ORGANISATIES	96
5.19	BILATERAAL OVERLEG	97
5.19.1	<i>Inleiding</i>	97
5.19.2	<i>Grensverdragen e.d.</i>	98
5.19.3	<i>Samenwerkingsovereenkomsten</i>	100
5.19.4	<i>Overig incidenteel overleg</i>	101
6	GEOWETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK EN ADVISERING	102
6.1	INLEIDING	102
6.2	ORGANISATORISCH KADER	104
6.3	INTERNATIONALE CONTACTEN EN SAMENWERKING.....	110
6.4	INVENTARISATIES	112
6.5	VERNIEUWEND ONDERZOEK	115
6.6	ADVIES EN INFORMATIE	118
6.6.1	<i>Projectmanagement</i>	118
6.6.2	<i>Officiële kaartseries</i>	119
6.6.3	<i>Overige publieksuitgaven en diensten</i>	122
6.6.4	<i>Adviezen aan de minister van Economische Zaken</i>	124
6.6.5	<i>Adviezen aan overige ministers</i>	125
6.6.6	<i>Informatieuitwisseling met verwante onderzoeksinstituten</i>	126
6.6.7	<i>Adviezen aan lagere overheden en nutsbedrijven</i>	127
6.6.8	<i>Adviezen aan het bedrijfsleven</i>	128
6.6.9	<i>Adviezen aan internationale organisaties</i>	129
6.6.10	<i>Geologische ontwikkelingsprojecten</i>	130
7	STEENKOLENMIJNBOWBELEID	131
7.1	INLEIDING	132
7.2	ALGEMEEN BELEID	135
7.3	ONDERBEHEERSTELLING STEENKOLENMIJNBOW	136
7.4	PUBLIEKRECHTELIJKE BEDRIJFSORGANISATIE	138
7.4.1	<i>Inleiding</i>	138
7.4.2	<i>De MIR en het Bedrijfschap voor de Steenkolenmijnindustrie</i>	140
(1)	Instelling en organisatie van de pbo voor het mijnbedrijf.....	143
7.4.3	<i>Taakuitvoering Mijnindustrieraad</i>	146
	Regulering van het mijnbedrijf	146
	Advisering en informatieverstrekking	147
	Toezicht op de ondernemingsraden in het mijnbedrijf	148
(1)	Toezicht op de ringen en eenheidsvertrouwensmannen.....	150
	Toezicht op de mijnondernemingen	151
	Financieel beheer	152
	Bedrijfsrechspraak	153
	Overige bestuurshandelingen	154
7.4.4	<i>Toezicht op handelen van Mijnindustrieraad</i>	155
7.4.5	<i>Opheffing van het Bedrijfschap</i>	157
7.5	AANSTURING VAN DE STAATSMIJNEN.....	159
7.6	MIJNSLUITING EN HERSTRUCTURERING VAN ZUID-LIMBURG	165
7.6.1	<i>Algemeen kolenbeleid na 1965</i>	165
7.6.2	<i>Sluiting van de mijnen (1965-1974)</i>	166
7.7	DE HERINTRODUCTIE VAN KOLEN	172
7.7.1	<i>Actoren</i>	172
7.8	CONTEXT	174
8	VERGUNNINGVERLENING VOOR OPSPORING EN WINNING	178

8.1	CONCESSIE- EN VERGUNNINGSBELEID	178
8.2	BOORVERGUNNINGEN DELFSTOFFEN NEDERLANDS TERRITOIR	180
8.3	WINNINGSCONCESSIES DELFSTOFFEN NEDERLANDS TERRITOIR	184
8.3.1	. <i>Concessieverlening</i>	186
8.3.2	. <i>Concessieverlening steenkoolwinning van staatswege</i>	191
8.3.3	<i>Financiële verplichtingen aardolie- en aardgasconcessies</i>	193
	Algemeen	194
	Concessies tot 1967.....	195
	Concessies na 1967	196
8.3.4	<i>Financiële verplichtingen zout</i>	197
8.3.5	<i>Financiële verplichtingen steenkool en steenkoolgas</i>	198
8.3.6	<i>Niet-financiële verplichtingen</i>	199
8.3.7	<i>Toezicht houden</i>	201
8.3.8	<i>Staatsdeelneming in exploitatie</i>	202
8.4	OPSPORINGSVERGUNNINGEN AARDOLIE EN AARDGAS OFFSHORE	204
8.5	WINNINGSVERGUNNINGEN AARDOLIE EN AARDGAS OFF-SHORE.....	208
8.5.1	<i>Advisering</i>	209
8.5.2	<i>Vergunningverlening</i>	210
8.5.3	<i>Financiële verplichtingen</i>	212
8.5.4	<i>Staatsdeelneming</i>	214

9 . EXPLORATIE EN EXPLOITATIEWERKZAAMHEDEN FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.

9.1	MIJNBOWPROCESSEN.....	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
9.2	TERMINOLOGIE	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
9.3	TOELATING VAN MIJNBOWWERKZAAMHEDEN	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
9.4	MIDDELEN INTERN TOEZICHT MIJNONDERNEMINGEN	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
9.4.1	<i>Mijn- en boorwerken en mijnbouwinstallaties</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
9.4.2	<i>Mergelgroeven</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
9.5	VERKENNINGSONDERZOEK	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
9.6	ONTGINNINGSPAN BITUMINA	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
9.7	ONTWIKKELING VAN LOCATIES EN INSTALLATIES	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
9.7.1	<i>Mijn- en boorwerken en mijnbouwinstallaties</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
9.7.2	<i>Mergelgroeven</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
9.8	BOUW, ONDERHOUD EN OPERATIE VAN BOOR- EN PRODUCTIE-INSTALLATIES	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
	GEDEFINIEERD.	
9.8.1	<i>Mijn- en boorwerken en mijnbouwinstallaties</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
9.8.2	<i>Ondergrondse werken</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
9.8.3	<i>Mergelgroeven</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
9.9	BOUW, ONDERHOUD EN OPERATIE VAN PIPELEIDINGEN.....	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
9.10	KARTERINGEN EN METINGEN	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
9.11	BUITENBEDRIJFSTELLING EN NAZORG.....	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
9.12	ARBEIDSSOMSTANDIGHEDEN, VEILIGHEID EN GEZONDHEID ...	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
9.12.1	<i>Mijn- en boorwerken en mijnbouwinstallaties</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
9.12.2	<i>Ondergrondse mijnwerken</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
9.12.3	<i>Mergelgroeven</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
9.13	TOELATING VAN LOZINGEN OP ZEE	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
9.14	BIJDRAGE IN RAMPENPREVENTIE EN -BESTRIJDING	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.

10 STAATSTOEZICHT OP DE MIJNBOW ..... FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.

10.1	STAATSTOEZICHT OP DE MIJNEN E.A. ACTOREN	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
10.2	AANSTURING VAN SODM EN ARBEIDERS-CONTROLEURS	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
10.2.1	<i>Mijn- en boorwerken, mijnbouwinstallaties</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
10.2.2	<i>Ondergrondse werken</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
10.2.3	<i>Handhavingsbeleid en instrumenten</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
	Algemeen	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
	Zorgsystemen en audits	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
10.2.4	<i>Inspecties</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
	Mijn- en boorwerken, mijnbouwinstallaties	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
	Ondergrondse werken	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
10.2.5	<i>Incidentenonderzoek</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>

Mijn- en boorwerken, mijnbouwinstallaties	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Ondergrondse werken	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Mergelgroeven	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
10.2.6 <i>Verwerken van administratieve verplichtingen</i>	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Algemeen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Verkenningsonderzoek	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Plaatsing, reparatie en onderhoud van boorwerken e.d.	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
(1) Mijn- en boorwerken, mijnbouwinstallaties	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
(2) Ondergrondse werken	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Boringen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Karteringen en metingen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
(1) Mijn- en boorwerken, mijnbouwinstallaties	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
(2) Mergelgroeven	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
10.2.7 <i>Verlaten van mijnwerken; verwijderen van mijnbouwinstallaties</i>	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
gedefinieerd.	
Mijn- en boorwerken, mijnbouwinstallaties	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Ondergrondse werken en mergelgroeven	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Aanleg en onderhoud van pijpleidingen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Arbeidsomstandigheden, veiligheid en gezondheid	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
(1) Mijn- en boorwerken, mijnbouwinstallaties	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
(2) Ondergrondse werken	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Afvoer van afvalstoffen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Historische bodemschatten	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
10.2.8 <i>Klachtenbehandeling</i>	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
10.2.9 <i>Evalueren van calamiteitenoefeningen</i>	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
10.2.10 <i>Toezicht op nazorg</i>	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Vergoeding van mijnschade	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Monitoren en onderzoeken van bodembewegingen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
10.3 OPSPORING EN VERVOLGING	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.

11 VERVOER, HANDEL EN RAFFINAGE VAN AARDOLIEFOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.

11.1 INLEIDING	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
11.2 MARKT- EN INDUSTRIEBELEID	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
11.2.1 <i>Actoren</i>	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
11.2.2 <i>Marktwerking</i>	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
11.2.3 <i>Olieraffinage en producten</i>	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
11.2.4 <i>Tankstations en LPG-beleid</i>	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
11.3 FACILITERING VAN HET VERVOER EN OPSLAG	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
11.3.1 <i>Algemeen</i>	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
11.3.2 <i>Buisleidingstransport van olie en gas</i>	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Beleidskader en actoren	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Tracéplanning en aanleg	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
'Openbare' buisleidingen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
(1) Inleiding	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
(2) Aardolieleiding Rijnmond-Amsterdam	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
(3) Buisleidingenstraat Zuidwest-Nederland	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
11.3.3 <i>Overig vervoer</i>	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
11.3.4 <i>Opslag</i>	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
11.3.5 <i>Aardoliecrisismanagement</i>	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Kader en afbakening	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Aardolie en economisch crisismanagement	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Actoren	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Voorbereiding: voorraadvorming van aardolieproducten	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
(1) Verplichte voorraden bij producenten en handelaren	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
(2) Centraal voorraadbeheer door de (ICOVA)	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Uitvoerende aardoliecrisismaatregelen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
(1) Crisismaatregelen aan de aanbodzijde	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
(2) Crisismaatregelen aan de vraagzijde	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Handhaving	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.

12 AARDGASBELEID ..... **FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.**

12.1 INLEIDING	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
12.2 AARDGASBELEID, PERIODE 1945 TOT CA 1960	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.

12.2.1	<i>Inleiding</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
12.2.2	<i>Het beleid</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
12.2.3	<i>De organisatie</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
	Staatsgasbedrijf	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
	NV Nationale Gas Maatschappij	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
12.2.4	<i>In- en verkoop van aardgas</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
12.3	AARDGASBELEID, PERIODE CA 1960 TOT 1995	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
12.3.1	<i>Inleiding</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
12.3.2	<i>Ontwikkelingen op hoofdlijnen in het integrale aardgasbeleid</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
12.3.3	<i>Gasreservebeleid</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
12.3.4	<i>Gasinzetbeleid</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
12.3.5	<i>Inrichting aardgassector en toezicht op het beleid</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
	Het Nederlandse "gasgebouw"	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
	Energie Beheer Nederland BV	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
	Samenwerking EBN en NAM	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
	Maatschap Groningen	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
	NV Nederlandse Gasunie	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
12.3.6	<i>Organisatie in- en verkoop</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
12.3.7	<i>Inkoop</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
	Nationaal	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
	Internationaal	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
12.3.8	<i>Verkoop</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
	Gasdistributiebedrijven	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
	Grootverbruikers	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
	(1) Potjesgas	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
	(2) Exportafnemers	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
12.4	GASPRIJZENBELEID	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
12.4.1	<i>Voor de export</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
12.4.2	<i>Meeropbrengstverdeling Gronings aardgas</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
12.4.3	<i>Aanwending aardgaswinsten</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
	Gentleman's Agreement met Shell en Esso	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
12.4.4	<i>Aanwending gasbaten Staat</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
	Fonds Economische Structuurversterking	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
13	MILIEUCONVENANTEN OLIE EN GASWINNINGSINDUSTRIE.	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
14	BEZWAAR EN BEROEP	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
14.1	INLEIDING	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
14.2	BEZWAARPROCEDURE	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
14.3	BEROEPSPROCEDURE	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
14.3.1	<i>Raad van Beroep voor het Mijnwezen</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
	Organisatie	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
	Taak	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
14.3.2	<i>De minister van Economische Zaken</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
14.3.3	<i>De Raad van State</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
14.3.4	<i>Sector bestuursrecht van de rechtbank</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
14.3.5	<i>College van Beroep voor het Bedrijfsleven</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
15	BIJLAGEN	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
15.1	BIJLAGE 1: REGELGEVING	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
15.1.1	<i>EG-regelgeving</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
15.1.2	<i>Overige internationale regelgeving</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
15.1.3	<i>Nationale regelgeving</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
15.2	BIJLAGE 2: KAMERSTUKKEN:	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
15.3	BIJLAGE 3: GEÏNTERVIEWDE PERSONEN	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
15.4	BIJLAGE 4: INVENTARISATIE BESTANDEN RIJKS GEOLOGISCHE DIENST	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
16	LITERATUURLIJST	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.

1 Verantwoording

De rapportage inzake het delfstoffenbeleid is een deelonderzoek van het institutioneel onderzoek van het energiebeleid. Het resultaat levert verreweg het omvangrijkste deel op van het onderzoek. Voor de verantwoording van de totstandkoming van dit onderzoek wordt men ook verwezen naar deel I van het rapport voorzover de onderzochte processen het geheel van het energiebeleid betreft. In dat deel bevindt zich ook een eel inzake algemene energiepolitiek..

Voor het rapport tekenen dr. L. Hovy, mevr. Drs. H. Schrauwers en mevr. Drs. A.P. Smit. De paragraaf inzake de uitvoering van de Mijnsluitingen (nr. ....) is van de hand van mevrouw drs. H. Schrauwers (EZ/IZ).. De verantwoording in dit rapport betreft derhalve de afbakening van het delfstoffenbeleid en de verwijzing naar 'verwante' processen die niet in dit rapport zijn verwerkt.

Handelingen van de minister van EZ kunnen dus ook in andere PIVOT-rapporten beschreven zijn; zoveel mogelijk is daarnaar verwezen. Een lijst van reeds vastgestelde PIVOT-rapporten is achterin dit deel opgenomen.

1.1 Het onderzoeksterrein

Onderwerp van dit deelrapport is het energiebeleid van de rijksoverheid, voor zover het de energiebronnen steenkool, aardolie en aardgas betreft. Naast deze energiebronnen is er nog een groep delfstoffen die in Nederland eveneens uit de diepe ondergrond gehaald wordt: steenzout, K-Mg zouten (d.i. kalium- en magnesiumhoudende zouten) en mergel. Ook deze delfstoffen behoren tot het onderzoeksterrein. Al bij al gaat het dus om de delfstoffen uit de diepe ondergrond. Deze delfstoffen worden door middel van ondergrondse winning gedolven. Het onderzoeksterrein valt min of meer samen met het takenpakket van drie onderdelen van het Ministerie van Economische Zaken: de directie Olie en Gas (EOG), Directoraat-Generaal voor Energie (DGE), en de buitendiensten het Staatstoezicht op de Mijnbouw (SodM) en de (voormalige) Rijksgeologische Dienst (RGD). De minister van Economische Zaken (EZ) is de verantwoordelijke minister.

Buiten het onderzoeksterrein valt het rijksbeleid met betrekking tot de delfstoffen die op de rivier- of zeebodem of onmiddellijk onder het landoppervlakte worden aangetroffen, zoals schelpen, zand en klei. Deze zg. *oppervlakedelfstoffen*, waartoe ook turf behoort, worden via dagbouw (afgravingen, open groeven of zuigputten) gedolven. Sedert de jaren zestig is niet de minister van EZ, maar de minister van Verkeer en Waterstaat verantwoordelijk voor het ontgrondingsbeleid. Het ontgrondingsbeleid van het rijk is beschreven in het PIVOT-rapport nr. 28 (Waterstaat).¹

Aardwarmte wordt, hoewel eveneens in de diepe ondergrond voorkomend, in het deelrapport energiebesparing en duurzame energie behandeld (Deel I van het rapport Energiebeleid).

1.2 Indeling van het rapport

Het steenkolen, aardolie- en aardgasbeleid van de minister van EZ omvat alle stadia van de energievoorziening, de zg. energieketen. De eerste schakel wordt gevormd door de opsporing van energiebronnen, de tussenschakels bestaan uit de conversie van primaire energiedragers tot secundaire energiedragers (b.v. electriciteit of benzine), vervoer en aflevering, eventuele volgende conversie, de laatste schakel is het eindverbruik van energieproducten.

---

¹ Noot 1 Zie aldaar, hoofdstuk 5.

Het gebruik van energiedragers als grondstof voor de chemische industrie, b.v. het aanwenden van aardgas voor de productie van kunstmest, rekende ik niet tot de energievoorziening. De schakels van de energieketen vindt men in grove trekken terug in de indeling van dit rapport. Daaraan vooraf gaat een aantal overkoepelende hoofdstukken. In hoofdstuk 2 worden de hoofdlijnen van het rijksbeleid geschetst. Hoofdstuk 3 t/m 5 geven het organisatorische, het wettelijke en het internationale kader. De daarop volgende hoofdstukken 6 t/m 8 hebben een minder algemeen karakter, maar kunnen toch niet tot één schakel van de energieketen teruggebracht worden. De hoofdstukken 9 t/m 12 betreffen de opsporing en winning, de vergunningverlening hiertoe, en het toezicht op de mijnbouwprocessen. Hoofdstuk 13 handelt over het markt- en industriebeleid, in het bijzonder de raffinage van aardolie, het vervoer en de voorziening van aardolie in crisistijd. Hoofdstuk 14, over bezwaar en beroep, kan t.z.t. grotendeels opgaan in andere PIVOT-rapporten en heeft dus een voorlopig karakter.

1.3 Beperkingen

Twee onderdelen van het onderzoeksterrein zijn niet uitputtend behandeld. Het gaat om het handelen van Staatsmijnen/DSM (1945-1966) en om het handelen van de rijksoverheid op het gebied van het energiecrisismanagement.

In het eerste geval is slechts het handelen van de rijksoverheid in relatie tot Staatsmijnen als staatsbedrijf beschreven, d.w.z. de financieel-bestuurlijke verhouding tussen rijksoverheid en Staatsmijnen. De handelingen van Staatsmijnen *als productiebedrijf* zijn niet opgenomen. Dit vergt een apart, omvangrijk onderzoek, vergelijkbaar met de PIVOT-onderzoeken die bij de PTT en bij de Rijkspostspaarbank en de Postcheque- en Girodienst zijn gehouden.² Bezien moet worden, of een dergelijk onderzoek, na de recente afsluiting van het inventarisatieproject bij *Dutch State Mines* (DSM) en de daarop volgende overbrenging van de archieven van Staatsmijnen tot 1966 naar het Rijksarchief in de provincie Limburg, nog opportuun is.

Het onderzoek inzake het crisismanagement in de energiesector beperkt zich tot het aardoliecrisisbeleid. Alleen voor de aardolievoorziening ontstond tijdens de onderzoeksperiode een crisis waarvoor de rijksoverheid speciale maatregelen heeft genomen. Overige maatregelen vloeien voort uit een centraal aangestuurd beleidsterrein, dat slechts in werking treedt indien er een noodtoestand aanwezig is.

1.4 Bijdragen in de totstandkoming

Het onderzoek is gebaseerd op desktop-research. Belangrijke bronnen zijn wet- en regelgeving, rijksbegrotingen, beleidsdocumenten, jaarverslagen, brochures, literatuur. Daarnaast werden interviews gehouden met beleidsmedewerkers. De resultaten werden naderhand door de beleidsdirectie EOG en de twee buitendiensten getoetst. De interviews, commentaren en documentatie leverden een essentiële bijdrage aan dit deelrapport. Ook werd bij enkele brancheorganisaties informatie ingewonnen (zie hoofdstuk 3). In een van de bijlagen is een overzicht van de betrokkenen, aan wie ik bij deze mijn grote dank betuig, gegeven.

Het hoofdstuk over het aardgasbeleid is van de hand van mevrouw drs. A.P. Smit, PIVOT-onderzoekster bij de sectie Onderzoek en Ontwikkeling van de afdeling Documentaire Informatievoorziening, Directie Interne Zaken van het Ministerie van Economische Zaken. Mevrouw drs. H.M. Schrauwers, eveneens PIVOT-onderzoekster bij de sectie Onderzoek en Ontwikkeling, schreef de laatste twee paragrafen van het hoofdstuk kolenmijnbouwbeleid, die handelen over de mijnsluiting. De overige hoofdstukken zijn van de hand van dr.L.H.M.

Noot 2 Zie de Postbank-publikatie: De gelddiensten bekeken. Een rapport ten behoeve van de overbrenging van de archieven van de Rijkspostspaarbank en de Postcheque- en Girodienst, 1881-1985 (Amsterdam, 1995).

Het onderzoek is in de periode mei 1995-augustus 1997 uitgevoerd, vanaf 1 januari 1997 full-time. Na de interne toetsing van het PIVOT-team en nader advies te hebben ingewonnen van enkele zegslieden die achterin dit rapport worden vermeld, werd de tekst in januari 1998 en in 1999 op sommige punten aangepast. De technische eindredactie werd voltooid in december 1999.

1.5 Gebruiksaanwijzingen

Actoren

De actor is doorgaans de minister van Economische Zaken. Uitvoerende directies zijn de beleidsdirectie Olie en Gas van het Directoraat-Generaal voor Energie (DGE/EOG) en de stafdirectie WJA (Wetgevende en andere Juridische Aangelegenheden). Uitvoerende buitendiensten zijn SodM en RGD.

Voor DGE/EOG leze men ook de voorgangers van de directie en het directoraat.

Van juni 1945 tot juli 1946 heette de minister van EZ 'minister van Handel en Nijverheid'.

Produkten

Bij 'produkten' wordt meestal alleen het eindprodukt opgegeven. In de opmerking wordt soms de handeling ontleed in activiteiten. Ook langs deze weg kan men de samenstelling van een handeling/dossier achterhalen. Indien uit de omschrijving van de handeling duidelijk is, wat het produkt is (b.v.: verlenen van vergunningen; produkt: vergunningen), wordt het produkt achterwege gelaten.

Verwijzingen in de noten en bronnen

In de noten en bronnen wordt verwezen naar verkorte titels van wet- en regelgeving, kamerstukken, literatuur e.d. In de bijlagen vindt men de volledige titels.

Voorlichting

Voor activiteiten betreffende voorlichting aan derden - door brieven, hoorzittingen, presentaties e.d. - is geen handeling geformuleerd. Voorlichting dienst voornamelijk ter toelichting van de processen zoals die door de actoren worden uitgevoerd en worden althans in dit deelrapport niet als een afzonderlijk beleidsinstrument beschouwd. Deze activiteiten vallen onder een van de handelingen.

2 Lijst van afkortingen

AER	Algemene Energie Raad
Amvb	Algemene maatregel van bestuur
A&R	Aanwijzingen en richtlijnen SodM
ARBO	Arbeidsomstandigheden (Wet)
AW	Archiefwet
AWB	Algemene Wet bestuursrecht
AZ	Algemene Zaken (minister/Ministerie van)
BEB	Buitenlandse Economische Betrekkingen (Directoraat-Generaal voor de -)
BIG	Buisleiding Industrie Gilde
BiZa	Binnenlandse Zaken (minister/Ministerie van)
BSEG	Bureau voor de Statistiek van de Europese Gemeenschappen
BSK	Besluit straling kernenergie
BuiZA	Buitenlandse Zaken (minister/Ministerie van)
CBB	College van Beroep voor het Bedrijfsleven
CdK	Commissaris der Koningin
CECC	Civil Emergency Coordination Cell
CEIA	Coördinatiecommissie voor Europese Integratie- en Associatieproblemen (BuiZA)
CERM	Coordinated emergency response measures
CERT	Committee on Energy Research and Technology
CEW	Commissie Elektriciteitswerken
CHARM	Chemical Hazard Assessment and Risk Management (Projectgroep)
CIM	Coördinatiecommissie voor Internationale Milieuvraagstukken
CMPC	Commissariaat Militaire Productie en Crisisbeheersing
CoCo	Coördinatiecommissie (= CEIA)
COCONUT	Commissie Concentratie Nutsbedrijven
Coreper	Comité des Représentants Permanents (EG)
COVA	(Stichting) Centraal Orgaan Voorraadvorming Aardolieproducten
CP	Continentaal Plat
CRM	ministerie van Cultuur Recreatie en Maatschappelijk werk
DEA	Danish Energy Agency DK.
DEF	Defensie (Ministerie van)
DG	Directoraat-Generaal
DGE	Directoraat-Generaal Energie(voorziening) (EZ)
DGI	Directoraat-Generaal voor de Industrie (EZ)
DGM	Directoraat-Generaal Milieubeheer (VROM)
DGRWS	Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat (V&W)
DGSM	Directoraat-Generaal Scheepvaart en Maritieme Zaken (V&W), per 1 mei 1997 DG Goederenvervoer
DGV-TNO	Dienst Grondwaterverkenning TNO
DP	Directie Prijzen
DPC	Defensie Planning Comité (van de NAVO)
DSM	Dutch State Mines (= NV Nederlandse Staatsmijnen)
E-plan	Elektriciteitsplan
EB	Algemeen Energiebeleid (directie DGE)
ECE	Economische Commissie voor Europa
ECG	Energy Coordinating Group
ECOSOC	Economisch en Sociaal Comité (EG)#

EEG	Europese Economische Gemeenschap
EG	Europese Gemeenschappen
EGKS	Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal
EnergieNed	Vereniging van energiedistributiebedrijven in Nederland
EOG	Energie/Olie en Gas (directie DGE)
EPON	NV Electriciteits-Produktiemaatschappij Oost- en Noord-Nederland
EPZ	NV Electriciteits-Produktiemaatschappij Zuid-Nederland
ES	Economische Structuur (Directoraat-Generaal voor -)
EU	Europese Unie
EZ	Economische Zaken (Ministerie/minister van -)
EZH	NV Electriciteitsbedrijf Zuid-Holland
FES	Fonds Economische Structuurversterking
FEZ	Financieel-economische Zaken
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade
GS	Gedeputeerde Staten
GSL	Gezamenlijke Steenkolenmijnen in Limburg
HA	Hoge Autoriteit
HdEK	Handelingen der Eerste Kamer
HdTK	Handelingen der Tweede Kamer
HID	Hoofdingenieur-directeur
HSE	(Health & Safety Executive UK),
IADC	International Association of Dredging Companies
ICA	Interdepartementale Commissie Aardolieproblematiek
ICCE	Interdepartementale Contact Commissie voor de EGKS
ICES	Interdepartementale Commissie voor het Economisch Structuurbeleid
ICOVA	(Stichting) Interim Centraal Orgaan Voorraadvorming Aardolieproducten
I&D	Industrie en Diensten (Directoraat-Generaal voor -)
IEA	International Energy Agency
IEM-richtlijn	EG-richtlijn Interne Energiemarkt.
IEP	Internationaal Energieprogramma (Overeenkomst -)
IGCP	International Geological Correlation Programme
IGM	Inspecteur-generaal der Mijnen
IGU	International Geographical Union
INQUA	International Union for Quaternary Research
IPO	Interprovinciaal Overleg
IRO	Industriële Raad voor de Oceanologie
ISAG	Industriële Adviesgroep Voorziening
IUGS	International Union of Geological Sciences
iwtr	In werkingtreding (van een regeling)
IZ	Interne Zaken (centrale directie EZ)
KB	Koninklijk besluit
kb	'Klein' koninklijk besluit
KEW	Kernenergiewet
KIVI	Koninklijk Instituut van Ingenieurs
L&V	Landbouw en Visserij (minister/Ministerie van)
LCCM	Landelijke Coördinatie Commissie Milieuhandhaving
LNV	Landbouw, Natuurbehoud en Visserij (minister/Ministerie van -)
LOBA	Landes Ober Bergamt/Clausthal Duitsland
LSEO	Landelijke Stuurgroep Energie-onderzoek
m.e.r.	Milieu-effectrapportage
LPG	Liquified petroleum gas

MJA	Meerjarenaafpraak inzake energiegebruik bij een energie-convenant.
MER	Milieu-effectrapport
MEZ	Minister van Economische Zaken
MIR	Mijnindustrieraad
MOR	Meeropbrengstenregeling
MoU	Memorandum of Understanding
mr	Ministeriële regeling
MR	Mijnreglement
MR39	Mijnreglement 1939
MR64	Mijnreglement 1964
MRCP	Mijnreglement Continentaal Plat
MvT	Memorie van toelichting
NAM	Nederlandse Aardolie Maatschappij
NAR	Noordatlantische Raad
NARB	Nederlandse Associatie van Reders van Bijstandsboten
NATO	North Atlantic Treaty Organisation
NAVO	Noord-Atlantische Verdragsorganisatie
NCWA's	NATO Civil Wartime Agencies
NEA	Nucleair Energie Agentschap
NEI	Nederlands Economisch Instituut
NEOM	Nederlandse Energie Ontwikkelings Maatschappij BV
NER	Nederlandse Emissierichtlijn
NGO's	Non-gouvernementele organisaties
NITG	Nederlands Instituut voor Toegepaste Geowetenschappen TNO
NKD	Nieuwe Koers documenten
NMP	Nationaal Milieubeleidsplan
NOH	Nationaal Onderzoeksplan Hergebruik Afval
NOP	Nationaal Onderzoeksplan
NOK	Nationaal Onderzoeksplan Kolen
NOVEM	Nederlandse Ontwikkelingsmaatschappij voor Energie en Milieu
NOVOK	Nederlandse Organisatie van Olie- en Kolenhandelaren
NOZ	Nationaal Onderzoeksplan Zonne-energie
NPD	Norwegian Petroleum Directorate Norge
NRCP	Nadere regelen Continentaal Plat
NRMR	Nadere regelen Mijnreglement 1964
NvT	Nota van toelichting
NVGA	Nederlandse Vereniging voor Groothandel in Aardolieprodukten
NWOO	NATO Wartime Oil Organisation
NZMC	Noordzee-ministersconferentie
OCC	Oliecontactcommissie
/OECD	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OEES	Organisatie voor Europese Economische Samenwerking
OECE/OEEC	Organisatie voor Europese Economische Samenwerking
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
o.g.v.	Op grond van
O.N.	Oranje Nassau (Mijnen)
OPEC	Organization of Petroleum Exporting Countries
OR	Ondernemingsraad
OVS	Overeenkomst van Samenwerking (onderdeel van een milieuconvenant)
O&W	Onderwijs en Wetenschappen
PARCOM	Parijse Commissie (verdragsorgaan)

Pbo	Puliekrechtelijke bedrijfsorganisatie
PbEG	Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen
PEG	Petroleum Experts Group
PG	Projectgroep
PICO	Projectgroep Interim Centraal Orgaan
PIVOT	Project Invoering Verkorting Overbrengingstermijn (RAD)
PKB	Planologische kernbeslissing
PKHN	Permanente Kontaktgroep Handhavingsdiensten Noordzee
PKON	Permanente Kontaktgroep Opsporingsdiensten Noordzee
plv.	Plaatsvervangend
POR	Prijzen, Ordening en Regionaal Beleid (Directoraat-Generaal voor -)
PPC	Planningscomité voor de Petroleumprodukten
PPD	Provinciale Planologische Dienst
PV	Permanente Vertegenwoordiger
pv	Proces-verbaal
RAD	Rijksarchiefdienst
RARO	Raad van Advies voor de Ruimtelijke Ordening (VROM)
RBM	Regio's, Bedrijfsomgeving en Milieu (directie ES)
REA	Raad voor Economische Aangelegenheden (van de Ministerraad)
RGD	Rijks Geologische Dienst (EZ)
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne
RKB	Rijkskolenbureau
RPC	Rijks Planologische Commissie
RPD	Rijks Planologische Dienst (VROM)
Rvc	Raad van commissarissen
RvT	Raad van Toezicht
RWS	Rijkswaterstaat (V&W)
SAG	Samenwerkende Aardkundige Gegevensverstreckende Instituten
SBUI	Structuurschema Buisleidingen
SEQ	Standing Group on Emery Questions
SER	Sociaal-Economische Raad
SG	Secretaris-generaal
SHV	Steenkolen-Handelsvereniging
SIC	Sanering Interdepartementale Commissies
SHCMOEI	Safety and Health Committee for Mining and other Extracting Industries
SodM	Staatstoezicht op de Mijnen (EZ)
SOM	Standing Group on the Oil Market
SoZa	Sociale Zaken (Ministerie/minister van -)
SoZaVo	Sociale Zaken en Volksgezondheid (Ministerie/minister van -)
SoZaWe	Sociale Zaken en Werkgelegenheid (Ministerie/minister van -)
SLT	Standing Group on Long-term Cooperation
Stas	Staatssecretaris
Stb.	Staatsblad
Stcrt.	Staatscourant
Stiboka	Stichting voor Bodemkartering
THD	Technische Hogeschool Delft
TNO	Nederlandse Organisatie voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek
TNO-GG	TNO-Instituut voor Grondwater en Geo-Energie (TNO-GG)
Trb.	Traktatenblad
TUD	Technische Universiteit Delft
TWG	Technical Working Group (PARCOM)

UAR	Uniform aanbestedingsreglement
UAV	Uniforme administratieve voorwaarden voor de uitvoering van werken
UNCTAD	United Nations Conference for Trade Development
UTP	Unit Transport by Pipe
VBB	Verordeningenblad Bedrijfsorganisatie (SER)
VDEN	Vereniging van Directeuren van Elektriciteits-bedrijven in Nederland
VEEN	Vereniging van Exploitanten van Elektriciteitsbedrijven in Nederland
VELIN	Vereniging van Leidingeigenaren in Nederland
V&W	Verkeer en Waterstaat (minister/Ministerie van)
VGM	Veiligheid, gezondheid en milieu
VINEX	Vierde Nota over de ruimtelijke ordening extra
VN	Verenigde Naties
VNA	Vereniging van de Nederlandse Aardolie-industrie
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VOMIL	Volksgezondheid en Milieuhygiëne (minister/Ministerie van)
VRO	Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening (minister/Ministerie van)
VROM	Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (minister/Ministerie van)
WABM	Wet algemene bepalingen milieuhygiëne
WJA	Wetgeving en andere Juridische Aangelegenheden (stafdirectie van EZ)
WMB	Wet milieubeheer
WRO	Wet op de ruimtelijke ordening
WRR	Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (AZ)
WVA	Wet voorraadvorming aardolieprodukten
WVC	Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur (minister/Ministerie van)
WVS	Welzijn, Volksgezondheid en Sport (minister/Ministerie van)

3 Beleidsformulering

In de twintigste eeuw zijn steenkool, aardolie en aardgas de belangrijkste energiebronnen.³ Ingedeeld naar tijdvak wordt de periode tot 1860 overheerst door turf, de volgende honderd jaar door steenkool, de tijd daarna door aardolie en -gas. Circa 1995 nemen olie, gas en steenkool ongeveer 80 % van het primaire energiegebruik in West-Europa voor hun rekening. In Nederland, dat een zeer energie-intensieve economie heeft, is dit percentage nog hoger.

In dit hoofdstuk worden de hoofdlijnen van het beleid van de rijksoverheid m.b.t. de energiedelfstoffen uit de diepe ondergrond getrokken. Bruinkool, zout en mergel zijn hierbij buiten beschouwing gelaten.

Tot aan het einde van de negentiende eeuw heeft het rijk geen noemenswaardige bemoeienis met de energiesector. Uit de Franse tijd stamt de Mijnwet van 1810, die het juridische kader voor de opsporing en winning van delfstoffen geeft, en voor het Nederlandse territoir nog steeds van kracht is. Een belangrijk voorschrift is art. 5, waarbij bepaald wordt dat de ontginning van mijnen slechts met een concessie van het rijk mogelijk is. De concessie geeft de mijn in - eeuwigdurende - eigendom, hetgeen het staatseigendom van de mijn veronderstelt. Lange tijd echter was de wet slechts van toepassing op een of twee Zuidlimburgse steenkolenmijnen en op een aantal kleine mergelgroeven, eveneens in Zuid-Limburg gelegen. De (kolen)gasvoorziening was in de negentiende eeuw een plaatselijke aangelegenheid, waarbij de gemeenten al vrij snel de exploitatie van het gasbedrijf op zich namen.

In de tweede helft van de negentiende eeuw raakte het rijk door de internationale belangstelling voor het steenkolenbekken in Zuid-Limburg meer betrokken bij de energiesector. Het grote aantal concessieaanvragen voor steenkoolwinning dwong de rijksoverheid een concessiebeleid te ontwikkelen. De regering stond onder meer voor de vraag, of de concessieverleningen aan (meestal) buitenlandse bedrijven de nationale kolenvoorziening niet in gevaar zouden brengen. Welke motieven er ook aan het besluit ten grondslag lagen: in 1901 werd bij wet de exploitatie van het nog niet in concessie uitgegeven Limburgse kolenveld aan een - in 1902 bij koninklijk besluit opgericht - staatsbedrijf opgedragen.

Ongeveer in dezelfde tijd wordt het wettelijk stelsel aanzienlijk uitgebreid door de invoering van de Mijnwet 1903 en het Mijnreglement 1906. Toezicht op de naleving van de mijnwettelijke voorschriften houdt het Staatstoezicht op de Mijnen (SodM), een onderdeel van het Ministerie van Economische Zaken. Staatsmijnen nam tot 1930 successievelijk vijf mijnzetels in bedrijf en groeide in de komende decennia uit tot de grootste werkgever in Zuid-Limburg. Een steeds belangrijker bedrijfs onderdeel vormen vanaf 1930 de chemische activiteiten. Omdat Staatsmijnen uit cokes gas produceert, heeft de staat via Staatsmijnen een belangrijk aandeel in de gasproductie en in de lange afstand distributie naar de gemeentelijke gasbedrijven in Zuid-Nederland.

In de eerste helft van de twintigste eeuw is de staat ook via de opsporing nauw betrokken bij de kolenvoorziening. De in 1903 opgerichte Dienst Rijksopsporing van Delfstoffen brengt de voorkomens van delfstoffen in Nederland in kaart en heeft hiertoe, in afwijking van de Mijnwet van 1810, tot 1923 het monopolie. Deze dienst ontdekt in 1924 de eerste aardolie in Nederland.

Anders dan in Duitsland, waar bruinkool een niet geringe

---

³ Noot 3 Voor het volgende, Eerste en Tweede Energienota (1974 en 1979), De Maar, Energierecht, hoofdstuk 3 en 7.

bijdrage levert aan de elektriciteitsproductie, heeft de bruinkoolwinning in ons land nooit veel voorgesteld. Bruinkoolgroeven zijn vooral tijdens de twee wereldoorlogen geëxploiteerd, toen er schaarste aan steenkool bestond. In 1962 sloot de laatste groeve in Nederland.⁴

Na de Tweede Wereldoorlog zijn drie ontwikkelingen van wezenlijk belang: ten eerste de vervanging van steenkool - als brandstof en als grondstof - door aardolie en aardgas, ten tweede de ontdekking en exploitatie van aardolie- en aardgasvelden in Nederland, en ten derde de repercussies van de aardoliecrisis van 1973.

De eerste ontwikkeling kwam niet onverwacht, maar verliep sneller dan verwacht. Het aandeel van steenkool in de energiehuishouding van Nederland zakte van ca. 75 % in 1950 naar iets minder dan 50 % in 1960 en vervolgens tot ca. 10 % in 1970, terwijl het percentage aardolie omhoog schoot van 5 % in 1950 tot 50 % in 1960. De regering nam in 1965 het besluit de mijnen op vrij korte termijn te sluiten. Staatsmijnen was bij de reconstructie van Zuid-Limburg instrumenteel.

De tweede ontwikkeling is niet minder belangrijk. Na meer dan vijftig jaar moest Nederland zich opnieuw beraden over zijn delfstoffenbeleid. Zou de staat zelf de exploitatie ter hand nemen, zoals hij bij de steenkolenwinning had gedaan, en zo niet, onder welke voorwaarden zou Nederland zijn bodemschatten dan exploiteren?

Het toekomstige aardgasbeleid werd in de Aardgasnota-De Pous (1962) geformuleerd. Op basis van deze nota wordt het Nederlandse 'gasgebouw' neergezet, dat er als volgt uitziet. De Nederlandse staat neemt langs indirecte weg - via Staatsmijnen - deel in de exploitatie en afzet van aardgas. Staatsmijnen neemt als *trustee* van de staat deel in een exploitatiemaatschap, waarin de oliemaatschappij/concessiehouder, meestal de NAM, de feitelijke winning doet. De NV Nederlandse Gasunie (Shell, Esso, Staatsmijnen/DSM, Nederlandse staat), opgericht in 1963, krijgt het alleenrecht op de inkoop van Nederlands aardgas en op de verkoop aan binnenlandse en buitenlandse afnemers. De plaatselijke distributiebedrijven zorgen voor de doorlevering aan de kleingebruikers. De minister van EZ beschikt o.g.v. een samenwerkingsovereenkomst met de Gasunie over een aantal goedkeuringsbevoegdheden m.b.t. afzetvolumina en prijsbeleid. In noodgeval kan de minister van EZ o.g.v. de Wet aardgas-prijzen (1974) de aardgasprijzen in overeenstemming met de marktwaarde brengen. De twee landelijke gasnetten - van het Staatsgasbedrijf (1957) en van het Gasdistributiebedrijf van Staatsmijnen - werden bij de Gasunie ondergebracht. Via belastingen, heffingen, winstdeling en staatsdeelneming verkrijgt de Nederlandse staat al bij al tot 80 % van de bruto-opbrengst van de aardgasproductie in Nederland.

De ontdekking van aardgas en aardolie in de Noordzee gaf aanleiding tot het invoeren van een apart mijnrechtelijk regime voor het Nederlandse deel van het Continentaal Plat.

De derde ontwikkeling, de aardoliecrisis van 1973, heeft drie gevolgen voor het beleid. Het energiebeleid wordt integraler van opzet, hetgeen onder meer een spreiding van energiebronnen inhoudt (diversifikatie). Er wordt een aardoliecrisisbeleid op poten gezet, dat internationaal door het Internationaal Energie Agentschap (IEA) wordt gecoördineerd. En ten derde komt er een apart beleid voor energiebesparing en duurzame energie.

a. Het diversifikatiebeleid dat na 1973 nagestreefd wordt, brengt een opwaardering van de steenkolen met zich, hetgeen onder meer tot een aparte Kolennota in 1980 leidt. Het gebruik van steenkool t.b.v. industrie en elektriciteitsopwekking wordt gestimuleerd, zodat het aandeel daarvan iets stijgt. Ook laat Economische Zaken de perspectieven van ondergrondse steenkolenvergassing onderzoeken.

b. Het aardoliecrisisbeleid omvat onder meer het in voorraad brengen en houden van een strategische voorraad aardolie(producten), die in een crisistijd ingezet kan worden. Voor dit doel wordt in de jaren zeventig een aparte beheersorganisatie opgezet, die in de jaren tachtig een wettelijke grondslag krijgt: de Stichting Centraal Orgaan Voorraadvorming Aardolieproducten (COVA).

c. Al vóór de aardoliecrisis was duidelijk geworden, dat de veronderstellingen uit de jaren zestig niet helemaal reeel waren. Tot de beleidswijziging na 1973 behoorde dan ook de herwaardering van het aardgas. Voortaan

---

⁴ Montfrans, Delfstoffen, pp. 22-23.

werd de aardgasprijs gekoppeld aan de prijzen van vergelijkbare olieproducten, in plaats van hiermee te moeten concurreren.

Onder duurzame energie valt in zekere zin ook een verantwoord gebruik van de diepe ondergrond. Het is zaak door middel van een verstandig aardolie- en aargasbeleid de voorraden zo goed mogelijk te beheren en zo optimaal mogelijk te exploiteren. In Nederland is deze doelstelling geconcretiseerd in het 'kleine velden beleid', dat erop is gericht de talrijke kleine aardgasvelden in productie te nemen en het grote Groningen gasveld zo veel en lang mogelijk te sparen.

De omschakeling van kolenwinning naar aardolie- en aardgaswinning had uiteraard grote gevolgen voor het Staatstoezicht op de Mijnen, dat zijn hoofdzetel dan ook in de jaren zestig van Heerlen naar Rijswijk verplaatste. Staatstoezicht op de Mijnen is betrokken bij de zg. nazorg. Hieronder valt de verantwoordelijkheid van de mijnondernemingen voor de lange termijn gevolgen van mijnbouwactiviteiten, zoals bodemverzakking, aardbevingen, vervuiling van terreinen. De dienst heeft begin jaren negentig zijn inspectie-instrumentarium grondig herzien en beschreven in de Nieuwe Koers documenten: veel meer dan voorheen houdt de dienst nu toezicht op het 'dagelijkse toezicht' van de mijnondernemingen zelf, dat inmiddels noodzakelijk is geworden door tal van voorschriften en convenanten inzake bedrijfsinterne milieuzorg, de arbeidsomstandigheden e.d. Bij de mijnbouw is nog een andere buitendienst van EZ betrokken. De Rijksgeologische Dienst (RGD), de opvolger van de Dienst Rijksopsporing van Delfstoffen, is begin jaren zestig in de vorm van een stichting opgezet. De Geologische Stichting kreeg de taak om de minister van EZ van advies te dienen over alle opsporings- en winningsactiviteiten van het rijk en van het toezicht van het rijk op elk geologisch delfstofonderzoek; daarnaast stelde het geologische kaarten van Nederland samen en kon het ook op aanvraag particulieren van advies dienen. In 1968 werd de stichting een rijksdienst vanwege de hernieuwde belangstelling van de rijksoverheid voor mijnbouw: een zeer belangrijke taak is namelijk de raming van de nationale reserves, waarop de afzetplanning van de Gasunie wordt gebaseerd. Als informatie-, kennis- en onderzoekscentrum voor de ondiepe en diepe ondergrond adviseert en informeert de RGD nog tal van andere instanties en bedrijven. Zo ontwikkelde het zich onder meer tot een wetenschappelijk researchinstituut voor geologisch onderzoek. In 1997 is de RGD dan ook gefuseerd met TNO-GG tot het Nederlands Instituut voor Toegepaste Geowetenschappen (NITG).

Andere organen die in de mijnbouw(industrie) een rol speelden of nog spelen, zijn de Mijnraad en het Bedrijfschap voor de Steenkolenmijnindustrie, een publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie. Staatsmijnen werd in 1967 omgezet in een naamloze vennootschap, waarvan de aandelen tot eind jaren tachtig geheel in handen van het rijk bleven.

Rond 1960 verplaatst het accent van de energiewinning in Nederland zich van steenkool naar olie en gas. De oliewinning in Drenthe kreeg aanvulling door succesvolle boringen in Zuid-Holland en door vestigingen van boortorens op zee in het Nederlandse continentale plat: dit voorzag ons echter van 15 tot 20% in onze behoefte aan energie door olie. Vanaf 1966 is dank zij de inbedrijfstelling van de gasbel in Slochteren algemeen bekend geworden dat ons land over een gasreserve beschikt. Hierin profileerde Nederland zich - althans in het politieke debat na de Nacht van Schmelzer in 1966 - zelfs tijdelijk als een exportland! Ook thans wordt 50% van onze energiebehoefte door aardgaswinning gedekt.

Als we daarnaast naar de handel, distributie en raffinage kijken, speelt Nederland een sleutelrol in de Westeuropese oliemarkt. Uit de olieraffinage is een bloeiende petrochemische industrie voortgekomen. De haven van Rotterdam drijft op olie, zegt men wel. Het beleid op dit terrein is, meer dan bij het aardgas, nauw verbonden met industriepolitiek. Afgezien van het aardoliecrisisbeleid stelt het rijk zich terughoudend op en laat het, zeker sinds het begin van de jaren tachtig, de markt zoveel mogelijk zijn werk doen. Dit betekent onder meer dat de prijsvorming voor olieproducten onderzocht wordt.

Zowel bij de opsporing en winning van energiedelfstoffen als bij de handel, vervoer, gebruik van steenkool, aardolie en (aard)gas is het facetbeleid steeds belangrijker geworden. Het gaat vooral om de bescherming van arbeid, gezondheid en milieu. In de politieke praktijk betekent dit, dat de minister van EZ (directie EOG en

SodM) nauw samenwerkt met de ministers van Verkeer en Waterstaat (voor olie- en gaswinning op zee), VROM en Sociale Zaken. De laatste jaren is het wetgevingsbeleid erop gericht de niet-sectoriële voorschriften uit de mijnwetgeving te halen.

Zoals in alle sectoren is ook in de energiesector na de Tweede Wereldoorlog de internationale samenwerking toegenomen. Met de buurlanden op land en zee zijn uiteraard de bilaterale contacten belangrijk, b.v. over onder de grens doorlopende mijnvelden. In het multilaterale overleg was aanvankelijk de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS) van primair belang. De EGKS is een van de drie Europese Gemeenschappen, die in 1991 bij het Verdrag van Maastricht in de Europese Unie zijn opgegaan. In de EEG/EG is de aardoliecrisisbeheersing een van de beleidsthema's. In de jaren negentig staat de liberalisering van de energiesector hoog op de agenda, hetgeen uiteraard consequenties heeft voor het Nederlandse 'gasgebouw'. Voor de gehele energiesector is het Internationaal Energie Agentschap (IEA), dat na de oliecrisis van 1973 werd opgericht, het gespecialiseerde forum. In het kader van de IEA bereiden de lidstaten hun aardoliecrisisbeheersingsmaatregelen voor.

Het bovenstaande samenvattend, zien we dat het rijk zich ook in het verleden door de volgende drie doelstellingen heeft laten leiden:

1. het bevorderen van een voor de Nederlandse samenleving optimale ontwikkeling en exploitatie van de nationale energiebronnen en een verantwoord gebruik van de diepe ondergrond;
2. het zorgen voor een betaalbare, betrouwbare en schone energievoorziening;
3. het stellen van zodanige randvoorwaarden, dat de industriële verwerking en handel van delfstoffen zich in internationale concurrentie kan ontplooien.

Als randvoorwaarde geldt hierbij, dat de belasting van het milieu bij winning, verwerking en verbruik van olie en gas beperkt wordt. De doelstellingen worden in nationaal en internationaal verband nagestreefd.

Bij de uitvoering van zijn beleid past(e) het rijk een aantal instrumenten toe, die in de volgende hoofdstukken uitgebreid worden behandeld:

- het vaststellen van wet- en regelgeving met betrekking tot de Nederlandse mijnbouw en de (aardolie)crisisbeheersing;
- het verlenen van opsporings- en winnings- boor- en concessievergunningen aan olie- en gasmaatschappijen;
- het sluiten van overeenkomsten met deze maatschappijen over de indirecte deelneming van de staat - via Staatsmijnen, tegenwoordig via Energiebeheer Nederland (EBN BV) - in de exploitatie van de Nederlandse olie- en gasvelden;
- het zelf distribueren van gas d.m.v. het Staatsgasbedrijf (1954-1962);
- het financieren van opsporingsonderzoek e.a. geologisch onderzoek in de diepe ondergrond d.m.v. de Geologische Stichting;
- het krachtens wet vaststellen van minimumprijzen voor aardgas en aardolie(producten) in korte perioden;
- het op grond van een samenwerkingsovereenkomst staat-Nederlandse Gasunie (1963) indirect en direct deelnemen in de NV Nederlandse Gasunie ten behoeve van de centrale in- en verkoop en de lange afstand distributie van aardgas;
- het o.g.v. deze overeenkomst met Gasunie uitoefenen van goedkeuringsbevoegdheden m.b.t. hoeveelheden en prijzen van aardgas;
- het o.g.v. de Mijnwetgeving verlenen van andere vergunningen dan opsporings- en winningsvergunningen;
- het d.m.v. het Staatstoezicht op de Mijnen houden van toezicht op de naleving van de mijnwetgeving (Mijnwetten en mijnreglementen);
- het sluiten van verdragen met andere staten, voeren van bilateraal overleg, leveren van bijdragen in organen van internationale organisaties (EU, IEA, NAVO) en uitvoeren van besluiten van beleidsorganen van die organisaties

- het voeren van doelgroepoverleg op het gebied van energie en petrochemische industrie op het gebied van milieubeleid en het voeren van overleg over en bij de toepassing van milieuregels bij de planning en uitvoering van werkzaamheden. Hierbij dient te worden aangetekend dat de minister bij de uitvoering van milieuregels ten aanzien van mijnen speciale bevoegdheden heeft toegekend gekregen.

1.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het ontwikkelen, vaststellen en evalueren van het energiedelfstoffenbeleid in Nederland.
Periode: 1945-Produkten: Beleidsplannen en bijdragen aan energienota's
Overlegkader: AER, Staten-Generaal
Bron: - - -

2.

Actor: Algemene Energieraad
Handeling: Het adviseren van de minister van EZ inzake het energiedelfstoffenbeleid in Nederland.
Periode: 1945-
Produkten: Adviezen
Bron: - - -

3.1 Organisatorisch kader

3.1.1 Actoren

Op het onderzoekerrein is een groot aantal actoren actief. De actoren behoren tot het rijk, de lagere overheid (provincies, gemeenten, waterschappen), de semi-overheid, zoals zelfstandige bestuursorganen (ZBO's), nutsbedrijven en taakorganisaties, het bedrijfsleven, belangenorganisaties van werkgevers en werknemers, en consumentenorganisaties. De voornaamste particuliere actoren zijn hiermee nog niet genoemd, namelijk de grote olie- en gasmaatschappijen die in Nederland voor de opsporing, winning, distributie, verkoop en raffinage van aardolie en aardgas zorgen. In de steenkoolmijnindustrie waren de Staatsmijnen, een staatsbedrijf, verreweg de belangrijkste mijnmaatschappij. Daarnaast zijn er natuurlijk nog de gewone burgers, die b.v. met een boorwerk of ander mijnwerk op hun land te maken kunnen krijgen.

In volgende twee paragrafen zijn beknopte beschrijvingen gegeven van de organisaties die een primaire rol spelen in de energiedelfstoffensector. De actoren die een bijrol spelen, worden in dit hoofdstuk overgeslagen, maar komen in de volgende hoofdstukken wel aan bod. Het gaat om ministers en diensten die vanuit een specifiek (facet)belang bemoeienis met de energievoorziening hebben. Een voorbeeld biedt de Rijksluchtvaartdienst, die verklaringen inzake de veiligheid van helikopterdekken op mijnbouwinstallaties afgeeft. Verder wordt voor de internationale organisaties waarin Nederland met andere landen samenwerkt, verwezen naar hoofdstuk 5. Tijdelijke adviescommissies zijn niet beschreven. In het algemeen geldt dat alle overheidsorganen ook elders in dit deelrapport belicht worden.

Het hoofdstuk is hierna ingedeeld in een paragraaf overheidsorganen en een paragraaf niet-overheidsorganen. Paragraaf 3.4 dient ertoe een aantal algemene handelingen m.b.t. advies- en overlegorganen te formuleren.

3.1.2 Overheidsorganen

Adviescommissie Aanleg Gastransportleidingen

De commissie adviseerde tussen 1952-1960 de directeur-generaal van de energievoorziening over de technische aspecten van de aanleg van het *cross-country* gasleidingnet. De taak werd overgenomen door de Rijksdienst voor de Gasvoorziening, later het Staatsgasbedrijf.

Arbeiders-controleurs

Ingevolge hoofdstuk XIV van het Mijnreglement wijst de minister sedert 1917, na 1946 de Mijnindustrieraad tenminste twee arbeiders-controleurs aan. Onder de bevelen van de Inspecteur-Generaal der Mijnen (hoofd Staatstoezicht op de Mijnen (SodM)) zijn deze oud-mijnwerkers belast met het toezicht op de naleving van het Mijnreglement in de ondergrondse werken. De arbeiders-controleurs treden als vertrouwensman van de mijnwerkers op.

Bedrijfschap voor de Steenkolenmijnindustrie

Het Bedrijfschap voor de Steenkolenmijnindustrie, opgericht bij Mijnstatuut 1954, Stb. 1954, 463, is het publiekrechtelijk bedrijfsorgaan voor de steenkolenmijnindustrie in Limburg. Het fungeert als publiekrechtelijk samenwerkingsorgaan van werkgevers en werknemers in die industrie. Overeenkomstig de Wet op de bedrijfsorganisatie, Stb. 1950, K 22, heeft het Bedrijfschap, onder toezicht van de minister van EZ en de Sociaal-Economische Raad, bestuurlijke en verordenende bevoegdheden m.b.t. de sociale aangelegenheden in de steenkolenmijnindustrie. Het bestuur van het Bedrijfschap draagt de naam 'Mijnindustrieraad'. Na de laatste mijnsluiting werd het Bedrijfschap bij Wet van 4 februari 1976, Stb. 85, opgeheven. Zie ook Mijnindustrieraad.

Commissie van Advies inzake van Boorwerken te vrijwaren kwetsbare Gebieden

De Commissie van Advies inzake van Boorwerken te vrijwaren kwetsbare Gebieden, kortweg: Commissie van Advies technische Boorwerken, werd in 1973 bij ministeriële beschikking, laatstelijk gewijzigd bij beschikking nr. 376/III/1714/EM van 25 januari 1977, ingesteld en bij de inwerkingtreding van het Besluit m.e.r. per 1 september 1994 opgeheven.

Deze interdepartementale commissie adviseerde de minister van Economische Zaken desgevraagd over de concessieverlening voor boorwerken in uiterst kwetsbare gebieden. Hierbij overlegde de Commissie met de aanvrager, de betrokken provincie en de Rijks Geologische Dienst.

Samenstelling: voorzitter: extern; (ambtelijke) leden: EZ (2), DEF (1), LNV (1), VROM (2), V&W (1); secretaris: ambtenaar van EZ/DGE/EOG.

Directoraat-Generaal voor Energie(voorziening)

Een van de directoraten van het Ministerie van Economische Zaken; zie verder minister van Economische Zaken.

Distributiebedrijven

De (gas)distributiebedrijven verzorgen als concessiehouder de distributie van aardgas en exploiteren veel ook andere nutsvoorzieningen, zoals electriciteit, stadsverwarming en centrale antenne-inrichtingen (kabelnetten). Gasbedrijven worden als gemeentelijke dienst, als nv of als gemeenschappelijke dienst geëxploiteerd. Er vindt al vele jaren een proces van concentratie en diversifikatie van diensten, waaronder ook 'gewone' installatie- en onderhoudswerkzaamheden, plaats. Zie ook Gasdistributiebedrijf.

Faculteit der Mijnbouwkunde en Petroleumwinning

Zie onderzoeksinstituten.

Gasdistributiebedrijf

Het Gasdistributiebedrijf (GDB), opgericht in 1921 en onderdeel van Staatsmijnen, is belast met de verkoop en het lange afstand transport van cokesovengas, een bijproduct van de cokesfabricage, t.b.v van de openbare gasenergievoorziening in geheel Limburg en Noord-Brabant. In 1963 wordt het GDB, samen met het Staatsgasbedrijf (zie verderop) ondergebracht in de NV Nederlandse Gasunie, die de landelijke in- en verkoop en distributie van aardgas verzorgt.

Geologisch Bureau

Het Geologisch Bureau te Heerlen, opgericht in 1908, maakte sinds 1918 deel uit van de Rijksgeologische Dienst (zie verderop). Het Bureau was belast met de kartering van het district Limburg en met het onderzoek en advisering inzake carboon- en mijngeologie. Aan het bureau is een geologisch museum verbonden.

Inspecteur-Generaal van de Mijnen (IGM)

De IGM is het hoofd van het Staatstoezicht op de Mijnen. Bevoegdheden en taken van de SodM en van de IGM zijn in art. 9 van de Mijnwet 1903, hoofdstuk XV en XVIII van resp. het Mijnreglement 1939 en 1964, en in de instructie van de minister van EZ aan de IGM geregeld. Ingevolge art. 2 van de instructie van de minister van 15 januari 1965, is de IGM bovendien bevoegd namens de minister van Economische Zaken de ministeriële regelingen ter uitvoering van het Mijnreglement en de uitvoeringsbesluiten (vergunningen en ontheffingen) af te doen. Onder de instructie van de IGM vallen eveneens de arbeiders-controleurs.

Internationale organisaties

Zie hoofdstuk 5.

Minister van Economische Zaken

Vanaf 1946 (zie koninklijk besluit van 18 juli 1946) berust de zorg voor de energievoorziening bij de minister van EZ (van juni 1945 tot juli 1946 'minister van Handel en Nijverheid' geheten). Tot eind 1964 is er echter geen eenheid van organisatie t.a.v. de diverse energiedragers. Gas, electriciteit en atoomenergie ressorteren onder het Directoraat-Generaal voor de Industrialisatie en Energievoorziening. Kolen en olie vallen onder Directoraat-Generaal voor de Handel en Nijverheid. De directie Mijnwezen valt rechtstreeks onder de SG van het ministerie. Door de oprichting van het Directoraat-Generaal voor de Energievoorziening - de naam veranderde in 1979 in Directoraat-Generaal voor Energie - komt er een eind aan deze organisatorische versnippering.

In 1965 en 1975 zijn er op het terrein van de delfstoffenvoorziening nog drie directies: voor Gasvoorziening, Mijnwezen en Kolen en Aardolie. Tien jaar later, in 1985, zijn er voor Aardolie en Gas twee directies, is Mijnwezen een hoofdafdeling van de directie Algemeen Energiebeleid en Mijnwezen en is Kolen een hoofdafdeling van de directie Energiebesparing en Diversificatie geworden. In 1990 is Kolen tot de hoofdafdeling Industrie, Kolen van de directie Energiebesparing en Duurzame Energie. In 1993 zijn de directies Olie, Gas en Mijnwezen, nu als hoofdafdelingen, samengevoegd tot de directie Olie en Gas. Kolen is nu een afdeling van de hoofdafdeling Kolen en Kernenergie van de directie Elektriciteit.⁵ De situatie is in 1997 onveranderd.

De directie Olie en Gas (EOG) van DGE heeft drie hoofdtaken:

1. het bevorderen van een voor de Nederlandse samenleving optimale ontwikkeling en exploitatie van de nationale energiebronnen en een verantwoord gebruik van de diepe ondergrond;
2. het zorgen voor een betaalbare, betrouwbare en schone olie- en gasvoorziening;
3. het stellen van zodanige randvoorwaarden, dat de aardolie-industrie en -handel zich in internationale concurrentie kan ontplooiën.

De directie heeft vier hoofdafdelingen: Gasbeleid, Baten en Economie, Mijnwezen en Oliebeleid.

Gasbeleid is o.m. verantwoordelijk voor het inkoop- en exportbeleid, het binnenlandse gasbeleid (gasprijzen b.v.), het 'cross-country' transport van gas en voor de Nederlandse inbreng in de EU.

Baten en Economie behartigt de financiële belangen van de staat inzake gaswinning (aargasbaten) en de voeding van het Fonds Economische Structuurversterking.

Mijnwezen schept de voorwaarden voor de opsporing en exploitatie van delfstoffen (vergunningen, bescherming bodemschatten) en houdt toezicht op de naleving van alle voorschriften op het gebied van milieu, arbeid, veiligheid en gezondheid (staatstoezicht).

Oliebeleid is verantwoordelijk voor de ordening van de binnenlandse aardoliemarkt, het stellen van randvoorwaarden voor de produktie (raffinage) en afzet van aardolieprodukten, en het aardoliecrisisbeleid.

De hoofdafdeling Kolen en Kernenergie van de directie Elektriciteit is verantwoordelijk voor de kolenvoorziening, het kolenonderzoek en het stimuleren van technologie voor de vermindering van de kooldioxide-uitstoot.

De stafdirectie Wetgeving en andere Juridische Aangelegenheden (WJA) adviseert de minister, de beleidsdirecties en de uitvoerende organisaties over juridische aangelegenheden.

Voor de toeleverende metaalindustrie, in het bijzonder de off-shore industrie, is EZ tevens vanuit het industriebeleid (DGI: het Directoraat-Generaal voor de Industrie, tgw. Industrie en Diensten) betrokken. Aanspreekpunt is de directie Metaalverwerkende Industrie, tgw. Fabricage en Zware Industrie.

Mijnindustrieraad

De Mijnindustrieraad (MIR) werd bij koninklijk besluit van 20 juni 1945, Stb. F 99, het zg. Mijnstatuut 1945, opgericht. De MIR heeft rechtspersoonlijkheid. De MIR fungeert als publiekrechtelijk samenwerkingsorgaan van werkgevers en werknemers in de steenkolenmijnindustrie, en heeft onder toezicht van de minister van EZ

---

⁵ Noot 5 Geraadpleegd zijn de Staatsalmanak 1965, 1975, 1985, 1990, 1993 en de informatiebrochure Het Ministerie van Economische Zaken (1997).

bestuurlijke en verordenende bevoegdheden, vooral waar het sociale aangelegenheden betreft. Na zijn opheffing fungeert de Mijnindustrieraad per 1 januari 1955 als bestuur van het Bedrijfschap voor de Steenkolenmijn-industrie (zie aldaar).

Mijnraad

De Mijnraad, opgericht in 1893 en te 's-Gravenhage gevestigd (van 1956 tot 1967 was de Mijnraad gevestigd te Heerlen), is een externe adviesraad ex art. 79 Grondwet. Tot 1967 adviseerde de raad over mijnbouwaan-gelegenheden in het algemeen, en hield zij tevens toezicht op het functioneren van de Staatsmijnen. Na de privatisering van de Staatsmijnen in 1966 beperkte de taak van de Mijnraad zich tot het adviseren van de minister van EZ inzake aangelegenheden de opsporing en winning van delfstoffen betreffende (Wet van 1 mei 1970, Stb. 1970, 196). Het zwaartepunt hierbij ligt op de toetsing van de vergunning- en concessieverlening op mijnbouwgebied. Ingevolge de Herzieningswet adviesstelsel, Stb. 1996, 377, verloor de Mijnraad zijn beleidsadviestaak.

Nederlandse Instituut voor Toegepaste Geowetenschappen TNO

Per 1 januari 1997 werd de Rijksgeologische Dienst RGD met het instituut TNO Grondwater en Geo-Energie TNO-GG samengevoegd tot het Nederlandse Instituut voor Toegepaste Geowetenschappen TNO (NITG). Het NITG is het centrale geowetenschappelijke informatie- en onderzoeksinstituut van Nederland, dat toegepast wetenschappelijk onderzoek verricht en informatie en advies verstrekt over het duurzaam beheer en gebruik van de ondergrond en de aldaar voorkomende natuurlijke bestaansbronnen.

Onderzoeksinstituten

Formeel zijn er onderzoeksinstituten voor zuiver wetenschappelijk onderzoek en voor toegepast wetenschappelijk onderzoek. De eerste categorie is ondergebracht bij universiteiten of bij de Koninklijke Nederlandse Akademie voor Wetenschappen. Hiervan zijn de faculteit van de Technische Universiteit Delft, die het onderzoek en onderwijs aan mijnbouwkundig ingenieurs in opleiding verzorgt, en de diverse geologische faculteiten belangrijk. (Momenteel is dit de faculteit civiele techniek, subfaculteit technische aardwetenschappen). Van de tweede groep moeten de Rijks Geologische Dienst (zie aldaar), diverse instituten van de TNO-organisatie, met name TNO-GG, nu NITG (zie hierboven), de Universiteit Wageningen (Staring Centrum), de specialistische diensten van Rijkswaterstaat en het KNMI genoemd worden. Zie verder hoofdstuk 6.

Planologische Werkcommissie (PWC)

De Planologische Werkcommissie (PWC) is een interdepartementale commissie, die bij beschikking nr. WJA 664/55 van 31 januari 1964 van de minister van EZ werd ingesteld.

Tot 1994 had de PWC een gemandateerde taak en was zij bevoegd te overleggen met de houder van een verleende concessie voor de aanleg van pijpleidingen of voor de ontginning van delfstoffen (Nederlands territorium) over het tracé van een buisleiding en de bijkomende werken, resp. de plannen voor de oprichting van gebouwen en installaties en voor de aanleg van emplacementen en wegen, zomede in bepaalde gevallen omtrent voorgenomen boorlokaties. Werd met de concessiehouder of binnen de commissie zelf geen overeenstemming bereikt, dan besliste de minister van EZ i.o.m. de Raad voor de Ruimtelijke Ordening uit de Ministerraad.

Vanaf 1994 adviseert de PWC aan de minister van EZ inzake de lokatiebesluiten in (milieu)gevoelige gebieden. Samenstelling 1995 (vroeger telde de commissie meer leden): 2 EZ, 1 LNV, 1 VROM, 1 V&W, 1 DEF; adviseerende leden: 1 Landbouwschap en 1 Stichting Natuur en Milieu; voorzitter: extern; vice-voorz.: VROM/RPD; secretariaat: EZ/EOG.

Rijksdienst voor de Gasvoorziening

De Rijksdienst kwam voort uit de - in 1946 opgerichte - afdeling Gasvoorziening van het Ministerie van Economische Zaken. De in 1954 opgerichte Rijksdienst voor de Gasvoorziening verzorgde de aan- en verkoop en de lange afstand distributie van aardgas in Nederland, met uitzondering van Zuid-Limburg en Brabant, die

door het Gasdistributiebedrijf van Staatsmijnen bediend werden. In 1957 werd de Dienst omgezet in het Staatsgasbedrijf (zie verderop).

Rijks Geologische Dienst (RGD)

Begin 1968 werd de Geologische Stichting omgezet in een buitendienst van het Ministerie van EZ. De taken van de RGD omvatten:

1. adviseren van de minister van Economische Zaken in geologische aangelegenheden, in het bijzonder inzake opsporing en winning van delfstoffen;
2. interpreteren en bewerken van gegevens die bij het opsporen en winnen van delfstoffen of anderszins beschikbaar komen;
3. samenstellen en verzorgen van de geologische kaart van Nederland en het Nederlandse gedeelte van de Noordzee;
4. verzamelen en toegankelijk maken van geologische gegevens en verrichten van geologisch speur- en ontwikkelingswerk;
5. uitvoeren van opdrachten en geven van adviezen en informatie op geologisch gebied aan overheidsinstanties en particulieren in binnen- en buitenland.

Per 1 januari 1997 werd de RGD met het instituut TNO Grondwater en Geo-Energie (TNO-GG) samengevoegd tot het Nederlandse Instituut voor Toegepaste Geowetenschappen TNO (NITG). Formeel wordt de RGD per 1 september 1997 opgeheven.

Rijksplanologische Commissie (RPC)

De RPC adviseert de minister van VROM of een andere minister o.m. over het verlenen van concessies voor de ontginning van delfstoffen. Hierbij gaat zij uit van de adviezen van GS van de provincie(s), de IGM en van de Commissie Boorwerken. Zie verder PIVOT-onderzoeken VROM.

Staatsgasbedrijf

Opgericht bij Wet van 21 februari 1957, Stb. 73 verzorgt het Staatsgasbedrijf, een onderdeel van Staatsmijnen (voorheen: Rijksdienst voor de Gasvoorziening), de aankoop en lange afstand distributie van gas. Het Staatsgasbedrijf beheert het landelijke gasleidingnet, uitgezonderd de twee zuidelijke provincies, die door het Gasdistributiebedrijf, eveneens van Staatsmijnen (zie hierboven), bediend worden. Beide bedrijven worden in 1963 ondergebracht bij de NV Nederlandse Gasunie.

Staatsmijnbedrijf (Staatsmijnen)

Staatsmijnen, bij koninklijk besluit van 29 mei 1902, Stb. 78 opgericht als de Dienst der Staatsmijnen, was tot 1966 een staatsbedrijf. Als een commercieel beheerde buitendienst exploiteert Staatsmijnen de aan de staat toegewezen steenkolenmijnconcessies en fabriceert zij uit steenkolen af te leiden produkten, zoals cokes, cokesovengas, chemische grondstoffen en produkten. Namens de staat participeert Staatsmijnen vanaf 1963 via maatschappen met oliemaatschappijen en via de Gasunie in de winning, in- en verkoop en distributie van aardgas. In 1966 wordt Staatsmijnen geprivatiseerd tot de NV Staatsmijnen/DSM en in 1989 finaal geprivatiseerd door verkoop van aandelen aan derden. Zie ook hierboven Gasdistributiebedrijf en Staatsgasbedrijf.

Staatstoezicht op de Mijnen (SodM)

Ingesteld bij de Mijnwet van 1810 als de 'Administration des Mines', is het SodM een van de oudste rijksdiensten. Aan het hoofd staat vanaf 1939 de Inspecteur-Generaal der Mijnen (IGM). De SodM was oorspronkelijk gevestigd in Heerlen voor het toezicht op de steenkolenmijnbouw en de mergelgroeven. Vanaf de jaren vijftig richt SodM zich steeds meer op de olie- en gaswinning. SodM is sedert 1967 gevestigd in Rijswijk. De kerntaken van SodM omvatten:

1. het toezicht houden op de naleving van de voorschriften die bij de uitvoering van mijnbouwactiviteiten op het gebied van veiligheid, gezondheid en milieu in acht genomen moeten worden; dit impliceert ook

- een opsporingsbevoegdheid van overtredingen, onder meer omschreven in de Wet Economische Delicten.
2. het verlenen van medewerking aan de uitvoering van de Mijnreglementen, door het (doen) verlenen van ontheffingen, goedkeuringen, verklaringen van geen bezwaar en andere beschikkingen; gezien het gestelde onder 1 impliceert dit ook de bevoegdheid tot het intrekken van deze beschikkingen.
  3. het mede voorbereiden van wet- en regelgeving en geven van andere beleidsadviezen op het terrein van de veiligheid, gezondheid en milieu en op het terrein van specifiek mijnbouwkundige zaken.

TNO (Nederlandse Organisatie voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek)

Zie NITG en RGD.

3.3. Niet-overheidsorganen

Bataafse Petroleum Maatschappij

Zie Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM).

Energie Beheer Nederland BV (EBN)

EBN BV, voorheen DSM Aardgas BV, gevestigd te Heerlen, is een 100 % staatsdeelneming, die namens de staat, samen met de betrokken concessiehouder, deelneemt in de exploitatie van aardolie en aardgas. EBN BV is in 1989 opgericht als rechtsopvolgster van DSM Aardgas BV, een dochteronderneming van Staatsmijnen/DSM NV.

Internationale organisaties

Zie hoofdstuk 5.

Keuringsinstellingen

Particuliere keuringsinstellingen, die door SodM als deskundige instelling erkend moeten zijn, verrichten voor de mijnondernemingen keuringen van de constructie en de staat van onderhoud van mijnbouwinstallaties en pijpleidingen. Erkende instellingen zijn b.v. Loyd's Register of Shipping.

Mijnschool

De 'Stichting Mijnschool te Heerlen', in 1919 voortgekomen uit de 'Vereniging Ambachtsschool en Mijnschool voor Heerlen en Omstreken' (1913), verzorgde tot 1968 de opleiding voor mijnopzichter en mijnmeter. In 1965 werd de Mijnschool ingeschakeld bij de omscholing van ondergronds mijntechnisch kader tot gelijkwaardige - technische - beroepen buiten de kolenwinning. Tot 1968 werd de Mijnschool gerekend tot het middelbaar nijverheidsonderwijs. Sindsdien behoort de Mijnschool tot het hoger technisch onderwijs.⁶

Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM)

De NAM werd in 1947 als gemeenschappelijke onderneming van de NV de Bataafsche Petroleum Maatschappij, later Koninklijke/Shell Groep, en de Standard Oil Company, later Exxon Groep, opgericht. De NAM, oorspronkelijk opgezet voor de exploitatie van de - thans gesloten - oliebronnen in Drenthe (Schoonebeek) en later in de rest van Nederland, is de grootste olieproducent in Nederland. In 1961 begon de NAM met de eerste olieboringen ter zee in het continentale plat; thans zijn haar activiteiten op het gebied van oliewinning voornamelijk off-shore activiteiten. Nadat ook de aardgasproductie rendabel bleek te zijn, is de NAM ook de grootste aardgasproducent in Nederland geworden.

---

⁶ Mijnsluitingsnummer, pp. 179-186: ir. R. Haverschmidt, Taak van de Mijnschool in het herstructureringsproces.

De NAM is georganiseerd in business units, die naar modaliteit en regio zijn georganiseerd. Het hoofdkantoor is in Assen gevestigd.

NV Nederlandse Gasunie

De Nederlandse Gasunie wordt in 1963 opgericht en heeft als taak de landelijk in- en verkoop en de cross country vervoer van aardgas. Deelnemende partijen zijn de staat, de NAM en Staatsmijnen, i.c. DSM-Aardgas BV (per 1 januari 1973) en na de beursgang van Staatsmijnen in 1989 Energie Beheer Nederland BV (EBN).

Nederlandse Olie en Gas Exploratie en Productie Associatie (Nogepa)

De NOGEPA, opgericht in 1974, vormt een van de twee belangrijke branche-organisaties in de mijnbouwindustrie (de andere organisatie is de Industriële Raad voor de Oceanologie (IRO)). De NOGEPA bevordert de gemeenschappelijke belangen van de olie- en gasmaatschappijen die in Nederland zowel off-shore als onshore werkzaam zijn. Als zodanig vertegenwoordigt de NOGEPA de mijnindustrie naar de overheid, de media en derden toe. Speciale leden zijn de zoutproducenten, zoals AKZO-Nobel Chemie BV. Het Uitvoerend Comité (UC) van de NOGEPA, gekozen door de Algemene Vergadering, formuleert het beleid, dat door het Permanent Secretariaat wordt uitgevoerd. Een belangrijk deel van de werkzaamheden wordt in vaste en ad hoc comités en werkgroepen, bestaande uit experts van de aangesloten maatschappijen, voorbereid en geïmplementeerd.⁷

Netherlands Offshore Operators Committee (NOOC)

Deze vereniging van oliemaatschappijen werkzaam op het Continentaal Plat diende als brancheorganisatie en gesprekspartner voor de rijksoverheid. Het NOOC ging in 1974 op in de Nederlandse Olie en Gas Exploratie en Productie Associatie (NOGEPA).

Nederlandse Organisatie van Olie- en Kolenhandelaren (NOVOK)

Zie de NOVE.

Nederlandse Organisatie voor de Energiebranche (NOVE)

De NOVE is in februari 1997 voortgekomen uit een fusie van de Nederlandse Organisatie van Olie- en Kolenhandelaren (NOVOK) en de Nederlandse Vereniging voor Energie (NVE). De Vereniging, die in Rotterdam is gevestigd, behartigt de belangen van ca. 300 zelfstandige ondernemingen in de olie-, gas- en steenkolenhandel. De NOVE geeft adviesprijzen aan de branche, onderhandelt over CAO's en is overlegpartner van de ministeries van EZ, VROM, Financiën en SoZaWe. De Vereniging vertegenwoordigt ook de belangen van de tankstations die eigendom zijn van zelfstandige olie- of gashandelaren.⁸

Oliemaatschappijen

Tot in de jaren zestig was alleen de Bataafse Petroleum Maatschappij (later Shell BPM), vanaf 1947 de Nederlandse Aardoliemaatschappij (NAM), actief in de olie- en gasindustrie in Nederland. Deze hebben echter sedert de ontdekking van het aardgas in Nederland geen monopoliepositie meer. Als gevolg van de internationale verhandeling van Nederlands aardgas raakten ook buitenlandse maatschappijen in de energiewinning in Nederland geïnteresseerd. Er zijn - met name op het continentaal plat - verschillende contracten met petroleummaatschappijen over de winning, het transport en de uitwisseling van energiebronnen.

Olie Contact Commissie (OCC)

---

^{Noot 7} Brochure NOGEPA, april 1996.

^{Noot 8} Inl. ing. H. Oskam, directeur secretariaat NOVE, 5 augustus 1997.

De OCC, die eind jaren veertig werd opgericht, fungeert in het overleg met de rijksoverheid als brancheorganisatie van de grote oliemaatschappijen. De voorzitter heeft een ambtelijke status en wordt door de minister van EZ benoemd.

Operators Cooperative Emergency Services (OCES)

De OCES is een internationale service-organisatie van de mijnindustrie op het gebied van preventie en bestrijding van rampen in de Noordzee. De NOGEPA en haar tegenhangers in Groot-Brittannië, Noorwegen, Denemarken en Ierland zijn actief lid.

Stichting Centraal Orgaan Voorraadvorming Aardolieprodukten

De Stichting Centraal Orgaan Voorraadvorming Aardolieprodukten (COVA), bij notariële akte in 1978 als een interimorganisatie opgericht, houdt in opdracht van de minister van EZ ongeveer 70 % van de verplichte aardolievoorraden in Nederland aan. De operationele kosten van COVA worden gefinancierd door een zg. voorraadheffing op aardolieprodukten. De COVA wordt beschouwd als een zg. overheidsstichting. De publieke taak van de Stichting heeft een wettelijke grondslag. Het bestuur bestaat merendeels uit ambtenaren van het Ministerie van Economische Zaken.

Stichting Industriële Raad voor de Oceanologie/Offshore (IRO)

De IRO werd opgericht in 1971 en was gevestigd in Delft. De IRO had aanvankelijk als doel het bevorderen van de belangen van het Nederlandse bedrijfsleven op het gebied van de oceanologie in al haar facetten. Door de snelle opkomst in de jaren zeventig van de olie- en gaswinning op zee richtte de belangenbehartiging zich al snel hoofdzakelijk op de off-shore industrie. Uit deze ontwikkeling trok men in 1991 de consequenties door de Stichting in de Vereniging Industriële Raad voor de Offshore om te zetten. De IRO is de belangenorganisatie van de toeleveranciers in de off-shore olie- en gaswinning. Het bureau van de IRO is in Zoetermeer gevestigd.⁹

Vakbondsorganisaties

In de steenkolenmijnindustrie was de grootste en machtigste werknemersorganisatie de Nederlandse Katholieke Mijnwerkersbond, gevestigd te Heerlen, voorheen de Ned. R.K. Mijnwerkersbond. Na de oorlog was de Algemene Bond van Werkers in het Mijnbedrijf korte tijd populair. De oudste bond was de Algemeene Nederlandsche Mijnwerkersbond (ANMB), opgericht in 1909 en gelieerd aan de Sociaal-Demokraten. Voor de beampten was er de Katholieke Vereniging van Mijnbeampten. De organisaties waren alle in Heerlen gevestigd. Verder waren er:

- Algemene Nederlandse Bedrijfsbond in de Mijnindustrie;
- Protestants-Christelijke Mijnwerkersbond (1955).¹⁰

Vereniging van Exploitanten van Gasbedrijven in Nederland (VEGIN)

De VEGIN is de belangenorganisatie van de gasdistributiebedrijven in Nederland. De VEGIN is voortgekomen uit een fusie in 1972 van de Vereniging van Exploitanten van Gasbedrijven ((VEG), opgericht in 1952, en de Samenwerking Regionale Organen Gasvoorziening (SROG). In de SROG werkten alle gasbedrijven samen om met de Gasunie tot een contract te komen voor de levering en afname van aardgas. De VEGIN heeft drie hoofdtaken: onderhandelen met de Gasunie en de rijksoverheid over prijs, kwaliteit, hoeveelheden e.d. van door de gasbedrijven af te nemen gas, advisering aan de gasbedrijven over prijs en voorwaarden voor levering aan kleinverbruikers, opstellen van erkenningsregelingen en bijhouden van de erkenningen voor de gastechnische installatiebedrijven.

---

⁹ Noot 9 Het archief van de Stichting IRO is in 1995 door schenking in eigendom van het Algemeen Rijksarchief verworven; zie plaatsingslijst.

¹⁰ Noot 10 Bron: Besluit van 14 december 1954, Stb. 551.

Vereniging De Gezamenlijke Steenkolenmijnen in Limburg (GSL)

De GSL vormde na de Tweede Wereldoorlog de belangenorganisatie van de werkgevers in de steenkolenmijnindustrie in Limburg. De GSL vertegenwoordigde de werkgevers - de particuliere mijnen en Staatsmijnen - in de Mijnindustrieraad en in de internationale organisaties, met name de EGKS en het Comité d'Etude des Producteurs de Charbon d'Europe Occidentale. In de GSL werd de prijs- en loonpolitiek afgestemd. De vereniging onderhield de Geneeskundige Dienst der Nederlandse Steenkolenmijnen. In 1974 werd de GSL opgeheven.

Vereniging Industriële Raad voor de Offshore

Zie Stichting Industriële Raad voor de Oceanologie (IRO).

Vereniging van Leidingeigenaren in Nederland (VELIN)

De vereniging behartigt de belangen van haar leden t.a.v. haar pijpleidingen met toebehoren binnen Nederland en het Nederlandse deel van het Continentaal Plat. De vereniging is in 1979 opgericht, is in Groningen gevestigd en heeft ca. twintig leden. Het secretariaat bevindt zich in Leidschendam. Leden zijn o.a. de Gasunie, de Defensie Pijpleiding Organisatie (DPO) en de oliemaatschappijen.

Vereniging van de Nederlandse Aardolie-Industrie (VNA)

De VNA behartigt de "de gemeenschappelijke belangen op economisch en sociaal terrein" van de aardolie-industrie, i.c. de grote en middelgrote oliebedrijven. De vereniging is in 1950 opgericht, is in 's-Gravenhage gevestigd en heeft ca. twintig leden. De vereniging vertegenwoordigt, evenals de Olie Contact Commissie (zie aldaar), de belangen van de leden bij de overheid.¹¹

3.2 Organisatorische aspecten van het advies- en overlegkader

In deze paragraaf wordt een aantal algemene handelingen m.b.t. de instelling en aansturing van advies- en overlegorganen beschreven. Het gaat uitdrukkelijk niet om de taakvervulling van dergelijke organen.

3.2.1 Inleiding

Bij de uitoefening van haar taken moet de overheid intern en extern overleg voeren, beleid afstemmen, advies vragen, etc. Een deel van het overleg of de advisering vindt in ongestructureerde vorm plaats; voor het andere deel worden overleg- en adviesstructuren van verschillende vorm ingesteld. Deze vorm wordt bepaald door de rechtsvorm (publiek- of privaatrechtelijk), door de samenstelling (ambtelijk of niet-ambtelijk), tijdsduur (permanent of tijdelijk) e.d.

Over een langere periode genomen, bestaan er op een beleidsterrein tientallen advies- en overlegorganen. De verantwoordelijke minister verricht m.b.t. deze organen een aantal vaste handelingen, die telkens herhaald moeten worden. De handelingen zijn van organisatorische aard en betreffen:

- de instelling van interdepartementale commissies en adviesraden;
- de benoeming van de leden van de commissies en raden, het aanwijzen van een voorzitter en secretaris;
- het bezoldigen van leden en voorzitter;
- het aanwijzen van ambtelijke adviseurs/toehoorders, die de vergaderingen van de commissies en raden kunnen bijwonen;
- het goedkeuren van de interne regelingen;
- het toezicht houden op de taakuitoefening van de commissies en raden.

Noot 11 Statuten VNA.

In de volgende twee paragrafen wordt de instelling en aansturing van zowel overwegend ambtelijke als overwegend niet-ambtelijke advies- en overlegorganen beschreven.

Interne advies- en overlegorganen

Interne advies- en overlegorganen bestaan overwegend uit ambtenaren. Hierbij bestaan de *intradepartementale* organen uitsluitend uit ambtenaren die onder het gezag van één minister vallen, b.v. een overlegorgaan tussen beleidsdirectie en een buitendienst. *Interdepartementale* bestaan uit ambtenaren van twee of meer departementen. In het interdepartementale overlegstelsel is halverwege de jaren tachtig in een saneringsoperatie duchtig gesnoeid.¹² Aanwijzingen van de minister-president bieden een normatief kader voor instelling, toezichtuitoefening, bevoegdheden e.d. van interdepartementale commissies.

3.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het vaststellen van besluiten tot in- en samenstelling van *permanente* intradepartementale overlegorganen.
Periode: 1945-
Produkten: Beschikkingen inzake instelling, benoeming, ontslag
Opmerking: Tijdelijke intradepartementale organen worden meestal voor het voorbereiden of afdoen van een bepaald dossier ingesteld.
Bron: - - -

4.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het vaststellen of voorbereiden van besluiten tot in- en samenstelling van *permanente* interdepartementale commissies, en tot benoeming van ministeriële vertegenwoordigers in die commissies.
Periode: 1945-
Produkten: Beschikkingen inzake instelling, benoeming, ontslag, vacatiegelden
Opmerking: Het voorzitterschap en/of secretariaat berust bij ambtenaren van het Ministerie van Economische Zaken. De taakuitvoering wordt in een van de volgende hoofdstukken van dit deelrapport beschreven.
Voorbeelden zijn:
- Planologische Werkcommissie;
Bron: - - -

5.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het vaststellen of voorbereiden van besluiten tot in- en samenstelling van *tijdelijke* interdepartementale commissies.
Periode: 1945-
Produkten: Beschikkingen inzake instelling, benoeming, ontslag, vacatiegelden
Opmerking: Het voorzitterschap en/of secretariaat berust bij ambtenaren van het Ministerie van EZ.
Voorbeelden zijn: Commissie Organisatie Landelijke Gasvoorziening
Adviescommissie Gaspolitiek.
Gasadviescommissie
Bron: - - -

Noot 12 Zie de rapportages van de Projectgroep Sanering Interdepartementale Commissies (1984-1986).

6.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG

Handeling: Het mede instellen en voordragen van vertegenwoordigers in vaste en tijdelijke interdepartementale commissies waarvan het *voorzitterschap en/of secretariaat* niet bij het Ministerie van EZ berust.

Periode: 1945-

Opmerking: Voorbeelden zijn:

- ICONA (1977, V&W);
- Interdepartementale Commissie voor Zee-Onderzoek (ICZO) (1966);
- Interdepartementale Waddenzee-commissie (IWC);
- Overleg Radiologische Aangelegenheden.
- Commissie Van Iterson.
- Adviescommissie Aardgas.

Bron: Bijl. HdTK 1994-1995, 21 108, nr. 5; ICONA, Noordzee-Almanak, p. 99 e.v.

Externe advies- en overlegorganen

Buiten het ambtelijk circuit vraagt de regering advies, of krijgt zij ongevraagd advies van externe, niet-ambtelijke adviescolleges. Ook hier wordt onderscheiden in *vaste* en *tijdelijke* adviescolleges. De colleges worden merendeels samengesteld uit deskundigen of belanghebbenden op een bepaald (deel)beleidsterrein. Bevoegdheden en taken van de adviescolleges zijn recentelijk in de Kaderwet adviescolleges, Stb. 1996, 378, omschreven. Deze wet laat in bijzondere gevallen de instelling van tijdelijke adviescolleges met een bestaansduur van ten hoogste vier jaar toe.

De advisering van de vaste adviescolleges, die hun grondslag in artikel 79 Grondwet vinden, richt zich op de hoofdlijnen van het beleid en de regelgeving van het rijk. De vaste adviescolleges worden bij wet ingesteld, de leden bij koninklijk besluit aangesteld.

De tijdelijke adviescolleges adviseren over "een in de tijd beperkt vraagstuk" (art. 5 Kaderwet adviescolleges). Per 26 juli 1997 is bij de Wet afschaffing adviesverplichtingen, Stb. 1995, 355, de verplichting een adviescollege om advies te vragen vervallen.

Nadat eerst een inventarisatie en sanering van de tijdelijke adviescolleges had plaats gevonden,¹³ werd rond 1995 het gehele adviesstelsel aan een herziening onderworpen. Door opheffing of samenvoeging werd het aantal adviesraden (ca. 120) fors teruggebracht. Als uitgangspunt diende dat er per beleidsterrein één adviescollege werd ingesteld, b.v. de Raad voor Cultuur voor de gehele cultuursector.

Overlegorganen met een extern karakter dienen veelal voor overleg, aansturing of begeleiding van processen waarbij behalve de rijksoverheid andere overheden en belangenorganisaties betrokken zijn. Een voorbeeld is het Overleg Groevenbeheer. Dergelijke organen kunnen onderdeel van de overheid zijn of een privaatrechtelijke rechtsvorm hebben, meestal de stichtingsvorm. Ambtenaren van DGE of een der buitendiensten hebben b.v. zitting in het bestuur van de Stichting Coördinatie Maritiem Onderzoek (CMO) of in een examencommissie van de TU Delft, of nemen deel in een van de werkgroepen van normalisatie-instellingen, zoals het Nederlands Elektrotechnisch Comité (NEC) en het Nederlandse Normalisatie Instituut (NNI). *Overheidsstichtingen* die door EZ opgericht en aangestuurd worden, zoals de Stichting Centraal Orgaan Voorraadvorming Aardolieproducten (COVA), vallen buiten het bestek van deze paragraaf.

Er worden hieronder vier categorieën externe advies- en overlegorganen onderscheiden:

- vaste adviescolleges EZ
- tijdelijke adviescolleges EZ
- adviescolleges niet-EZ
- externe overlegorganen

---

¹³ Noot 13 Zie rapportages van de Projectgroep Externe Adviesorganen (1983-1984).

(1) Adviescolleges

7.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG en /WJA
Handeling: Het voorbereiden van een koninklijke besluit of wet tot instelling van *vaste* externe adviescolleges op het terrein van het delfstoffenbeleid.
Periode: 1945-
Opmerking: 1. Het secretariaat berust bij ambtenaren van het Ministerie van EZ.
2. De instelling kan onderdeel van een wet of koninklijk besluit vormen (zie par. wet- en regelgeving).
3. De taakuitvoering wordt in een van de volgende hoofdstukken van dit deelrapport beschreven.
Voorbeelden zijn:
- de Mynraad, ingesteld bij koninklijk besluit van 25 april 1913, Stb. 139, koninklijk besluit van 24 april 1967, Stb. 246 en de Wet Mynraad 1970.
Bron: Kaderwet adviescolleges

8.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het vaststellen van een instructie voor, dan wel goedkeuren van interne regelingen van *vaste* externe adviescolleges op het terrein van het delfstoffenbeleid.
Periode: 1945-
Produkten: o.m. instructies voor de secretaris, reglementen van orde
Bron: Besluit Mynraad 1913, art. 13, tweede lid; Besluit Mynraad 1967, art. 7; Wet Mynraad 1970, art. 8; Kaderwet adviescolleges

9.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het vaststellen of voorbereiden van besluiten tot instelling en inrichting van *tijdelijke* externe adviescolleges op het terrein van het delfstoffenbeleid.
Periode: 1945-
Produkten: o.m. Aanstellingsbesluiten, instructies voor de secretaris, reglementen van orde
Opmerking: Voorbeelden zijn:
- Commissie-Martens (1978).
Bron: Kaderwet adviescolleges; Bijl. HdTK 1978-1979, 13 969, nr. 5

10.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het vaststellen of voorbereiden van besluiten tot benoeming, ontslag e.d. van leden, voorzitter, secretaris en ministeriële vertegenwoordigers in *vaste* en *tijdelijke* externe adviescolleges.
Periode: 1945-
Produkten: Aanstellings- en vacatiebesluiten
Opmerking: 1. Het secretariaat berust bij ambtenaren van het Ministerie van EZ.
2. De handelingen m.b.t. de taakuitvoering worden in een van de volgende hoofdstukken van dit deelrapport in hun context beschreven.
Voorbeelden zijn:

- de Mijnraad (1913-): samenstelling ten hoogste 10 leden; voorzitter-lid en leden zijn extern; secretaris/secretariaat: EZ/DGE (hoofdafd. Mijnwezen); de leden worden voor een periode van vier jaar benoemd en zijn geen van allen in de olie- of gasindustrie werkzaam; vanaf 1959 kan de minister de leden van de Mijnraad een jaarvergoeding toekennen;

- Adviescommissie Aanleg Gastransportleidingen (1952-1960);
- Commissie-Martens (1978).

Bron: Koninklijk besluit van 25 april 1913, Stb. 139, art. 9-10; Besluit van 1 juni 1959, Stb. 139; Wet Mijnraad 1970, art. 3-5; Besluit Mijnraad 1967, art. 5; Kaderwet adviescolleges

11.

Actor: Adviescolleges

Handeling: Het instellen en benoemen van leden van (sub)commissies ter voorbereiding van adviezen of directe advisering aan de minister.

Periode: 1945-

Bron: - - -

12.

Actor: Adviescolleges

Handeling: Het vaststellen van een interne regeling van de werkzaamheden.

Periode: 1945-

Bron: - - -

13.

Actor: Adviescolleges

Handeling: Het uitbrengen van jaarverslagen en andere evaluatieverslagen aan de minister van EZ.

Periode: 1945-

Bron: Wet Mijnraad 1970, art. 2, derde lid

14.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG

Handeling: Het mede instellen en voordragen van vertegenwoordigers, dan wel het benoemen e.d. van leden, voorzitter en ministeriële vertegenwoordigers in vaste en tijdelijke externe adviescolleges waarvan het voorzitterschap en/of secretariaat *niet bij EZ* berust.

Periode: 1945-

Opmerking: Voorbeelden zijn:

- Commissie Opslag te Land (OPLA) en werkgroepen;

Bron: - - -

(2) Overlegorganen

15.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG

Handeling: Het instellen en benoemen e.d. van EZ-vertegenwoordigers in externe overlegorganen die onder de primaire verantwoordelijkheid van de minister van EZ vallen:

- in het bestuur;
- in commissies, platforms e.d.

Periode: 1945-

Opmerking: Voorbeelden zijn:

- Begeleidingscommissie Coördinatie Mijnsluiting;
- Programma Voorbereidingscommissie Nationaal Onderzoeksprogramma Kolen (1979);
- Begeleidingscommissie Inventarisatieonderzoek Nederlandse Kolenvoorkomens (1981);
  - Begeleidingscommissie Onderzoek Aardbevingen (ca. 1990-1994);
- Overleggroep met de olie- en gaswinningsindustrie (1995).

Bron: Nota Energiebeleid II (Kolen), p. 86, 88; Milieconvenant staat/olie- en gaswinningsindustrie

16.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG

Handeling: Het mede instellen en benoemen e.d. van EZ-vertegenwoordigers in externe overlegorganen die *niet* onder de primaire verantwoordelijkheid van de minister van EZ vallen:

- in het bestuur;
- in commissies, platforms e.d.

Periode: 1945-

Opmerking: Voorbeelden:

- Stichting Nationaal Duikcentrum Nederland (NDC);
- Stichting Marine Informatie-Service (MARIS);
- Stichting Uitvoering Bodemsanering en Amovering Tankstations (SUBAF).

Bron: ICONA, Noordzee-Almanak, pp. 110-111

4 Wettelijk kader

NB. Voor de wet- en regelgeving m.b.t. de Staatsmijnen en het distributiebeleid van (aard)gas, zie resp. hoofdstuk 6 en 11.

4.1 Inleiding

Grondslag van het Nederlands mijnrecht¹⁴ vormt een wet uit de Franse tijd: de 'Loi concernant les mines, les minières et les carrières', de Mijnwet 1810. Deze wet, die inmiddels grondig is herzien, geldt uitsluitend voor het vasteland en de eerste drie mijl uit de kust.¹⁵

Voor de mijnbouw op zee buiten het territoriale gebied van Nederland werd, in verband met de snel opkomende olie- en gaswinning op het Continentaal Plat, een apart mijnwettelijk kader geschapen: de Mijnwet Continentaal Plat (1965). Deze wet is uitvoering van het Verdrag inzake het continentaal plateau, dat een van de vier verdragen over het gebruik van de territoriale en volle zee vormt.

Voor de winning van oppervlaktedelfstoffen op het Nederlandse territoir kwam tegelijkertijd een wettelijke regeling tot stand: de Ontgrondingenwet.

Bij vergelijking van de Mijnwet 1810 en 1903 en de Mijnwet Continentaal Plat 1965 springt een aantal verschillen in het oog:

Mijnwet 1810

Grondeigenaar heeft zeer beperkt beschikkingsrecht op delfstoffen in de ondergrond;

tot 1988 worden concessies in eeuwigdurend eigendom uitgegeven;

er is een 2-deling: opsporingsvergunningen en (winnings)-concessies;

vergunningvoorschriften worden in afzonderlijke concessie opgenomen;

Mijnwet Continentaal Plat

Nederlandse staat is eigenaar van alle delfstoffen in de ondergrond;

ontginningsvergunningen worden voor een beperkte termijn verleend;

er is een 3-deling: verkennings-, opsporings- en winningsvergunningen;

vergunningvoorschriften worden standaard (vooral bij amvb) vastgesteld;

Momenteel wordt het ontwerp van een - nieuwe - Mijnbouwwet voorbereid, die zal gelden voor de winning op het Nederlands grondgebied (ter land) en op het continentaal plat (ter zee) gezamenlijk en oude regels zal vervangen. Vanaf 1995 streeft men ernaar via zg. Combi-besluiten uitvoeringsvoorschriften voor off-shore als on-shore gezamenlijk uit te vaardigen.

---

^{Noot 14} Voor het volgende, zie De Maar, Energierecht, par. 5.2 en 5.3, en SodM, DNK: Juridisch Kader (1996).

^{Noot 15} Zie Besluit van 7 februari 1967 tot uitvoering van artikel 1, tweede lid, van de Mijnwet Continentaal Plat, Stb. 74.

De richtlijnen die o.g.v. het EG-verdrag worden uitgevaardigd, moeten in de nationale wetgeving geïmplementeerd worden. Voor de delfstofwinning zijn onder meer van belang: de kaderrichtlijn 89/391 EG, de richtlijn voor de delfstofwinning 92/91 EG en de Koolwaterstofrichtlijn 94/22 EG.

Andere voor de delfstofwinning relevante wetgeving is onder meer de de Wet milieubeheer (1993, Stb ...) en de daaraan voorafgaande milieuwetten (inclusief de vanaf 1885 geldende Hinderwet), de Wet gevaarlijke werktuigen, Stb. 1952, 104, de Wet Bodembescherming, Stb. 1986, 374, de Wet gevaarlijke stoffen, Stb. 1962, 313, en de Kernenergiewet.¹⁶ In de milieuwetgeving zijn vanaf 1970 verschillende in verband met de Mijnwet gebrachte bepalingen opgenomen die aan de minister van EZ en de exploitanten van mijnen bevoegdheden toekennen en verplichtingen opleggen. Daarnaast leggen internationale verdragen met betrekking tot de Noordzee milieuverplichtingen op ten aanzien van het continentale plat.

Bij de voorbereiding van de mijnwetgeving geeft SodM, met name waar het de veiligheid, gezondheid en milieubeheer betreft, adviezen aan de minister van EZ. Daarnaast geeft de IGM 'aanschrijvingen met richtlijnen' uit (zie paragraaf 4.2.5)

In de volgende paragrafen wordt de mijnwetgeving volgens de bestaande scheidslijnen behandeld. De hoofdingeling is verder als volgt:

- mijnwetgeving Nederlands territorium (par. 4.2)
- mijnwetgeving Continentaal Plat (par. 4.3)
- integrale mijnwetgeving (par. 4.4)
- wetgeving m.b.t. aardoliecrisisbeheersing (par. 4.5)
- facetwetgeving (4.6).

---

¹⁶ Noot 16 Voor een overzicht van de toepasselijke wetgeving, zie SodM, DNK: Juridisch kader (1996).

4.2 Mijnwetgeving voor het Nederlands territorium

4.2.1 Mijnwet 1810

In de Mijnwet van 1810, de oudste nog geldende Nederlandse wet, worden drie categorieën delfstoffen onderscheiden, waarop verschillende rechtsregels van toepassing zijn:

art. 2: de 'mijnen'; hiertoe worden de belangrijkste energiebronnen gerekend: steenkool en de koolwaterstoffen (bitumina) aardolie en gas; verder metallische stoffen zoals goud, zilver, ijzer in aders of lagen en zout;¹⁷

art. 3: de 'mijngroeven', die onder meer alluviale ijzerertsen en turfafzettingen omvatten;

art. 4: de 'steengroeven' omvatten allerlei soorten steen, mergel, krijt, zand en klei.

Voor de energievoorziening van na de oorlog zijn alleen de art. 2-delfstoffen van belang. Hiertoe behoort ook bruinkool of ligniet, dat echter na de Tweede Wereldoorlog nog slechts in kleine hoeveelheid gedolven werd. Sinds 1962 is geen enkele bruinkoolgroeve meer in gebruik. Turf, dat tot de art.3-delfstoffen behoorde, wordt sinds de Tweede Wereldoorlog niet meer als gangbare brandstof gebruikt. De ontginbare voorraden zijn in Nederland vrijwel op. Een alternatieve energiedrager is aardwarmte.

De Mijnwet 1810 geeft in de titels II t/m IV voorschriften ten aanzien van de eigendom van mijnen, de voorwaarden die aan de opsporing gesteld worden en de procedure en besluitvorming inzake concessieverlening.

De Mijnwet 1810 is op vele punten aangevuld en ter zijde gesteld door:

- a. de Mijnwet 1903;
- b. twee wetten betreffende de opsporing van delfstoffen op het vaste land (1924 en 1967);
- c. de Ontgrondingenwet, die voor het gehele land de winning van oppervlakedelfstoffen regelt (1964);¹⁸
- d. de Mijnwet Continentaal Plat (1965).

Zij is echter niet volledig ongeldig, zodat enkele bepalingen als gevolg van Europese regelgeving moest worden aangepast. De wet heeft echter niet geleid tot regelgeving in de vorm van AMVB's of ministeriele regels in de Staatscourant.

De onder punten a t/m c genoemde regelgeving wordt in deze paragraaf behandeld. De Mijnwet Continentaal Plat komt in de volgende paragraaf ter sprake.

17.

Actor:	Minister van Economische Zaken/DGE/EOG en /WJA
Handeling:	Het voorbereiden van wijzigingen van de Mijnwet 1810.
Periode:	1945-
Producten:	o.m. Wijzigingswet 1810 enz. tot uitvoering van Richtlijn 94/22/EG, Stb. 1996, 199
Overlegkader:	SodM; mijnbouwindustrie; vakorganisaties
Bron:	Mijnwet 1810, Bulletin des Lois 1810, 285; inl. mr.dr. Chr.P. Verwer, 14 mei 1996; Bijl. HdTK 1994-1995, 24 078, nr. 5, p. 9

Noot 17 Zout of natrium wordt tot de "andere metallische stoffen" gerekend.

Noot 18 Ten gevolge van de punten a t/m c zijn de hoofdstukken V, VII, VIII en X, het laatste hoofdstuk van de Mijnwet 1810, vervallen.

4.2.2 *Mijnwet 1903 en Mijnreglementen*

In de Mijnwet 1903, Stb. 1904, 73, werd de mogelijkheid geschapen een concessionaris nalatig te verklaren in de behoorlijke ontginning van een mijn. Een dergelijke mijn kon daarna in het openbaar verkocht worden.¹⁹

Verder werd in de Mijnwet 1903 een brede wettelijke grondslag gelegd voor het stellen van voorschriften, en houden van toezicht op de uitvoering daarvan, inzake de verzekering van de veiligheid, de arbeidsomstandigheden en de hinder voor de omgeving (milieu) in de mijnbouw (zie art. 9). Op grond van art. 9 van de Mijnwet 1903 werd het Mijnreglement 1906 vastgesteld, dat in de plaats kwam van het eerste Mijnreglement, vastgesteld bij koninklijk besluit van 28 juni 1877. Het Mijnreglement 1906 gaf een voor die tijd zeer vergaande detaillering van de zorg van overheidswege op het gebied van arbeid, veiligheid, gezondheid en hygiëne.

Via een wetswijziging in 1938 van de Mijnwet 1903 werd het Mijnreglement geheel herzien. Er kwam nu een duidelijke afbakening tussen de bovengrondse werken waarop de Mijnwet van toepassing was, en die waarop de Arbeidswet en de Veiligheidswet van toepassing waren.

In het Mijnreglement van 1939, Stb. 1939, 568, kreeg de Inspecteur-Generaal der Mijnen (IGM) een ruime bevoegdheid tot het stellen van nadere regels. Indien namelijk een voorschrift in het Mijnreglement, zo bepaalt art. 5, de term 'veilig', 'doelmatig' of 'voldoende' bevat, kan de IGM terzake nadere regels stellen. In het nieuwe Mijnreglement van 1964, Stb. 538, ging deze bevoegdheid over op de minister van EZ.

Voor de ondergrondse werken zijn aparte paragrafen ingericht.

Nieuwe ontwikkelingen, zoals de mechanisatie bij steenkoolwinning en de opkomst van de olie- en gaswinning in Nederland maakten een ingrijpende aanpassing van de regelgeving nodig. In technisch en mijnbouwkundig opzicht verschillen de typen mijnbouw nogal. Dit geldt voor de mijnbouw in water des te meer. Het Mijnreglement 1964, Stb. 538, kon door een indeling naar mijnbouwkundige activiteiten (op land, in het water, ondergronds, bovengronds) aansluiting op de nieuwe tijd vinden.

Voor de verzekering van de veiligheid bij de ontginning en ander gebruik van ondergrondse steengroeven zijn, eveneens op grond van art. 9 van de Mijnwet 1903, en voor zover de Wet Milieubeheer en de Arbeidsomstandighedenwet (voorheen: Hinderwet en Veiligheidswet) hierin niet voorzien, aparte voorschriften in het Groevenreglement 1947, Stb. H 27, vastgelegd.²⁰

Aan de Mijnwet zijn ook bevoegdheden gekoppeld die zijn opgenomen in andere wetten en regels met betrekking tot gezondheid en veiligheid van inrichtingen en bedrijven. In de Hinderwet 1875, de Hinderwet 1952 en de wetten op het gebied van milieubeheer zijn aan de minister speciale bevoegdheden toegekend op het gebied van vergunningverlening. Ook in de wetgeving op het gebied van arbeidsomstandigheden bestaan bevoegdheden die naar de Mijnwet verwijzen.

18.

Actor:	Minister van Economische Zaken/DGE/EOG en /WJA
Handeling:	Het voorbereiden van wijzigingen van de Mijnwet 1903.
Periode:	1945-
Producten:	Voor specificatie, zie bijlagen onder regelgeving
Overlegkader:	Mijnraad; SodM; bestuurders mijnondernemingen en betrokken vakorganisaties
Bron:	Mijnwet 1903, Stb. 1904, 73

---

¹⁹ Noot 19 Voor het volgende, zie Rademakers, Staatstoezicht op de Mijnen, hoofdstuk mijnwetgeving.

²⁰ Noot 20 Het Mijnreglement 1964 is dus niet van toepassing op de ontginning en gebruik van ondergrondse steengroeven; inl. mr.dr. Chr.P. Verwer (SodM), 19 november 1996.

19.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG en /WJA

Handeling: Het, in overleg met andere ministers, voorbereiden van (wijzigingen van) algemene maatregelen van bestuur ter uitvoering van de Mijnwet 1903 en aan de mijnwet gekoppelde nadere wettelijke regelingen.

Periode: 1945-

Produkten: o.m. Mijnreglement 1939, Stb. 568, Electrotechnisch Mijnreglement 1947, Stb. H 152, ingetrokken bij Mijnreglement 1964, Groevenreglement 1941, Stcrt. 1941, 29, ingetrokken bij Groevenreglement 1947, Stb. H 27

Overlegkader: SodM; bestuurders mijnondernemingen en betrokken vakorganisaties; Commissies Herziening Mijnreglement

Opmerking: 1. Volgens art. 9 van de Mijnwet 1903, zoals gewijzigd bij wet van 13 oktober 1994, Stb. 766, gaat het om:
a. de verzekering van de veiligheid bij en in de mijnen;
b. de arbeidsomstandigheden in de mijnbouw;
c. het toezicht op de naleving van deze voorschriften.
2. In de Wet op de luchtverontreiniging van 1971 en andere daarop volgende milieuwetten wordt aan de Minister van EZ speciale bevoegdheden toegekend op het gebied van regelgeving inzake milieuvoorschriften ten aanzien van mijnen in de zin der Mijnwet. Het ontwerp van een dergelijk genoemde amvb wordt overgelegd aan de Staten-Generaal en in de Staatscourant bekendgemaakt. Aan een ieder wordt de gelegenheid geboden binnen een termijn van ten minste vier weken opmerkingen over het ontwerp schriftelijk ter kennis van de minister van EZ te brengen. De amvb's moeten wel in overeenstemming zijn met de milieuregels die intussen ook voor andere grote overheidswerken waren gaan gelden, zoals de verplichting tot milieueffectrapportage e.d. Verderop in dit rapport zal nader worden ingegaan op het milieuoverleg.

Bron: Mijnwet 1903, zoals gewijzigd bij wetten van 26 november 1970 en 13 oktober 1994, art. 9-10, en bij wet van 18 maart 1996, Stb. 199, art. 8d

20.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG en /WJA

Handeling: Het stellen van nadere regels bij ministeriële regeling ter uitvoering van de Mijnwet 1903 en het Mijnreglement 1939 en 1964.

Periode: 1945-

Overlegkader: SodM; bestuurders mijnondernemingen en betrokken vakorganisaties, evt. bedrijfsschappen

Bron: Mijnwet 1903, zoals gewijzigd bij wetten van 26 november 1970 en 13 oktober 1994, art. 9, derde lid; Mijnreglement 1964, art. 3-4; SodM, DNK: Nieuwe koers, p. 8

21.

Actor: IGM

Handeling: Het geven van nadere aanwijzingen naar aanleiding van wettelijke voorschriften en regelingen van het ministerie van EZ

Periode: 1945-

Overlegkader: SodM; bestuurders mijnondernemingen en betrokken vakorganisaties, evt. bedrijfsschappen

Product : Circulaires, bundels wetten en regelgeving e.d. bijvoorbeeld de serie *Beleidslijnen*.

4.2.3 *Opsporingswetten delfstoffen*

De opsporingsvrijheid voor mijn-delfstoffen, die de Mijnwet van 1810 en 1903 in beginsel geeft, is voor de oorlog enige malen ingeperkt en na de oorlog opgeheven. Aan de opsporingsvrijheid maakte het rijk een eind, nadat ten gevolge van de grote aardgasvondsten in 1959 de opsporingsactiviteiten in ons land en op het Continentaal Plat sterk toenamen. De overheid kon deze activiteiten niet sturen. Om greep te krijgen op de opsporing en de concessieverlening beter te kunnen onderbouwen, stelde de rijksoverheid via de Wet opsporing delfstoffen, Stb. 1967, 258, een vergunningplicht voor opsporingsactiviteiten in. De noodwet van 1967 geldt nog steeds (zie verder par. 10.2).

22.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG en /WJA
Handeling: Het voorbereiden van de totstandkoming en wijziging van wetten betreffende de opsporing van delfstoffen in het Nederlandse territorium.
Periode: 1945-
Produkten: Wet(svoorstel) opsporing delfstoffen 1924 en 1967 en wijzigingsvoorstellen; wetsontwerp tijdelijke beperking vrijheid van opsporing van delfstoffen
Overlegkader: SodM; Mijnbouwindustrie; vakorganisaties
Bron: Zie produkt

23.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG en /WJA
Handeling: Het stellen van nadere regels bij ministeriële regeling ter uitvoering van de wetten betreffende de opsporing van delfstoffen.
Periode: 1945-
Produkten: Ministeriële regelingen, b.v. de eisen te stellen aan de kaart die bij een aanvraag voor een boorvergunning ingeleverd moet worden
Overlegkader: SodM; Mijnbouwindustrie; vakorganisaties
Bron: Wet opsporing delfstoffen 1967, art. 5, tweede lid

4.2.4 *Ontgrondingenwet*

De ontgroning van oppervlakedelfstoffen, zoals zand, grind, klei, was tot 1965 een provinciale aangelegenheid. De wettelijke grondslag bood art. 81 van de Mijwet 1810, die immers naast energiewinning ook de winning van andere grondstoffen regelde. Belangen van wegenbouw, waterstaat en de industrie maakte een landelijk beleid nodig. Daarbij moesten ook nog belangen worden afgewogen op het gebied van ruimtelijke ordening en milieu. De invoering in 1971 van de Ontgrondingenwet, Stb. 1965, 509, stelde art. 81 de Mijwet 1810 feitelijk buiten werking.

De Ontgrondingenwet voorziet vooral in een vergunningenstelsel voor ontgrondingen. De door ontgroning gewonnen energiebronnen bestaan vooral uit turf en bruinkool, hetgeen inderdaad tot ingrijpende landschapsveranderingen kan leiden, maar deze grondstof is in Nederland niet rendabel. De minister van V&W is verantwoordelijk voor het landelijke beleid met betrekking tot ontgrondingen en voor de uitvoering van zijn bevoegdheid om als waterbeheerder vergunningen voor ontgrondingen te verlenen. Een recente wijziging bij wet van 4 februari 1994, Stb. 135, moet een betere coördinatie en planning "van de verschillende bij ontgrondingen betrokken belangen" garanderen.²¹

---

²¹ Noot 21 Zie de considerans bij de Ontgrondingenwet, zoals gewijzigd in 1994; zie verder voor de winning van oppervlakedelfstoffen: PIVOT-rapport nr. 28 (Waterstaat), pp. 161-180.

4.2.5 *Beleidsregels*

De IGM vaardigt een groot aantal 'aanschrijvingen met richtlijnen' uit, die uitleg geven over de in de mijnreglementen of ministeriële regelingen voorkomende termen en regelingen. In technische zin gaat het om beleidsregels. Na enkele jaren in de praktijk op doelmatigheid te zijn getoetst, worden de aanschrijvingen veelal omgezet in ministeriële regelingen. De richtlijnen worden door de NOGEPa aan de leden bekend gemaakt.

24.

Actor: Inspecteur-Generaal der Mijnen
Handeling: Het bij aanschrijving uitvaardigen van richtlijnen in anticipatie op nadere regelen ter uitvoering van het Mijnreglement 1939 en 1964.
Periode: 1945-
Overlegkader: SodM; bestuurders mijnondernemingen en betrokken vakorganisaties, evt. bedrijfsschappen
Opmerking: Er zijn tot okt. 1995 in totaal 141 aanschrijvingen voor zowel het Nederlands territorium als voor het Nederlandse deel van het Continentaal Plat verschenen, waarvan een deel is vervallen. Zie ook par. 4.3, laatste handeling.
Bron: SodM, Aanschrijvingen en richtlijnen; SodM, Jaarverslag IGM 1994, pp. 42-43

25.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG en Staatstoezicht op de Mijnen
Handeling: Het in normalisatie- en standaardisatiecommissies leveren van bijdragen in het opstellen van (buitenwettelijke) normen en richtlijnen.
Produkten: o.m. Bijzondere emissierichtlijn (NER) voor mijnbouwinstallaties op het land en op zee
Overlegkader: o.m.
Periode: 1945-
Opmerking: 1. Het betreft deelname aan verschillende commissies van het Nederlandse Electrotechnische Comité (NEC), het Nederlands Normalisatie Commissie (NNI) en in mindere mate van het RIVM.
2. SodM vervult in normalisatiecommissies m.b.t. de werktuigbouw en electrotechniek soms het voorzitterschap; het secretariaat berust in de regel bij het NNI.
3. Zie verder hoofdstuk internationale samenwerking.
Bron: SodM, Jaarverslag IGM 1994, pp. 42-43; SodM, DNK nr. 95/C/14 (Jaarwerkplan 1997), p. 12

4.3 Mijnwetgeving Continentaal Plat

Toen in het begin van de jaren zestig duidelijk werd, dat zich ook onder de Noordzee exploiteerbare olie- en gasvoorraden voorkwamen, deed zich de behoefte voelen aan een apart wettelijk kader voor de 'natte' mijnbouw.²² De gedateerdheid van het toen geldende mijnrecht en de onmogelijkheid voor het parlement o.g.v. de Mijnwet 1810 invloed uit te oefenen op opsporings- en winningsvoorwaarden lagen aan deze behoefte ten grondslag.

De Mijnwet Continentaal Plat, Stb. 1965, 428, stelt, blijkens de aanhef, "regelen ten aanzien van het onderzoek naar en de winning van delfstoffen in of op het onder de Noordzee gelegen deel van het Continentaal Plat waarop het Koninkrijk soevereine rechten heeft." De 'soevereine rechten' zijn (mede) ontleend aan het Verdrag van Genève van 29 april 1958 inzake het continentaal plateau, Trb. 1959, 126²³, zoals naderhand berend in verdragen met verschillende buurstaten (zie verder hoofdstuk internationale samenwerking). Het eigendomsrecht van de staat op de "in of op het Continentaal Plat aanwezige delfstoffen" is uitdrukkelijk in de nieuwe Mijnwet vastgelegd (zie art. 22).

Anders dan in de Mijnwet 1810 moeten de voorschriften die aan opsporings- en winningsvergunningverlening worden gesteld, in een algemene maatregel van bestuur worden vastgesteld. Het amvb wordt aan de Staten-Generaal voorgelegd; de volksvertegenwoordiging kan besluiten dat de voorgestelde regels bij wet moeten worden vastgesteld. Het parlement wilde op deze manier zijn invloed op de regelgeving gewaarborgd hebben, omdat de voorschriften onder meer de financiële voorwaarden en dus de staatsinkomsten betreffen. De betreffende amvb's zijn in 1967 en 1976 vastgesteld (Stb. 1967, 24, resp. 1976, 102).

De regelgeving wordt ook door de Europese Unie aangestuurd. Bij de Implementatiewet van 18 maart 1996, Stb. 199, is de procedure voor de opsporings- en winningsvergunning geharminiseerd met de EG-Richtlijn nr. 94/22/EG (PbEG L 164). De Richtlijn beoogt een betere marktwerking te bevorderen door gemeenschappelijke regels te stellen aan de voorwaarden en eisen die lidstaten aan vergunningen kunnen verbinden.²⁴

Het veiligheids-, gezondheids- en milieuregime, zoals vastgesteld in de desbetreffende wetgeving, is in een ander amvb - namelijk het Mijngeregulement Continentaal Plat, Stb. 1967, 158 - vastgelegd.

Momenteel wordt aan de integratie van de twee mijnwetten gewerkt.

26.

Actor:	Minister van Economische Zaken/DGE/EOG en /WJA en SodM
Handeling:	Het voorbereiden van de totstandkoming en wijziging van de Mijnwet Continentaal Plat, Stb. 1965, 425.
Periode:	1963-
Producten:	Ontwerp-wet, MvT, stukken t.b.v. parlementaire behandeling
Overlegkader:	SodM; bestuurders mijnondernemingen en betrokken vakorganisaties, evt. bedrijven
Bron:	Zie producten

27.

Actor:	Minister van Economische Zaken/DGE/EOG en /WJA
Handeling:	Het stellen van nadere voorschriften bij algemene maatregel van bestuur ter uitvoering van de Mijnwet Continentaal Plat.

---

^{Noot 22} Voor het volgende: Taverne, Beginselen, p. B-33 e.v.; Inleiding K.H.M. van Rooijen in: Mijnwetgeving Nederlands territorium, ed. Schuurman & Jordens, 145-I, 6e dr. (1997).

^{Noot 23} Goedgekeurd bij de Wet van 7 juli 1965, Stb. 343.

^{Noot 24} Zie NvT Besluit concessies koolwaterstoffen Continentaal Plat 1996, par. 1.

Periode: 1965-
Produkten: o.m. Mijnreglement Continentaal Plat, Stb. 1967, 158; 1967, 24, 1976, 102
Bron: Mijnwet Continentaal Plat 1965, art. 12, 14, 26; Taverne, Beginselen, p. B-35

28.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG en /WJA
Handeling: Het stellen van nadere regels bij ministeriële regeling ter uitvoering van het Mijnreglement Continentaal Plat.

Periode: 1965-
Produkten: Voor specificatie, zie bijlagen onder regelgeving
Overlegkader: SodM Bestuurders van mijnondernemingen en vakorganisaties
Bron: o.m. Mijnwet 1965, zoals gewijzigd bij wet van 18 maart 1996, Stb. 199, art. 6a; MCP, art. 27

29.

Actor : Minister van Economische Zaken/DGE/EOG en /WJA
Handeling: Het bij aanschrijving uitvaardigen van nadere richtlijnen ter uitvoering van het Mijnreglement Continentaal Plat.

Periode: 1965-
Produkten: Circulaires.
Overlegkader: SodM; bestuurders mijnondernemingen evt. bedrijfsschappen
Bron: SodM, Aanschrijvingen en richtlijnen; SodM, Jaarverslag IGM 1994, pp. 42-43; SodM, Juridisch Kader, p. 9

30.

Actor: Inspecteur-Generaal der Mijnen
Handeling: Het bij aanschrijving uitvaardigen van nadere richtlijnen ter uitvoering van het Mijnreglement Continentaal Plat.

Periode: 1965-
Overlegkader: SodM; bestuurders mijnondernemingen en betrokken vakorganisaties, evt. bedrijfsschappen

Opmerking: Er zijn tot okt. 1995 in totaal 141 aanschrijvingen voor zowel het Nederlands territorium als voor het Nederlandse deel van het Continentaal Plat verschenen, waarvan een deel is vervallen. Zie ook par. 4.2.5.

Bron: SodM, Aanschrijvingen en richtlijnen; SodM, Jaarverslag IGM 1994, pp. 42-43; SodM, Juridisch Kader, p. 9

4.4 **Integrale mijnwetgeving**

In de Mijnbouwwet worden de huidige mijnwetten (o.a. Mijnwet 1810, 1903, Wet opsporing delfstoffen en Mijnwet continentaal plat) samengebracht.

31.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG en /WJA
Handeling: Het voorbereiden van de totstandkoming en wijziging van de integrale wet voor de mijnbouw op het vasteland en het Nederlandse deel van het Continentaal Plat.
Periode: 1985-
Produkt: Mijnbouwwet
Overlegkader: SodM; mijnbouwindustrie; andere ministeries
Bron: Nota speciale projecten directie EOG 1996, notanr. E/EOG/G/96009602; inl. mr. H.W. van der Laan, (E/EOG), 17 april 1996; SodM, DNK, nr. 95/C/14 (Jaarwerkplan SodM 1997), p. 3

32.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG en /WJA
Handeling: Het voorbereiden van de totstandkoming en wijziging van een integrale mijnbouwbesluiten voor de mijnbouw op het vasteland en het Nederlandse deel van het Continentaal Plat en van amvb's naar aanleiding van de nieuwe mijnbouwwet.
Periode: 1985-
Overlegkader: SodM; mijnbouwindustrie; andere ministeries
Opmerking: De minister heeft de bevoegdheid om in gevallen van urgentie regels te stellen, die binnen een bepaalde termijn in een amvb moeten worden omgezet.
Bron: SodM, DNK, nr. 95/C/14 (Jaarwerkplan SodM 1997), p. 3

33.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG en /WJA
Handeling: Het op basis van geïntegreerde mijnreglementen en mijnbouwbesluiten stellen van ministeriële regels die zowel voor het vasteland als voor het Nederlandse deel van het Continentaal Plat gelden.
Periode: 1995-
Overlegkader: SodM; mijnbouwindustrie; vakbonden
Bron: SodM, Jaarverslag IGM 1994, p. 43

4.5 Wetgeving aardoliecrisisbeheersing

Ter uitvoering van nieuwe internationale voorschriften m.b.t. het nationale en internationale aardoliecrisisbeheersingsbeleid, en in aanvulling op de bestaande noodwetten op economisch gebied, met name de Distributiewet 1939, Stb. 633,²⁵ werden in de jaren zeventig twee nieuwe, op de aardolievoorziening toegesneden, wetten ingevoerd. Het betreft de:

- Wet voorraadvorming aardolieprodukten, Stb. 1976, 569, zoals gewijzigd bij wet van 24 december 1986, Stb. 674;
- Wet uitvoering internationaal energieprogramma, Stb. 1979, 187, zoals laatstelijk gewijzigd bij Wet van 16 december 1993, Stb. 650.

De eerste wet gaf uitvoering aan de Richtlijn van de Raad van de EG van 20 december 1968, nr. 68/414/EEG, die de lidstaten van de EEG verplichtte minimumvoorraden ruwe aardolie en/of aardolieprodukten, gelijk aan tenminste 65 dagen gemiddeld binnenlands verbruik per dag in het voorafgaande kalenderjaar in opslag te houden. Bij de wijzigingwet van 1986 werd de oprichting van een Centraal Orgaan Voorraadvorming Aardolieprodukten (COVA) voorgeschreven, waarvan de uitgaven via een heffing op de accijns op minerale oliën gekoppelde voorraadheffing werden gefinancierd, en werd de referentieperiode op 90 dagen gebracht.

De Wet uitvoering internationaal energieprogramma diende tot invoering in Nederland van de Agreement on an International Energy Program (Overeenkomst inzake een internationaal energieprogramma) van 18 november 1974, goedgekeurd bij wet van 10 maart 1976, Stb. 151. De overeenkomst is vastgesteld door de verdragstaten van de International Energy Agency (IEA).

De Wet uitvoering internationaal energieprogramma beoogt:

- een verruiming van de mogelijkheden de Distributiewet in werking te stellen: de bepalingen van de Distributiewet 1939 kunnen bij voorbeeld slechts tijdens nationale - en niet tijdens internationale - noodsituaties in werking treden;
- het creëren van bevoegdheden om toebedelingsverplichtingen t.b.v. de verdeling van aardolieprodukten, zowel nationaal als internationaal, te kunnen opleggen;
- het creëren van bevoegdheden om van de olieproducenten en oliehandelaren informatie over de oliemarkt te verkrijgen.

Concrete crisismaatregelen, zoals het instellen van een zondagsrijverbod, hebben hun juridische grondslag meestal in de Distributiewet 1939, de Prijzenoodwet 1984 en de daarop volgende noodwetten. Deze wetten worden vastgesteld door de Ministerraad. Hierin wordt aan de Minister-President de bevoegdheid gegeven een noodtoestand uit te roepen en bijzondere maatregelen te treffen. Zie hoerover verder PIVOT-rapport 49: *Van pro-actie tot nazorg*.

34.

Actor:	Minister van Economische Zaken/DGE/EOG en /WJA
Handeling:	Het voorbereiden van (wijzigingen van) wetgeving inzake de voorraadvorming van aardolieprodukten.
Periode:	1970-
Produkten:	Wet voorraadvorming aardolieprodukten, Stb. 1976, 569, zoals gewijzigd bij wet van 24 december 1986, Stb. 674
Bron:	Zie produkten

Noot 25 De bepalingen van de Distributiewet en de Vorderingenwet bij voorbeeld kunnen slechts tijdens nationale noodsituaties in werking treden.

35.
Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG en /WJA
Handeling: Het geven van nadere voorschriften bij algemene maatregel van bestuur ter uitvoering van de Wet voorraadvorming aardolieprodukten.
Periode: 1975-
Produkten: Besluit van 9 maart 1977, Stb. 155, Besluit van 30 december 1986, Stb. 702 (nihilstelling voor de heffing van zware oliën), Besluit van 5 juli 1993 (wijziging heffingsbedragen)
Opmerking: Het betreft de uitvoering van art. 1, derde lid en art. 3, derde lid, en art. 13i, tweede lid.
Bron: Zie produkten

36.
Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG en /WJA
Handeling: Het stellen van nadere regels bij ministeriële regeling ter uitvoering van de Wet voorraadvorming aardolieprodukten.
Periode: 1975-
Produkten: Ministeriële regelingen, gepubliceerd in de Stcrt., betreffende:
- Uitvoering art. 4, zesde lid (toegestane hoeveelheid vervaardigde aardolieprodukten uit ruwe aardolie of halffabrikaten), 18 februari 1977, Stcrt. 1977, 40;
- Uitvoering van art. 7, tweede lid (vermindering van omvang voorraadverplichting in crisissituatie; niet uitgevoerd);
- Uitvoering van art. 9, eerste lid (formulieren);
- Uitvoering van art. 9, derde, vierde en vijfde lid (niet uitgevoerd);
- Uitvoering van art. 10, vierde lid
Bron: Wet voorraadvorming aardolieprodukten

37.
Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG en /WJA
Handeling: Het voorbereiden van (wijzigingen van) de Wet uitvoering internationaal energieprogramma, Stb. 1979, 187.
Periode: 1974-
Bron: Stb. 1979, 187, zoals laatstelijk gewijzigd bij Wet van 16 december 1993, Stb. 650

38.
Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG en /WJA
Handeling: Het stellen van nadere regels bij ministeriële regeling ter uitvoering van de Wet uitvoering internationaal energieprogramma.
Periode: 1974-
Produkten: Ministeriële regelingen, gepubliceerd in de Stcrt.: Beschikking (aanvullende) gegevens aardolieprodukten 1980, Stcrt. 1980, 4, en Regeling gegevens aardolieprodukten 1985, Stcrt. 1985, 20
Bron: Wet uitvoering internationaal energieprogramma, art. 10

39.
Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG en /WJA
Handeling: Het vanuit het belang van het aardoliecrisisbeleid bijdragen in de toepassing en evaluatie van economische noodwetten, dan wel het vaststellen van daarop berustende voorschriften.
Periode: 1945-
Overlegkader: CMPC en WJA

Opmerking:

1. Het gaat om de uitvoering van de Distributiewet 1939, de Prijzenwet 1984, e.d. en om ministeriële regelingen zoals:

- Aanwijzing aardolie en aardolieprodukten als distributiegoederen, Stcrt. 1973, 211;
- Instellingsbeschikking Rijksbureau voor Aardolieprodukten 1973, Stcrt. 1973, 220;
- Beschikking verbruiksbeperking motorbrandstoffen tijdens het weekeinde, Stcrt. 1973, 211.

De wetten als zodanig worden door de Ministerraad vastgesteld, de in de wetten aangegeven noodsituaties door de Minister-President uitgeroepen.

2. Ook de In- en uitvoerwet, Stb. 1962, 295, hoewel geen economische noodwet, kan gebruikt worden; zie b.v. de Uitvoerbesluit aardolieprodukten 1979, Stb. 545.

Bron:

Wet voorraadvorming aardolieprodukten; bijl. HdTK 1993-1994, 23 531, nr. 1, pp. 12-14; zie verder onder opmerking

4.6 Overige wetgeving

40.

Actor: Minister van Economische Zaken/POR/DP en /DGE/EOG

Handeling: Het o.g.v. art. 2 van de Prijzenwet, Stb. 1965, 646 bij ministeriële regeling vaststellen van maximumprijzen voor bepaalde aardolieproducten die op de binnenlandse markt aangeboden worden.

Periode: 1965-

Producten: Prijzenbeschikking aardolieproducten 1982, Stcrt. 1981, 252, en volgende wijzigingen.

Overlegkader: Oliemaatschappijen en branche-organisaties

Opmerking: Het maximumprijssysteem was laatstelijk in 1975-1982 van kracht. Voor de toelichting, zie hoofdstuk 13,4.

Bron: De Maar, Energierecht, pp. 197-198; Prijzenwet, Stb. 1965, 646, art. 2

41.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG en /WJA

Handeling: Het bijdragen aan de totstandkoming en wijziging van aan de mijnwetgeving rakende wet- en regelgeving, waarvoor andere ministers eerst verantwoordelijk zijn.

Periode: 1945-

Overlegkader: SodM; mijnbouwindustrie; vakorganisaties

Opmerking: 1. Voorbeelden zijn:

- Hinderwet 1952.
- Arbeidsomstandighedenwet en Arbeidstijdenwet (SoZaWe);
- Wet arbeid mijnbouw Noordzee, Stb. 1992, 592 (SoZaWe);
- Wetten op het gebied van luchtverontreiniging, afval, chemisch afval, milieugevaarlijke stoffen, bodembescherming, milieubeheer en uitvoeringsbesluiten (VROM);
- Wet op de gevaarlijke werktuigen, Stb. 1952, 104 (SoZaWe);
- Besluit stralenbescherming-Kernenergiewet (VROM en SoZaWe);
- Ontgrondingenwet, Stb. 1965, 509 (V&W);
- Wet schadefonds olietankschepen, Stb. 1981, 294 (JUS)

2. In bepaalde wetten zijn speciale bevoegdheden vastgesteld aan het rijk als houder van mijninstallaties of als de beheerder gronden waarop mijnwerkzaamheden worden verricht. Zo heeft het rijk bevoegdheden om hinderwetvergunningen vast te stellen met betrekking tot mijnwerkzaamheden. Dit heeft weer gevolgen voor de regelgeving met betrekking tot milieubeheer en ruimtelijke ordening. De minister is in ieder verplicht tot toepassing van de regels inzake milieueffectrapportage (MER). Verschillende handelingen van het ministerie komen voor op de aan de MER-besluiten toegevoegde lijst van MER-plichtige handelingen.

42.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG

Handeling: Het vanuit het belang van het aardoliecrisisbeleid bijdragen in de totstandkoming en wijziging van andere voorschriften dan economische noodwetten.

Opmerking: Voorbeelden hiervan zijn bijdragen aan de:

- Wet inzake de douane, Stb. 1992, 54;
- Wet op de accijns, Stb. 1991, 561;

- amvb o.g.v. de Wegenverkeerswet inzake verlaging van wettelijk vastgesteld maximumsnelheid;

Periode:

1945-

Bron:

Wet voorraadvorming aardolieprodukten; bijl. HdTK 1993-1994, 23 531, nr. 1, p. 11, 14

5 Internationale samenwerking

5.1 Algemeen

De energievoorziening werd na de Tweede Wereldoorlog, om zowel politieke als om economische redenen, in toenemende mate als een internationaal vraagstuk opgevat.²⁶ Voor de kolensector kreeg deze samenwerking een vaste structuur in de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS), die in 1951 bij het Verdrag van Parijs werd opgericht. Door de oliecrisis van 1973/1974 kreeg de internationale samenwerking op energiegebied een enorme impuls. In het Internationale Energie Agentschap (IEA, 1974) kregen de geïndustrialiseerde landen een platform voor het ontwikkelen van een gemeenschappelijke energiepolitiek. Het energieprogramma van het IEA omvat alle energiebronnen, is sterk op diversifikatie gericht en stimuleert de ontwikkeling en toepassing van nieuwe, duurzame energiebronnen. Ook binnen de EEG gaf de oliecrisis van 1973 de stoot tot een gemeenschappelijke energiepolitiek. Deze beperkte zich aanvankelijk tot een crisisbeleid t.a.v. de olievoorziening, waaronder de diversificatie van energiebronnen, maar richt zich de laatste tien jaren op de totstandkoming van een interne markt voor energie.

Er zijn behalve de EEG nog tal van andere 'brede' internationale organisaties, die zich onder meer met energie-vraagstukken bezig houden, zoals de Economische Commissie voor Europa (ECE), de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) en de NAVO.

Daarnaast zijn er gespecialiseerde internationale organisaties, die, vanuit de energiesector gezien, een facetbelang behartigen, b.v. organisaties die internationaal beleid maken op het gebied van milieubescherming of arbeidsomstandigheden.

Op het terrein van de steenkolen-, aardolie- en aardgasvoorziening zijn er, met uitzondering van de EGKS, geen gespecialiseerde internationale organisaties. Binnen de internationale organisaties zijn er echter comité's en werkgroepen actief, die het beleid op het punt van de energiedelfstoffen voorbereiden en nader uitwerken. Zo bestaat er binnen de EEG een Oil Supply Group, die de Commissie adviseert over de wenselijkheid een exportvergunningstelsel voor aardolieproducten in te voeren.

Als energieminister is de minister van EZ zijdelings betrokken bij beleidsthema's, b.v. maritiem milieubeleid, waarvoor andere ministers eerst verantwoordelijk zijn. Vertegenwoordigers van de minister van Economische Zaken hebben een inbreng in de nationale voorbereiding van bijeenkomsten in het buitenland, worden geïnformeerd over de uitslag, en kunnen deel uitmaken van de Nederlandse afvaardiging.

Voor overleg met de buitenlandse diensten die, evenals het SodM toezicht uitoefenen op de mijnbouw op het Continentaal Plat, is er North Sea Offshore Authorities Forum (NSOAF).

In voorkomende gevallen levert de minister van Economische Zaken bijdragen in niet-gouvernementele internationale organisaties. Veelal zijn dit beroeps- en belangenorganisaties.

In de volgende subparagrafen wordt de inbreng van de minister van Economische Zaken, i.c. van EOG en de buitendiensten, in een aantal internationale organisaties en in de bilaterale samenwerkingsstructuren besproken. Indien er gespecialiseerde overlegorganen m.b.t. het kolen, aardolie- of aardgasbeleid bestaan, worden deze in de onderstaande tabel vermeld:

---

^{Noot 26} Voor het volgende, zie De Maar, Energierecht, hoofdstuk 2, en Kapteyn en VerLoren van Themaat, Inleiding EG-Recht, pp. 734-740.

Internationale organisaties	Gespecialiseerde organen d = directe betrokken z = zijdelings betrokken	
EGKS (EU)	Permanent Orgaan voor de Veiligheid in de Steenkolenmijnen	d
EEG/EG (EU)	- Permanent Orgaan voor de Veiligheid en de Gezondheidsvoorwaarden in de Steenkolenmijnen en andere Winningsindustrieën (Shcmoei); - Oil Supply Group (OSG) - Borehole committee	d
Benelux	geen	
PARCOM, OSCOM en OSPAR	Group on Oil Pollution (GOP), vanaf 1993: Working Group on Sea-Based Activities (SEBA)	z
North Sea Offshore Authorities Forum		d
European Pipeline Committee/European Pipeline Authorities.		d
Standaardisatie-organisaties	Europese normalisatiecommissie (CEN)	d
European Pipeline Committee	n.v.t.	d
ECE	Working Party on Gas plus verschillende Groups of Experts, b.v. Group of Experts on Transport and Storage of Gas	d d
IMO	Marine Environment Protection Committee	z
ILO	Commissie voor de Kolenindustrie	z
OESO	Olie Comité	d
IEA	- IEA-Standing Group on Emergency Questions (SEQ); - IEA-Standing Group on the Oil Market (SOM)	d

LOBA		
HSE		
NPD		
NAVO	- Petroleum Planning Committee (PPC); - NATO Wartime Oil Organisation (NWOO); - Petroleum Experts Group (PEG)	d d d

5.2 . Europese Gemeenschappen/Unie (EG/EU)

5.2.1 Inleiding

Na de Tweede Wereldoorlog ontstaat er in Europa een beweging die gericht is op de vorming van een Europese federatie. Het begin wordt gevormd door Franse initiatieven die uiteindelijk zullen leiden tot de instelling van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS) in 1951. Het geval wilde dat een aantal Franse en Duitse politici na de oorlog zocht naar wegen om de politieke bezwaren die aan de opbouw van de Duitse kolen- en staalindustrie kleefden (de dreiging van een nieuwe oorlogsindustrie) weg te nemen. Men wilde de oplossing niet vinden in een frustratie van de Duitse wederopbouw, maar in het ondergeschikt maken van het geheel van de Frans-Duitse produktie van kolen en staal aan een Hoge Autoriteit, verzoening in plaats van revanche. In 1951 werd het EGKS-Verdrag ondertekend dat toen al veel breder van doelstelling was dan de oorspronkelijk voorgestelde Frans-Duitse samenwerking. In 1957 worden de verdragen voor de EEG (Europese Economische Gemeenschap) en de EGA (de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie, ook wel Euratom geheten) ondertekend. Het doel van al deze verdragen is om op de betreffende deelgebieden te komen tot een hoge mate van samenwerking en integratie om op die manier een gestage groei en ontwikkeling te bevorderen.

Ieder verdrag voorziet in de instelling van de volgende organen:

- een Raad van Ministers, de Raad bestaat uit vertegenwoordigers van de lidstaten, iedere regering vaardigt één van haar leden af²⁷;
- een Commissie, in het EGKS-Verdrag Hoge Autoriteit genoemd; de Commissie is een ambtelijk orgaan, de leden worden door de regeringen van de lidstaten in onderling overleg benoemd;
- een Europees Parlement, ook wel de (Gemeenschappelijke) Vergadering genoemd;
- een Hof van Justitie.

Vlak na het sluiten van de EEG- en EGA-verdragen is besloten om voor alle drie de verdragen met ingang van 1 januari 1958, één Europees Parlement en één Hof van Justitie in te stellen²⁸. In 1967 is verder besloten om de Commissies en de Raden van de EGKS, de EEG en de EGA samen te trekken tot één Europese Commissie en één Raad²⁹. Alhoewel er institutioneel een eenheid is, zijn er nog steeds drie afzonderlijke verdragen. De afkorting EG stond daarom (tot 1 november 1993) voor Europese Gemeenschappen.

Sinds 1 november 1993 is, als gevolg van het Verdrag van Maastricht, de structuur veranderd. De EEG heet voortaan EG (Europese Gemeenschap). De drie organisaties EG, Euratom en EGKS vallen voortaan onder de overkoepelende Europese Unie (EU). De EU omvat nu drie pijlers: 1) EEG, Euratom en EGKS, aangevuld met de Economische en Monetaire Unie, 2) de samenwerking op het gebied van buitenlands en veiligheidsbeleid, 3) samenwerking op het gebied van justitie en binnenlandse zaken.

Het hoofddoel van de EU, de economische integratie, wordt verwezenlijkt door het creëren van een gemeenschappelijke markt. Dit houdt in dat binnen Europa de volgende vier vrijheden gerealiseerd dienen te worden:

- 1 vrij verkeer van goederen;
- 2 vrij verkeer van personen;

---

^{Noot 27} Art. 2 Fusieverdrag.

^{Noot 28} Overeenkomst betreffende bepaalde instellingen welke de Europese Gemeenschappen gemeen hebben van 24 maart 1957, Trb. 76, 93 en 251.

^{Noot 29} Verdrag tot instelling van één Raad en één Commissie van de Europese Gemeenschappen van 8 april 1965, Trb. 1965, 130 en Trb. 1967, 97.

- 3 vrij verkeer van diensten;
- 4 vrij verkeer van kapitaal.

De instrumenten die door de EU gehanteerd worden om tot een gemeenschappelijke markt te komen zijn:

- a het primaire gemeenschapsrecht, bestaande uit de EEG-, EGKS- en EGA-verdragen; deze verdragen zijn goedgekeurd door alle nationale parlementen en kunnen alleen bij verdragswijziging veranderd worden;
- b het secundaire gemeenschapsrecht, dat wordt gevormd door besluiten die door de gemeenschappen op basis van de verdragen genomen kunnen worden; de belangrijkste zijn:
  - 1 verordeningen en algemene EGKS-beschikkingen, regelgeving die binnen alle lidstaten geldend is;
  - 2 richtlijnen en EGKS-aanbevelingen, die binnen zekere termijn onverkort door de lidstaten in de nationale regelgeving gecomplementeerd dienen te worden.

Het tijdperk 1958-1970 gold wat betreft de totstandkoming van de gemeenschappelijke markt als overgangperiode. Het was de bedoeling dat met ingang van 1 januari 1970 de gemeenschappelijke markt gerealiseerd zou zijn.³⁰ Dat deze termijn niet gehaald is, mag duidelijk zijn. De fase die intreedt na 1970 wordt gekenmerkt door het algemeen geldig worden van de diverse verdragsbepalingen betreffende de realisering van de vier vrijheden. De toepassing van verdragsregels die met de nationale regels strijdig (kunnen) zijn, kan via de gewone rechter worden afgedwongen. Dit heeft tot gevolg dat strijdige nationale wetgeving buiten toepassing wordt verklaard. In deze fase krijgen de nationale overheden ook te maken met EEG-richtlijnen die als hoofddoel hebben het harmoniseren van de nationale wetgevingen. Dit betekent dat de nationale regeringen op sommige terreinen niet onaanzienlijke delen van hun beslissingsbevoegdheid verliezen.

In de volgende paragrafen wordt eerst het steenkolenbeleid zoals dat op grond van het EGKS-Verdrag en het EEG-Verdrag in aanvullende zin tot stand komt, behandeld en vervolgens het aardolie- en aardgasbeleid. De staalsector waarop het EGKS-Verdrag eveneens van toepassing is, wordt ter zijde gelaten.

Zoals eerder gezegd hebben de drie gemeenschappen (EGKS, EEG en Euratom) tot de samenvoeging van de organen in 1967 ieder een eigen Raad van Ministers en een eigen uitvoerende Commissie.

---

³⁰ Noot Art. 8 van het EEG-verdrag.

5.2.2 Steenkolenbeleid van de EGKS en EEG

Beleids- en institutioneel kader

Met het Schuman-Plan als uitgangspunt stelden zes Westeuropese staten, waaronder Nederland, bij het EGKS-Verdrag van 18 april 1951 een gemeenschappelijke markt voor de kolen- en staalsector in.³¹ Binnen deze markt werden in- en uitvoerrechten of heffingen verboden, evenals staatssubsidies. Er is in een overgangperiode van vijf jaar voorzien.

Volstrekt nieuw was de institutionele structuur van de Europese kolen- en staalmarkt. In plaats van een intergouvernementele organisatie werd een Hoge Autoriteit als centrale instelling aangewezen. De Hoge Autoriteit kreeg overheidsgezag, zodat zij besluiten kon nemen die de overheden van de lidstaten en de betrokken industrieën bonden. Daarbij kon de Hoge Autoriteit zich van eigen financiële middelen voorzien, door een heffing te innen op de waarde van de kolen- en staalproductie, die de Hoge Autoriteit rechtstreeks van de bedrijven int. De Hoge Autoriteit kreeg ruime mogelijkheden de marktwerking te bevorderen, door maatregelen tegen b.v. kartels en prijsafspraken te nemen, dan wel de markt te sturen, door b.v. in een crisistijd produktiequota in te stellen of maximum- of minimum-prijzen vast te stellen.

Het EGKS-Verdrag, dat tot 2002 geldt, geeft de Raad van Ministers een andere positie dan het EEG- en Euratom-Verdrag. In EGKS-verband neemt de Raad niet de belangrijkste politieke besluiten. De taak van de Raad van Ministers bestaat voornamelijk uit advisering van de Hoge Autoriteit en, in een aantal belangrijke gevallen, instemming vooraf met de besluiten van de Hoge Autoriteit.

Behalve de eerder vermelde Europese instellingen (Parlement e.d.) is er een Raadgevend Comité en een Permanent Orgaan voor de Veiligheid in de Steenkolenmijnen (zie volgende paragraaf).

Het EGKS-Verdrag loopt in 2002 af. Het beleid van de Europese Commissie is er voorshands op gericht het Verdrag niet te verlengen en de EGKS-activiteiten in toenemende mate onder te brengen in de andere gemeenschappen.

De bovennationale gezag van de Hoge Autoriteit werd zwaar beproefd door de structurele kolencrisis die vanaf het eind der jaren vijftig de Westeuropese kolenproductie in zijn greep hield. De 'natuurlijke' reactie van de lidstaten - m.u.v. Nederland en Italië - was de ondersteuning van de eigen kolenindustrie met tal van steunmaatregelen. Hierop reageerde de Hoge Autoriteit en later de Commissie met verschillende communautaire steunregelingen. Het belang van de EGKS nam uiteraard af, omdat kolen in snel tempo door olie, kernenergie en aardgas van de markt verdrongen werd. Na 1957 verloor de EGKS bovendien de politieke en economische voortrekkersrol binnen de Europese beweging aan de EEG, die een breder werkterrein had en daarom een niet-sectorele energiepolitiek kon voeren. De EGKS manifesteerde zich daarna vooral met sociaal beleid in de te saneren kolenmijnbouw en met veiligheidsbeleid in de mijnen.

Voor Nederland lag het belang van de EGKS na het sluiten van de laatste mijnen in het begin van de jaren zeventig vooral in de Europese samenwerking in de staalsector, die in jaren tachtig een zware crisis doormaakte.

In de twee volgende paragrafen wordt de inbreng van Nederland in de besluitvorming m.b.t. EGKS-aangelegenheden behandeld. Er zijn twee overlegstructuren: de Hoge Autoriteit/Commissie en de Raad van Ministers. In het nationale vooroverleg kon de minister van EZ uiteraard de belanghebbende kolenmijnindustrie - Staatsmijnen, Mijndustrieraad, GSL - raadplegen (zie hoofdstuk steenkolenmijnbouwbeleid).

---

³¹ Noot Voor het volgende: EGKS-Oprichtingsverdrag 1951, Kapteyn en VerLoren van Themaat, Inleiding EG-Recht, pp. 6-7, 184-189, 715-723, Messing, Mijnsluiting, hoofdstuk II.

Besluitvorming in het kader van de Hoge Autoriteit EGKS/ EG-Commissie

De Hoge Autoriteit, gevestigd te Luxemburg, bestond tot 1967 als een zelfstandige instelling. In dat jaar werd de Hoge Autoriteit samengevoegd met de Commissies van EEG en EGA/Euratom.

De Hoge Autoriteit bestond uit negen onafhankelijke leden, die hun ambt "in het algemeen belang van de Gemeenschap" uitoefenden (art. 9 EGKS-Verdrag 1951).

De Hoge Autoriteit telde negen leden. De Hoge Autoriteit geeft algemene en individuele beschikkingen, aanbevelingen en adviezen. De 'aanbevelingen' van de EGKS zijn vergelijkbaar met de richtlijnen van de EEG/EG. De adviezen zijn niet-bindend.

De Hoge Autoriteit/Commissie wordt bijgestaan door het - bij art. 19 van het EGKS-Verdrag ingestelde - Raadgevend Comité. Dit Comité bestaat uit vertegenwoordigers van producenten, werknemers, verbruikers en handelaren en adviseert de Hoge Autoriteit/Europese Commissie over aangelegenheden betreffende kolen en staal. Het telt tegenwoordig ten hoogste 108 leden. Het Comité vervult eenzelfde functie als het Economisch en Sociaal Comité, het raadgevend comité van de Commissie van de EEG.³²

Bij besluit van 9 juli 1957 heeft de EGKS-Raad van Ministers een Permanent Orgaan voor de Veiligheid in de Steenkolenmijnen ingesteld. Dit orgaan, gevestigd in Luxemburg, heeft een zelfstandige status en bestaat uit drie geledingen: overheid, werkgevers en werknemers. Bij Besluit van 27 juni 1974 breidde de EG-Raad van Ministers de bevoegdheid van het Permanent Orgaan van de EGKS uit tot alle winningsindustrieën. Bijgevolg werd de naam gewijzigd tot: Permanent Orgaan voor de Veiligheid en de Gezondheidsvoorwaarden in de Steenkolenmijnen en andere Winningsindustrieën (Safety and Health Committee for Mining and other Extracting Industries, SHCMOEI). Het Permanent Orgaan behartigt d.m.v. informatie- en kennisuitwisseling, indiening van onderzoeksvoorstellen en advisering van de Hoge Autoriteit/Commissie over concept-richtlijnen de belangen van werknemers op gebied van veiligheid en gezondheid in de delfstofwinning. Het Permanent Orgaan heeft verschillende subcommissies, zoals het Klein Comité, dat uit vertegenwoordigers van overheidsdiensten bestaat.

Namens de Nederlandse regering is SodM met twee leden vertegenwoordigd in het Permanent Orgaan te Luxemburg. SoZa zorgt voor de contacten met het PV-Comé.

43.

Actor:	Minister van Economische Zaken/DGE/EOG SodM
Handeling:	Het opstellen en inbrengen van Nederlandse standpunten en bijdragen in het Permanent Orgaan voor de Veiligheid en de Gezondheidsvoorwaarden in de Steenkoolmijnen (sedert 1974: en andere winningsindustrieën) en andere adviescomités, ter voorbereiding van besluiten van de Hoge Autoriteit/Commissie m.b.t. het Europese steenkolenbeleid.
Periode:	1952-
Opmerking:	1. Een ander adviescomité is het Gemengd Comité, een samenwerkingsorgaan van nationale regeringen en de Hoge Autoriteit. 2. Na 1974 ligt het accent van de werkzaamheden op de olie- en gaswinning; zie par. Aardolie- en aardgasbeleid van de EG/EU.
Bron:	Rademakers, Staattoezicht op de Mijnen, p. 14, p. 17; inl. J. Ausems (SodM), 1 mei 1997; Beschikking nr. 2424/88/EGKS van de Commissie van 29 juli 1988 betr. bescherming tegen invoer met dumping of subsidiëring uit niet-EGKS-landen, art. 6

---

³² Noot Kapteyn en VerLoren van Themaat, Inleiding EG-Recht, pp. 715-723.

44.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG,
Handeling: Het ten behoeve van het algemene sociaal-economische EGKS-beleid aan de Hoge Autoriteit/Commissie verstrekken van informatie.
Periode: 1952-
Opmerking: 1. De gegevensverstrekking dienen als basis voor statistieken, studies of programma's, die de Hoge Autoriteit met het oog op de beleidskoers van de EGKS opstelt.
2. Vanwege de Hoge Autoriteit gesubsidieerde onderzoeken worden ter beschikking van alle belanghebbenden gesteld.
Bron: EGKS-Verdrag, art. 46-47, 55

45.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het informeren en verstrekken van gegevens aan de Hoge Autoriteit/Commissie over nationale maatregelen en maatregelen van derden die de concurrentieverhoudingen van de kolenmijn- en staalindustrie kunnen aantasten.
Periode: 1952-
Bron: EGKS-Verdrag, art. 66-67; Beschikking nr. 2424/88/EGKS van de Commissie betr. bescherming tegen invoer met dumping of subsidiëring uit niet-EGKS-landen

46.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het bij de Hoge Autoriteit/Commissie verzoeken om machtiging voor het verlenen van nationale steunmaatregelen en om de toekenning van communautaire steun t.b.v de kolenmijnindustrie en nevenindustrieën.
Periode: 1952-
Producten: Aanvraag en gegevens
Opmerking: Een communautaire steunregeling is de steunregeling voor cokeskolen en cokes voor de ijzer- en staalindustrie (Beschikking 37/287/EGKS van 15 juli 1973).
Bron: EGKS-Verdrag, art. 56; diverse steunmaatregelen, b.v. Beschikking Hoge Autoriteit nr. 3/65 van 17 februari 1965 betreffende de communautaire regeling voor de steunmaatregelen van de deelnemende staten t.b.v. de kolenmijnindustrie; De Maar, Energierecht, pp. 7-8

47.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het instellen van beroep bij het Hof van Justitie van de EGKS tot nietigverklaring van beschikkingen of aanbevelingen van de Hoge Autoriteit/Commissie of het achterwege blijven daarvan, danwel tegen de besluiten van de Vergadering/Parlement of van de Raad van Ministers.
Periode: 1952-
Producten: Beroepen en uitspraken
Bron: EGKS-Verdrag, art. 33-38

Besluitvorming in het kader van de Raad van Ministers

De (Bijzondere) Raad van Ministers heeft adviserende en goedkeurende bevoegdheid jegens de besluiten van de Hoge Autoriteit. De Raad is in het bijzonder belast met de afstemming van het beleid van de Hoge Autoriteit op het nationale economische beleid van de lidstaten (art. 26). Daarnaast stelt de Raad door middel van overeenkomsten onderling of met derden beleid vast. Producten van dit beleid zijn b.v. overeenkomsten met de landen van de Europese Vrijhandelsassociatie (EVA) en met de landen in Midden- en Oost-Europa.

Voor de voorbereiding van Raadszittingen is er vanaf 1953 een EGKS-Coördinatiecomite van hoge nationale ambtenaren (voorloper van COREPER).

Het Nederlandse interdepartementaal vooroverleg vindt plaats in de ICCE, de Interdepartementale Contact Commissie voor de EGKS, die het Nederlandse standpunt voor de CEIA voorbereidt.

De ICCE is in 1952 opgericht bij besluit van de REA, de Raad voor Economische Aangelegenheden. Voorzitter is een hoge ambtenaar van Economische Zaken (DGE of BEB).

De CEIA, de Coördinatiecommissie voor Europese Integratie- en Associatieproblemen (voorz.: BuiZa), is het ambtelijke voorportaal van de REZ, de Raad voor Europese Zaken, een onderraad uit de (Nederlandse) ministerraad. Eventueel wordt in de REZ of in de ministerraad het standpunt bepaald.³³

48.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het bijdragen in de totstandkoming en wijziging van het Verdrag van Parijs tot oprichting van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS-Verdrag) en ander Verdragsrecht.
Periode: 1950-
Producten: Bijdragen aan EGKS-Verdrag
Opmerking: 1. "Ander Verdragsrecht" zijn protocollen, toetredingsverdragen.
2. De parlementaire goedkeuring valt ook onder deze handeling. Voor de Nederlandse goedkeuringswet, zie Stb. 1952, 83.
Overlegkader: Ministerie van Buitenlandse Zaken, EZ/BEB
Bron: Verdrag oprichting EGKS; Borchardt, Gemeenschapsrecht, p. 33

49.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het bijdragen in het ambtelijke en bestuurlijke vooroverleg t.b.v. de Nederlandse standpuntbepaling in EGKS-Raadsaangelegenheden.
Periode: 1952-
Producten: Bijdragen aan b.v. instructie PV, overleg met belangenorganisaties
Opmerking: 1. Samenstelling ICCE ca. 1985: EZ (7), overige betrokken departementen (1) m.u.v. SZW (2). Voorz. en secr. ca. 1985: EZ/BEB/directie Integratie.
2. Voor de ambtelijke voorportalen en onderraden van de ministerraad, zie PIVOT-rapport 1 (Onderraden en ambtelijke voorportalen).
Bron: SIC, 2e Interimrapport, II, p. 115

50.

---

³³ Noot SIC, 2e Interimrapport, II, p. 115. Voor de ambtelijke voorportalen, zoals de CEIA, en onderraden van de Nederlandse Ministerraad, zoals REZ en REA, zie PIVOT-rapport nr. 1 (Coördinatie op hoog niveau).

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG en /BEB
Handeling: Het inbrengen van Nederlandse standpunten in de Raadswerkgroep met betrekking tot EGKS-aangelegenheden.
Periode: 1952-
Opmerking: Voor de inbreng m.b.t. de wijziging van het EGKS-Verdrag etc., zie hierboven.
Bron: EGKS-Verdrag, hoofdstuk III

51.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG en /BEB
Handeling: Het inbrengen van Nederlandse standpunten in de Raad van Ministers met betrekking tot EGKS-aangelegenheden.
Periode: 1952-
Produkten: Bijdragen aan ministersdossier
Opmerking: Voor de inbreng m.b.t. de wijziging van het EGKS-Verdrag etc., zie handeling hierboven.
Bron: EGKS-Verdrag, hoofdstuk III

5.2.3 Aardolie- en aardgasbeleid van de EG/EU

Beleid

In de jaren zeventig stond binnen de EEG het zekerstellen van de energievoorziening door het aanhouden van noodvoorraden aardolie(produkten), het invoeren van een crisismechanisme, de diversifikatie van energiebronnen en de stimulering van energiebesparing centraal.³⁴ Begin jaren tachtig kwamen de veiligheidsvoorzieningen op offshore-installaties in de belangstelling te staan (zie Richtlijn 92/91/EEG van 8 november 1992 van de Raad en EP).

Met de voltooiing van de gemeenschappelijke markt in zicht, werd het eind jaren tachtig tijd ook een vrije energiemarkt te realiseren. Het Witboek over de interne markt en het Commissie-werkdocument 'De interne energiemarkt' vormen de grondslag voor dit beleid. Sindsdien werd een aantal richtlijnen ter liberalisering van de markt en harmonisering van de nationale regelingen voorgesteld en in een enkel geval vastgesteld:

- Richtlijn 90/377/EEG van de Raad van 29 juni 1990 m.b.t. een communautaire procedure inzake de doorzichtigheid van de gas en electriciteitsprijzen voor industriële eindverbruikers;
- Richtlijn 91/296/EEG van de Raad van 31 mei 1991 betreffende de doorvoer van aardgas via de hoofdnetten;
- Richtlijn 94/22 van de Raad en het Europees Parlement van 30 mei 1994 Pb. L 164/3 inzake de vergunningsvoorwaarden voor de opsporing en winning van aardgas in de lidstaten (zie hoofdstuk vergunningverlening).

Het is de bedoeling dat de (quasi-)monopolieposities van de electriciteits- en gasector m.b.t. inkoop, vervoer en distributie afgebroken worden. De totstandkoming van transeuropese netwerken, die voor alle vervoerders toegankelijk zijn ('third party access'), moet de opening van markt vergemakkelijken. Richtlijnen voor de interne markt voor elektriciteit en aardgas zijn in de maak. De voorzieningszekerheid is voor Nederland een absolute voorwaarde. De uitbreiding van de energiemarkt naar derden, met name de Oosteuropese en Sovjet-landen, is in het Europees Energiehandvest en het daaraan gerelateerde Verdrag vastgelegd. In 1995 nam de Raad een resolutie inzake het Groenboek voor een EU-energiebeleid aan.

NB. Voor energiebesparende maatregelen in EU-verband, zie deelrapport energiebesparing (deel I van dit rapport).

*Besluitvormingsprocedures in EU-verband*³⁵

De verordeningen, richtlijnen, beschikkingen en aanbevelingen van de EU langs op verschillende wegen tot stand. De precieze besluitvormingsprocedure verschilt per verdragsartikel, maar wordt primair bepaald door de vraag of de Raad van Ministers het besluit vaststelt, of dat de Commissie het besluit neemt. In het eerste geval wordt in de regel het Europese Parlement (EP) op verschillende wijzen bij de besluitvorming betrokken, in het tweede geval niet. In het tweede geval spelen echter adviescomités van velerlei aard een voorname rol, waaraan de Lid-staten worden geacht deel te nemen. In alle gevallen neemt de Commissie het initiatief tot een voorstel. Naarmate de eenmaking van de EU vordert, dringt het Europese Parlement op toenemende invloed aan. .

---

³⁴ Noot De eerste Richtlijn van de EEG-Raad is van 20 december 1968, 68/414/EEG, en betreft de opslag van minimum-voorraden ruwe aardolie en/of aardolieprodukten; zie verder De Maar, Energierecht, pp. 58-64. Voor het vervolg, zie Kapteyn en VerLoren van Themaat, Inleiding EG-Recht, pp. 733-740; zie ook bijl. HdTK 1990-1991/1995-1996, 21 501-14, nrs. 1-33.

³⁵ Noot Voor het volgende is ruim gebruik gemaakt van PIVOT-rapport nr. 28 (Waterstaat), pp. 129-136; zie verder Bekkers e.a., Brussel en Nederland, pp. 64-80.

Voor de behandeling van de Nederlandse inbreng in de regelgeving van Europese gemeenschap laten we de bijdragen van Nederlandse volksvertegenwoorders in het Europese parlement buiten beschouwing, We moeten ons in dit verband beperken tot het overleg van de Lid-staten dat aan de voorstellen van de Europese Commissie of de Raad plaats vindt. Er wordt bij dit overleg uitgegaan van de twee hoofdprocedures:

1. de op voorstellen van de Commissie gebaseerde procedure in de Raad en het Europees Parlement; produkten zijn bindende algemene besluiten, zoals verordeningen en richtlijnen, en beleidsvoorstellen;
2. de procedure waarbij de Commissie krachtens eigen of gedelegeerde bevoegdheid zelfstandig besluiten neemt; produkten zijn uitvoeringsregelingen, individuele beschikkingen en niet-bindende besluiten (aanbevelingen of adviezen).

Binnen deze twee hoofdprocedures zijn weer tal van andere procedures mogelijk, die hieronder eveneens aan bod komen.

Nederlandse inbreng in besluitvorming en voorstellen van de Raad van Ministers

Het gaat hierbij om de eerste hoofdprocedure: de op voorstellen van de Commissie gebaseerde procedure. Bij verordeningen en vaak bij richtlijnen is de Raad het hoogste besluitvormende college.³⁶

De besluitvorming kent vier fasen:

1. voorbereiding van het Commissievoorstel voor de Raad; de Commissie raadpleegt in vele gevallen nationale deskundigen (expert-overleg);
2. raadpleging door de Raad van het Europese Parlement via diverse procedures (sinds Maastricht 1992: vijf), evt. raadpleging van Economische en Sociaal Comité e.a. gespecialiseerde comités;
3. behandeling van het Commissievoorstel in een Raadswerkgroep van de COREPER, eventuele wijziging van het voorstel door de Commissie, indien nodig verdere behandeling in de COREPER, daarna als concept-voorstel naar de Raad;
4. besluitvorming in de Raad op basis van twee soorten dossiers: de A-dossiers die in eerdere fase 'uitonderhandeld' zijn, en de B-dossiers waarover de Raad nog moet onderhandelen; desondanks wordt de behandeling vrij vaak terugverwezen voor "ambtelijk beraad".

Deze beknopte omschrijving, en de Nederlandse inbreng in de besluitvorming, moet iets verder uitgediept worden:

ad fase 1:

Bij de voorbereiding betreft de Commissie, in de praktijk het Directoraat-Generaal voor Energie (DG XVII), deskundigen van allerlei slag uit de lidstaten, die echter niet namens hun regering optreden. Er zijn vaste en ad hoc werkgroepen. Bij belangrijke beleidsvoorstellen kunnen High Level Committees met een een deelname op DG-of directeursniveau samengesteld worden. Buiten de werkgroepen is er nog veel net- en lobbywerk van ambtenaren en vertegenwoordigers van belangenorganisaties bij de ambtelijke diensten van de Europese instellingen en bij het Europees Parlement.

ad fase 2:

De relevante parlementaire commissie is de Commissie Energie, Onderzoek en Technologie.

Bij sommige raadplegingsprocedures kan het standpunt van het EP leiden tot het niet nemen van een Raadsbesluit.

ad fase 3 en 4:

---

³⁶ Noot Voor het volgende: Mahler, Totstandkoming richtlijnen; zie ook concept-PIVOT-rapport *Gedane Buitenlandse Zaken*, inzake ontwikkelingssamenwerking en het Ministerie van Buitenlandse Zaken, hoofdstuk 5.2.9.

De vergaderingen van de Raad van Ministers ('Energieraad') worden voorbereid door het COREPER, dat bestaat uit de permanente vertegenwoordigers van de lidstaten bij de EEG: PV's, met de rang van ambassadeurs. Het COREPER legt de te behandelen kwesties in het algemeen voor aan een van zijn werkgroepen, i.c. de Raadswerkgroep Energie. De ambtenaren die in deze Raadswerkgroep zitting hebben, staan onder instructie van hun nationale regeringen en zitten hier dus niet als onafhankelijke deskundigen.

Als de Raadswerkgroep tot overeenstemming komt, wordt het voorstel via het COREPER aan de Raad voorgelegd; zo niet, dan wordt de kwestie binnen het COREPER besproken en met vermelding van de overgebleven problemen aan de Raad voorgelegd.

Voor COREPER plenair wordt de Nederlandse PV vervolgens in het PV-instructieoverleg geïnstrueerd. Dit PV-instructieoverleg is algemeen en heeft betrekking op alle geagendeerde Raden. Alle ministeries die betrokken zijn bij de geagendeerde aangelegenheden zijn vertegenwoordigd.

Het Nederlandse standpunt in de onderhandelingen in het kader van de Raad (Raadswerkgroep, COREPER en Energieraad) wordt voorbereid binnen de ambtelijke Coördinatiecommissie voor Europese Integratie en Associatieproblemen, CEIA, ook wel CoCo (van: Coördinatiecommissie) genoemd. Alle betrokken ministeries zijn vertegenwoordigd. Bestuurlijk kan het standpunt in de Raad voor Europese Zaken (REZ), een onderraad van de Ministerraad, voorbereid worden.

Binnen DGE coördineert de directie Algemeen Energiebeleid (AEB) het buitenlandse beleid.

52.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
SodM

Handeling: Het leveren van bijdragen in de fase van de voorbereiding van een Commissievoorstel voor de Raad t.b.v. het Europese aardolie- en aardgasbeleid.

Periode: 1958-

Opmerking: De bijdrage kan in het kader van een ad hoc expertcomité geleverd worden of - informeler - in de vorm van lobbyen bij de diensten van de Commissie, DG Energie. Een vast expertcomité is het Permanent Orgaan voor de Veiligheid en de Gezondheidsvoorwaarden in de Steenkoolmijnen (sedert 1974:) en andere Winningsindustrieën (zie ook hierboven par. Steenkolenbeleid van de EGKS en EEG).

Bron: Kohll, Lobbyen; inl. J. Ausems (SodM), 1 mei 1997

53.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG

Handeling: Het opstellen en inbrengen van Nederlandse bijdragen en standpunten in de Raadswerkgroep Energie en in het Comité van Permanente Vertegenwoordigers m.b.t. het Europese aardolie- en aardgasbeleid.

Periode: 1958-

Producten: PV-instructie, verslagen

Opmerking: Onder "opstellen" valt de gehele ambtelijke en bestuurlijke voorbereiding in CoCo, PV-instructieoverleg, evt. REZ en in de Werkgroep beoordeling Nieuwe Commissievoorstellen.

Bron: Mahler, Totstandkoming richtlijnen, p. 33

54.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG

Handeling: Het opstellen en inbrengen van Nederlandse bijdragen en standpunten in de Ministerraad (Energieraad) m.b.t. het Europese aardolie- en aardgasbeleid.

Periode: 1958-

Producten: Bijdragen aan ministerdossier Energieraad, verslag

Bron: Mahler, Totstandkoming richtlijnen, pp. 33-34

55.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het t.b.v. het Nederlandse aardolie- en aardgasbeleid leveren van bijdragen aan de Ministerraaddossiers van andere ministers.
Periode: 1958-
Produkten: Bijdragen aan overleg in CEIA/CoCo, aan ministerdossiers VROM, V&W etc.
Bron: Bijl. HdTK 21501, nr. 14: agenda Energieraad 22 okt. 1990

Nederlandse inbreng in besluitvorming Europese Commissie

Deze paragraaf handelt over de besluitvorming in het kader van de Commissie, voor zover het de 'eigen' en de 'afgeleide' beslissingsbevoegdheid van de Commissie betreft. In het eerste geval is de bevoegdheid direct ontleend aan het EG/EU-Verdrag, in het tweede geval aan een besluit van de Raad.³⁷ (De rol van de Commissie bij besluiten van de Raad van Ministers is in het vorige paragraaf behandeld.)

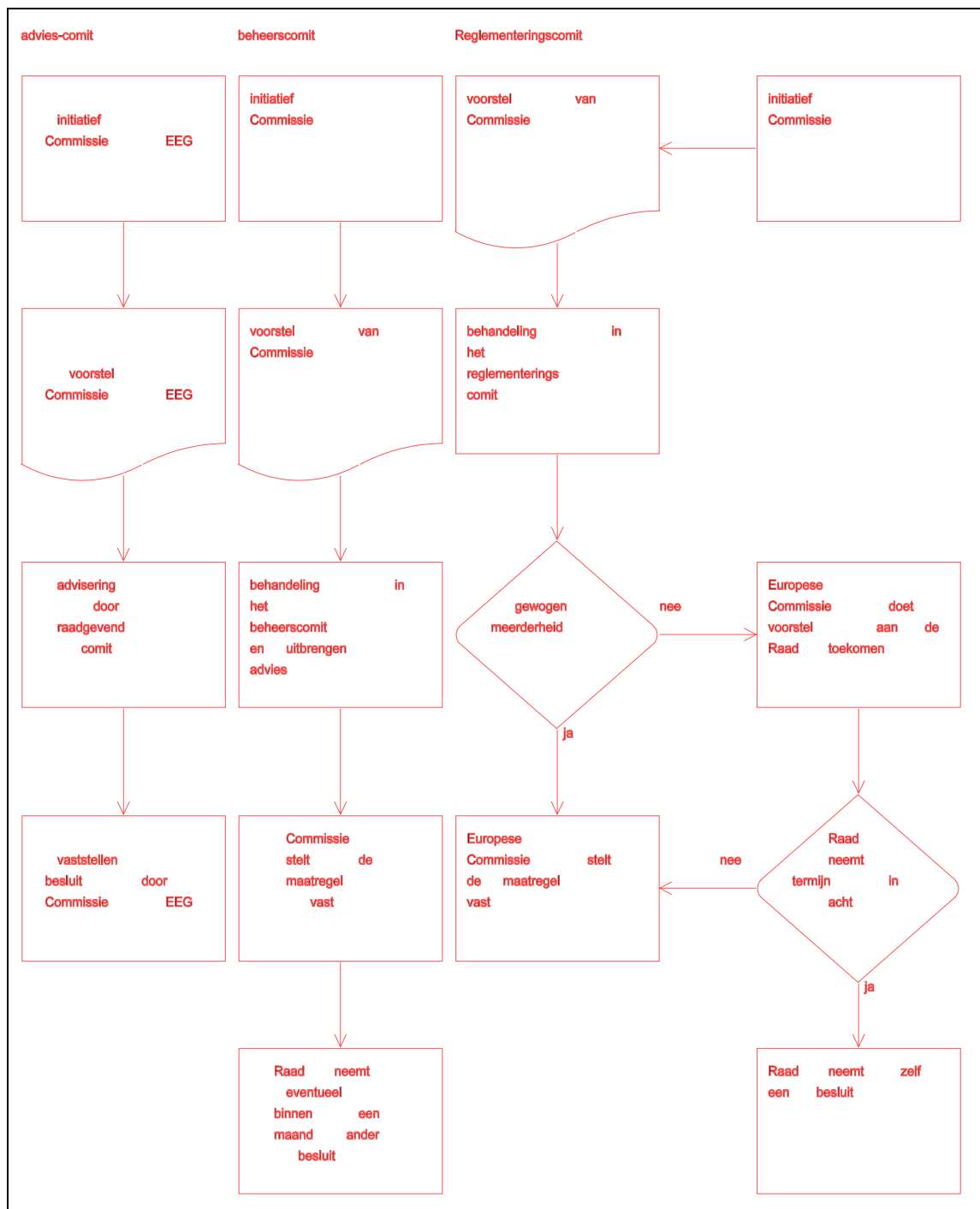
Bij de uitoefening van de eigen bevoegdheid volgt de Commissie de 'gewone' procedure. Deze procedure, die ook wordt toegepast bij aanbevelingen en adviezen, is eenvoudiger dan de procedure die geldt bij de uitoefening van de gedelegeerde beslissingsbevoegdheid.

Bij de tweede procedure moet de Commissie het advies van verschillende soorten adviescomités inwinnen. Hierdoor kunnen de lidstaten invloed uitoefenen op de uitwerking door de Commissie van Raadsbesluiten. Deze procedure wordt daarom hieronder verder uitgewerkt. Wij onderscheiden drie fasen: 1) oriëntatie en voorbereiding (pre-voorstelfase), 2) behandeling van het concept-besluit en 3) uitvoering.

1. Bij de voorbereiding van een besluit kan de Commissie nationale deskundigen, die niet onder instructie van hun regering staan (overheidsdiensten, bedrijven, belangenorganisaties etc.), raadplegen. Doel van dit expert-overleg is het inventariseren van de regelgeving in de lidstaten terzake (en de eventuele afstemming van E(E)G/EU-regelgeving op reeds bestaande nationale regelgeving) en het aftasten van de wenselijkheid en haalbaarheid van de Commissievoorstellen.

---

³⁷ Noot 37 Zie EEG-Verdrag art. 145, derde streepje.

Figure A

2. Het concept-besluit legt de Commissie vervolgens voor aan een van de verschillende adviescomités, die bestaan uit de vertegenwoordigers van de regeringen. In de zg. Comitologie-richtlijn 87/373/EEG zijn vier typen comités en bijpassende procedures onderscheiden. In de delegatiebesluiten van de Raad is telkens aangegeven welke procedure de Commissie moet volgen. Twee van de drie procedures garanderen de lidstaten een grote invloed op de besluitvorming, omdat zij met een gekwalificeerde meerderheid een voorstel kunnen afstemmen, waarna de Raad een besluit kan nemen over het Commissie-voorstel. Op deze wijze wordt afbreuk gedaan aan het supranationale gezag van de Commissie.

a. De eerste procedure is die van het advies-comité. Het *advies-comité* levert advies op het voorstel van de Commissie. De Commissie neemt een besluit, waarbij zij in principe geen rekening behoeft te houden met het uitgebrachte advies.

b. Bij de sedert 1962 toegepaste procedure rond het *beheerscomité* brengt het comité met gekwalificeerde meerderheid een advies uit. Indien dit advies met het voorstel overeenstemt, stelt de Commissie het besluit vast. Indien het advies afwijkt, stelt de Commissie de maatregel vast en kan zij het besluit voor zekere periode opschorten. De Raad wordt verwittigd van het genomen besluit. Binnen de opschort-periode kan de Raad (met gekwalificeerde meerderheid) een eigen besluit nemen. Doet hij dit niet, dan vervalt de schorsing na het verstrijken van de termijn die daaraan hangt en treedt het besluit in werking.

c. De in 1968 door de Raad ontwikkelde procedure van de *reglementeringscommissie* geeft de lidstaten de meeste invloed op het besluit. De procedure loopt tot en met de advisering gelijk op met de beheerscomité-figuur. Indien het advies overeenstemt met het voorstel, dan stelt de Commissie het besluit vast. Indien het advies afwijkt van het voorstel, of als er geen advies is, dient de Commissie het voorstel bij de Raad in. De Raad neemt (met gekwalificeerde meerderheid) een eigen besluit. Mocht de Raad binnen een vastgestelde termijn geen besluit genomen hebben, dan voorziet de Commissie alsnog in de zaak.³⁸

d. Verder is er nog een speciale procedure, waarbij het besluit van de Commissie rechtstreeks werking heeft, maar binnen drie maanden door de Raad bevestigd moet worden. Zo niet, dan wordt het besluit geacht ingetrokken te zijn.

3. Bij de uitvoering van Commissiebesluiten kunnen commissies van deskundigen gevormd worden, die een taak bij de begeleiding van (onderzoeks)projecten, coördineren van activiteiten en het overdragen van kennis hebben. Een voorbeeld is het bij besluit 80/686, gewijzigd bij 85/208, ingestelde Raadgevend Comité voor de controle op en de beperking van de verontreiniging van de zee door lozingen van koolwaterstoffen en andere gevaarlijke stoffen.

56.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
SodM

Handeling: Het leveren van bijdragen bij de voorbereiding van een Commissiebesluit (niet zijnde een voorstel voor de Raad) m.b.t. het Europese aardolie- en aardgasbeleid.

Periode: 1958-

Opmerking: De bijdrage kan in het kader van een ad hoc expertcomité geleverd worden of - informeler - in de vorm van lobbyen bij de diensten van de Commissie, DG Energie. Vaste expert-comités zijn b.v.

- het Permanente Orgaan voor de Veiligheid en de Gezondheidsvoorwaarden in de Steenkoolmijnen (sedert 1974) en andere Winningsindustrieën (zie ook hierboven par. Steenkolenbeleid van de EGKS en EEG);
- de bij Richtlijn van de Raad van 24 juli 1973 (73/238/EEG) ingestelde Oil Supply Group (OSG), die door de Commissie wordt geconsulteerd over de invoering van een vergunningstelsel voor de handel in aardolieprodukten in een oliecrisis.

Bron: Kohll, Lobbyen; inl. J. Ausems (SodM), 1 mei 1997;

Noot ³⁸ Zie besluit 87/373/EEG van de Raad. De beheers- en de reglementeringscomité-procedures kennen enkele subtiele varianten die hier verder niet van belang zijn.

57.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het opstellen en inbrengen van Nederlandse bijdragen en standpunten in een van de raadgevende comités van de Commissie van de EEG.
Periode: 1957-
Opmerking: De raadgevende comités hebben een beperkte invloed.
Bron: Borchardt, *Gemeenschapsrecht*, pp. 50-51

58.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het opstellen en inbrengen van Nederlandse bijdragen en standpunten in een van de 'comités van beheer' of van de 'reglementeringscomités' van de Commissie van de EEG.
Periode: 1957-
Opmerking: Deze adviescomités hebben een grote invloed op de besluitvorming. De comités van beheer zijn vooral werkzaam op het gebied van de landbouwmarkt.
Bron: Borchardt, *Gemeenschapsrecht*, pp. 50-51

59.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het opstellen en inbrengen van Nederlandse bijdragen en standpunten in de Raad inzake 'beroepen' van een adviescomité tegen een concept-besluit van de Commissie.
Periode: 1962-
Bron: Borchardt, *Gemeenschapsrecht*, pp. 50-51

60.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het opstellen en inbrengen van Nederlandse bijdragen en standpunten in begeleidingswerkgroepen voor de implementatie van richtlijnen, het oprichten van communautaire instellingen en de uitvoering van communautaire actieprogramma's.
Periode: 1958-
Bron: Besluit Commissie inzake onderzoeksprogramma veiligheid in de steenkolenmijnen, PbEG nr. C 010 van 14/01/77

Informatieverstrekking aan de Commissie

Ten behoeve van de toezichhoudende en beleidsvormende taak van de Commissie dienen de lidstaten, o.g.v. verdragen, verordeningen en richtlijnen, de Commissie regelmatig informatie te verstrekken. Zo moet de minister van EZ gegevens over volumina en prijzen van ruwe olie en olieproducten verstrekken.

Informatie die in het kader van een bepaalde handeling aan de Commissie verstrekt moet worden, b.v. in het kader van een subsidieaanvraag door een lidstaat bij de Commissie, wordt bij die handeling gevoegd (zie volgend kopje).

61.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het verkrijgen en periodiek verstrekken van gegevens aan de EG-Commissie ten behoeve van het EG-crisisbeleid op het gebied van de aardolievoorziening.
a. periodieke gegevensverstrekking;
b. gegevens in crisistijd.
Periode: 1972-
Producten: Rapportages binnenlandse afleveringen olieproducten
Bron: Diverse EG-verordeningen, o.a. nr. 72/1055, PbEG, L 120; Beschikking van de EG-Commissie van 28 september 1978; ministeriële regelingen inzake gegevens aardolieproducten, b.v. Stcrt. 1980, 4; inl. drs. F.G.M. Wieleman (DGE/EOG), augustus 1996.

62.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het informeren van de Commissie over de implementatie van communautaire regelingen op het gebied van aardolie- en aardgasbeleid in het Nederlandse recht.
Periode: 1957-
Producten: Mededelingen en teksten, overzichten
Opmerking: Voor de implementatie van EG-regelgeving, zie hoofdstuk wettelijk kader.
Bron: b.v. Richtlijn 92/91/EEG, art. 12, lid 1-4

63.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het doen van mededelingen aan de Commissie inzake de uitvoering in Nederland van aardolie- en aardgasaangelegenheden van communautair belang.
Periode: 1957-
Opmerking: Voorbeelden zijn:
- communautaire informatie- en overlegprocedure inzake de prijzen van ruwe aardolie en aardolieproducten;
- investeringsprojecten van communautair belang in de sectoren aardolie, aardgas en electriciteit.
Bron: b.v. Verordening EEG-Raad nr. 1056/72 van 18 mei 1972; ; zie b.v. Richtlijn EEG-Raad nr. 76/491/EEG van 4 mei 1976

Verzoeken om Commissie-beschikkingen

64.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG

Handeling: Het aan de Commissie verzoeken om toekenning van een beschikking (machtiging, ontheffing e.d.) ter uitvoering van EEG-regelingen op het gebied van Europees aardolie- en aardgasbeleid.

Periode: 1957-

Opmerking: Voorbeelden:
- beschikking Commissie betr. steunmaatregel Nederland t.b.v. een investering in de petrochemische sector, 1981;
- ontheffing Commissie van de eisen van de Richtlijn voor de opsporing en winning van olie en gas;
- machtiging Commissie voor invoering vergunningstelsel in een oliecrisis.

Bron: Kapteyn en VerLoren van Themaat, Inleiding EG-Recht, p. 738, nt. 386; Repertorium Gemeenschapswetgeving, I, p. 877; Beschikking Commissie van 28 sept. 1978, nr. 78/890/EEG

5.3 Benelux

De Benelux (België, Nederland en Luxemburg) trad op 1 januari 1948 in de vorm van een douane-unie in werking. In 1958 werd de samenwerking uitgebreid in een Verdrag tot Instelling van de Benelux Economische Unie (Benelux), dat op 1 november 1960 in werking trad. Het Benelux-Verdrag beoogt hetzelfde als de EEG: een economische integratie en uiteindelijk een economische unie. De Benelux wordt een laboratoriumfunctie en een coördinerend m.b.t. EG-aangelegenheden toegekend. Over het ontstaan van het samenwerkingsverband wordt onderzoek gedaan in het kader van een RIO buitenlandse handel, waarin de buitenlandse economische betrekkingen nader worden toegelicht.

De Benelux heeft vanaf 1960 de volgende intergouvernementele organisatievorm.

Het Comité van Ministers, dat in de regel met eenstemmigheid beslist, is het hoogste orgaan. Het Comité vraagt advies aan de Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad, waarin afgevaardigden van de nationale parlementen zitting hebben.

Ambtelijke organen zijn:

- de Raad van de Economische Unie, een ambtelijk toporgaan, samengesteld uit twintig gedelegeerden, die voorzitter zijn van de

- (bijzondere) commissies van nationale ambtenaren voor alle mogelijke beleidsterreinen.

Verder zijn er de Economische en Sociale Raad van Advies (bedrijfsleven) en twee rechtsprekende colleges.

Het secretariaat-generaal is in Brussel gevestigd.

De commissies doen voorstellen aan de Raad m.b.t. besluiten die door het Comité van Ministers worden genomen, en voeren de besluiten uit. De besluiten hebben de vorm van beschikkingen, aanbevelingen en richtlijnen. Een beschikking bindt de regeringen.

Voor economische aangelegenheden is er een Ministeriële Werkgroep van Economische Zaken. Een subcommissie Aardoliecrisisbeleid werkt de Aanbeveling van het Comité van Ministers inzake het gezamenlijk beleid van de Benelux inzake een aardoliecrisis (1983) uit.

65.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het opstellen en inbrengen van Nederlandse bijdragen en standpunten in het Comité van Ministers van de Benelux m.b.t. een gemeenschappelijk energiedelfstoffenbeleid.
Periode: 1950-
Bron: Handboek Crisisbeheersing EZ, pp. 49-50; EG-Almanak

66.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het opstellen en inbrengen van Nederlandse bijdragen en standpunten in de ambtelijke werkgroepen en in de Raad van de Economische Unie m.b.t. een gemeenschappelijk energiedelfstoffenbeleid.
Periode: 1958-
Bron: Handboek Crisisbeheersing EZ, pp. 49-50; EG-Almanak

5.4 PARCOM, OSCOM en OSPAR-Commissie

Op het gebied van het internationale waterbeleid is voor EZ de OSPARCOM, de Oslo-Parijs-Commissie, de belangrijkste internationale organisatie.

In alle organen van OSPARCOM en voorgangers is V&W penvoerend minister voor Nederland; als zodanig initieert deze minister het nationale beleid. De uitvoering ligt bij de hoofddirectie en de directie Noordzee van Rijkswaterstaat.

EZ heeft een actieve inbreng, waar het de milieugevolgen van mijnbouwactiviteiten in de Noordzee betreft. Meer dan V&W betreft EZ het economische belang van de off-shore industrie in zijn oordeelsvorming.

OSPARCOM is in 1993 voortgekomen uit de fusie tussen de OSCOM, de Commissie van Oslo, en de PARCOM, de Commissie van Parijs.³⁹ Deze commissies werden bij de Verdragen van Oslo en Parijs (1972 en 1974) in het leven geroepen. Beide verdragen geven voorschriften inzake de bestrijding en voorkoming van verontreiniging van de zee. Het eerste Verdrag betreft de verontreiniging door dumping vanaf schepen, vliegtuigen en mijnbouwinstallaties; het Verdrag van Parijs handelt over de verontreiniging vanaf het vasteland door mijnbouwinstallaties. De werkingssfeer van de twee verdragen is beperkt tot delen van de Atlantische Oceaan en de Noordelijke IJzee.

Producten van PARCOM/OSCOM/OSPARCOM zijn onder andere:

- normen voor de lozing van olie vanaf productieplatforms in zee;
- richtlijnen voor lozingen van olie door nieuwe raffinaderijen.

De producten hebben de vorm van besluiten, die voor de lidstaten bindende kracht bezitten, aanbevelingen, rapportages en jaarverslagen. Zij zijn gericht op emissies afkomstig van alle industrietakken die eindigen in de Noordzee.

De organisatiestructuur van PARCOM, OSCOM en OSPARCOM heeft drie lagen:

1. de jaarvergadering, twee comités die deze vergaderingen voorbereiden, zoals (tot 1993) de Technical Working Group (TWG) en (na 1993) het Programmes and Measures Committee (PRAM);
3. de onder de comités vallende 'technische' werkgroepen.

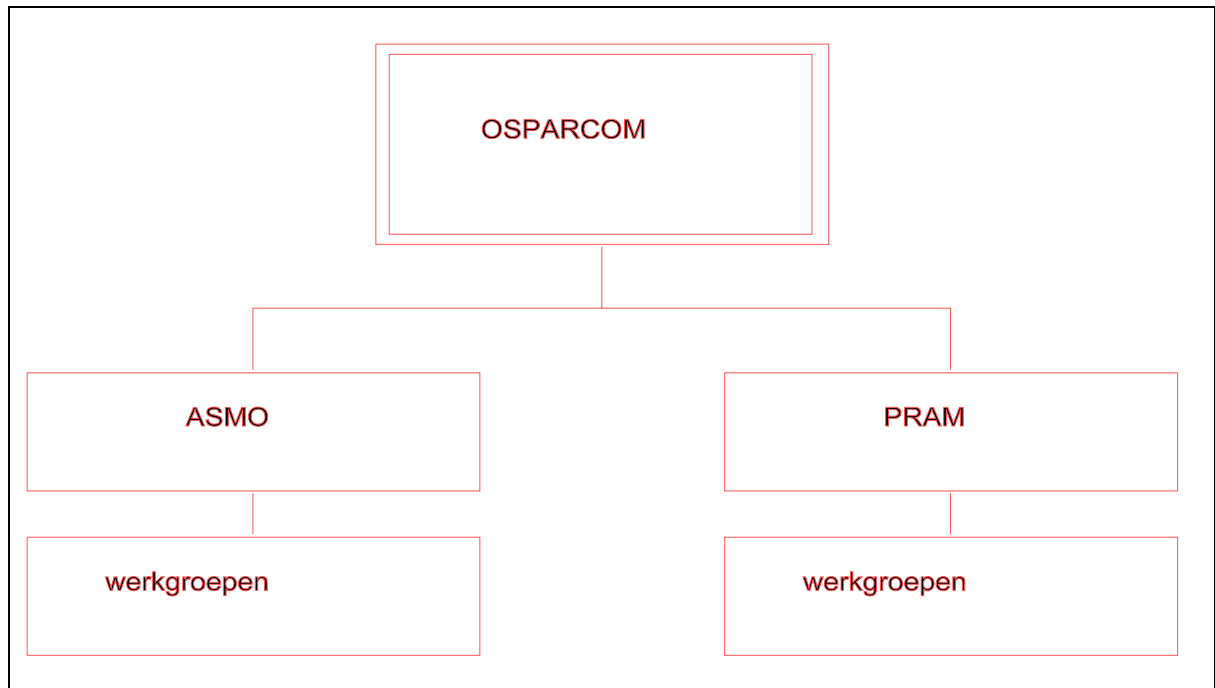
Van de derde categorie is voor de energievoorziening van belang:

- de Working Group on Oil Pollution (GOP), de Werkgroep Olieverontreiniging, vanaf 1993 voortgezet onder de naam: Working Group on Sea-Based Activities (SEBA); de GOP viel tot 1993 onder de Technische Werkgroep (TWG) van PARCOM; de SEBA valt onder PRAM;
- de Working Group on Radioactivity (RAD).

deringen van de PARCOM, OSCOM en de OSPAR- Commissie;

---

³⁹ Noot Voor verdere toelichting wordt verwezen naar het PIVOT-rapport nr. 28 (Waterstaat), pp. 140-143.

Figure B

EOG en SodM nemen deel aan de Nederlandse delegatie in de GOP/SEBA en de RAD. Van de overige werkgroepen van PRAM is EZ agendalid. Als agendalid krijgt EZ alle stukken en kan men naar bevinding beslissen aan het internationale overleg deel te nemen, dan wel zijn standpunt in het nationale overleg in te brengen. Met regelmaat neemt SodM deel in de vergaderingen van de Technical Working Group, na 1993 van het Programmes and Measures Committee. Met ASMO, het Assessment and Monitoring Committee, heeft EZ weinig te maken.

Per 24 maart 1998 is een nieuw OSPAR-verdrag van kracht en vervallen de oudere verdragsbepalingen.

67.

Actor: Minister van Economische Zaken/ES/RBM

Handeling: Het, vanuit het belang van de off-shore olie- en gaswinningsindustrie, leveren van bijdragen in de Nederlandse standpuntbepaling in de ministerconferentie en de jaarvergaderingen van de PARCOM, OSCOM en de OSPARCOM.

Periode: 1972-

Produkten: Bijdragen in Coördinatiecommissie voor Internationale Milieuvraagstukken (CIM), subgroep CIM-Water

Bron: PIVOT-rapport nr. 28 (Waterstaat), pp. 140-143; inl. drs. P.R. Seeger, 6 mei 1996

68.

Actor: Staatstoezicht op de Mijnen

Handeling: Het, vanuit het belang van de off-shore olie- en gaswinningsindustrie, leveren van bijdragen in de Technical Working Group (TWG), na 1993 van het Programmes and Measures Committee (PRAM).

Periode: 1974-

Opmerking: De vergaderingen worden interdepartementaal, onder voorzitterschap van de Hoofddirectie van Rijkswaterstaat (V&W), voorbereid. Deelnemers zijn naast V&W, VROM, LNV en EZ.

Bron: PIVOT-deelrapport nr. 28 (Waterstaat) pp. 140-143

69.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG en SodM
Handeling: Het, vanuit het belang van de off-shore olie- en gaswinningsindustrie, opstellen en inbrengen van Nederlandse bijdragen en standpunten in de bijeenkomsten van de Group on Oil Pollution (GOP), vanaf 1993 de Working Group on Sea-Based Activities (SEBA).
Periode: 1974-
Opmerking: 1. Andere deelnemers in het internationaal overleg zijn vertegenwoordigers van V&W en VROM;
2. In 1992 organiseerde SodM een workshop over harmonisering van toxicologische testmethoden.
Bron: PIVOT-deelrapport nr. 28 (Waterstaat) pp. 140-143; SodM, Jaarverslag SodM 1981, p. 8, 1992, pp. 66-67, 1994, p. 45

70.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG en SodM
Handeling: Het, vanuit het belang van de off-shore olie- en gaswinningsindustrie, opstellen en inbrengen van Nederlandse bijdragen en standpunten in de bijeenkomsten van de Working Group on Radioactivity (RAD).
Periode: 1974-
Opmerking: Ander deelnemers in het internationaal overleg zijn vertegenwoordigers van V&W, VROM en RIZA.
Bron: PIVOT-deelrapport nr. 28 (Waterstaat) pp. 140-143; inl. drs. P.R. Seeger (DGE/EOG), 6 mei 1996

5.5 North Sea Offshore Authorities Forum (NSOAF)

Het NSOAF is ca. 1975 opgericht. Deelnemers zijn behalve Staatstoezicht op de Mijnen andere mijnbouwinspecties in de Noordzeekuststaten België, Groot-Brittanië, Ierland, Noorwegen, Denemarken, Duitsland, Frankrijk, Isle of Man, Faröer Islands, die toezicht houden op de mijnbouw in de Noordzee. Het voorzitterschap wisselt jaarlijks. Onderwerpen van overleg zijn onder meer: wet- en regelgeving, voorvallen en ongevallen, erkenning van nationale certificaten.⁴⁰

71.

Actor: Staatstoezicht op de Mijnen
Handeling: Het opstellen en inbrengen van Nederlandse standpunten en bijdragen in het directeuren-overleg van het North Sea Offshore Authorities Forum.
Periode: ca. 1975-
Bron: Inl. F. Bezem, 2 april 1997

72.

Actor: Staatstoezicht op de Mijnen
Handeling: Het opstellen en inbrengen van Nederlandse standpunten en bijdragen in de Werkgroep Harmonisation Safety Cases (veiligheids- en gezondheidsdocumenten), de Werkgroep Harmonisation Safety Training (veiligheidstrainingen) van de NSOAF en de International Health Safety and Environment Management System Audit (IAT).
Periode: ca. 1975-
Bron: SodM, Jaarverslag IGM 1992, p. 158, 1994, p. 45

---

⁴⁰ SodM, Handhavingsbeleid, bijl. 4-2.

5.6 Noordzee-ministersconferentie (NZMC)

Vanuit DGE en SodM is er inbreng in de nationale voorbereiding van de Noordzee-ministersconferenties. Omdat het voortouw bij Rijkswaterstaat ligt en de NZMC al beschreven is in het PIVOT-rapport nr. 18, kan de toelichting hier summier zijn.⁴¹

Vanaf 1983 hebben viermaal Noordzee-ministersconferenties (NZMC) plaats gevonden. Het doel van de NZMC's is het realiseren van een internationale samenwerkingsstructuur ter bescherming van de Noordzee tegen vervuiling.

De resultaten van de NZMC worden gepresenteerd in de ministeriële verklaringen, die na afloop van de conferenties worden vastgesteld. De ministeriële verklaringen worden opgesteld door het organiserende land. De verklaring kan gezien worden als internationaal politiek beleidsvoornemen, waaraan de deelnemende partijen zich hebben gecommiteerd. Naast de verklaring is het Quality Status Report (QSR) een belangrijk document. Het QSR dient als beleidsonderbouwend instrument, waarin de betrokken landen aangeven welke voortgang zij hebben gemaakt met betrekking tot de afspraken die in het NZMC-kader gemaakt zijn. De Nederlandse implementatie van de voornemens die in de ministeriële verklaring van de Derde NZMC aan de orde waren, vindt mede aan de hand van het Noorzeeactieplan plaats.

De NZMC kent geen geïnstitutionaliseerde organisatie. Er is geen vast secretariaat. De voorbereiding geschiedt door werkgroepen, die bemand worden door vertegenwoordigers van de deelnemende partijen. De voorbereiding heeft plaats op ambtelijk niveau in werkgroepen, die daartoe op regelmatige tijden in de perioden tussen de conferenties bijeenkomen. Er zijn technisch-wetenschappelijke werkgroepen en beleidswerkgroepen die de te nemen maatregelen voorbereiden. Ter voorbereiding van de NZMC komen vertegenwoordigers van de deelnemende landen op DG-niveau (Senior Officials) eenmaal bij elkaar om de opzet van de voorbereiding vast te stellen. Daarbij worden bij voorbeeld werkgroepen ingesteld.

De nationale voorbereiding heeft plaats, onder coördinatie van RWS, in werkgroepen waarin ook vertegenwoordigers van andere ministeries zitting nemen. De uiteindelijke vaststelling van de instructie van de Nederlandse delegatie heeft wat de NZMC betreft plaats binnen de Ministerraad via de CIM.

73.

Actor:	Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling:	Het, vanuit het belang van de off-shore olie- en gaswinningsindustrie, opstellen en inbrengen van bijdragen in het nationale vooroverleg ter voorbereiding van de Noordzee-ministersconferenties.
Periode:	1984-
Overlegkader:	CIM
Bron:	PIVOT-rapport nr. 28 (Waterstaat), pp. 150-152; SodM, Jaarverslag 1981, p. 10, 1995, p. 32

---

⁴¹ Deze paragraaf is ontleend aan PIVOT-rapport nr. 28 (Waterstaat), pp. 150-152.

5.7   **Standaardisatie-organisaties**

Voor de internationale standaardisatie op velerlei gebied zijn diverse intergouvernementele organisaties, zowel op mondiaal als op Europees niveau, actief. Standaardisatie wordt uit wetenschappelijke, technische, veiligheids- en handelspolitieke overwegingen nagestreefd. Standaardisatie bevordert het vrije verkeer van goederen en diensten. Anderzijds belemmert een overheid of onderneming die eenzijdig normen oplegt, of dit nu juridisch of feitelijk gebeurt, een gezonde marktwerking.

De belangrijkste internationale organisaties zijn:

- a.   Comité Européen de Normalisation Electrotechnique (CENELEC);
- b.   Comité Européen de Normalisation (CEN), of European Committee for Standardization;
- c.   International Organization for Standardization (ISO);
- e.   International Electrotechnical Commission (IEC).

De voorschriften van de internationale organisaties CEN en CENELEC zijn bindend.. Het verlenen van medewerking aan en de implementatie van bindende standaardisatieafspraken wordt ook wel *normalisatie* genoemd. CENELEC en IEC zijn beschreven in PIVOT-rapport nr. 4 (Telecommunicatie en Post) en PIVOT-rapport nr. 28 (Waterstaat) beschreven, waarnaar verder verwezen wordt. Over de verwerking van dit soort gestandaardiseerde voorschriften in de regelgeving heeft de EC richtlijnen uitgevaardigd en zijn er uitspraken gedaan door het Europese Hof van Justitie. Over deze probleemstelling is een PIVOT-rapport in voorbereiding inzake het mededingingsbeleid.

De ISO, gevestigd te Genève, is een mondiale normalisatie-organisatie die sinds 1947 actief is en een brede missie heeft. Het CEN is in 1961 onder een andere naam opgericht in Parijs en is sinds 1975 gevestigd in Brussel. Beide organisaties streven er naar de uitwisseling van goederen en diensten te vergemakkelijken door via standaardisatie technische of andere belemmeringen op te heffen.⁴²

De Nederlandse standaardisatiecomités zijn het Nederlandse Electrotechnische Comité (NEC) en het Nederlands Normalisatie-Instituut (NNI).

74.

Actor:	Minister van Economische Zaken/DGE/EOG en Staatstoezicht op de Mijnen
Handeling:	Het, i.o.m. met de eerst verantwoordelijke minister van V&W, vanuit het belang van de mijnbouwindustrie mede bepalen van standpunten en leveren van bijdragen in werkgroepen van internationale standaardisatie-organisaties.
Periode:	1945-
Producten:	Bijdragen aan voorbereiding en vaststelling in ISO- en CEN normen, API- en IP normen
Opmerking:	Ook in niet-gespecialiseerde internationale organisaties, zoals EU en IMO, worden normalisatie-activiteiten verricht.
Bron:	SodM, Jaarverslag IGM 1994, p. 45; Rademakers, Staatstoezicht op de Mijnen, p. 17

---

⁴² Noot 42 UIA, Yearbook international organizations, I, pp. 438-39 en 990-91.

5.8 European Diving Technology Committee e.d.

Het Diving Medical Advisory Committee (DMAC) is eind jaren zeventig opgericht en dient als internationaal overlegforum voor duikmedische vraagstukken. Van Nederlandse zijde zijn SodM en de Koninklijke Marine vertegenwoordigd. Het secretariaat berust bij IMCA.

Het European Diving Technology Committee (EDTC) is ca. 1965 opgericht. Doelstelling van het EDTC is het harmoniseren van duiktechnische aangelegenheden op Europees niveau. Deelnemende partijen zijn de overheid (SodM), vakbonden en werkgeversorganisaties. Het secretariaat wisselt.

75.

Actor:	Staatstoezicht op de Mijnen
Handeling:	Het i.o.m. met de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid leveren van bijdragen in bijeenkomsten van expetcomités op het gebied van professioneel duiken.
Opmerking:	Het betreft met name: - European Diving Technology Committee (EDTC); - Diving Medical Advisory Committee (DMAC).
Periode:	1965-
Bron:	SodM, Jaarverslag IGM 1976, p. 9, 1981, p. 9, 1992, p. 157, 1994, p. 45; inl. F. Bezem (SodM), 17 april 1997

5.9 European Pipeline Authorities Committee

Het European Pipeline Authorities Committee bestaat uit vertegenwoordigers van instanties uit de Westeuropese landen die toezicht houden op 'cross country' buisleidingen (zie hoofdstuk 13.3). In de nabije toekomst zullen ook Oosteuropese landen meedoen. Het Committee komt eenmaal per jaar bijeen en heeft de uitwisseling van ervaring, kennis en informatie over een bepaald technisch aspect als doel. Van Nederlandse zijde is alleen SodM (een adviseur) vertegenwoordigd.

76.

Actor:	Staatstoezicht op de Mijnen
Handeling:	Het opstellen en inbrengen van Nederlandse bijdragen in de jaarlijkse bijeenkomsten van het European Pipeline Authorities Committee.
Periode:	1985 of eerder-
Opmerking:	De industrie neemt niet deel aan het overleg.
Bron:	SodM, Jaarverslag IGM 1994, p. 45; inl. ir. C. Coremans (SodM), 1 mei 1997

5.10 VN-Economische Commissie voor Europa (ECE)

De Economische Commissie voor Europa (ECE) is een regionale commissie van de Verenigde Naties, gevestigd te Genève. De ECE is opgericht als uitvloeisel van de bemoeienis van de VN met de hulpverlening aan het door de Tweede Wereldoorlog getroffen Europa en is voor het eerst bijeengekomen in mei 1947 tijdens de totstandkoming van het Marshall-plan. In de jaren tachtig namen ongeveer 35 West- en Oosteuropese landen en verder de VS en Canada deel aan de werkzaamheden. Het E.C.E. vervulde tot 1990 een belangrijke rol in het zg. 'Oost-West'-overleg. Het huidige doel van de ECE is:⁴³

- het intensiveren van de betrekkingen van de Europese landen onderling en van Europese landen met andere staten;
- het doen en sponsoren van onderzoeken en studies naar economische en technologische problemen van en ontwikkelingen binnen de lidstaten;
- het doen of sponsoren van de verzameling, evaluatie en verspreiding van economische, technologische en statistische informatie.

De ECE heeft een Plenary Session die eens per jaar bijeen komt. Daarnaast is er een groot aantal comités (ook wel Principal Subsidiary Bodies, PSB's genoemd) met daaronder ressorterende Groups of Experts en Working Parties. Daarnaast worden door de ECE op het gebied van het energievoorziening seminars georganiseerd.

Door de ECE worden verdragen (conventions), verklaringen (declarations), besluiten (decisions) en aanbevelingen (recommendations) vastgesteld. Verdragen die door Nederland ondertekend worden zijn bindend. Nederland kan op de naleving en implementatie worden aangesproken. Verklaringen, besluiten en aanbevelingen hebben een facultatief karakter. Verklaringen en besluiten worden doorgaans voorbereid binnen de staande comités en werkgroepen; aanbevelingen komen over het algemeen voort uit door de ECE georganiseerde seminars. Door de Oost-West tegenstelling hadden de vergaderingen vooral een informatief karakter.

Voor de energievoorziening zijn van belang de Committee on Energy, een van de PSB's, en de daaronder ressorterende Working Party on Gas. De Working Party on Gas kent verschillende expertgroepen:

- Group of Experts Statistics;
- Group of Experts on Distribution and Use (Toepassing en Distributie);
- Group of Experts on Transport and Storage (Transport en Opslag);
- Group of Experts on Natural Gas Resources.

De Group of Experts on Transport and Storage fungeerde t.t.v. de Koude Oorlog als overlegforum van het Westen met Oost-Europa voor de uitwisseling van informatie en ervaring inzake buisleidingstelsels.

In de Nederlandse delegatie worden regelmatig vertegenwoordigers van belanghebbende nutsbedrijven opgenomen, met name van de Gasunie en GASTEC te Apeldoorn.

77.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het opstellen en inbrengen van Nederlandse standpunten en bijdragen in bijeenkomsten of seminars van de Working Party on Gas van de ECE.
Periode: 1947-

---

⁴³ Noot Yearbook international organizations, p. 1298; De Maar, Energierecht, p. 75; PIVOT-rapport nr. 28 (Waterstaat), pp. 137-140.

Opmerking: Voor bijdragen aan het ministersdossier voor de jaarlijks plenaire vergadering van de Economische Commissie voor Europa, zie deelrapport algemeen energiebeleid.
Bron: Inl. ing. F.R. van Noord (E/EOG), 17 april 1996

78.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD en SodM
Handeling: Het opstellen en inbrengen van Nederlandse bijdragen in bijeenkomsten van de Group of Experts on Transport and Storage of Gas e.a. expertcommissies van de ECE.
Periode: 1947-
Opmerking: Vanaf 1990 levert SodM geen actieve bijdrage meer aan het overleg in de Group of Experts on Transport and Storage of Gas.
Bron: Archieven MEZ, Archief Commissie-Dozy nr. 3: antwoorden RGD op vragenlijst Commissie-Dozy, 1973; inl. ing. F.R. van Noord (E/EOG), 17 april 1996, en ... J. Ausems (SodM), 1 mei 1997

79.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het verzamelen en verstrekken van statistische e.a. informatie aan de ECE.
Periode: 1945-
Overlegkader: Gasunie en Gastec en Vereniging van Energiebedrijven
Opmerking: DGE/EOG coördineert: zet de vragenlijsten van de ECE uit bij de (brancheorganisaties van de) gasbedrijven en redigeert de antwoorden.
Bron: Inl. ing. F.R. van Noord (E/EOG), 17 april 1996

5.11 VN-Internationale Labour Organisation (ILO)

De Internationale Arbeidsorganisatie, sinds 1946 een gespecialiseerde VN-organisatie, heeft de verbetering van de arbeids- en levensomstandigheden en arbeidsvoorwaarden van de werknemers als doel. Verdragen, aanbevelingen, conclusies, modelcodes en praktijkvoorschriften alsmede de uitwisseling van informatie en technische ontwikkelingssamenwerking moeten deze doelstelling verwerkelijken. Op het terrein van de kolenmijnindustrie is de Commissie van de Steenkolenmijnindustrie werkzaam.

80.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Staatstoezicht op de Mijnen

Handeling: Het leveren van bijdragen in het nationaal vooroverleg en in het overleg in een van de vaste adviescommissies of technische subcommissies van de van de ILO.

Periode: 1945-

Bron: Rademakers, Staatstoezicht op de Mijnen, p. 13

81.

Actor: Mijnindustrieraad
Staatstoezicht op de Mijnen

Handeling: Het vanuit het belang van het mijnbedrijf leveren van bijdragen aan de Nederlandse delegatie naar de Commissie voor de Steenkolenmijnindustrie van de ILO.

Periode: 1960-1976

Opmerking: De bijdragen betreffen:
- i.p.v. Stichting van de Arbeid doen van voordrachten voor werkgevers- en werknemersafgevaardigden van het mijnwezen en aanwijzing van adviseurs in de Nederlandse delegatie;
- bespreking van agendapunten.

Bron: SER/Commissie-Van Thiel, Rapport mijnbedrijf, pp. 13-14

5.12 VN-Internationale Maritieme Organisatie (IMO)

De Internationale Maritieme Organisatie is een wereldwijd opererende gespecialiseerde dienst ('specialized agency') van de Verenigde Naties.⁴⁴ De Intergovernmental Maritime Consultative Organization (IMCO) werd in 1948 tijdens een VN-conferentie voor maritieme aangelegenheden in Genève opgericht. Het IMCO-Verdrag trad in werking in 1958. In 1982 werd de naam van de IMCO gewijzigd in Internationale Maritieme Organisatie (IMO). In 1995 waren ongeveer 150 landen lid van de IMO, waaronder alle Noordzee-staten. De IMO heeft haar permanente zetel in Londen.

De IMO heeft als doelstelling door gezamenlijke voorschriften en maatregelen de veiligheid van de scheepvaart op zee te bevorderen, de verontreiniging van de zee door scheepvaart tegen te gaan en discriminatie van andere scheepvaart en bevooroordeeling van eigen scheepvaart terug te dringen.

De organisatie van de IMO bestaat uit een Algemene Vergadering, een Raad, vijf vaste commissies en een wisselend aantal technische subcommissies.

Aan Nederlandse zijde is het DG Scheepvaart en Maritieme Zaken (V&W) trekker van het beleid dat m.b.t. de IMO wordt gevoerd. Dit wil zeggen dat DGSM op nationaal niveau de voorbereiding van de IMO-vergaderingen trekt, altijd in de Nederlandse delegatie vertegenwoordigd is en vrijwel altijd de voorzitter van deze delegatie levert.

82.

Actor:	Minister van Economische Zaken/DGE/EOG Staatstoezicht op de Mijnen
Handeling:	Het leveren van bijdragen in het nationaal vooroverleg en in het overleg in een van de vaste adviescommissies of technische subcommissies van de IMCO, later Internationale Maritieme Organisatie (IMO).
Periode:	1948-
Produkten:	Bijdragen, b.v. aan de 'Code for the Construction and Equipment of Mobile Off-shore Drilling Units' (Resolutie A.414 (XI), 1979); bijdragen aan olieverontreinigingsverdragen
Opmerking:	SodM neemt deel in o.m. de Nationale Commissie Marine Pollution IMO en de Werkgroep Marine Environment Protection Committee.
Bron:	A&R, nr. 80; Rademakers, Staatstoezicht op de Mijnen, p. 17; PIVOT-rapport nr. 21 (Scheepvaart en Maritieme Zaken), pp. 178-179

---

⁴⁴ Noot 44 Voor het volgende, zie PIVOT-rapport nr 21 (beleidsterrein scheepvaart en maritieme zaken), pp. 41-45.

5.13 VN-Verdrag van Genève inzake het Continentaal Plat

Onder auspiciën van de Verenigde Naties zijn vier zeerechtconferenties gehouden. Een van de resultaten van de Eerste Zeerechtconferentie in Geneve (1958) was het Verdrag van Genève inzake het Continentale Plateau van 29 april 1958, Trb. 1959, 126. Dit verdrag, dat door Nederland bij de wet van 7 juli 1965, Stb. 343 werd goedgekeurd, is de grondslag van het mijnrecht in de Noordzee. Artikel 2, het kernartikel van dit verdrag, bepaalt dat de "kuststaat ... over het continentale plateau soevereine rechten uit[oefent] ter exploratie en exploitatie van de natuurlijke rijkdommen van het plateau.". In het Verdrag van 28 januari 1971 werden de grenzen van het continentaal plaat definitief vastgesteld, Trb. 1971, 53.

83.

Actor:	Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling:	Het bijdragen in het onderhandelen over en sluiten van internationale, multilaterale verdragen inzake de exploratie en exploitatie van de natuurlijke rijkdommen in de Noordzee.
Periode:	1945-
Produkten:	m.n. Verdrag van Genève inzake het Continentale Plateau, Trb. 1959, 126. De minister van EZ is aan Nederlandse zijde niet de 'trekker'.
Opmerking:	Voor de grensverdragen, zie par. bilaterale verdragen.
Bron:	SodM, NKD: Juridisch kader (1996), p. 7; Verdrag van Genève inzake het Continentale Plateau, Trb. 1959, 126

5.14 VN-Olieschadefonds

Bij internationaal verdrag, Trb. 1971, 101, werd een Internationaal Fonds voor vergoeding van schade door verontreiniging door olie opgericht. Die Olieschadefonds opereert onder auspiciën van de Verenigde Naties. Doel van het Olieschadefonds is, a) vergoeding te verschaffen voor schade door verontreiniging, voor zover het Internationale Olieaansprakelijkheidsverdrag, Trb. 1970, 196, onvoldoende bescherming biedt, en b) de financiële lasten, die uitvoering van het Aansprakelijkheidsverdrag voor de scheepseigenaren met zich brengt, te verlichten (art. 2). Het Fonds wordt gevoed met bijdragen van oliehandelaren en -raffineurs in iedere verdragsluitende staat. Op deze wijze zijn oliemaatschappijen medeaansprakelijk voor schade door olieverontreiniging.

Het Olieschadefonds heeft een Algemene Vergadering, een Secretariaat o.l.v. een directeur en een Uitvoerende Commissie. De AV stelt de begroting en de jaarlijkse bijdragen vast. De Uitvoerende Commissie kan taken van de AV overnemen, o.m. het toewijzen van aanspraken op het Fonds.

84.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het leveren van bijdragen aan de totstandkoming, wijziging of beëindiging van het Internationaal Verdrag ter oprichting van een Internationaal fonds voor vergoeding van schade door verontreiniging door olie, Trb. 1971, 101.
Periode: 1970-
Bron: Zie handeling

85.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het, overeenstemmen met de minister van Justitie en V&W inzake hetopstellen en leveren van Nederlandse standpunten en bijdragen in de Algemene Vergadering en de Uitvoerende Commissie van het VN-Olieschadefonds.
Periode: 1981-
Produkten: Bijdragen aan instructies en verslagen
Bron: Wet schadefonds olietankschepen, Stb. 1981, 294
NB. Voor de informatieverstrekking ter uitvoering van dit verdrag, zie hoofdstuk 13.2.

5.15 Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO)

De OESO, gevestigd in Parijs, is in 1960 opgericht en is de opvolger van de OEES, de Organisatie voor Europese Economische Samenwerking, die in 1948 als voorwaarde ter uitvoering van de Marshallhulp tot stand kwam. Zij veranderde van karakter toen in de jaren '50 andere Europese samenwerkingsverbanden tot stand kwamen. De OESO telde in 1992 24 leden, waaronder enkele niet-Europese landen.

Een van de doelstellingen van de OESO is de bevordering van de economische groei, met name van landen die in de regel geen staatseconomie kennen.⁴⁵ Omdat de energievoorziening van groot belang is bij het bereiken van dit doel, heeft het energievraagstuk altijd de aandacht van de OESO gehad. Belangrijke onderdelen van het energiebeleid berusten echter bij gespecialiseerde organisaties van de OESO: bij het IEA, opgericht in 1974 (zie volgende paragraaf), en bij het Nucleair Energie Agentschap (zie deelrapport kernenergie), opgericht in 1957. Vanaf 1974 houdt de OESO zich daarom vooral in algemene zin bezig met het energievraagstuk. Uitvoerende Comités zijn achtereenvolgens het Olie Comité (1958-1975) en het Energie Comité, dat in 1975 wordt opgericht. Belangrijkste functie van dit Comité is de informatieuitwisseling, in het bijzonder over de IEA-activiteiten, waaraan niet alle OESO-landen deelnemen (zie verder deelrapport algemeen energiebeleid).

86.

Actor:	Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling:	Het opstellen en inbrengen van Nederlandse standpunten en bijdragen in organen van de OEES, vanaf 1961 de OESO inzake een gezamenlijk aardolie-energiebeleid en het daarmee samenhangende crisisbeheer.
Periode:	1956-1974
Opmerking:	Overlegorganen van de OESO zijn de Raad en het Olie Comité.
Bron:	Barents, Aardoliemechanisme, p. 715; De Maar, Energierecht, pp. 73-74

---

⁴⁵ Noot Voor het volgende: B. Brands, Internationale organisaties, in: De Maar, Energierecht, pp. 72-74.

5.16 International Energy Agency (IEA)

5.16.1 Organisatie

Bij de 'Agreement on an international energy program' (Parijs, 18 november 1974, Trb. 1975, 47) - de Overeenkomst internationaal energieprogramma - werd de International Energy Agency (IEA) opgericht.⁴⁶ Het Agentschap is een autonoom lichaam binnen de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling en evenals de OESO in Parijs gevestigd. Als consumentenorganisatie wordt het IEA beschouwd als de tegenvoeter van de producentenorganisatie Organization of Petroleum Exporting Countries (OPEC). Omstreeks 1990 waren 23 OESO-leden tevens lid van het Agentschap. Alle Westeuropese landen, uitgezonderd IJsland, zijn lid, Frankrijk pas sinds 1995. De EG-Commissie overweegt het lidmaatschap van de IEA.⁴⁷

Het IEA voert de Overeenkomst internationaal energieprogramma uit. De Overeenkomst heeft tot doel de samenwerking op energiegebied tussen de lidstaten te bevorderen, ten einde de energievoorziening op redelijke en billijke voorwaarden te bevorderen. Instrumenten hierbij zijn:

- een crisisprogramma, dat volgens een bepaald mechanisme in werking wordt gesteld;
- een informatiesysteem ter ondersteuning van het crisismechanisme; hiervoor worden periodiek onderzoeken verricht.
- de samenwerking op de lange termijn ter bevordering van energiebesparing, ontwikkeling van alternatieve energiebronnen, energieonderzoek. (hierbij is ook kernenergie betrokken);
- de samenwerking met olieproducerende landen en met andere consumentenlanden.

De organisatie bestaat uit een Raad van Bestuur (Governing Board), een secretariaat en vier permanente groepen (Standing Groups), namelijk:

- de Standing Group on Energy Questions (SEQ): de Permanente Groep inzake Crisisvraagstukken; deze groep stuurt enquetes onder de lidstaten aan.
- de Standing Group on the Oil Market (SOM): de Permanente Groep inzake de Oliemarkt;
- de Standing Group on Long-term Cooperation (SLT), sedert 1975 het Committee on Energy Research and Technology (CERT); het CERT is voor het aardoliecrisisbeleid van geen belang.
- de Standing Group on Relations with Producer and other Consumer Countries: de Permanente Groep inzake Betrekkingen met producerende en andere verbruikende landen; dit comité is 'slapend'.

De Permanente Groepen zijn gemachtigd met de oliemaatschappijen te overleggen. De Industrial Advisory Board (IAB) vertegenwoordigt in dit kader de grote oliemaatschappijen. In tijden van een voorzieningscrisis wordt het secretariaat in zijn coördinerende en allocerende werkzaamheden bijgeestaan door de zg. Industriële Adviesgroep Voorziening (ISAG).

De Beheerscommissie (Management Committee) valt in feite samen met de Raad van Bestuur. De Raad bestaat uit hoge ambtenaren afkomstig uit de lidstaten en komt soms op ministerieel niveau bijeen. In 1980 heeft de Raad van Bestuur een Arbitragecentrum, aan het hoofd waarvan een directeur staat. Uit het 'Panel of Arbitrators'

Noot ⁴⁶ Voor het volgende: Barents, Internationale Energieagentschap, en B. Brands, Internationale organisaties, in: De Maar, Energierecht, pp. 41-57.

Noot ⁴⁷ Zie b.v. Brief van de minister van EZ betr. agenda Energieraad van 31 mei 1991; bijl. HdTK 1991, 21 501, nr. 9.

wordt door partijen een tribunaal samengesteld, dat arbitreert in geschillen over olietransacties, voor zover deze voortvloeien uit het crisismechanisme van het IEA.⁴⁸

Het IEA heeft supranationale bevoegdheden, omdat:

- voor verreweg de meeste besluiten een gewone, dan wel gekwalificeerde meerderheid van stemmen voldoende is; deze besluiten zijn bindend (Overeenkomst, art. 52);
- het secretariaat bevoegd is diverse initiatieven te nemen en agendapunten voor te stellen;
- het secretariaat bovendien in crisissituaties bevoegd is op objectieve en technische gronden het crisismechanisme in werking te stellen.

Het crisismechanisme voor tijdelijke olieschaarste omvat vier elementen, die de lidstaten tevens verplichten maatregelen voor te bereiden ten aanzien van:

- de beperking van de vraag naar aardolie bij overschrijding van een aanvoertekort van 7 % of meer;
- het aanhouden en inzetten van verplichte noodvoorraden, gelijkstaande aan 60, thans 90 dagen netto importen van aardolie(produkten);
- de verdeling volgens een bepaald schema van de beschikbare aardolie over de lidstaten; de 'allocation-coordinator' van het IEA leidt de door het IEA opgelegde herverdeling;
- het sinds het midden van de jaren tachtig inzetten van voorraden en/of beperken van de vraag van aardolie(produkten) in zg. subcrisissituaties; volgens het crisisprogramma CERM worden vanwege het IEA gecoördineerde maatregelen genomen.⁴⁹

Noot ⁴⁸ Handvest van het Centrum van geschillenbeslechting in het kader van het IEA, 23 juli 1980.

Noot ⁴⁹ Bijl. HdTK 1993-1994, 23 531, nr. 1, pp. 5-6.

5.16.2 *Nederlandse inbreng in de besluitvorming*

87.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE
Handeling: Het bijdragen aan de totstandkoming en wijziging van de Overeenkomst inzake een internationaal energieprogramma, waaronder de oprichting van het Internationaal Energie-Agentschap.
Periode: 1974-1976.
Produkten: Bijdragen aan besluitvorming van de ECG en de goedkeuring in 1976 van de Overeenkomst internationaal energieprogramma door de Tweede Kamer.
Opmerking: 1. Het overleg vond plaats in:
- een ministeriële conferentie van een aantal OESO-landen, door de Verenigde Staten in Washington bijeengeroepen in febr. 1974; de voorzitters van de EG-Raad en Commissie vertegenwoordigden de EG-landen;
- de (ambtelijke) Energy Coordinating Group (ECG), onderdeel van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO).
2. De overeenkomst geldt niet voor Suriname, bij de ondertekening nog lid van het Koninkrijk, en voor de Nederlandse Antillen.
Bron: MvT Overeenkomst internationaal energieprogramma 1974

88.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE
Handeling: Het opstellen en inbrengen van Nederlandse standpunten en bijdragen in de Governing Board van het Internationaal Energie-Agentschap m.b.t. de uitvoering van het internationaal energieprogramma:
- beleidsaangelegenheden in het algemeen;
- beleid m.b.t. crisisbeheer;
- beleid m.b.t. informatievoorziening;
- personeel en financieel beheer.
Periode: 1974-
Opmerking: Voor beleid m.b.t. energiebesparing, zie deel I van dit RIO: energiebesparing.
Bron: Overeenkomst inzake een internationaal energieprogramma 1974

89.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het leveren van bijdragen tot het opstellen en inbrengen van Nederlandse standpunten en bijdragen m.b.t. de uitvoering van het internationaal energieprogramma in de IEA-Standing Group on Energy Questions (SEQ) en de IEA-Standing Group on the Oil Market (SOM);
Periode: 1974-
Opmerking: 1. In de SEQ de permanente vertegenwoordiger van de OECD (BuZa) vertegenwoordigd.
2. Voor handelingen in de Standing Group on Long-term Cooperation (SLT), de Standing Group on Relations with Producer and other Consumer Countries en het Committee on Energy Research and Technology (CERT), zie deel I van dit RIO: energiebesparing.
Bron: Overeenkomst inzake een internationaal energieprogramma 1974

90.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE
Handeling: Het aanwijzen van een of twee leden van het Panel of Arbitrators, waaruit Arbitration Panels geformeerd kunnen worden ten behoeve van geschillenbeslechting voortvloeiend uit crisismaatregelen van het International Energy Agency.
Periode: 1980-
Opmerking: De arbiters moeten deskundig en onafhankelijk zijn.
Bron: Handvest Centrum voor geschillenbeslechting IEA 1980

91.

Actor: Minister van Economische ZakenDGE/EOG
Handeling: Het bijdragen in de beheerskosten van het Internationaal Energie-Agentschap.
Periode: 1974-
Bron: Overeenkomst inzake een internationaal energieprogramma 1974, art. 64

5.16.3 Informatieverstrekking aan IEA

In de Wet IEP, art. 10, is de informatieplicht inzake bepaalde categorieën aardolieproducten vastgelegd. De informatie wordt hetzij doorgegeven aan internationale organisaties (IEA en EG/EU), hetzij t.b.v. het nationale beleid aangewend. Voordien geschiedde de informatievoorziening op vrijwillige basis. Het ministerie verschaft ook informatie over zijn kernenergiebeleid.

Ten einde te kunnen voldoen aan onze internationale gegevensverplichtingen, brengt het CBS o.m. maandelijks een vragenlijst uit. Op basis van deze gegevens, aangeleverd door de olieproducenten en oliehandelaren, stelt het CBS, c.q. EZ de Monthly Oil Statistics samen t.b.v. het IEA.

Daarnaast worden de zg. slapende questionnaires A en B regelmatig getest en aangepast. Alleen in tijden van (naderende) crisis worden deze enquêtes geactiveerd. De verplichtingen gelden voor alle olie-ondernemingen.⁵⁰

92.

Actor:	Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling:	Het op vrijwillige basis en krachtens de Wet uitvoering internationaal energieprogramma (Wet IEP), art. 10, van olieproducenten en oliehandelaren verkrijgen en verstrekken van periodieke gegevens inzake bepaalde categorieën aardolieproducten t.b.v. het Internationaal Energie Agentschap en het nationaal beleid:
Periode:	1970-
Producten:	Convenant minister van EZ met multinationale ondernemingen, gevestigd in Nederland; Monthly Oil Statistics (MOS) o.b.v. ZO29 vragenlijsten via het CBS.
Overlegkader:	Olie Overleg Groep
Opmerking:	1. De informatie t.b.v. het IEG is bestemd voor: - de algemene afdeling van het IEA-Secretariaat, dat inzicht moet bieden in de ontwikkelingen op de internationale oliemarkt en de activiteiten van de oliemaatschappijen, en - de bijzondere afdeling van het IEA-Secretariaat, dat een doeltreffende uitvoering van de crisismaatregelen moet waarborgen. 2. De categorieën informatieplichtigen zijn in achtereenvolgende ministeriële Regelingen gegevens aardolieproducten omschreven (zie bijlagen). 3. Er zijn 8 typen formulieren.
Bron:	Overeenkomst internationaal energieprogramma, hoofdstuk V; Wet uitvoering internationaal energieprogramma, art. 10, en MvT; Regeling gegevens aardolieproducten 1985, Stcrt. 20; inl. drs. F.G.M. Wieleman (DGE/EOG), augustus 1996

93.

Actor:	Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling:	Het op verzoek van de IEA en ten behoeve van de verslaglegging van de SEQ beantwoorden van vragenlijsten en verstrekken van inlichtingen bij het diepgaand IEA-onderzoek ('in depth review') ten aanzien van het oliecrisisbeleid.
Periode:	1970-
Producten:	Convenant minister van EZ met multinationale ondernemingen, gevestigd in Nederland; Monthly Oil Statistics (MOS) .

---

⁵⁰ MvT Wet IEP, art. 9 (huidig art. 10); Regeling gegevens aardolieproducten 1985, Stcrt. 20; inl. drs. F.G.M. Wieleman (DGE/EOG), augustus 1996.

Overlegkader:

Olie Overleg Groep

Bron:

Overeenkomst internationaal energieprogramma, hoofdstuk V; Wet uitvoering internationaal energieprogramma, art. 10, en MvT; Regeling gegevens aardolieproducten 1985, Stcrt. 20; inl. drs. F.G.M. Wieleman (DGE/EOG), augustus 1996

5.17 Noordatlantische Verdragsorganisatie (NAVO)

De Noordatlantische Verdragsorganisatie (NAVO) is een bondgenootschap van zestien onafhankelijke staten, dat als doel heeft de stabiliteit en veiligheid van de lidstaten te verzekeren en het grondgebied van alle deelnemers te beschermen.⁵¹ In art. 5 van het oprichtingsverdrag van 4 april 1949 is het beginsel van de collectieve verdediging vastgelegd.

Na de val van het communisme en de ontbinding van het sovjet-rijk werd de missie van de NAVO uitgebreid met een crisisbeheersingstaak buiten de verdragsgrenzen van de NAVO. Met voormalige Oostblok-staten werden vanaf 1991 samenwerkingsverbanden opgericht: de Noordatlantische Samenwerkingsraad (NASR), die in februari 1996 uit 38 landen bestond, en verder vanaf begin 1994 bilaterale 'Partnerschappen voor Vrede'. In 1999 zullen Polen, Tsjechië en Hongarije tot het NAVO-lidmaatschap toegelaten worden. De ontspanning leidde er tevens toe, dat de Westeuropese lidstaten opnieuw d.m.v. de Westeuropese Unie (WEU) een Westeuropese veiligheids- en defensiebeleid binnen de NAVO wilden ontwikkelen.

De NAVO heeft een militaire en een civiele organisatie. Naast het voeren van oorlog met civiele middelen moet de burgerbevolking tegen het oorlogsgeweld beschermd worden en moet het 'gewone' leven zo normaal mogelijk doordraaien. Beide doelstellingen vallen onder de zg. civiele verdedigingsplanning.

Hoogste organen van de NAVO zijn de Noordatlantische Raad (NAR) en het Defensie Planning Comité (DPC). De NAR vormt de top van de civiele poot van de NAVO-organisatie, terwijl het Defensie Planning Comité het defensiebeleid bepaalt. De NAVO heeft geen eigen krijgsmacht, maar wel een geïntegreerde militaire structuur, die aangestuurd wordt door het Militair Comité. Dit Comité bestaat uit de hoogste militairen van iedere lidstaat of hun permanente vertegenwoordigers.

Namens de Noordatlantische Raad vindt de formulering van het beleid en de algemene coördinatie van de civiele verdedigingsplanning plaats in het Senior Civil Emergency Planning Committee (SCEPC), het Comité der Hoofdverantwoordelijken voor de Civiele Verdedigingsplanning.

Onder het SCEPC ressorteren acht planningscomités en agentschappen. Een van de planningcomités is het Petroleum Planning Committee (PPC): het Planningscomité voor de Petroleumprodukten. Vanaf 1995 wordt een nauwe samenwerkingsvorm tussen het PPC en het NATO Pipeline Committee (NPC), de militaire tegenhanger van de PPC, tot stand gebracht.

De PPC bestaat uit ambtelijke specialisten van de lidstaten en komt tweemaal per jaar bijeen (vanaf 1997: eenmaal per jaar). Een ambtelijke werkgroep bereidt de plenaire vergadering voor. Van de zijde van EZ zijn in de PPC ambtenaren van EOG/Oliebeleid vertegenwoordigd. Defensie is raadgevend lid en stuurt haar vertegenwoordiger in de NPC. De PPC levert de NATO-Raad en de SCEPC voorstellen, rapportages en toekomstscenario's, b.v. over de oliemarktsituatie, en verstrekt sedert 1990 aan Oosteuropese landen adviezen over aspecten van (civiele) crisisbeheersing.

Alle planningscomités hebben slapende civiele agentschappen moeten instellen. Voor een oorlogssituatie zijn er de 'NATO Civil Wartime Agencies' (NCWA's), die bij het uitroepen van de noodtoestand in werking moeten

---

⁵¹ Noot 51 Voor het volgende, NAVO, Feiten en cijfers, pp. 285-286, 289-293 en 367, en Ministerie van Buitenlandse Zaken, De NAVO: werken aan vrede en veiligheid in een veranderende wereld; fact sheet 'Buitenlands beleid belicht', 29 febr. 1996, MEZ-1996, Handboek crisisbeheersing EZ, pp. 37-40, en inl. drs. M.G.H. Ruiters (DGE/EOG), 6 juni 1996, en drs. F.G.M. Wieleman (DGE/EOG), augustus 1996.

worden gesteld. Bij de PCC is dit de NATO Wartime Oil Organisation (NWOO), de NAVO-Organisatie voor de Oorlogstijd voor de Olieprodukten.

De NWOO is een overleg- en coördinatieorgaan, dat zorgt voor de coördinatie van de plannen van de lidstaten voor een permanente bevoorrading en billijke verdeling van vitale hoeveelheden ruwe olie en olieprodukten, zowel voor civiele als militaire doeleinden. De plannen en procedures worden eenmaal per twee jaar tijdens oefeningen met militairen getest.

Het Comité bestaat uit een directie, waarin alle participerende lidstaten vertegenwoordigd zijn, en een internationale staf van deskundigen en verbindingsofficieren van de NAVO-Militaire Autoriteiten. De meeste deskundigen zijn afkomstig uit het bedrijfsleven.

Voor civiele crisissituaties is vanaf de jaren negentig voorzien in een Civil Emergency Coordination Cell (CECC). De CECC coördineert de crisismaatregelen voor alle specifieke beleidssectoren (vervoer, landbouw, industrie etc.).

De Petroleum Experts Group (PEG), bestaande uit experts van de oliemaatschappijen, adviseert zowel de NWOO als de CECC. In 1996 telde de PEG 41 leden (Nederland: 3 leden, waaronder de Shell).

94.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het vanuit het aardoliebelang leveren van bijdragen in de SCEPC-voorbereiding over de standpuntbepaling van Nederland in de permanente en plenaire vergaderingen van de Senior Civil Emergency Planning Committee (SCEPC).
Periode: 1949-
Produkten: Bijdragen in agenda's en instructies o.g.v. rapportages en SCEPC-stukken
Opmerking: BiZa is penvoerend minister in de permanente vergaderingen, BuiZa in de plenaire vergaderingen. De permanente vergadering, waarin de permanente vertegenwoordigers van de NAVO-lidstaten zitting hebben, komt in principe maandelijks bijeen. Deelnemers van de voorbereiding zijn: DEF, BiZa, V&W, EZ, LNV.
Bron: NAVO, Feiten en cijfers, pp. 291-193

95.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het opstellen en inbrengen van standpunten en bijdragen in het nationaal vooroverleg, in de voorbereidende Werkgroep en in het Petroleum Planning Committee (PPC):
- nationaal vooroverleg met Defensie;
- voorbereidende Werkgroep van de PPC;
- Plenaire Vergadering van de PPC.
Periode: 1949-
Bron: NAVO, Feiten en cijfers, pp. 291-193; inl. drs. M.G.H. Ruiter, 6 juni 1996

96.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het leveren van bijdragen in de planning en voorbereiding van oefeningen van de NATO Wartime Oil Organisation (NWOO), dan wel in de Civil Emergency Coordination Cell (CECC).
Periode: 1945-
Produkten: Bijdragen in oefeningen, rapportages aan PCC
Bron: NAVO, Feiten en cijfers, pp. 291-193

97.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG

Handeling: Het in militaire en civiele crisissituaties voeren van overleg met de Petroleum Experts Group (PEG), hetzij ten behoeve van de NATO Wartime Oil Organisation (NWOO), hetzij ten behoeve van de Civil Emergency Coordination Cell (CECC).

Periode: 1945-

Bron: Inl. drs. M.G.H. Ruiter, 6 juni 1996

5.18 Niet-gouvernementele organisaties

Niet-gouvernementele organisaties (ngo's) omvatten:

- internationale politieke organisaties (politieke partijen en actiegroepen, b.v. Greenpeace);
- internationale branche-/werkgeversorganisaties, b.v.
  - * de Europese Unie van Steenkolenhandelaren
  - * het Studiecomité van de Westeuropese Steenkolenproducenten
  - * de Oil Industry International Exploration and Production Forum (E&P Forum)
  - * de European Organisation for Environmental and Health Protection (CONCAWE)
  - * International Association of Dredging Companies (IADC), een internationale koepelorganisatie voor aannemers in de baggerijsector, gevestigd in Den Haag
  - * Operators Cooperative Emergency Services (OCES).
- internationale beroepsorganisaties, b.v. European Society of Exploration Geophysicists, Society for Underwater Technology.

98.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG en SodM
Handeling: Het technisch organiseren van vergaderingen, symposia, beurzen e.d. van niet-gouvernementele organisaties op het gebied van de steenkool-, aardolie- en aardgasvoorziening.
Periode: 1945-
Produkten: convocatien, rekeningen e.d.
Bron: SodM, Jaarverslag 1981, p. 9

99.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG en SodM
Handeling: Het ambtelijk participeren in vergaderingen, symposia, beurzen e.d. van niet-gouvernementele organisaties op het gebied van de steenkool-, aardolie- en aardgasvoorziening.
Periode: 1945-
Produkten: Verslagen
Opmerking: Het betreft hier voor een deel participatie uit het feit dat er staatsbelangen in het geding zijn in de bedrijfsvoering van de desbetreffende doelgroepen.
Bron: SodM, Jaarverslag 1981, p. 9

5.19 Bilateraal overleg

5.19.1 *Inleiding*

Er vindt op het terrein van de energiedelfstoffen geen of weinig overleg in vaste organen plaats. Hoogstens is er enig vast overleg in projectverband.

Het incidentele overleg op hoog niveau resulteert in verdragen, overeenkomsten, memorandums of understanding (Mou's) en afspraken. De implementatie in het Nederlands recht of in de Nederlandse praktijk hoort in andere hoofdstukken thuis (zie b.v. wettelijk kader voor implementatie van verdragen). De activiteiten richting buitenland zijn wel in deze paragraaf opgenomen, zo b.v. het informeren van verdragspartners of het wederzijds goedkeuren van privaatrechtelijke overeenkomsten.

Een bijzondere vorm van bilaterale samenwerking zijn de adviesprojecten, waarbij Nederland aan de Nederlandse Antillen of andere rijksdelen technische hulp en advies verstrekt. Recentelijk bij voorbeeld adviseerde EOG over het toekomstige beleid dat de Nederlandse Antillen m.b.t. de voormalige Shell-raffinaderij op Curaçao zouden moeten voeren.

De hierna volgende handelingen zijn ingedeeld naar:

1. verdragen/overeenkomsten zonder projectkarakter;
2. projektovereenkomsten inzake (ontwikkelings)samenwerking;
3. overig incidenteel overleg.

5.19.2 *Grensverdragen e.d.*

100.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het voorbereiden van kolenmijngrensverdragen met de regering van Duitsland en België.
Periode: 1945-
Opmerking: De verdragen worden al dan niet bij wet door de Staten-Generaal goedgekeurd.
Bron: b.v. Verdrag met België over een verdere vaststelling van een ontginningsgrens aan weerszijden van de landsgrens langs de Maas gelegen kolenmijnen, Trb. 1963, 83

101.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het voorbereiden en sluiten van grensverdragen, dan wel bijdragen in de totstandkoming van grensverdragen inzake de opsporing en winning van aardolie en aardgas op het Continentaal Plat.
Periode: 1965-
Produkten: Voorbeelden zijn:
- Verdrag tot regeling van de samenwerking in de Eemsmonding, Trb. 1962, 54;
- Verdrag met Duitsland van 28 januari 1971;
- Markhamovereenkomst met Groot-Brittanië en Noord-Ierland over de winning van delfstoffen in blok J6 en het Markhamveld, goedgekeurd bij Wet goedkeuring en uitvoering, Stb. 1992, 673;
- Verdrag met Noorwegen over Nedpipe.
Opmerking: Tot het onderdeel "bijdragen in de totstandkoming" behoort het algemeen Verdrag met de Bondsrepubliek Duitsland tot regeling van met de grens verband houdende maatregelen e.a. tussen beide landen bestaande problemen, Trb. 1960, 67, en het Eems-Dollard Verdrag, Trb. 1962, 54.
Bron: Zie produkten

102.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het sluiten en uitvoeren van bilaterale overeenkomsten inzake het verrichten van aanvullende werkzaamheden op het terrein dat door de Overeenkomst inzake een internationaal energieprogramma bestreken wordt.
Periode: 1974-
Produkten: Bilaterale overeenkomsten met Duitsland, Benelux-partners e.a. Europese landen, verslagen onderhandelingen en overleg voor of tijdens oliecrisis
Opmerking: 1. Voorbeelden zijn:
- overeenkomsten met Duitsland, België en Luxemburg, waarbij Nederland garandeert dat het de door- en uitvoer van olie bestemd voor in die staten werkzame bedrijven, niet zal belemmeren. Met Engeland en Ierland handelt Nederland, alsof er dergelijke overeenkomsten bestaan; de overeenkomsten zijn onderworpen aan parlementaire goedkeuring;
- zg. bilaterale voorraadreserveringen: onder bilaterale akkoorden is het mogelijk de voorraadplicht te laten overnemen door een maatschappij in het land waarmee zo'n akkoord gesloten is. In de praktijk betreft het voorraden die bij ondernemingen in Nederland liggen, ter dekking van een voorraadplicht van andere landen. Ook zijn er

reserveringen in Duitsland en België t.b.v. Nederland. Beide overheden keuren de commerciële transactie tot overneming goed.

2. Een voorlopig administratief akkoord tussen de ministers van EZ van Duitsland en Nederland, Trb. 1971, 2, heeft model gestaan voor de overeenkomsten.

3. De ontwerp-overeenkomsten worden voor commentaar aan de Europese Commissie medegedeeld; na vaststelling van de overeenkomst brengt de Commissie de overeenkomst ter kennis aan de overige lidstaten.

Bron:

Overeenkomst inzake een internationaal energieprogramma 1974, art. 65; Richtlijn EG-Raad 1968, art. 6, tweede lid; Beschikking EG-Raad 1968; Wet voorraadvorming aardolieproducten, art. 6; Statuten 1987, zoals gewijzigd per 30 juni 1993; Stcrt. 121; inl. drs. J. Hommes (DGE/EOG), 6 mei 1996 en inl. drs. F.G.M. Wieleman (DGE/EOG), aug. 1996

5.19.3 Samenwerkingsovereenkomsten

103.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het sluiten van bilaterale overeenkomsten inzake samenwerkingsprojecten op het terrein van de delfstoffenwinning of -industrie.
Periode: 1945-
Bron: - - -

104.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Staatstoezicht op de Mijnen
Handeling: Het leveren van bijdragen in de totstandkoming en wijziging van bilaterale overeenkomsten inzake samenwerkingsprojecten op een beleidsterrein waarvoor de minister van EZ niet eerst verantwoordelijk is.
Periode: 1945-
Opmerking: Een voorbeeld is het Noors-Nederlandse Mou-project Modelling and Monitoring (1991-), waarvoor de minister van V&W eerst verantwoordelijk is.
Bron: SodM, Jaarverslag 1992, p. 67

105.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGI en SodM
Handeling: Het leveren van bijdragen in de uitvoering van bilaterale samenwerkingsprojecten op het gebied van de delfstoffenwinning e.d..
Periode: 1945-
Producten: Reisverslagen, overleg intern, met verantwoordelijke minister, bijdragen en notulen van onderhandelingen
Overlegkader: - Steering Committee Project Modelling en Monitoring; Projectgroep CHARM (Chemical Hazard Assessment and Risk Management);
- ISLA (Technische Commissie Raffinaderij)
Opmerking: Voorbeelden zijn:
- het Noors-Nederlandse Mou-project Modelling and Monitoring of Offshore Discharge Water (1991-), waarvoor de minister van V&W eerst verantwoordelijk is;
- advisering van KabNA inzake regeringsbeleid t.a.v. olieraffinaderij op Curaçao (1992-).
Bron: SodM, Jaarverslag 1992, p. 67; inl. ir. F.J. Otte (DGE/EOG), april 1997

5.19.4 Overig incidenteel overleg

106.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het voeren van overleg op ministerieel niveau over aangelegenheden inzake de delfstoffenwinning en -industrie.
Periode: 1945-
Opmerking: 1. Onderwerp van gesprek is b.v. het verwijderen van mijnbouwinstallaties.
2. Voor bijdragen aan de departementale voorbereiding van ministersbezoeken e.d., zie het deelrapport algemeen energiebeleid.
Bron: SodM, Jaarverslag 1981, p. 9

107.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE
Staatstoezicht op de Mijnen
Handeling: Het voeren van ambtelijk overleg over aangelegenheden van allerlei aard met zusterdepartementen of -diensten.
Periode: 1945-
Opmerking: Over aangelegenheden inzake de mijnbouwindustrie voert SodM frequent overleg met HSE (Health & Safety Executive UK), NPD (Norwegian Petroleum Directorate Norge) en LOBA (Landes Ober Bergamt/Clausthal Duitsland) en DEA (Danish Energy Agency DK).
Bron: SodM, NKD, nr. 95/C/14 (Jaarwerkplan SodM 1997), p. 6; SodM, Jaarverslag 1992, p. 82

108.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE
Staatstoezicht op de Mijnen
Handeling: Het voeren van ambtelijk overleg over aangelegenheden van specifieke aard met zusterdepartementen of -diensten, staatsbedrijven e.d.
Periode: 1945-
Opmerking: 1. Het betreft b.v. overleg over de gezamenlijke inspectie van produktiemeetpunten in het Markhamveld, of de erkenning van buitenlandse meteorologische en oceanografische instituten.
Over aangelegenheden inzake de mijnbouwindustrie voert SodM frequent overleg met HSE (Health & Safety Executive UK), NPD (Norwegian Petroleum Directorate Norge) en LOBA (Landes Ober Bergamt/Clausthal Duitsland) en DEA (Danish Energy Agency DK).
2. Voor inspecties in het buitenland, zie staatstoezicht op de mijnbouw, par. inspecties.
Bron: SodM, NKD, nr. 95/C/14 (Jaarwerkplan SodM 1997), p. 6; SodM, Jaarverslag 1992, p. 61, 82

6 Geowetenschappelijk onderzoek en advisering⁵²

6.1 Inleiding

Op aardwetenschappelijk terrein zijn enkele diensten en instellingen werkzaam.⁵³ De Rijks Geologische Dienst (RGD) is een rijksdienst die toegepast geowetenschappelijk onderzoek, informatiebeheer en advisering als hoofdtaken heeft. Het werkterrein van de RGD is de ondergrond van Nederland. De ondergrond wordt onderscheiden in de ondiepe (tot ca. 500 m.) en de diepe ondergrond (tot 5 km.). Het bodemkundig onderzoek (tot ca. 1 meter) is een apart werkterrein binnen het aardkundig onderzoek en valt buiten het takenpakket van de RGD. Het SodM oefent toezicht uit bij de werkzaamheden.

De brede doelstelling van de RGD luidt: het beschikbaar stellen van geologische kennis en het geven van adviezen aan de Nederlandse overheid en de Nederlandse samenleving over de ondergrond van Nederland. Hoewel in de loop der tijd de accenten anders gezet zijn, veranderden de taken van de Rijks Geologische Dienst vanaf 1918 niet wezenlijk. De taken omvatten:

1. adviseren van de minister van Economische Zaken in geologische aangelegenheden, in het bijzonder inzake opsporing en winning van delfstoffen;
2. interpreteren en bewerken van gegevens die bij het opsporen en winnen van delfstoffen of anderszins beschikbaar komen;
3. samenstellen en verzorgen van de geologische kaart van Nederland en het Nederlandse gedeelte van de Noordzee;
4. verzamelen en toegankelijk maken van geologische gegevens en verrichten van geologisch speur- en ontwikkelingswerk;
5. uitvoeren van opdrachten en geven van adviezen en informatie op geologisch gebied aan overheidsinstanties en particulieren in binnen- en buitenland.⁵⁴

Uit de eerste en de vijfde taakomschrijving blijkt duidelijk, dat de RGD niet alleen de minister van EZ ondersteunt. Meer dan de helft van zijn tijd besteedt de RGD aan dienstverlening aan derden. Doelgroepen van de dienst zijn:

- overige rijksorganen en staatsdeelnemingen (met name DSM);
- lagere overheden en nutsbedrijven;
- programmabureaus (Senter, Novem);
- de Wereldbank e.a. internationale organisaties die ontwikkeling van toegepast geowetenschappelijk onderzoek in ontwikkelingslanden ondersteunen;
- bedrijfsleven;
- onderwijs en wetenschappen;
- het publiek.
- Daarnaast zijn de relaties met een aantal verwante overheidsinstellingen voor het functioneren van de RGD als onderzoeks- en kennisinstituut van groot belang. In de tabel hieronder zijn de relaties en de gevraagde diensten van de RGD in kaart gebracht.

---

^{Noot 52} Voor dit hoofdstuk werd informatie en commentaar verkregen van dr. C.J. van Staalduinen (NITG).

^{Noot 53} Voor het volgende is gebruikt: Stuurgroep-Van Engelshoven, Advies geowetenschappelijk onderzoek, hoofdstuk 3, en MEZ en TNO, Nederlands Geo Instituut, I, p. 1.

^{Noot 54} RGD, Jaarverslag 1967/1968, pp. 9-18 en bijl. I en II; RGD-Brochure 1991, p. 5.

DOELGROEPEN	THEMA'S
<i>Rijksoverheid</i>	
EZ	exploratie en produktie van aardgas en olie, opslag van energie
BiZa	informatie bodemgesteldheid ondiepe ondergrond, verfijningsregeling
BuiZa	geowetenschappelijke advisering en opleiding en milieuonderzoek in het buitenland
LNV	watervoorziening landbouw en natuur, structuur van visgronden
OCW	diverse soorten samenwerking m.b.t. universitair onderzoek en toegepast geowetenschappelijk onderzoek TNO
V&W (Rijkswaterstaat)	integraal waterbeheer (kwantitatieve en kwalitatieve waterbeheersing), grondwaterbeheer, infrastructuur, Noordzeebodem en kustonderzoek
VROM	drinkwater- en industriewatervoorziening, handhaving milieukwaliteit van bodem/ondergrond en grondwater
Zusterinstellingen, ressorterend onder een der ministeries	uitwisseling en beschikbaarstelling van geowetenschappelijke informatie; afstemming toegepast wetenschappelijk onderzoek met o.m. geologische faculteiten rijksuniversiteiten, Staring Centrum, TNO-GG, Deltadienst, etc.
<i>Lagere overheden</i>	
provincies	exploratie en produktie van grondwater en planning infrastructuur
gemeenten, waterschappen	verontreiniging bodem en ondergrond en grondwater, planning infrastructuur
<i>Nutsvoorzieningen en staatsdeelnemingen</i>	
Waterleidingbedrijven	waterwinning en ondergrondse opslag van water
Energieproductie- en distributiebedrijven (b.v. Gasunie)	geothermische energie en ondergrondse opslag van olie en aardgas
Energie Beheer Nederland	produktie van olie en gas
<i>Buitenlandse overheden en diensten, internationale instellingen</i>	voor alle toepassingsgebieden toegepast wetenschappelijk onderzoek en ontwikkelingshulp
<i>Bedrijfsleven</i>	
Ingenieurs- en adviesbureaus	civieltechnische werken; verontreiniging bodem en ondergrond
Bouw- en infrastructuurondernemingen	zand-, grind- en kleiwinning opbouw ondergrond voor civieltechnische werken lozing afvalstoffen en vuilstorting regionale geologie bij stadsuitbreidingen

Gas- en olie-industrie	exploratie en productie olie- en gas opslag restprodukten e.a. nazorg
------------------------	--

Tabel: Gezamenlijke doelgroepen en thema's van onderzoek/advisering van de RGD en TNO-GG; bron: Stuurgroep-Van Engelshoven, Advies geowetenschappelijk onderzoek, hoofdst. 3.

Bij het in kaart brengen van het taakgebied en de procesmatige werkzaamheden - de handelingen - van de RGD worden achtereenvolgens de drie hoofdtaken van de RGD behandeld. Hieraan gaat vooraf een paragraaf over het organisatorisch kader van de RGD.

De handelingen zijn afgesloten in 1996, omdat de actor RGD eind 1996 door de fusering met TNO-GG materieel als buitendienst van EZ ophield te bestaan.

6.2 Organisatorisch kader

De Rijks Geologische Dienst bestaat, hoewel niet steeds onder dezelfde naam, sedert 1903. In dat jaar richtte de minister van Waterstaat, ir. C. Lely, de Dienst der Rijksopsporing van Delfstoffen in Nederland (ROD) op.⁵⁵ In 1918 werd deze dienst omgezet in de Rijks Geologische Dienst en gevestigd in Haarlem. De RGD kreeg een ruimere taak dan zijn voorganger: naast de opsporing van delfstoffen werd de RGD belast met het geologisch in kaart brengen van de Nederlandse ondergrond. Bij de 'kartering' worden zowel de opbouw van de ondergrond als de geologische processen die zich daarin afspelen, onderzocht en beschreven.

Om bezuinigingsredenen werd de RGD in 1936 ondergebracht in de Geologische Stichting, opgericht door de minister van Waterstaat. De Stichting bestond uit twee afdelingen: de Afdeling Geologische Kaart (vanaf 1948: afdeling Geologische Dienst) in Haarlem en de Afdeling Geologisch Bureau voor het Mijngedebied in Heerlen. Bij het Geologisch Bureau was na de oorlog personeel van de Staatsmijnen en van de Vereniging van Gezamenlijke Mijnen, de branchevereniging van de particuliere steenkoolmijnindustrie, gedetacheerd.

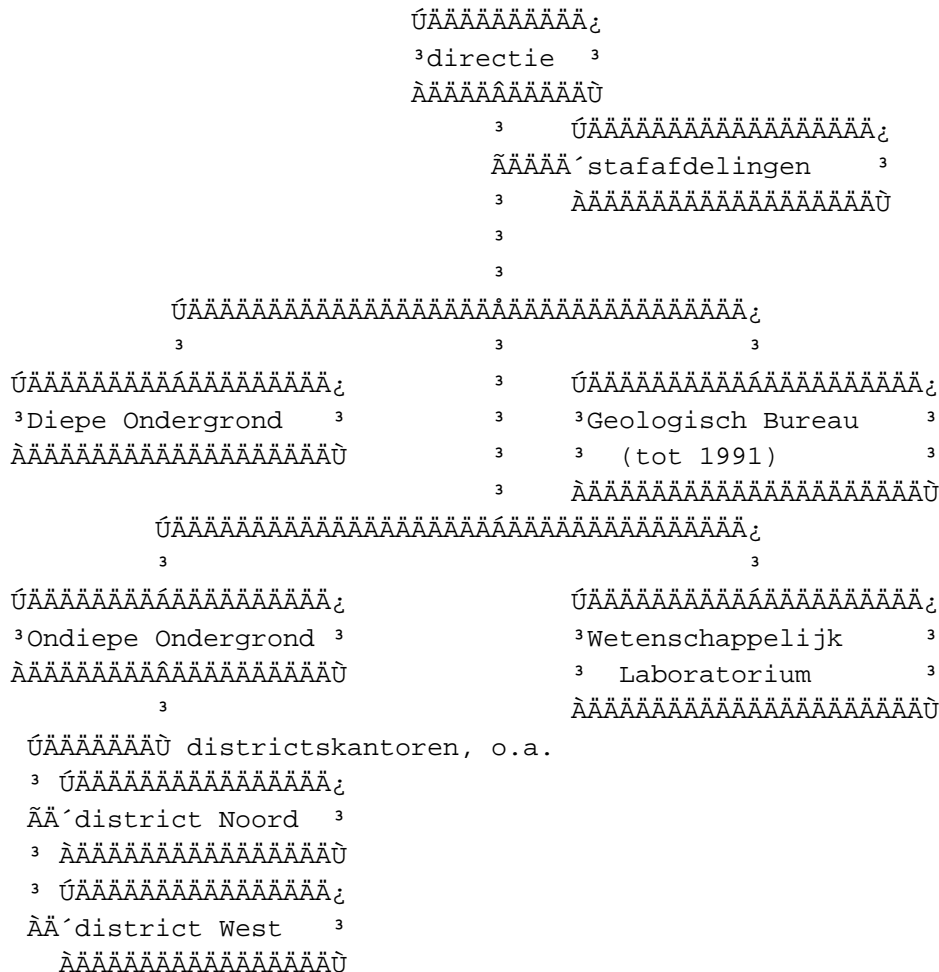
Na de grote aardgasvondsten begin jaren zestig meende de regering dat het geologisch toezicht op de opsporing en exploitatie van delfstoffen beter in handen van de staat gelegd kon worden. Daarom stelde de minister van Economische Zaken per 1 januari 1968 de Rijks Geologische Dienst in. Taken en personeel van de Geologische Stichting gingen naar deze 'tweede' RGD over. De RGD is een buitendienst van het Ministerie van Economische Zaken.⁵⁶

⁵⁵ Noot 55 Voor het volgende: RGD, Jaarverslagen 1946-1947, 1953, 1967/1968, 1990 en 1994; Jaarwerkplan RGD 1995. Voor de relatie rijksoverheid/Geologische Stichting en de taken en bevoegdheden van de Stichting, zie de Stichtingsbrief van 21 januari 1936 en de Machtigingswet van 22 december 1939, Stb. 1522, 14, gewijzigd 12 oktober 1950, Stb. K 441, en 12 mei 1966, Stb. 248.

⁵⁶ Noot 56 Over de instelling van de RGD, zie Rijksbegroting hoofdstuk XIII (EZ) 1968, tweede nota van wijzigingen, bijl. HdTK 1967-1968 9300, nr. 10, en notulen van de vergaderingen van het algemeen bestuur van de Geologische Stichting, 24 mei en 12 december 1967.

Na de heroprichting van de RGD in 1968 werd de organisatorische tweedeling, die vanaf 1936 had bestaan, opgeheven. In Haarlem kwam het hoofdkantoor van de dienst. Van oudsher heeft de RGD een regionale structuur met een allengs afnemend aantal districtskantoren (1996: drie districtskantoren).

[bestand opmaken als schema in lijntjes]

Organisatieschema: Hoofdafdelingen RGD 1983-1995; bron: RGD, Jaarverslagen 1983 e.v.

Het aantal hoofdafdelingen van de RGD is in de loop der tijd teruggebracht tot drie: de hoofdafdeling Ondiepe Ondergrond, de hoofdafdeling Diepe Ondergrond en de hoofdafdeling Wetenschappelijk Laboratorium. In 1995 kreeg de dienst een programmastructuur (zie tabel). De RGD had in 1995 ca. 195 mensen in dienst.

HOOFDTAKEN			Programma's
inventarisaties	vernieuwend onderzoek	advies en informatie	
	+	+	toegepaste geologie ondiepe ondergrond (infrastructuur, ruimtelijke ordening en oppervlaktedelfstoffen)
+	+		geo-informatie en kartering
+	+	+	mariene geologie en kustverdediging
+	+	+	hydrogeologie en milieu
	+	+	olie en gas
+	+	+	toegepaste geologie diepe ondergrond (alle niet aan de Mijnwet gerelateerde activiteiten in de diepe ondergrond)

Tabel. Programmastructuur RGD vanaf 1995; bron: RGD, Jaarwerkplan 1995, en inl. dr. C.J. van Staalduinen, 30 januari 1996.

Op het terrein van toegepast geowetenschappelijk onderzoek zijn een groot aantal diensten, instellingen en bedrijven werkzaam. Typerend voor deze diensten en instellingen is, dat alle een beperkter werkterrein dan de RGD hebben, die immers alle geologische aspecten van de gehele ondergrond bestrijkt. De laatste jaren onderhoudt de RGD nauwe contacten met:

- TNO-Instituut voor Grondwater en Geo-Energie (TNO-GG);
- de afdeling Geofysica van het KNMI;
- het Laboratorium voor Bodem- en Grondwateronderzoek van RIVM;
- onderdelen van afdeling Verkenning van Grondmechanica Delft.

Verder verkeren in de omgeving van de RGD: enkele specialistische diensten van Rijkswaterstaat, met name de Meetkundige Dienst, de Directie Noordzee en provinciale directies van Rijkswaterstaat, Ministerie van VWS, het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne, het Nederlands Instituut voor het Onderzoek der Zee (NIOZ, behorende tot het KNAW), het Staring Centrum te Wageningen (voortgekomen uit de Stichting voor Bodemkartering (Stiboka) en het Instituut voor Cultuurtechniek en Waterhuishouding. Vanuit een heel andere doelstelling opereren de geologische faculteiten en instituten van binnen- en buitenlandse universiteiten en bedrijfsleven (weg- en waterbouwondernemingen, mijnbouwindustrie).

De belangrijkste partner van de RGD is TNO-GG. In taakstelling trad de laatste vijf jaar een geringe overlapping op, omdat TNO-GG, van 1967 tot 1991 Dienst Grondwaterverkenning TNO (DGV-TNO), zijn taak uitbreidde tot geo-energieonderzoek, terwijl de RGD op landelijke schaal geohydrologisch onderzoek in zijn takenpakket opnam.⁵⁷

Per 1 april 1997 wordt het Nederlands Instituut voor Toegepaste Geowetenschappen (NITG) opgericht. Formeel wordt de RGD ingevolge besluit van de minister van EZ van 2 juni 1997, Stcrt. 1997, 103, per 1 september 1997

⁵⁷ Noot 57 Zie Stuurgroep-Van Engelshoven, Advies geowetenschappelijk onderzoek, i.h.b. p. 26 en figuur 3.4. Als instelling voor toegepaste mijnbouwgeologie deed de RGD al van oudsher aan lokaal geohydrologisch onderzoek in Zuid-Limburg.

opgeheven. Door de fusie valt de uitvoering van de taken van de RGD onder TNO, waardoor de positie tegenover de minister van EZ zelfstandiger wordt.

Het NITG zal, zo luidt de missie, fungeren als "het centrale geowetenschappelijke informatie- en onderzoeksinstituut van Nederland, ten behoeve van het duurzaam beheer en gebruik van de ondergrond en de ondergrondse natuurlijke bestaansbronnen." Het NITG zal in de toekomst nauwer met SodM samenwerken dan voorheen.

De handelingen die hierna beschreven worden, hebben betrekking op bestuurlijk-financiële relaties tussen de RGD/Geologische Stichting en de rijksoverheid en tussen de RGD en derden. Ten aanzien van het laatste punt moeten enkele opmerkingen gemaakt worden.

Bij de uitvoering van zijn taken is de RGD afhankelijk van tal van contacten in binnen- en buitenland. Hierbij kan het gaan om incidentele contacten tussen collega-onderzoekers, maar ook om geïnstitutionaliseerde contacten. De RGD is vertegenwoordigd in tientallen organisaties: in organisaties die fondsen voor wetenschappelijk onderzoek verdelen, zoals de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO), vakorganisaties waarin de know-how op peil wordt gehouden, adviesorganen van de regering, overlegorganen van lagere overheden, projectgroepen, etc.⁵⁸ Voor het merendeel zijn deze contacten en vertegenwoordigingen een normaal onderdeel van het dagelijks werk van de RGD. Het is dan ook niet nodig de activiteiten in dit verband in aparte handelingen te beschrijven. Het houden van voordrachten op symposia b.v. is een van de activiteiten die met het bedrijven van (vernieuwend) onderzoek' samenhangen. Het werven van fondsen kan in de handeling 'programmeren en organiseren' van vernieuwend onderzoek (of van een andere hoofdtak) ondergebracht worden. De uitzonderingen op de regel zijn aan het slot van deze paragraaf beschreven.

109.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE
Handeling: Het instellen en reorganiseren van de Rijksgeologische Dienst en andere onder de verantwoordelijkheid van de minister van Economische Zaken ressorterende instanties op het gebied van aardbodemkundig onderzoek.
Periode: 1945-1996
Produkten: Instellingsbesluiten Geologische Stichting (1936), Rijks Geologische Dienst, Programma-adviescommissie Rijks Geologische Dienst, Commissie van Advies Rijks Geologische Dienst; goedkeuringsbeschikking huishoudelijk reglement
Opmerking: Onder deze handeling valt onder meer de fusie tussen RGD en TNO-GG.
Bron: Stichtingsbrief Geologische Stichting 1936, sindsdien diverse malen gewijzigd; MEZ en TNO, Nederlands Geo Instituut, I, hoofdstuk I; Opheffingsbesluit van de minister van EZ van 2 juni 1997, Stcrt. 103

110.

Actor: Commissie van Advies Rijks Geologische Dienst (Commissie-Dozy)
Handeling: Het adviseren van de minister van Economische Zaken over de taakstelling van de RGD.
Periode: 1973-1977
Produkten: Notulen, agenda's, adviesrapport(en)
Opmerking: Samenstelling: voorz.-lid: prof.dr. J.J. Dozy, hoogleraar THD; leden: hoogleraar VU, vertegenwoordigers van Ministeries van EZ (directie Mijnwezen), V&W, L&V, VOMIL en BiZa, directeur Laboratorium voor Grondmechanica, directeur RGD; secretariaat: EZ/RGD en directie Mijnwezen

---

Noot 58 In de jaarverslagen van de RGD zijn overzichten opgenomen van de vertegenwoordigingen in landelijke, provinciale en internationale organisaties.

Bron: Instellingsbesluit MEZ 19 april 1973, nr. 373/5844/EM, Stcrt. 1973, 83

111.

Actor: Stuurgroep Organisatie Geowetenschappelijk Onderzoek (Commissie-Van Engelshoven)
Handeling: Het adviseren van de minister van Economische Zaken over de mogelijkheden tot verbetering van de organisatie van het toegepast geowetenschappelijk onderzoek in Nederland.
Periode: 1994-1995
Produkten: Advies, onderzoeksrapporten
Opmerking: Samenstelling: voorz. (extern): J.M.H. van Engelshoven, president KIVI; niet-ambtelijk lid: hoogleraar TUD; ambtelijke leden: directeuren Bouwdienst Rijkswaterstaat, TNO-GG, RGD, (plv.) inspecteur-generaal der Mijnen; secretaris: beleidsmdw. EZ.
Bron: Stuurgroep-Van Engelshoven, Advies geowetenschappelijk onderzoek

112.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE
Handeling: Het benoemen van de voorzitter en (bestuurs)leden van de Geologische Stichting en andere onder de verantwoordelijkheid van de minister van Economische Zaken ressorterende instellingen op het gebied van aardbodemkundig onderzoek.
Periode: 1945-1967
Produkten: Beschikkingen o.b.v. tweetallen voorgedragen door het Bestuur van de Geologische Dienst en door de Vereniging de Gezamenlijke Steenkolenmijnen in Limburg.
Bron: Stichtingsbrief Geologische Stichting 1936

113.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE
Handeling: Het benoemen, schorsen en ontslaan van de directeur(en) en overig personeel van de Geologische Stichting.
Periode: 1945-1967
Produkten: Beschikkingen inzake benoeming, ontslag en uitkering
Opmerking: Het betrokken afdelingsbestuur oefent deze bevoegdheid namens de minister uit.
Bron: Stichtingsbrief Geologische Stichting 1936, art. 11-12

114.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE
Handeling: Het verstrekken van financiële bijdragen aan en uitoefenen van toezicht op het financieel beheer en de taakuitvoering van de Geologische Stichting.
Periode: 1945-1967
Produkten: Jaarverslagen, financiële jaarstukken
Bron: Stichtingsbrief Geologische Stichting 1936, art. 14

115.

Actor: Programma-adviescommissie Rijks Geologische Dienst
Handeling: Het adviseren van de directeur van de RGD over het ontwerpen en uitvoeren van de werkprogramma's van de RGD, voor zover deze betrekking hebben op (de kartering van) de ondiepe en matig diepe ondergrond van Nederland en op het Nederlandse deel van het Continentaal Plat.
Periode: 1981-1996

Opmerking: 1. Samenstelling: voorz.-lid: een hoogleraar RUL of RUU; (plv.-)leden te benoemen door ministers van EZ, O&W, VRO, V&W, L&V en VOMIL; niet-stemhebbend lid: directeur RGD; secretariaat: RGD.
2. De laatste drie jaren is de Adviescommissie 'slapend'. De commissie is formeel bij besluit van de minister van EZ van 2 juni 1997 per 1 september 1997 opgeheven.

Bron: Instellingsbesluit MEZ 21 december 1981, nr. 681/1102, Stcrt. 1981, 248; inl. dr. C.J. van Staalduinen, 30 januari 1996; Stcrt. 1997, 103

116.

Actor: RGD
Handeling: Het uitbrengen van jaarverslagen.
Periode: 1968-1996
Opmerking: Voor de jaarverslagen van de Geologische Stichting (1945-1967), zie handeling nr. 0.
Bron: RGD, Jaarverslagen

117.

Actor: RGD
Handeling: Het ontwikkelen, vaststellen en evalueren van lange, middellange en korte termijnplannen voor de RGD.
Periode: 1945-1996
Produkten: Voorbeelden:
- Strategie RGD 1995-2000
- jaarwerkplannen RGD
- Informatieplan RGD

Opmerking: Voor de programmering op het gebied van de afzonderlijke hoofdtaken, zie aldaar.
Bron: Zie produkten

118.

Actor: RGD
Handeling: Het instellen van en voeren van overleg in vaste samenwerkingsverbanden met andere geo-instellingen, voor zover deze het gehele taak- en werkgebied van de RGD bestrijken.
Periode: 1945-1996
Opmerking: Voorbeelden zijn:
- Stuurgroep Geohydrologische Samenwerking (ca. 1975);
- Commissie voor Hydrogeologisch Onderzoek-TNO en bestuur Dienst Grondwaterverkenning TNO
- RWS/RGD samenwerking op de Noordzee (vanaf 1970);
- Samenwerkende Aardkundige Gegevensverstreckende Instituten (SAG).

Bron: Archieven MEZ, Archief Commissie-Dozy nr. 3: antwoorden RGD op vragenlijst Commissie-Dozy, 1973; RGD, Jaarverslag 1967/1968, pp. 102-103, 1994, p. 70

6.3 Internationale contacten en samenwerking

Zowel de mijnbouw als het geologisch onderzoek is sterk internationaal georiënteerd. Voor het instandhouden van de eigen kennis en het uitvoeren van onderzoeken zijn internationaal contacten een voorwaarde. Kennis wordt hoe langer hoe meer een exportartikel met groeimogelijkheden. Ook de RGD heeft zich op de buitenlandse markt geworpen, hetgeen blijkt uit de oprichting van een Bureau Buitenland. Meer en meer worden karterings- en onderzoeksprojecten in internationaal verband uitgevoerd. Grote internationale organisaties (UNESCO, EU) stellen hiertoe fondsen beschikbaar. Afhankelijk van het motief (netwerking, instandhouding van kennis, fondsenwerving) vinden de contacten plaats in internationale vakorganisaties en geleerde genootschappen, intergouvernementele organisaties, bilaterale samenwerkingsverbanden. In de intergouvernementele organisaties vertegenwoordigt de RGD de Nederlandse regering.

Wat aan het einde van de toelichting in de vorige paragraaf over de contacten en vertegenwoordigingen van de RGD is gezegd, geldt evenzeer voor het internationale overleg en de samenwerking in gemeenschappelijke projecten. Zoveel mogelijk worden de internationale activiteiten en contacten dus per hoofdtaak in de handelingen verwerkt. Wat resteert zijn de handelingen die de afzonderlijke hoofdtaken overstijgen. (Hierbuiten vallen dus de activiteiten in expertgroepen.)

119.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD
Handeling: Het leveren van (bestuurlijke) bijdragen in mondiale intergouvernementele organisaties op het terrein van de geowetenschappelijk onderzoek en advisering:
- organiseren van bijeenkomsten;
- leveren van bijdragen op bijeenkomsten.
Periode: 1945-1996
Opmerking: Men kan de organisaties onderscheiden naar gespecialiseerde organisaties van mondiale organisaties (UNESCO, VN, Wereldbank) en naar regionale organisaties voor Azië, Europa, Latijns-Amerika. De laatste kunnen overigens tot een mondiale organisatie behoren, zoals de ECE, de Economic Commission for Europe (Verenigde Naties).
Bron: RGD, Jaarverslag 1994, p. 71

120.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD
Handeling: Het leveren van (bestuurlijke) bijdragen in Europese intergouvernementele organisaties op het terrein van de geowetenschappelijk onderzoek en advisering:
- organiseren van bijeenkomsten;
- leveren van bijdragen op bijeenkomsten.
Periode: 1945-1996
Opmerking: Een voorbeeld is het jaarlijkse directeurenoverleg Forum of European Geological Surveys (FOREGS).
Bron: RGD, Jaarverslag 1994, p. 8, 71

121.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD
Handeling: Het inbrengen van (bestuurlijke) bijdragen in niet-Europese gouvernementele organisaties op het terrein van de geowetenschappelijk onderzoek en advisering:
- organiseren van bijeenkomsten;
- leveren van bijdragen op bijeenkomsten.

Periode: 1945-1996
Opmerking: Het gaat om de regio's Azië, Afrika, Latijns Amerika.
Bron: RGD, Jaarverslag 1994, p. 71; RGD, International networks (interne notitie)

122.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD
Handeling: Het inbrengen van (bestuurlijke) bijdragen in niet-gouvernementele organisaties (NGO's) of vakorganisaties op het terrein van de geowetenschappelijk onderzoek en advisering:
- organiseren van bijeenkomsten;
- leveren van bijdragen op bijeenkomsten..

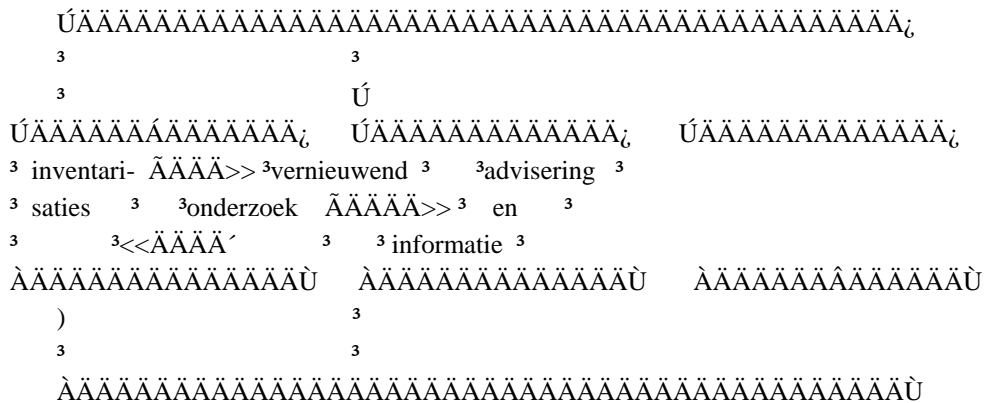
Periode: 1945-1996
Opmerking: Voorbeelden zijn:
- International Union of Geological Sciences (IUGS): de Internationale Unie van Geologische Wetenschappen;
- International Geographical Union (IGU): de Internationale Geografische Unie;
- Society of Organic Petrology;
- International Union for Quaternary Research (INQUA): de Internationale Unie voor Kwartair Onderzoek;
- Journal of Engineering Geology.
Bron: RGD, Jaarverslag 1994, p. 71

6.4 Inventarisaties

Het samenstellen en verzorgen van (officiële) geologische kaarten van Nederland, het doen van onderzoek hiervoor en het verzamelen, bewaren en publiceren van gegevens die voor de geologie van Nederland van belang zijn, behoort tot de taken van de RGD.⁵⁹

Behalve ten behoeve van de kartering verzamelt en interpreteert de RGD in eigen beheer nog gegevens bij andere werkprocessen. Bij projecten voor vernieuwend onderzoek of voor adviesopdrachten worden eveneens geologische gegevens verzameld en geanalyseerd. Behalve op verzoek van een opdrachtgever voert de RGD geen boringen in de diepe ondergrond uit.

Schema. Relaties tussen hoofdtaken RGD.

Naast de door de RGD verzamelde gegevens interpreteert en bewerkt de RGD gegevens die bij de opsporing en winning van delfstoffen of anderszins ter beschikking komen.⁶⁰ Dit soort gegevens is dus afkomstig van derden. Al deze gegevens worden in ruwe en bewerkte vorm bewaard en in goede en toegankelijke staat beheerd. In 'goede staat' betekent, dat de materiële staat van de verworven gesteentemonsters en andere monsters gehandhaafd blijft. Dit geldt ook voor geofysische en geochemische data.

De gegevensverzamelingen omvatten een groot aantal bestanden. In 1993 werden ten behoeve van het Informatieplan meer dan 700 bestanden geïnventariseerd; de persoonlijke bestanden waren hierbij niet meegerekend.⁶¹ Belangrijke bestanden zijn de boormonsterarchieven, waaronder kernenarchief en cutting-archief, de lak- en plakprofielen, de boorbeschrijvingen (begin jaren negentig een kleine 80.000 eenheden) en boorgatmetingen. De gegevens bestaan uit 'natuurlijke' gegevens, meetgegevens en informatie op basis van analyse en interpretatie van die gegevens.

De 'natuurlijke' gegevens zijn vooral boormonsters en wandmonsters, te onderscheiden in gesteentemonsters en monsters van boorgruis (cuttings). De tweede groep, de meetgegevens, worden via (onder meer) gravimetrisch onderzoek, sonderingen in boringen (zg. logs), seismisch onderzoek, of door middel van luchtfotografie verkre-

⁵⁹ Noot Voor het volgende, zie: RGD, Jaarverslag 1953, p. 11, 1967-1968, 1990, pp. 9-18; RGD, Informatieplan 1993, I en II, i.h.b. bijlagen 3.2 t/m 3.9 en 4.1 t/m 5.2; inlichting dr. C.J. van Staalduinen, 31 januari 1996.

⁶⁰ Noot Zie de taakbeschrijvingen van de RGD in: RGD, Jaarverslag 1967-1968, pp. 9-10.

⁶¹ Noot Zie RGD, Informatieplan 1993; vgl. RGD, Jaarverslag 1960, p. 18.

gen. Geo-electrische meettechnieken werden in de eerste helft van de jaren vijftig ingevoerd. En ten derde is er de informatie die door de bewerking en interpretatie van de gegevens tot stand komt.

De gegevens worden van allerlei zijden aangeleverd door:

- de karteerdistricten van de RGD (hoofdafdeling ondiepe ondergrond);
- andere afdelingen/programmaonderdelen van de RGD, zoals het programma Marien Geologie en Kust, na afloop van projecten t.b.v. laboratoriumonderzoek, adviezen, opdrachten en vernieuwend onderzoek;
- andere instituten van de rijksoverheid, zoals het Rijksinstituut voor Drinkwatervoorziening;
- waterleidingbedrijven, boorondernemingen en de mijnindustrie.

Om er voor te zorgen dat de RGD actief gegevens van derden kan vragen, worden meldingen van graafwerken dieper dan drie meter geregistreerd en doorgegeven aan het betrokken district.

De gegevens die betrekking hebben op de diepe ondergrond, worden vrijwel geheel en al door de mijnindustrie aangeleverd. Deze gegevensverstrekking is (anders dan voor de ondiepe ondergrond) o.g.v. de Mijnwet Continentaal Plat⁶² en - voor het vasteland - concessies⁶³ verplicht gesteld. De RGD is met de NOGEPA in een document overeengekomen, in welke vorm de rapportage en bijbehorende gegevens aangeleverd behoren te worden.⁶⁴

De gegevens m.b.t. de diepe ondergrond op het vasteland zijn in beginsel bedrijfsgeheim; op basis van afspraken met de NOGEPA kan de RGD de bij haar gedeponeerde gegevens t.b.v. de kartering van de diepe ondergrond van het vasteland echter gebruiken. Op deze wijze stimuleert de rijksoverheid de verdere exploratie van delfstoffen. De gegevens m.b.t. de diepe ondergrond van het Nederlandse deel van het Continentaal Plat worden na tien jaar openbaar (zie art. 29 Mijnwet CP).

Al deze en andere bestanden worden vanaf 1993 geventureerd en ontsloten in een database: de Geologische Databank (GDB). De gegevensverzamelingen zijn nu in drie hoofdgroepen ondergebracht:

- databases voor de ondiepe ondergrond van het vasteland;
- databases voor de ondiepe ondergrond van het Nederlandse deel van de Noordzee (mariene geologie);
- databases voor de diepe ondergrond, van het vasteland en van het Nederlandse deel van de Noordzeebodem.

De gegevens uit de basisgegevensbestanden worden gebruikt voor tal van doeleinden. In geaggregeerde vorm kunnen ze aangewend worden voor nieuwe verzamelingen, zoals het Ondergronds Gemeentelijk Informatie Systeem (OGIS), dat de ondergrond van de gemeenten recentelijk in kaart bracht. De terbeschikkingstelling van gegevens en informatie in de vorm van eindprodukten - kaartseries, publikaties, externe (advies)rapporten en andere RGD-uitgaven, lezingen, tentoonstellingsmateriaal e.d. - vormt onderdeel van de paragraaf advies en informatie.

123.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD

Handeling: Het programmeren en organiseren ('managen') van inventarisaties in nationaal en internationaal verband.

Periode: 1945-1996

Produkten: Opdrachten, projectplannen

Opmerking: Activiteiten in dit kader zijn onder meer:

---

⁶² Noot 62 Zie art. II, art. 12 en 13, van het Besluit van 27 januari 1967, Stb. 24, en van 6 februari 1976, Stb. 102, art. III, art. 27, en art. V, art. 7 ter uitvoering van art. 12 van de Mijnwet Continentaal Plat; zie verder: Mijnreglement Continentaal Plat, art. 31a en Regeling vergunningen koolwaterstoffen Continentaal Plat 1996, art. 4.3.

⁶³ Noot 63 Zie b.v. art. 14 van de concessie 'Groningen'.

⁶⁴ Noot 64 Commentaar drs. P. Jongerius (NITG), begin 1997.

- sluiten van overeenkomsten met NOGEPa over rapportage aan RGD en beschikbaarstelling van gegevens aan derden (Transmittal and Release of Geological Data).

Bron: RGD, Jaarverslag 1990, pp. 54-57; inl. drs. P. Jongerius (NITG), begin 1997

124.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD

Handeling: Het, in eigen beheer of met derden (ontwerp-bureaus), ontwikkelen en ter beschikking stellen van opname- en aanverwante apparatuur.

Periode: 1945-1996

Producten: Overeenkomsten

Opmerking: Doelstelling is de ontwikkelde apparatuur op de markt te brengen. Patenten worden niet door de RGD in stand gehouden. Voorbeelden: Zenkovitch, diepzeelief voor gebruik in de mariene geologie, Geodoff I (in 1967 gereed) en II, een geavanceerd trilboorsysteem voor het kernen van los materiaal vanaf de zeebodem. Het pure researchaandeel van de werkzaamheden, geconcentreerd in de Boortechnische afdeling en Boorresearch van de RGD, neemt af.

Bron: RGD, Jaarverslag 1967-1968, pp. 57-59, 1994, p. 26; inl. dr. C.J. van Staalduinen, 30 januari 1996; Montfrans, Delfstoffen, p. 51; RGD, Jaarverslag 1967/1968, p. 57-59; RGD, Organisatieonderzoek juli 1990, p. 22

125.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD

Handeling: Het verzamelen en beheren van basisgegevensverzamelingen m.b.t. de ondiepe ondergrond van het vasteland van Nederland.

Periode: 1945-1996

Opmerking: In bijl. 6 is een overzicht van de in 1993 geventariseerde bestanden gegeven.

Bron: RGD, Jaarwerkplan 1995, pp. 14-16; RGD, Informatieplan 1993, bijl. 3

126.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD

Handeling: Het verzamelen en beheren van basisgegevensverzamelingen m.b.t. de ondiepe ondergrond van het Nederlandse deel van de Noordzee.

Periode: 1945-1996

Opmerking: In bijl. 6 is een overzicht van de in 1993 geventariseerde bestanden gegeven.

Bron: RGD, Jaarwerkplan 1995, pp. 14-16; RGD, Informatieplan 1993, bijl. 3

127.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD

Handeling: Het verzamelen en beheren van basisgegevensverzamelingen m.b.t. de diepe ondergrond van het vasteland en van het Nederlandse deel van de Noordzee.

Periode: 1945-1996

Opmerking: In bijl. 6 is een overzicht van de in 1993 geventariseerde bestanden gegeven.

De boor- en seismische gegevens van het Continentaal Plat zijn na 10 jaar openbaar; de bij mijnbouwkundige onderzoeken en ontginningen verkregen geologische gegevens op het vasteland zijn permanent vertrouwelijk en slechts na toestemming van de betrokken bedrijven openbaar.

Bron: RGD, Jaarwerkplan 1995, pp. 14-16; RGD, Informatieplan 1993, bijl. 3; diverse concessies; NvT op koninklijk besluit van 21 maart 1983, Stcrt. 38

6.5 Vernieuwend onderzoek

Ter vergroting van eigen kennis en kunde op de lange termijn voert de RGD, in eigen beheer of samen met andere onderzoeksinstituten, thematisch of vernieuwend onderzoek uit.⁶⁵ Het ontwikkelingsonderzoek moet de RGD in staat stellen adequaat op de toekomstige ontwikkelingen op aardwetenschappelijk terrein in te spelen. Kenmerkend voor dit type onderzoek is, dat het via programma- en lange termijn financiering bekostigd wordt. De EG is de voornaamste externe financier. Tot het ontwikkelingsonderzoek behoren onder meer het ontwikkelen van nieuwe methoden en technieken en het ontwerpen en uittesten van specialistische apparatuur. De resultaten van ontwikkelingsonderzoek worden gerapporteerd, intern en/of aan de financier, gepubliceerd in wetenschappelijke tijdschriften, b.v. in de mededelingen van de RGD zelf, en/of gepresenteerd op congressen of symposia (zie par. advies en informatie).

Het onderzoek wordt in nationaal en in internationaal verband uitgevoerd. In de onderstaande handelingen kan desgewenst onderscheid gemaakt worden naar nationale en internationale projecten. Het leek echter overbodig aparte handelingen voor internationale activiteiten te formuleren. Voor de uitzondering, zie paragraaf 6.6.10.

De handelingen hierna zijn als volgt ingedeeld:

- projectmanagement;
- ontwikkelingsonderzoek in het kader van een geologisch programma;
- onderzoek om het kennisniveau van de bij de RGD toegepaste disciplines te behouden en te verbeteren;
- bestuurlijke en organisatorische activiteiten m.b.t. geologische organisaties.

128.

Actor:	Minister van Economische Zaken/DGE/RGD
Handeling:	Het programmeren en organiseren ('managen') van vernieuwend onderzoek in nationaal en internationaal verband, o.a. in EU-kader.
Periode:	1945-1996
Producten:	Onderzoeksvoorstellen en projectaanvragen, opdrachten
Overlegkader:	o.m. Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen, i.h.b. Academische Raad voor Aardwetenschappen en Commissie voor de Geologische Wetenschappen, de Nederlandse Organisatie voor wetenschappelijk Onderzoek (NWO) en de Stichting voor de Technische Wetenschappen
Opmerking:	Voorbeelden van Europese programma's zijn: EU MAST I en II, Framework Programme Environment. Een programma van oudere datum (vanaf 1972) is het International Geological Correlation Programme (IGCP) van de UNESCO en de IUGS.
Bron:	RGD, Jaarverslag 1990, pp. 54-57, 1994, pp. 69-70

129.

Actor:	Minister van Economische Zaken/DGE/RGD
Handeling:	Het uitvoeren van vernieuwend onderzoek op het gebied van de toegepaste geologie van de ondiepe ondergrond.
Periode:	1945-1996
Producten:	Rapporten, publikaties, lezingen, bijdragen aan workshops, symposia
Bron:	RGD, Jaarwerkplan 1995, pp. 17-19

130.

Actor:	Minister van Economische Zaken/DGE/RGD
--------	--

---

⁶⁵ Noot Voor het volgende: Formatie- en organisatieonderzoek RGD (juli 1990), p. 25.

Handeling: Het uitvoeren van vernieuwend onderzoek op het gebied van geo-informatie en kartering.
Periode: 1945-1996
Produkten: Rapporten, publikaties, lezingen
Opmerking: Voorbeelden: Digital Mapping systemen.
Bron: RGD, Jaarwerkplan 1995, pp. 17-19

131.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD
Handeling: Het uitvoeren van vernieuwend onderzoek op het gebied van de mariene geologie en kustonderzoek.
Periode: 1945-1996
Produkten: Rapporten, publikaties, lezingen
Opmerking: Voorbeelden: EU-projecten, o.a. Relative Sea-level Changes and extreme flooding Events around European Coasts.
Bron: RGD, Jaarwerkplan 1995, pp. 17-19; RGD, Organisatieonderzoek juli 1990, pp. 25-26

132.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD
Handeling: Het uitvoeren van vernieuwend onderzoek op het gebied van hydrogeologie en milieu.
Periode: 1945-1996
Produkten: Rapporten, publikaties, lezingen
Bron: RGD, Jaarwerkplan 1995, pp. 17-19

133.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD
Handeling: Het uitvoeren van vernieuwend onderzoek op het gebied van exploratie en winning van olie en gas.
Periode: 1945-1996
Produkten: Rapporten, publikaties, databases, lezingen
Opmerking: Voorbeelden:
- ramen van bewezen, potentiële en prospectieve aardgasreserves;
- trendanalyses seismische snelheden;
- gasatlas van Nederland.
Bron: RGD, Jaarwerkplan 1995, pp. 17-19; RGD, Jaarverslag 1990, p. 26, 1994, pp. 31-34; Montfrans, Delfstoffen, pp. 29-31

134.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD
Handeling: Het uitvoeren van vernieuwend onderzoek op het gebied van de toegepaste geologie van de diepe ondergrond.
Periode: 1945-1996
Produkten: Rapporten, publikaties, lezingen
Bron: RGD, Jaarwerkplan 1995, pp. 17-19

135.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD
Handeling: Het uitvoeren van vernieuwend onderzoek om de kennis en kunde van de eigen disciplines te behouden of te verbeteren.
Periode: 1945-1996

Opmerking: Het gaat om disciplines als bio- en chronostratigrafisch onderzoek, (an)organische geochemie. Voorbeelden: ontwikkelen en/of introductie van nieuwe technieken en standaarden.

Bron: RGD, Jaarverslag 1995, pp. 38-43

136.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD

Handeling: Het organiseren van symposia en congressen op het terrein van aardwetenschappelijk onderzoek.

Periode: 1945-1996

Bron: RGD, Jaarverslag 1994, p. 71

137.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD

Handeling: Het leveren van (bestuurlijke) bijdragen in landelijke gouvernementele organisaties voor toegepast aardwetenschappelijk of aanverwant onderzoek.

Periode: 1945-1996

Produkten: Bijdragen o.b.v. notulen, agenda's etc.

Opmerking: b.v. Koninklijke Academie van Wetenschappen, NWO.

Bron: RGD, Jaarverslag 1994, p. 69

138.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD

Handeling: Het leveren van bestuurlijke bijdragen in landelijke, niet-gouvernementele organisaties voor toegepast aardwetenschappelijk of aanverwant onderzoek.

Periode: 1945-1996

Produkten: Bijdragen o.b.v. notulen, agenda's etc.

Opmerking: Het gaat om vertegenwoordigingen in besturen van
- Koninklijk Nederlands Geologisch Mijnbouwkundig Genootschap (KNGMG);
- Nederlandse Bodemkundige Vereniging;
- Ingenieurs-Geologische Kring, onderdeel van de KNGMG;
- Nederlandse Geologische Vereniging.

Bron: RGD, Jaarverslag 1994, pp. 69-70

6.6 Advies en informatie

Het adviseren en informeren van de minister van Economische Zaken in geologische aangelegenheden is een primaire taak van de RGD. De advisering betreft vooral de opsporing, winning en reserves van delfstoffen in de diepe ondergrond.

Verder adviseert de RGD tal van opdrachtgevers en belanghebbenden: rijksoverheid, met name Binnenlandse Zaken en Verkeer en Waterstaat, lagere overheden, bedrijfsleven en particulieren.

Adviezen en inlichtingen worden verstrekt op het gebied van toegepaste geologie van de ondiepe ondergrond, mariene geologie en kustonderzoek, hydrogeologie en milieu, olie en gas en toegepaste geologie van de diepe ondergrond. Dat laatste wil zoveel zeggen als kennis en onderzoek over geothermische energie, bescherming van de diepe ondergrond, informatie t.a.v. bodembeweging, opberging van afvalstoffen en opslag van gas in de diepe ondergrond.

Producten zijn niet alleen onderzoeks- en adviesrapporten en kaarten, maar ook op maat gesneden opleidingen en databases. In de periode tot ca. 1970 richtte de toegepaste geologie zich vooral op de mijnbouwgeologie. In die tijd verrichtte het Geologisch Bureau tal van diensten aan de Staatsmijnen.

Geowetenschappelijke informatie betreffende de diepe ondergrond omvat onder meer de verkoop van put- en seismische gegevens. In toenemende mate worden de gegevens betreffende de ondiepe ondergrond in digitale vorm aangeboden. Hierbij wordt via samenwerkingsverbanden aansluiting gezocht met grote databanken van verwante instituten. Het voorbeeld hiervan zijn de Samenwerkende Aardkundige Gegevensverstrekende Instituten (SAG).

De onderstaande handelingen zijn ingedeeld naar doelgroep/opdrachtgever en, indien nodig, naar toepassingsgebied: toegepaste geologie van de ondiepe ondergrond, mariene geologie etc. De opsporing van rijkswegen van delfstoffen is onder het kopje adviezen aan de minister van EZ geplaatst. Een aparte doelgroep vormen de minder ontwikkelde landen en regio's, waaraan met financiële steun van o.a. DGIS (Directoraat-Generaal Internationale Samenwerking, BuZa) wordt gewerkt. Aan de kaartseries, die het voornaamste publieksproduct vormen, is een aparte paragraaf gewijd.

6.6.1 *Projectmanagement*

139.

Actor:	Minister van Economische Zaken/DGE/RGD
Handeling:	Het verwerven en begeleiden ('managen') van adviesopdrachten in nationaal en internationaal verband.
Periode:	1945-1996
Producten:	Opdrachten, projectplannen
Bron:	RGD, Jaarverslag 1990, pp. 54-57

6.6.2 *Officiële kaartseries*

Voor het samenstellen van publieksproducten, vnl. kaartseries, wordt gebruik gemaakt van de door inventarisatie verkregen gegevensbestanden.

De kartering bestaat, zoals eerder gezegd, uit meer dan het samenstellen en verzorgen van geologische kaarten.

Het karteringsproces verloopt in grote trekken als volgt:

- veldopnamen, d.m.v. boringen, ontsluitingen, seismiek;
- interpreteren van oude en nieuw verzamelde gegevens;
- concipiëren van kaarten en profielen en de toelichtingen daarop;
- drukklaar maken van kaarten, profielen en toelichtingen.

In de loop der tijd zijn er nieuwe karteringsmethoden en technieken ontwikkeld. Deze maakten het, samen met de nieuwe disciplines, mogelijk de ondergrond dieper en preciezer op te meten en de gegevens beter te interpreteren. Naast oppervlaktekaarten kwamen er profielen, die de opbouw van de ondergrond lieten zien. Al bij al zijn er de laatste anderhalve eeuw drie karteringsprogramma's geweest. W. Staring pionierde in de periode 1852-1862 door het eerste karteringsproject in Nederland uit te voeren. Het tweede karteringsprogramma liep van 1920 tot ca. 1950. Daarna startte er vanaf ca. 1956 een heropname van het vasteland van Nederland. De kaart wordt vervaardigd vanuit de regionale vestigingen. Daarnaast wordt vanaf 1980???, voor een deel in samenwerking met de Britse Geologische Dienst, het Nederlandse deel van de Noordzee in kaart gebracht. Op het vasteland wordt veel samengewerkt in vaste en losse verbanden. Ten behoeve van relaties worden wel werkzaamheden, zoals het inrichten van boorputten, verricht.

In opdracht van het rijk vervaardigt de RGD drie officiële kaartseries, die ieder uit een aantal kaartbladen met toelichting bestaan:

- de Geologische Kaart van Nederland, schaal 1:50.000;
- kaartseries van de ondiepe ondergrond van de Noordzee, diverse schalen;
- de Atlas van de Diepe Ondergrond van Nederland, schaal 1:250.000.

Aan de opzet van een provinciale kaartserie wordt gewerkt. Daarnaast worden in opdracht van andere overheden en het bedrijfsleven bijzondere (thematische) kaarten voor publikatie vervaardigd. Los hiervan staan de kaarten die onderdeel van een adviesopdracht vormen. Deze vallen onder de handelingen die in de paragraaf advies en informatie zijn opgenomen.

140.

Actor:	Minister van Economische Zaken/DGE/RGD
Handeling:	Het vervaardigen en uitbrengen van de kaartserie 'Geologische kaart van Nederland 1:50.000': a. de oude kaart (1920-1953); b. de nieuwe kaart (1953-).
Periode:	1920-1996
Overlegkader:	Commissie voor de Toelichtingen; Contactcommissie voor de Herziening van de Geologische Kaart van Nederland; Legendacommissie
Opmerking:	ad a: De oude kaartserie is een oppervlaktekaart, waarvoor geen boringen zijn gezet. ad b: De nieuwe kaartserie, die al in de jaren veertig voorbereid werd, maar pas naar aanleiding van de Waternoodsramp van 1953 werd opgestart, bestaat uit 62 kaartbladen. De serie, waarvan de eerste kaart in 1962 verscheen, is de gepubliceerde neerslag van de inventarisatie van de ondiepe ondergrond, uitgevoerd t.b.v. een verantwoord bodemgebruik.
Bron:	RGD, Jaarwerkplan 1995, pp. 14-16; RGD, Jaarverslag 1948-1949, pp. 10-11, 1953, p. 10, 1960, p. 72, 1994, pp. 13-14, 59; inl. dr. C.J. van Staalduinen, 30 januari 1996

141.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD
Handeling: Het, in samenwerking met de Britse Geologische Dienst, vervaardigen en uitbrengen van geologische kaartseries over het Nederlandse deel van de Noordzeebodem.
Periode: ca. 1979-1996
Produkten: Het gaat momenteel om 3 kaartseries:
- detailkartering Nederlandse deel van de Noordzee, schaal 1:100.000;
- overzichtskartering Noordzeebodem, schaal 1:250.000;
- kaarten gehele Nederlandse Noordzee, schaal 1:1.000.000.
- algemene kaart met concessies van Nederland.
Bron: RGD, Jaarwerkplan 1995, pp. 14-16; RGD, Jaarverslag 1994, pp. 15-17

142.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD
Handeling: Het vervaardigen en uitbrengen van de kaartserie 'Geologische Atlas van de Diepe Ondergrond van Nederland', schaal 1:250.000.
Periode: 1985-1996
Opmerking: De atlas, die uit vijftien kaartbladen bestaat, geeft een historisch-geologisch, stratigrafisch en sedimentologisch beeld van de diepe ondergrond van het vasteland van Nederland.
Bron: RGD, Jaarwerkplan 1995, pp. 14-16; RGD, Jaarverslag 1994, pp. 15, 58-59

143.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD
Handeling: Het leveren van bijdragen aan de vervaardiging en publicatie van kaartseries of thematische kaarten, waarvoor andere geowetenschappelijke instellingen eerst verantwoordelijk zijn.
Periode: 1945-1996
Produkten: Voorbeelden:
1. Kaartserie 'Geomorfologische kaart van Nederland': a) de oude kaart (1966???-1974), b) de nieuwe kaart, schaal 1:50.000 (1975-1995).
NB. De serie is wegens overheidsbezuinigingen stopgezet; in de toekomst worden geomorfologische kaarten uitsluitend op aanvraag vervaardigd;
2. Grondwaterkaart van DGV-TNO (afgerond);
3. Geohydrologische Atlas IJsselmeergebied (ca. 1990).
Opmerking: Het gaat vooral om karteringsprojecten van/in samenwerking met de Stichting voor Bodemkartering (Stiboka), tegenwoordig Staring Centrum te Wageningen, en met TNO-GG.
Bron: Archieven MEZ, Archief Commissie-Dozy nr. 3: antwoorden RGD op vragenlijst Commissie-Dozy, 1973; RGD, Jaarwerkplan 1995, pp. 14-16; RGD, Jaarverslag 1974, pp. 29-30, 1994, p. 14, 65

144.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD
Handeling: Het vervaardigen en uitbrengen van zg. thematische (niet-seriële) geologische informatie van de ondiepe ondergrond.
Periode: 1945-1996
Opmerking: 1. Voorbeelden zijn:
- geologische overzichtskaarten van Nederland;

- geologische kaart van Zuid-Limburg en omgeving;
  - ondergronds gemeentelijk informatiesysteem (OGIS);
  - geologisch onderzoek van het Nederlandse Waddengebied;
  - Holoceen Zeeland;
  - 1:250.000-inventarisatie Noord-Brabant (wordt het beginstuk van een serie provinciale kaarten).
2. De niet-openbare bijzondere kaarten worden ter beleidsondersteuning van de minister van EZ opgemaakt.

Bron: RGD, Jaarwerkplan 1995, pp. 14-16

145.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD

Handeling: Het vervaardigen en uitbrengen van zg. thematische (niet-seriele) geologische kaarten van de diepe ondergrond.

Periode: 1945-1996

Opmerking: 1. Voorbeelden zijn:

- kaart diepe ondergrond Zeeland;
- algemene kaart der mijnen in Nederland???

2. De niet-openbare bijzondere kaarten worden ter beleidsondersteuning van de minister van EZ opgemaakt.

Bron: RGD, Jaarwerkplan 1995, pp. 14-16; concessie 'Schoonebeek', art. 9

6.6.3 Overige publiksuitgaven en diensten

146.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD
Handeling: Het vervaardigen en uitbrengen van afleveringen in de RGD-publikatiereeks 'Geologie van Nederland'.
Periode: 1945-1996
Opmerking: Er verschenen tot dusverre 2 afleveringen (1987 en 1989).
Bron: RGD, Jaarverslag 1994, p. 65; RGD, Geologische kaarten en mededelingen van de Rijksgeologische Dienst

147.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD
Handeling: Het vervaardigen en uitbrengen van afleveringen in de RGD-publikatiereeks 'Mededelingen van de Rijks Geologische Dienst'.
Periode: 1945-1996
Overlegkader: Redactiecommissie Mededelingen
Opmerking: De publikatiereeks omvat drie series:
- Mededelingen RGD, serie C (monografieën), 1941-1975, 50 dln.;
- Mededelingen RGD, Nieuwe Serie 1946-1977, 28 dln. in 37 afleveringen;
- Mededelingen RGD, sedert 1977. 13 dln. in 26 afleveringen.
Het gaat bij deze handeling uitsluitend om de uitgave van de series, niet om de daarin opgenomen onderzoeksverslagen en adviezen; zie hiervoor par. ontwikkelingsonderzoek en verderop.
Het leveren van bijdragen in niet-RGD publikatiemedia wordt beschouwd als 'produkt' van onderzoeks- en advieswerk.
Bron: RGD, Jaarverslag 1994, p. 65; RGD, Geologische kaarten en mededelingen van de Rijksgeologische Dienst

148.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD
Handeling: Het vervaardigen en uitbrengen van de geologische video's en slide-shows.
Periode: 1945-1996
Bron: RGD, Jaarwerkplan 1995, pp. 14-16

149.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD
Handeling: Het verlenen van inzage, dan wel ter beschikking stellen van gegevens uit de basisgegevensverzamelingen van de RGD.
Periode: 1945-1996
Produkten: Uittreksels en inzage in het boringenarchief en boormonsterarchief e.a. bestanden; Catalogus digitale aardkundige bestanden (SAG), bijdragen in European Information Exchange System (EIXS), on-line beschikbaarstelling van meta-gegevens
Overlegkader: o.m. Werkgroep Informatiesysteem Aardwetenschappen RGD/Stiboka/RWS (tot 1975), daarna Stuurgroep Informatievoorziening en Automatisering RGD, SAG-Klankbordgroep (v.a. 1994)
Opmerking: Verkoop van boorgegevens en seismische gegevens worden ter beschikking gesteld op basis van de Mijnwet.

Bron: RGD, Jaarverslag 1994, p. 46; SAG-brochure; RGD, Informatieplan RGD 1993

150.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD

Handeling: Het vervaardigen van nadere toegangen inzake gegevens van de RGD en literatuur en documentatie uit de bibliotheken van de RGD.

Periode: 1945-1996

Produkten: Publiekscatalogi, bijdragen in landelijke Centrale Catalogus Kartografie bij de Koninklijke Bibliotheek, bibliografie geologie in Nederland

Bron: RGD, Organisatieonderzoek juli 1990, p. 29

Beoordeling V

151.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD

Handeling: Het verlenen van educatieve diensten op het taak- en kennisgebied van de RGD.

Periode: 1945-1996

Opmerking: Voorbeelden:

- organiseren/leiden van excursies (excursies t.b.v. ontwikkelingsonderzoek vallen hierbuiten);
- organiseren/houden van lezingen;
- geven van onderwijs (assistentencursus, Mijnschool, stagebegeleiding).

Bron: RGD, Jaarverslag 1953, p. 29, 1967/1968, p. 44; RGD, Organisatieonderzoek juli 1990, p. 31

152.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD

Handeling: Het beheren van het Geologisch Museum Heerlen en daarin berustende collecties, alsmede het organiseren van bijzondere tentoonstellingen.

Periode: 1945-1992

Opmerking: 1. Het museum heeft een zeer volledige Carboonstudiecollectie van Nederlandse en buitenlandse voorkomens.

2. Het museum is geen organisatorisch onderdeel meer van de RGD. Er zijn plannen het museum in een stichting onder te brengen.

Bron: Inl. dr. C.J. van Staalduinen (RGD), 30 januari 1996

6.6.4 *Adviezen aan de minister van Economische Zaken*

NB. De handelingen m.b.t. de advisering in het kader van de vergunningverlening voor de opsporing en winning van energiedelfstoffen zijn in hoofdstuk @10 opgenomen.

153.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD
Handeling: Het in opdracht van het rijk opsporen of adviseren over de opsporing en winning van steenkool.
Periode: 1945-1996
Overlegkader: o.m. Peelcommissie
Opmerking: De opsporing van rijksweg, waarop de staat in de eerste drie decennia van de 20e eeuw het alleenrecht had, beperkte zich na de oorlog tot de opsporing van oppervlakedelfstoffen en van steenkool in de Peelvelden (eindrapport 1963).
Bron: RGD, Jaarverslag 1948-1949, p. 13, 1960, pp. 34-36, 1967/1968, pp. 11-12

154.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD
Handeling: Het in opdracht van het rijk (EZ, V&W) opsporen van oppervlakedelfstoffen.
Periode: 1945-1996
Opmerking: Oppervlakedelfstoffen zijn onder meer: klei, leem, löss, grind, zand. Nadat de minister van Verkeer en Waterstaat de eerst verantwoordelijke minister voor de opsporing van oppervlakedelfstoffen werd, verricht de RGD in opdracht van Rijkswaterstaat opsporingswerk. Rijkswaterstaat stelt de RGD als contraprestatie een expeditiechip voor maritiem onderzoek ter beschikking.
Bron: Inl. dr. C.J. van Staaldunen, 30 januari 1996; RGD, Jaarverslag 1960, pp. 34-36

155.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD
Handeling: Het adviseren en informeren van de minister van EZ over toegepaste geologie van de diepe ondergrond.
Periode: 1945-1996
Producten: Onderzoeks-/adviesrapporten, publikaties, presentaties
Overlegkader: o.m. Interdepartementale Commissie voor Kernenergie (ca. 1975 e.v.); Commissie Geologische Opberging te Land (OPLA)
Opmerking: Het gaat om aangelegenheden m.b.t. de diepe ondergrond die niet samenhangen met het voorkomen of opsporing/winning van steenkool, olie en gas. Activiteiten in dit kader zijn:
- projecten m.b.t. aardbevingen;
- berging van radioactief en ander afval in zout of oceaانبodem;
- energie in de diepe ondergrond, zoals vergassing van steenkool en geothermisch onderzoek.
Bron: RGD, Jaarwerkplan 1995, pp. 8-11; RGD, Jaarverslag RGD 1994, p. 22

6.6.5 *Adviezen aan overige ministers*

156.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD
Handeling: Het adviseren en informeren van de minister van Verkeer en Waterstaat, directoraat-generaal Rijkswaterstaat, op het gebied van de mariene geologie en kustonderzoek.
Periode: 1945-1996
Produkten: Adviesrapporten
Opmerking: Het gaat onder meer om rapportages inzake:
- kustverdediging;
- infrastructuur Noordzee e.a. rijkswateren.
Bron: RGD, Jaarwerkplan 1995, pp. 8-11

157.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD
Handeling: Het adviseren en informeren van de ministers verantwoordelijk voor infrastructuur, milieubeheer en ruimtelijke ordening, over aangelegenheden betreffende de ondiepe ondergrond.
Periode: 1945-1996
Produkten: Adviesrapporten, databases
Opmerking: Adviezen inzake onder meer:
- bodemgesteldheid, op basis waarvan de hoogte van de uitkering Verfijning Bodemgesteld uit het Gemeentefonds wordt vastgesteld (opdrachtgever: (BiZa en Financiën);
- landelijke infrastructuur en oppervlaktedelfstoffen (opdrachtgever: V&W/RWS);
- i.s.m. TNO-GG: project Regionaal Geohydrologisch Informatiesysteem (REGIS) (opdrachtgever: VROM; TNO-GG heeft voortouw). NB. Zie ook onder kartering.
Bron: RGD, Jaarwerkplan 1995, pp. 8-11; RGD, Jaarverslag 1994, p. 25

6.6.6 *Informatieuitwisseling met verwante onderzoeksinstituten*

158.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD

Handeling: Het uitwisselen en beschikbaar stellen van geowetenschappelijke informatie aan geologische faculteiten rijksuniversiteiten en zusterinstellingen Staring Centrum, TNO-Instituut voor Grondwater en Geo-Energie (TNO-GG), Deltadienst, etc.

Periode: 1945-1996

Bron: SAG-brochure en MARIS-overeenkomst

6.6.7 *Adviezen aan lagere overheden en nutsbedrijven*

159.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD
Handeling: Het adviseren en informeren van lagere overheden over aangelegenheden van de ondiepe ondergrond.
Periode: 1945-1996
Overlegkader: o.m. Werkgroep Slechte Bodem van de Raad voor de Gemeentefinanciën
Opmerking: Het gaat om vragen van provincies, gemeenten, waterschappen betreffende grondwater en milieu, draagkracht van de ondergrond i.v.m. infrastructurele werken en huisvestingsprojecten, oppervlakedelfstoffen.
Bron: RGD, Jaarverslag 1994, p. 23

160.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD
Handeling: Het, samen met TNO-GG, adviseren en informeren van provinciale en lokale nutsbedrijven over met name hydrogeologische aangelegenheden van de ondiepe ondergrond.
Periode: 1945-1996
Overlegkader: o.m. Provinciale Coördinatie Commissies
Opmerking: Het gaat om vragen van provincies, gemeenten, waterschappen betreffende grondwater en milieu, en draagkracht van de ondergrond i.v.m. infrastructurele werken.
Bron: RGD, Jaarverslag 1994, p. 23; inl. ir. C.J. van Staalduinen, begin 1997

6.6.8 *Adviezen aan het bedrijfsleven*

161.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD
Handeling: Het adviseren en informeren van particuliere bedrijven over toegepaste geologie ondiepe ondergrond (infrastructuur, ruimtelijke ordening en oppervlakedelfstoffen) van Nederland.
Periode: 1945-1996
Produkten: Onderzoeks-/adviesrapporten
Opmerking: Men spreekt ook wel van technische geologie of ingenieursgeologie t.b.v. geotechniek.
Bron: RGD, Jaarwerkplan 1995, pp. 8-11; RGD, Jaarverslag 1994, p. 23

162.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD
Handeling: Het adviseren en informeren van particuliere bedrijven over mariene geologie en kustonderzoek van de ondiepe ondergrond van Nederland.
Periode: 1945-1996
Produkten: Onderzoeks-/adviesrapporten
Bron: RGD, Jaarwerkplan 1995, pp. 8-11; RGD, Jaarverslag 1994, p. 23

163.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD
Handeling: Het adviseren en informeren van particuliere bedrijven over hydrogeologische en milieu-aangelegenheden van de ondiepe ondergrond van Nederland.
Periode: 1945-1996
Produkten: Onderzoeks-/adviesrapporten
Opmerking: Voorbeelden zijn:
- onderzoek en advisering inzake waterwinning aan waterleidingbedrijven en -industrieën;
- onderzoek en advisering hydrogeologie mijnwerken Zd.-Limburg.
Bron: RGD, Jaarwerkplan 1995, pp. 8-11; RGD, Jaarverslag 1994, p. 23

164.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD
Handeling: Het adviseren en informeren van particuliere bedrijven over de winning van gas, olie e.a. delfstoffen uit de diepe ondergrond van Nederland.
Periode: 1945-1996
Produkten: Onderzoeks-/adviesrapporten
Bron: RGD, Jaarwerkplan 1995, pp. 8-11; RGD, Jaarverslag 1994, p. 26

165.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD
Handeling: Het adviseren en informeren van particuliere bedrijven over toegepaste geologie van de diepe ondergrond.
Periode: 1945-1996
Produkten: Onderzoeks-/adviesrapporten
Opmerking: Het gaat om aangelegenheden m.b.t. de diepe ondergrond die niet samenhangen met het voorkomen of opsporing/winning van olie en gas, zoals: gasopslag in de ondergrond t.b.v. gasdistributeur; berging van afvalstoffen in zoutkoepels.

Bron: RGD, Jaarwerkplan 1995, pp. 8-11; RGD, Jaarverslag 1994, p. 23

6.6.9 *Adviezen aan internationale organisaties*

166.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD

Handeling: Het adviseren en informeren van instellingen van de Europese Gemeenschappen en de European Commission for Europe over aangelegenheden betreffende de ondergrond van Nederland.

Periode: 1945-1996

Produkten: Onderzoeks-/adviesrapporten

Opmerking: Voorbeelden:

- nota Peel kolenveld aan de Hoge Autoriteit van de KSG (1953);

- statistische gegevens m.b.t. aardgasreserves;

- atlas van het geothermische potentieel van de Nederlandse ondergrond (1984).

Bron: RGD, Jaarwerkplan 1995, pp. 8-11; RGD, Jaarverslag 1967/1968, p. 36, 1994, p. 23

6.6.10 *Geologische ontwikkelingsprojecten*

Geologische en mijnbouwkundige ontwikkelingshulp verleent de RGD aan de (voormalige) overzeese rijkdelen van Nederland, de armere delen van het Nabije Oosten, Aziatische landen en sedert de omwenteling van 1989 ook aan Oosteuropese landen. Belangrijke financiers zijn het Directoraat-Generaal Internationale Samenwerking (DGIS), wereldbanken, UNESCO, Europese Gemeenschap en de Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (ESCAP), voorheen: Economic Commission for Asia and the Far East (ECAFE) te Tokio.

167.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD
Handeling: Het leveren van bijdragen, in samenwerking met andere geo-instituten, in geologische ontwikkelingsprojecten t.b.v. (voormalige) overzeese rijkdelen van Nederland (Indonesië, Nieuw-Guinea, Suriname en de Nederlandse Antillen).
Periode: 1945-1996
Produkten: Onderzoeks-/adviesrapporten, databases
Overlegkader: Comité Aardwetenschappelijke Ondersteuning Suriname; Directoraat-Generaal Internationale Samenwerking
Opmerking: De ontwikkelingshulp omvat:
- programmeren/uitvoeren van geologisch-mijnbouwkundig onderzoek;
- opzetten/verbeteren van informatiesystemen;
- training van personeel.
Bron: RGD, Jaarverslag 1967/1968, p. 35 en 56, 1994, pp 26-29

168.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/RGD
Handeling: Het leveren van bijdragen, in samenwerking met andere geo-instituten, in geologische ontwikkelingsprojecten t.b.v. andere ontwikkelingslanden dan de (voormalige) overzeese rijkdelen van Nederland.
Periode: 1945-1996
Produkten: Onderzoeks-/adviesrapporten
Opmerking: Zie vorige handeling. Recente ontwikkelingsprojecten waren gericht op o.m. de ontwikkeling van een centraal geo-informatie centrum voor Slovenië en van de Yemen Exploration and Production Database and Support Project (YEPDASP).
Bron: RGD, Jaarverslag 1994, pp 26-29

7 Steenkolenmijnbouwbeleid

Onder mijnbouw in enge zin⁶⁶ wordt verstaan: het ontginnen van delstoffen, in bredere zin tevens de opsporing en de verwerking (concentreren, zuiveren, raffineren) van delfstoffen.

De rijksoverheid bemoeit zich op verschillende gebieden met de steenkolenmijnbouw:

- het stellen van doeleinden en kaders;
- het verkennen en opsporen van delfstoffenvoorkomens, dan wel het stimuleren van onderzoek en scheppen van voorwaarden voor activiteiten in deze door derden;
- het van staatswege beheren en exploiteren van mijnen;
- het houden van toezicht op de veiligheid en gezondheid van personeel in de mijnbouw, alsmede het toezicht houden op de bescherming van milieu en delfstoffen;
- het instellen en toezicht houden op andere organen van de centrale overheid, i.c. de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie in de mijnbouw;
- het ordenen van de steenkolenmarkt.

In dit hoofdstuk komen vijf thema's ter sprake:

- wederopbouw van de steenkolenmijnbouw;
- de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie in de steenkolenmijnindustrie;
- de aansturing van Staatsmijnen;
- de opheffing van de steenkolenmijnbouw en de herstructurering van Zuid-Limburg;
- een nieuw steenkolenbeleid.

De overige thema's op het gebied van de steenkolenmijnindustrie komen in de andere hoofdstukken aan de orde.

NB. Meer over Stichting Mijnwerkersvoorziening; Bron: Inventaris EZ I, nr. 719, en Raedts, p. 181.

---

⁶⁶ Noot 66 Voor een breed literatuuroverzicht op het gebied van de steenkolenmijnbouw, zie Messing, *Mijnsluiting*, pp. 602-617; voor een overzicht van de schriftelijke, mondelinge, audiovisuele en materiële bronnen op dit gebied, zie Hijma en Jägers, *Mijnbouw-historische gids*.

7.1 Inleiding

In de uitlopers van het Westfaals-Belgische kolenmijnveld in Zuid-Limburg wordt al eeuwenlang steenkool gedolven.⁶⁷ Door geologische omstandigheden - relatief grote diepte, moeilijke dekterreinen en geringe dikte van de steenkoollagen - is de winning moeilijker en kostbaarder dan in de omgeving.

De winning concentreerde zich tot in de negentiende eeuw in het Wormdal, waar in de vijftiende eeuw ondergrondse winning van steenkolen, dus steenkolenmijnbouw, ontstond. De mijnbouw was kleinschalig, de afzet was regionaal begrensd, het verbruik beperkte zich vooral tot de nijverheid (smederijen b.v.). De exploitatie was in de eerste helft van de negentiende eeuw in handen van de staat (Domaniale Mijnen)⁶⁸ en van particuliere eigenaren (Neuprick en Bleijerheide, produktie in 1904 gestaakt). In 1845-46 werd de exploitatie van de Domaniale Mijnen voor de duur van 99 jaar verpacht aan een overwegend Duitse spoorwegmaatschappij. In de tweede helft van de negentiende eeuw deed zich een sterke vraag naar steenkolen voor, eerst in de industrie, later ook in de huishoudens. Van Nederlandse zijde was echter onvoldoende kapitaal en kennis voorhanden voor succesvolle investeringen in nieuwe mijnen. In politieke kringen vreesde men aan het einde van de eeuw voor buitenlandse, vooral Duitse overheersing in de steenkolenmijnbouw. Ir. C. Lely, minister van Waterstaat, zette het vraagstuk op de politieke agenda en kreeg het voor elkaar, dat de Kamer zijn wetsvoorstel inzake de staatsexploitatie van het nog niet in concessie gegeven Limburgse kolenveld aanvaardde (Wet van 24 juni 1901, Stb. 170).⁶⁹ Bij koninklijk besluit van 29 mei 1902, Stb. 78, werd de Dienst der Staatsmijnen opgericht. In de volgende tien jaar werd het voor de staatsmijnbouw gereserveerde terrein nog enkele malen uitgebreid (zie verder par. 0.5). In het eerste kwart van deze eeuw speelde de staat ook op andere gebieden van de mijnbouw een actieve rol. De in 1903 opgerichte Dienst Rijksopsporing van Delfstoffen bracht de voorkomens van delfstoffen in Nederland in kaart; tot 1923 had deze dienst hiervoor het monopolie (zie hoofdstuk geowetenschappelijk onderzoek en advisering). Door in 1900 het beheer van het Nederlandse deel van de regionale spoorweg Aken-Maastricht op zich te nemen, faciliteerde de staat de ontwikkeling van de mijnbouw in Zuid-Limburg.

Pas na 1900 kwam de steenkolenmijnindustrie in Nederland goed tot ontwikkeling. Enige cijfers tonen deze ontwikkeling aan: in 1895 produceerden de gezamenlijke Limburgse mijnen 127.000 ton; in 1900 was dit cijfer 320.000 ton; in 1914 was de produktie gestegen tot bijna 2 miljoen ton, in 1918 tot 3,4 miljoen ton; in 1928 werd de 10 miljoen ton gepasseerd; in 1937 bereikte de produktie met 14,3 miljoen ton het record. Het aantal mijnwerkers en beambten in de mijnbouw in 1900 bedroeg 1150 personen, in 1913 bijna 17.000, en in 1958, het recordjaar, bijna 60.000 personen.⁷⁰

Naast de oude mijnstreek rondom Kerkrade, de 'Hollandsche Koel', werd in de volgende decennia de mijnstreek rondom Heerlen in ontwikkeling gebracht. Buiten de bestaande, eerder genoemde mijnen ontstonden eind 19de, begin 20e eeuw de volgende mijnen (tussen haakjes het jaar van de toekenning van ontginningsrechten en inbedrijfstelling):

Noot ⁶⁷ Voor het volgende: Raedts, Steenkolenmijnbouw in Limburg, hoofdstuk IV e.v., en Messing, Mijnsluiting, inleiding en hoofdstuk I-III; Breij, Mijnen.

Noot ⁶⁸ De mijnen van de abdij Rolduc bij Kerkrade werden in 1795 onteigend door de Franse invaller. In 1815 gingen de eigendomsrechten van de Franse op de Nederlandse staat over. Een ander woord voor staatsmijnen is 'domaniale' mijnen.

Noot ⁶⁹ De politieke achtergrond van het besluit tot staatsexploitatie is in de literatuur onvoldoende uit de doeken gedaan; vgl. Raedts, Steenkolenmijnbouw in Limburg, p. 135 e.v.

Noot ⁷⁰ Cijfers ontleend aan Mijnsluitingsnummer, pp. 312-314.

- de vier Oranje Nassau (O.N.) Mijnen te Heerlen en omstreken van de NV Maatschappij tot Exploitatie van Limburgsche Steenkolenmijnen (ontginningsrechten 1876/1877, in bedrijfstelling schachten I en II: resp. 1899 en 1904, schacht III: 1914);
- de Willem-Sophia (ontginningsrechten 1860/1861, in bedrijfstelling 1902);
- de mijn Laura van de NV Laura en Vereeniging te Eyselshoven (ontginningsrechten 1876/1877, in bedrijfstelling 1905);
- Staatsmijn Wilhelmina in de gemeente Kerkrade (ontginningsrechten 1903, in bedrijfstelling 1906);
- Staatsmijn Emma te Heerlen (ontginningsrechten 1906, in bedrijfstelling 1914);
- Staatsmijn Hendrik te Brunssum (ontginningsrechten 1910, in bedrijfstelling 1918).

Later kwamen er nog enkele mijnzetels bij: de Staatsmijn Maurits te Geleen (ontginningsrechten 1915, in bedrijfstelling 1926), Julia (1926) en O.N. IV (1927). De mijnzetel Beatrix van Staatsmijnen, die in het mijngebied van Midden-Limburg lag, werd nooit in bedrijf genomen.

In de periode 1900-1940 springt een aantal belangrijke gebeurtenissen en ontwikkelingen in het oog:

- a. In 1913 wordt in Heerlen een mijnschool opgericht, waardoor er in Nederland ook voor het lagere kader en toezichthoudend personeel een beroepsopleiding is (voordien slechts in Duitsland te Aken en Bochum).
- b. Na de Eerste Wereldoorlog wordt het georganiseerd overleg tussen werkgevers en werknemers in het mijnwezen ingesteld. In de Contactcommissie (1917-1941) worden vanaf 1918-1920 collectieve arbeidsovereenkomsten gesloten. Het Algemeen Mijnwerkersfonds van de Steenkolenmijnen in Limburg fungeert vanaf 1919 als centraal verzekeringsfonds voor de arbeiders van alle Limburgse mijnen.
- c. Als nevenbedrijf van de kolenwinning ontstaat er een verwerkende en een chemische industrie bij Staatsmijnen, eerst in de vorm van briket- en cokesfabrieken, vanaf ca. 1930 ook door de oprichting van stikstofbindingsbedrijven en andere chemische bedrijven.
- d. Mensen- en dierenarbeid worden gemechaniseerd. In de mijnen wordt dankzij de installatie van persluchtnetten het houwswerk gemechaniseerd (afbouw- en boorhamer); er komen transportbanden, schudgoten en, in de plaats van paarden, benzine- en hogedruklocomotieven.
- e. In de wereldenergiemarkt, aangevoerd door de Verenigde Staten, verliest steenkool na de Eerste Wereldoorlog zijn monopoliepositie door de opmars van aardolie in het vervoer en - later - aardgas. In die periode is de steenkolenmarkt oververzadigd, en juist in deze tijd verviervoudigt de Limburgse productie door het in bedrijf nemen van vier nieuwe mijnen. Dalende prijzen en lonen zijn het gevolg. Ondanks de gevolgen van de wereldcrisis, die tot een sterkverminderde vraag, kolenoverschotten, marktafscherming, bezuinigingen op lonen, werktijdreducties leidden, blijft de Nederlandse kolenmarkt tot 1934 geheel open.

De onder punt b-e geschetste ontwikkelingen zetten zich in de naoorlogse periode voort.

- b. Het georganiseerd overleg krijgt door een instelling van de Mijnindustrieraad in 1945 een publiekrechtelijke grondslag. In 1954 wordt een Bedrijfschap voor de Mijnindustrie opgericht, dat tot 1976 bestaat. De mijnbouw is een van de meest georganiseerde bedrijfstakken: ca. 80 % van de werknemers in de bedrijfstak is georganiseerd. Verreweg de grootste vakbond is de Nederlandse Katholieke Mijnwerkersbond, gevestigd te Heerlen.
- c. De chemische sector breidt zich verder uit en neemt een steeds groter aandeel in de totale omzet van Staatsmijnen voor zijn rekening (in 1958 ca. 40 % van de totale omzet en 70 % van het totale exploitatiesaldo). In de jaren zestig moet steenkool als grondstof vervangen worden door aardolie en aardgas, omdat deze meer mogelijkheden bieden voor de chemische industrie.
- d. De onder- en bovengrondse arbeid wordt verder gemechaniseerd: schaaf- en schraapmachines, die een lang kolenfront afschrapen (de zg. langfrontmethode) vervangen goeddeels het individuele houwwerk. Hydraulisch voortbewogen stutwerken, zg. wandel-ondersteuning, worden in de jaren zestig geïntroduceerd en verhogen de veiligheid van de ondergrondse mijnarbeid.
- e. De vervanging door andere, goedkopere energiedragers, eerst aardolie, later aardgas, alsmede de import van goedkopere importkolen leidde tot een verminderde vraag naar steenkolen en cokesovengas in Nederland. Het aandeel van de vaste brandstoffen in het totale energieverbruik in Nederland bedroeg in 1950 77 %, in 1960 iets

minder dan 50 %, in 1970: 10,5 %. (Het aardolieverbruik steeg van 4,5 in 1950 naar 49 % in 1960. Het aardgasverbruik nam in tien jaar tijd toe van 4,3 % in 1965 toe naar 54 % in 1975.)⁷¹ Dit leidde tot de kolencrisis van 1958 en uiteindelijk tot de onvermijdelijke sluiting van alle mijnen in Europa.

Een nieuwe ontwikkeling dient zich met de instelling van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS) in 1951 aan. Deze Europese organisatie moet de nationalische wedijver in twee basisindustrieën, de kolen- en staalindustrie, wegnemen en een gemeenschappelijk beleid bevorderen. Behalve Nederland trekken de lidstaten van de EGKS zich echter weinig aan van de richtlijnen en bevoegdheden van de EGKS en viert nationale steun aan de mijnindustrie hoogtij.

Door hun eigenschappen zijn kolen hetzij voor de industrie, vervoer en energieopwekking, hetzij voor de huisbrand geschikt.

Van het zuidoosten naar het noordwesten neemt het gasgehalte van de kolen toe. Gasarme, magere kolen zijn bij uitstek geschikt voor huisbrand. Halfvette en 3/4 vette kolen zijn in het bijzonder geschikt voor de industrie en de elektrische centrales. Vette kolen dienen als grondstof voor de fabricage van cokes en worden overigens gebruikt als brandstof in de industrie en het vervoer.

Staatsmijnen produceert vooral vetkool. De particuliere mijnen zijn 'zuivere' mijnen, die niets anders dan kolen produceren, vooral voor de huisbrand. Deze fabriceren ook briketten van samengeperst steenkolengruis (zg. fijnkolen), die bij de - gemechaniseerde - winning vrijkomt.⁷²

De Nederlandse kolenmarkt is een vrije markt. Slechts gedurende de oorlogsjaren en de daarop volgende herstelperiode en gedurende een korte tijd in de crisisjaren was de kolenmarkt in Nederland gereguleerd. Het overgrote deel van de Limburgse kolenproductie werd uitgevoerd. De twee grote importeurs waren de Steenkolen Handels Vereniging, een verlengstuk van het Ruhrkohlesyndicaat, dat de gehele import van Duitse kolen in handen had, en de Scheepvaart- en Steenkolenmaatschappij te Rotterdam, die het grootste gedeelte van de Engelse kolen importeerde, maar wel onafhankelijk was.

Van oudsher is de Nederlandse markt een markt "waar overschotproducties [van steenkool] tegen de laagste prijzen werden afgezet."⁷³

In 1958 zijn er bijna 60.000 mensen werkzaam in de mijnbouw en de cokesfabrieken, waarvan bij 40.000 bij Staatsmijnen en bijna 20.000 bij de particuliere mijnen. Bijna 65 % van de jaarproductie van kolen nemen Staatsmijnen voor hun rekening. In steden als Heerlen en Kerkrade werkt in 1960 om en nabij 50 % van de mannelijke beroepsbevolking in de mijnbouw(industrie). In de oostelijke mijnstreek is zelfs sprake van een 'industriële monocultuur.'

In 1965 komt het Kabinet-Cals tot de conclusie dat de steenkolenwinning een verloren zaak is en neemt de minister van EZ het besluit de mijnen op termijn te sluiten en vervangende werkgelegenheid te bevorderen (zie verderop par. 7.6.).

O.g.v. de verordeningen van de MIR, b.v. de Verordening betreffende de arbeidsvoorwaarden der aspirant-beambten en beambten, werkzaam in het mijnbedrijf, Stert. 1952, 185, art. 33-34, zijn (aspirant-)beambten verplicht tot te treden tot de Ziekenkas en de Pensioenkas van de mijnonderneming.

Noot ⁷¹ Deze cijfers zijn ontleend aan Messing, Mijnsluiting, pp. 17-18.

Noot ⁷² Messing, Mijnsluiting, pp. 55-56.

Noot ⁷³ Raedts, Steenkolenmijnbouw in Limburg, p. 164.

7.2 Algemeen beleid

Het algemene beleid inzake de kolenmijnbouw vindt vooral in het kader van de jaarlijkse begrotingsbehandeling van Staatsmijnen plaats. Actoren zijn de minister van EZ, de Mijnraad en de (hoofd)directie van Staatsmijnen.

169.

Actor: Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het ontwikkelen, vaststellen en evalueren van beleid inzake de steenkolenmijnindustrie.
Periode: 1945-ca. 1980
Produkten: Nota's, bijdragen voor Rijksbegroting, verslagen overleg met GSL
Overlegkader: Mijnraad, (hoofd)directie Staatsmijnen
Bron: - - -

170.

Actor: Mijnraad
Handeling: Het adviseren van de minister van EZ over het beleid inzake de steenkolenmijnindustrie.
Periode: 1945-1976
Bron: - - -

171.

Actor: Peelcommissie
Handeling: Het adviseren van de regering over een eventuele ontsluiting van mijnvelden in de Peel.
Periode: 1952-1962
Produkten: Concept-rapporten en eindrapport, in 1962 ter publikatie aangeboden en uitgegeven als deel 5 in de Mijnbouwkundige serie
Opmerking: Samenstelling: zie bijlage inventaris. De Commissie is bij besluit van de minister van EZ van 19 mei 1952 nr. 17031 MKP, afd. Mijnwezen, ingesteld. De Commissie had 4 subcommissies. Het eindrapport bevatte een negatief advies.
Bron: Messing, Mijnsluiting, pp. 220-221; Inventaris ARA III

172.

Actor: Studiecommissie voor de Steenkolenmijnindustrie
Handeling: Het adviseren van de minister van EZ over de specifieke sociaal-economische problemen in de Nederlandse (kolen)mijnindustrie en over de te nemen (beschermings)maatregelen.
Periode: 1963
Produkten: Rapport
Overlegkader: MIR, GSL, Industrieschap Oostelijk Mijngedebied
Opmerking: Samenstelling van de commissie van drie 'onafhankelijke deskundigen': prof.dr. P.P. van Berkum, prof.mr. W. Drees jr. en prof.mr. N.E.H. van Esveld. Ambtelijke ondersteuning: EZ en SoZaVo.
Bron: Messing, Mijnsluiting, p. 32, pp. 211-214, 222-228

7.3 Onderbeheerstelling steenkolenmijnbouw

De bevrijding van Nederland in mei 1945 - Zuid-Limburg was al eerder, in september 1944, bevrijd - leidde uiteraard niet onmiddellijk tot een beëindiging van de crisissituatie. Verschillende crisismaatregelen moesten de tekorten wegnemen, de produktie verhogen en de schaarste verdelen.

Een maatregel die de verhoging van de produktie beoogde, was het Buitengewoon Mijnbesluit van 26 april 1945, Stb. F 63. Hierbij werden de particuliere mijnen onder het tijdelijk beheer gesteld van de staat. Ook werden de directies van deze mijnen, met uitzondering van de Domaniale Steenkolenmijnen, van hun taak ontheven. Tot beheerder werd de president-directeur van Staatsmijnen aangesteld. Deze maatregel werd per 1 januari 1949 ingetrokken.

Begin 1949 werden eveneens de distributie en prijsbeheersing van steenkolen, met uitzondering van geïmporteerde kolen, afgeschaft.

De bevrijding brengt ook de hoop op de verwerkelijking van een 'betere' maatschappij dichterbij. Al in de oorlog werd in alle Europese landen aangedrongen op een andere inrichting van politiek en economie. In Engeland en Frankrijk werden na de oorlog de kolenmijnen genationaliseerd. In Nederland was de socialisatie of nationalisatie der mijnen eveneens een vraagstuk. Op advies van de Commissie-Couvée (1948) zag de regering hiervan echter af.

173.

Actor: Regeringscommissaris voor de Limburgse mijnindustrie
Handeling: Het adviseren over de financiële en materiële hulpverlening aan de mijnondernemingen en over de kolenprijzen.
Periode: 1944-1945
Opmerking: In maart 1945 werd de functie, die door de oud-president-directeur van Staatsmijnen W.F.J. Frowein vervuld werd, opgeheven.
Bron: Inventaris archief regeringscommissaris en Commissie-Frowein, p. 3; Raedts, Steenkolenmijnbouw in Limburg, p. 187

174.

Actor: Minister van Sociale Zaken
Handeling: Het bij aanwijzing onder beheer stellen van particuliere mijnondernemingen t.b.v. een "vergroote winning van delfstoffen".
Periode: 1945
Produkten: Ministeriële besluiten
Opmerking: Korte tijd in 1945 viel het mijnwezen onder de verantwoordelijkheid van de minister van Sociale Zaken ir. F. Wijffels, een mijnningenieur.
Bron: Buitengewoon Mijnbesluit 1945; Raedts, Steenkolenmijnbouw in Limburg, p. 183

175.

Actor: a. Minister van Sociale Zaken (1945)
b. Minister van Economische Zaken (1945-1948)
Handeling: Het nemen van maatregelen inzake het beheer van particuliere mijnondernemingen t.b.v. een "vergroote winning van delfstoffen".
Periode: 1945-1948
Produkten: Ministeriële besluiten
Opmerking: Tot de beheersmaatregelen behoren b.v. het:

- geven van opdrachten omtrent de aard van de diensten van werknemers van een mijnonderneming; - het wijzigen van CAO's voor het mijnbedrijf;
- het toekennen van vergoedingen voor geleverde kolen;
- het aanwijzen van vertrouwensmannen in de ondernemingsraden.

Bron: Buitengewoon Mijnbesluit 1945, art. 3-5; Raedts, Steenkolenmijnbouw in Limburg, p. 183

176.

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het nemen van maatregelen inzake de opheffing en afwikkeling van het beheer van particuliere mijnondernemingen van 1945 tot 1948.

Periode: 1948-1956

Produkten: Ministeriële besluiten

Opmerking: De president-directeur van de Staatsmijnen werd met de afwikkeling belast.

Bron: Raedts, Steenkolenmijnbouw in Limburg, p. 195, en Inventaris Commissie-Frowein, p. 4

177.

Actor: a. Tijdelijke Mijnraad (1945)
b. Commissie-Frowein (1945-1956)

Handeling: Het bemiddelen tussen de minister van Verkeer en Energie, later Economische Zaken, en de onder beheer gestelde particuliere kolenmijnondernemingen over de vergoeding aan die ondernemingen (1945-1948) en over de afwikkeling van het inmiddels opgeheven staatsbeheer (1948-1956).

Periode: 1945-1956

Opmerking: 1. De tijdelijke Mijnraad onder voorzitterschap van W.F.J. Frowein functioneerde van maart tot september 1945. De bemiddelingstaak ging over op de Commissie-Frowein.
2. Samenstelling van de Commissie-Frowein: oud-president-directeur Staatsmijnen mr. W.F.J. Frowein (voorz.), 2 leden, 1 toegevoegd lid van de Algemene Rekenkamer.

Bron: Inventaris archief regeringscommissaris en Commissie-Frowein (ARA), pp. 3-4

178.

Actor: Staatscommissie-Couvée

Handeling: Het adviseren van de Kroon over het vraagstuk van de socialisatie of nationalisatie van de particuliere steenkolenmijnondernemingen in Nederland.

Periode: 1946-1948

Produkten: Adviesrapport, 2 dln.: dl. I: conclusies; dl. II: documentatie

Opmerking: Samenstelling van de Staatscommissie, ingesteld bij kb van 26 november 1946: voorz.: mr. N.C. Couvée, voorm. hoofd afd. Mijnwezen Ministerie van EZ; leden: o.m. ir. J. Bakker, adviseur bij National Coal Board in Engeland, hoogleraren, 2 PvdA-politici, de oud-president-directeur van Staatsmijnen; secr.: hoofd afd. Mijnwezen.

Bron: Raedts, Steenkolenmijnbouw in Limburg, pp. 190-195

7.4 Publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie

In de inleiding kwamen de Mijnindustrieraad (MIR) en het Bedrijfschap voor de Steenkolenmijnindustrie al kort ter sprake. Beide zijn publiekrechtelijke bedrijfsorganisaties.

In de volgende paragraaf wordt ingegaan op de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie (pbo) in het algemeen; in de tweede paragraaf worden de twee bovengenoemde pbo's in de steenkolenmijnindustrie behandeld. Daarna komen de handelingen aan bod.

7.4.1 Inleiding

De pbo's zijn publiekrechtelijke vormen van structurele samenwerking tussen de sociale partners in een bedrijfs- of produktietak.⁷⁴ De pbo's zijn zowel belangenorganisatie als overheidsorgaan. In art. 71 van de Wet op de Bedrijfsorganisatie, Stb. 1950, K 22 is de doelstelling van de pbo's als volgt geformuleerd:

De bedrijfslichamen hebben tot taak een in het belang van het Nederlandse volk dienende bedrijfs-oefening door de ondernemingen, waarvoor zij is ingesteld, te bevorderen, alsmede het gemeenschappelijk belang van die ondernemingen en van de daarbij betrokken personen te behartigen.

De pbo's dienen in de eerste plaats een algemeen belang. Daarom beschikken zij over overheidsgezag. De pbo's zijn zelfstandige bestuursorganen: organen die niet onder het direkte, hiërarchische gezag van een minister vallen en waaraan bij of krachtens wet bestuurlijke en regelende bevoegdheden binnen een bepaalde bedrijfssector zijn toegekend. Een pbo is een aparte rechtspersoon, afgezonderd van de rechtspersoon het rijk.

Daarnaast behartigen zij het bedrijfsbelang. Daarom worden pbo's slechts met instemming en medewerking van de sociale partners ingesteld. Daarom ook zijn de besturen van de bedrijfslichamen gelijkelijk samengesteld uit vertegenwoordigers van werkgevers- en werknemers(organisaties) worden gekozen.

In de Grondwetswijziging van 1922 (zie huidig art. 134 Grondwet) werd al een voorziening getroffen voor de instelling van pbo's. Het wettelijke kader voor de pbo's werd na de Tweede Wereldoorlog gelegd door de invoering van de Wet op de Bedrijfsorganisatie, Stb. 1950, K 22. De publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie paste in het vernieuwingsstreven dat na de Tweede Wereldoorlog opgang deed. In de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie kreeg de Nederlandse 'overlegeconomie' haar pregnantste uitdrukking.

Men kent in Nederland twee hoofdvormen van publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie: bedrijfschappen en produktschappen. In de bedrijfschappen zijn de partners - werkgevers en werknemers - per bedrijfstak georganiseerd. In de produktschappen zijn werkgevers en werknemers vertikaal, per produktgroep, georganiseerd. Alleen in de land- en tuinbouwsector vindt men produktschappen.

In 1995 waren er ca. 15 (hoofd)produktschappen en ca. 25 (hoofd)bedrijfschappen.

De Sociaal-Economische Raad (SER) is de koepel van het 'gebouw' van de bedrijfsorganisatie. De Raad houdt toezicht op een deel van de taakuitvoering van de schappen. Daarnaast is de SER het voornaamste adviesorgaan van de regering in de sociaal-economische sector.

De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid is tegenwoordig verantwoordelijk voor het PBO-stelsel. Momenteel wordt de legitimiteit en functionaliteit van het pbo-stelsel onder de loep genomen.

---

⁷⁴ Noot Voor het volgende, zie: Wet op de bedrijfsorganisatie, Stb. 1950, K 227; Pot-Donner, Handboek staatsrecht, hoofdst. 40; SER, Brochures.

De pbo's hebben binnen hun ressort vier hoofdtaken:

1. vaststellen van verordeningen;
2. nemen van overige maatregelen in het belang van de bedrijfssector, b.v. door middel van promotie, onderzoek, exportbevordering, ook wel daden van vrij bestuur genoemd;
3. uitoefenen van 'medebewind', of wel het meewerken aan de uitvoering van hogere regelingen;
4. adviseren en informeren van hogere overheden (minister, SER).

7.4.2 De MIR en het Bedrijfschap voor de Steenkolenmijnindustrie

In de mijnbouwindustrie hebben tussen 1945 en 1976 achtereenvolgens twee pbo's gefunctioneerd: de Mijndustrieraad (MIR) en het Bedrijfschap voor de Steenkolenmijnindustrie.⁷⁵ De MIR dateert van 1945. In die tijd hadden de denkbeelden over de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie nog geen wettelijke vorm gekregen. Hierdoor kwam het dat de bedrijfsorganisatie in de mijnbouwindustrie een "geheel eigen karakter" kon ontwikkelen. Dit eigene bleef na de invoering van de Wet op de bedrijfsorganisatie in 1950 en van de Wet op de ondernemingsraden, Stb. 1950, K 174, behouden.

De bedrijfsorganisatie in het mijnbedrijf was vooral hierom bijzonder, omdat zij niet alleen een samenwerkingsorgaan van de sociale partners in de gehele mijnindustriese sector omvatte, maar tevens de organen van overleg en samenwerking *binnen* de mijnondernemingen: namelijk ondernemingsraden, ringen en eenheidsvertrouwensmannen. Taken en bevoegdheden van deze 'medezeggenschapsorganen' werden geregeld in het Mijnstatuut van 1945 en in een verordening van de Mijndustrieraad uit 1956.⁷⁶

De bedrijfsorganisatie in de mijnindustrie richtte zich vrijwel uitsluitend op sociale aangelegenheden, en had bijna of geen verordenende bevoegdheid op economisch gebied. Desalniettemin was de minister van EZ de eerst verantwoordelijke minister voor de bedrijfsorganisatie in de steenkolenmijnbouw. Verordeningen van de bedrijfsorganisatie die aan de lonen e.a. arbeidsvoorwaarden raken, keurt deze minister in overeenstemming met de minister van Sociale Zaken goed.

Bij koninklijk besluit van 20 juni 1945, Stb. F 99, werd de bedrijfsorganisatie in het mijnbedrijf opgericht. Tot het 'mijnbedrijf' behoorden alle steenkolenmijnondernemingen in Limburg, de kolenverwerkende en chemische industrie, en overige met de kolenproductie samenhangende bedrijven (verkooporganisaties e.d.).

De bedrijfsorganisatie in het mijnbedrijf bestond uit vijf organen:

1. de Mijndustrieraad (MIR), gevestigd te Heerlen;
2. de ondernemingsraden, gevestigd ter plaatse van de hoofdvestiging van de mijnonderneming;
3. de ringen, gevestigd op het betrokken onderdeel van de mijnonderneming;
4. de eenheidsvertrouwensmannen: de door beampten of arbeiders van een werkeenheid gekozen vertrouwensmannen, gevestigd ter plaatse van de werkeenheid;
5. organen voor de bedrijfsrechtspraak, gescheiden naar arbeiders en naar beampten: geschillencommissies per onderneming, een Centrale Geschillencommissie voor de gehele sector, akkoordgeschillencommissies per onderneming.

Deze bedrijfsorganisatie bleef ook na de invoering van de Wet op de bedrijfsorganisatie in 1950 gehandhaafd. Als uitvloeisel van deze wet werd begin 1955 het Mijnstatuut 1954, Stb. 463, van kracht, waarbij het Bedrijfschap voor de Steenkolenmijnindustrie in het leven werd geroepen. Het Bedrijfschap, dat eveneens gevestigd was in Heerlen, sloot qua inrichting en takenpakket nauw aan bij de MIR, zodat er in essentie niet veel veranderde.

Het Bedrijfschap werd na de laatste mijnsluiting bij Wet van 4 februari 1976, Stb. 85, opgeheven.

De organen van de bedrijfsorganisatie zijn, afgezien van de ringen en de eenheidsvertrouwensmannen, samengesteld uit vertegenwoordigers van werknemers- en werkgeverszijde. De werknemers zijn gescheiden in arbeiders

---

^{Noot 75} Voor het volgende: Mijnstatuut 1945 en 1954; bijl. HdTK 1953-1954, 3368, nrs. 1-8 (instelling Bedrijfschap voor de Steenkolenmijnindustrie); SER/Commissie-Van Thiel, Rapport mijnbedrijf; SER, Verordeningenblad bedrijfsorganisatie: diverse verordeningen.

^{Noot 76} Na goedkeuring van deze verordening verleende de SER ontheffing van de verplichting tot het instellen van ondernemingsraden in de zin van de Wet op de ondernemingsraden.

en beampten. De vertegenwoordigers worden benoemd door (representatieve organisaties van) de sociale partners.

De leden van de ringen en de eenheidsvertrouwensmannen worden direct en indirect door de werknemers gekozen.

De ondernemer stelt de voorzitter van de medezeggenschapsorganen aan. De OR en de MIR stellen de voorzitter van de organen van de bedrijfsrechtspraak aan.

De 'medezeggenschapsorganen' 2 t/m 4 zijn niet te beschouwen als pbo-organen, althans niet volgens de huidige strikte opvattingen ontleend aan de AWB en de AW. Alleen de MIR en het Bedrijfschap zijn "rechtspersoon die krachtens publiekrecht is ingesteld" (AW, art. 1) en zijn dus als overheidsorganisatie aan te merken. De medezeggenschapsorganen worden vanaf 1955 door de ondernemer ingesteld, en zijn daarom orgaan van een privaatrechtelijke mijnonderneming. Deze organen zijn evenmin "met enig openbaar gezag bekleed" (zie art. 1 AWB en AW). Alleen de medezeggenschapsorganen van Staatsmijnen, zijn, zoals alle organen van dit staatsbedrijf, overheidsorgaan.

Belangrijkste taken van de medezeggenschapsorganen zijn:

- overleg voeren met en adviseren van bedrijfsleiding inzake personeelsaangelegenheden (diensten, beloning e.d.);
- behandelen van klachten en wensen van werknemers;
- toezicht uitoefenen op de naleving van verordeningen;
- medewerken aan uitvoering van besluiten van de MIR, voor zover vereist.

Doel was het functioneren van de onderneming te verhogen door de samenwerking van geledingen en bedrijfsgenoten te verbeteren.

De vijf organen worden hieronder toegelicht.

1. De Mijnindustrieraad

De MIR, geïnstalleerd op 18 oktober 1945, is het toporgaan van de bedrijfsorganisatie. De Raad heeft tot 1954 rechtspersoonlijkheid. Van 1954 tot 1976 vormt de MIR het bestuur van het Bedrijfschap, dat dan de rechtspersoonlijkheid heeft. De Raad wordt benoemd door de Gezamenlijke Steenkolenmijnen in Limburg en door een zesttal werknemersorganisaties, waarvan de Nederlandse Katholieke Mijnwerkersbond verreweg de grootste is. De MIR bestaat uit een voorzitter en 22, vanaf 1959 26 gewone leden. Samen met twee, vanaf 1955 zes leden van de MIR vormt de voorzitter het dagelijks bestuur.

De voorzitter, die tevens voorzitter van het dagelijks bestuur is, wordt door de minister benoemd.

De MIR beschikt over vaste taakcommissies voor b.v. opleidingen, woningbouw, silicose en veiligheid.

De MIR heeft als taak het bevorderen van het welzijn van de Nederlandse "volkshuishouding", voor zover het de winning en distributie van steenkolen en daaruit in mijnondernemingen vervaardigde produkten betreft, het bevorderen van een economisch en sociaal zo goed mogelijk verantwoord beheer der mijnondernemingen, en het bevorderen van de sociale zekerheid der 'bedrijfsgenoten' door leiding te geven aan de personen, organen en ondernemingen die tot het mijnbedrijf behoren op het vlak van medebewind, regulering e.d. (Mijnstatuut 1945, art. 3).

Voor zijn taakuitvoering beschikt de MIR over de gebruikelijke bevoegdheden van een bedrijfschap. Een bijzondere bevoegdheid betreft de verordenende bevoegdheid inzake de organisatie van het overleg en de samenwerking binnen de onderneming. Op grond van deze verordening heeft de Mijnindustrieraad toezichthou-

dende bevoegdheden m.b.t. de ondernemingsraden en mijnondernemingen.⁷⁷ De verordeningen beperken zich verder tot de primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden: loon/salaris, vakantie, vrije zaterdag, betaling van overwerk, kindertoeslag e.d.

2. De ondernemingsraad

In 1945 worden bij het Mijnstatuut de ondernemingsraden, ringen en eenheidsvertrouwensmannen ingesteld.

Krachtens het Mijnstatuut 1954 worden de OR-en en de ringen ingesteld door de ondernemingsleiding.⁷⁸

De ondernemingsraad in een mijnonderneming bestaat uit vijftien tot twintig leden, in meerderheid bestaande uit vertegenwoordigers van de mijnarbeiders en beampten.

De voorzitter is het hoofd of de bestuurder van de mijnonderneming, die tevens zijn plaatsvervanger aanwijst en de secretaris van de OR benoemt.

De OR heeft als taak "in de onderneming te bevorderen een economisch en sociaal zoo goed mogelijk verantwoord beheer, ..., met eerbiediging van het algemeen welzijn en binnen het kader der door den MIR gegeven voorschriften ..." (Mijnstatuut 1945, art. 33).

"De OR bespreekt alle aangelegenheden die hij voor de mijnondernemingen van belang oordeelt." (art. 131 Mijnstatuut 1945). Op sommige punten heeft de OR adviesrecht, zoals over de concept-begroting, investerings- en efficiencyplannen, en instemmingsrecht, b.v. met de benoeming of ontslag van directeuren. Daarnaast kan de OR toezicht houden op de naleving van de in de onderneming geldende arbeidsvoorwaarden en van de wettelijke voorschriften ter bescherming van de werknemers (Verordening betreffende ondernemingsraden 1956, art. 11, tweede lid).

De OR verleent zo nodig medewerking aan de uitvoering van besluiten van de MIR en adviseert deze over de belangen van de onderneming (ibidem, art. 12).

Per 1 juli 1974 werd bij de NV Nederlandse Staatsmijnen, krachtens de Wet op de ondernemingsraden, een ondernemingsraad, en per 1 januari 1974 voor het overleg in de onderdelen van deze onderneming raden van overleg ingesteld.

3. De ringen

De ondernemer stelt voor, door de OR aan te wijzen, onderdelen van de onderneming een ring (afkorting voor 'raad in nieuwe gemeenschap') in. De ring telt zes à tien leden.

Het is de taak van de ring een goede, dagelijkse samenwerking tussen de bedrijfsgenoten in een onderdeel van de mijnonderneming te bevorderen.

De ring vergadert tenminste eenmaal per maand en heeft adviesbevoegdheid op het gebied van personeels-aangelegenheden, waaronder veiligheid en hygiëne. De ring adviseert de OR en de bedrijfsleiding, en verleent zo nodig medewerking aan de uitvoering van de besluiten van MIR en OR.

De leden van een ring worden tot 1955 door de eenheidsvertrouwensmannen der beampten en arbeiders gekozen, en nadien door de erkende vakbonden van arbeiders en beampten. De bedrijfsleiding wijst een voorzitter-lid aan (zie Mijnstatuut 1945, art. 54-58).

Per 1 juli 1974 werd bij de NV Nederlandse Staatsmijnen, krachtens de Wet op de ondernemingsraden, een ondernemingsraad, en per 1 januari 1974 voor het overleg in de onderdelen van deze onderneming raden van overleg ingesteld.

---

^{Noot 77} Zie b.v. SER/Commissie-Van Thiel, Rapport mijnbedrijf, hoofdstuk X, het Mijnstatuut 1945, en diverse verordeningen van de MIR.

^{Noot 78} Zie b.v. Verordening betreffende de ondernemingsraden in de steenkolenmijnindustrie, SER, Verordeningblad bedrijfsorganisatie, Mi 12/1956.

4. De eenheidsvertrouwensmannen

De taak van de eenheidsvertrouwensman is een "goede samenwerking te bevorderen tussen de leden zijner eenheid ..." (Verordening eenheidsvertrouwensman, Stcrt. 1946, 102, art. 1). De vertrouwensman bespreekt met de bedrijfsleider de in een eenheid (b.v. een werkplaats, pijler, afdeling) levende klachten en wensen, en heeft inspraak bij de voorbereiding en uitvoering van regelingen en afspraken (dienstrooster, groepsakkoorden) binnen zijn eenheid.

5. Bedrijfsrechtspraak

Behalve deze organen zijn er, ingevolge twee verordeningen van de MIR uit 1952 en 1953, Stcrt. 1953, 5 en 214, sedertdien gewijzigd, instellingen voor de bedrijfsrechtspraak voor de mijnindustrie, één voor arbeiders en één voor beambten.

De per onderneming of per ondernemingsonderdeel ingestelde geschillencommissies voor arbeiders en die voor beambten oordelen in geschillen over arbeidsvoorwaarden. Partijen onderwerpen zich vrijwillig aan de bedrijfsrechtspraak. De beslissingen gelden als een bindend advies.

De voorzitter wordt door de OR aangewezen. De overige vier, gewone leden worden paritair aangewezen door werkgevers en werknemers. Per 1 maart 1963 benoemt de MIR de leden van de geschillencommissies. Er zijn dan zowel voor de arbeiders als voor de beambten drie geschillencommissies.

Voor beide groepen is er een Centrale Geschillencommissie, die in tweede instantie oordeelt.

Daarnaast is er voor iedere mijnzetel een akkoordgeschillencommissie, die een finale, bindende beslissing neemt in akkoordgeschillen in de ondergrondse mijnbouw (Verordening ondergrondse accoordgeschillen, Stcrt. 1947, 159).

(1) Instelling en organisatie van de pbo voor het mijnbedrijf

NB. Voor de instelling en opheffing van het Bedrijfschap voor de Mijnbouwindustrie bij Wet van 20 oktober 1954, Stb. 463, resp. Wet van 4 februari 1976, Stb. 85, zie PIVOT-rapport inzake SER.

179.

Actor: Staatscommissie-Rutten

Handeling: Het adviseren over het vraagstuk van de bedrijfsorganisatie voor het steenkolenmijnbedrijf in Nederland.

Periode: 1945

Bron: Raedts, Steenkolenmijnbouw in Limburg, pp. 184-185

Beoordeling B

Selectie criterium 1

180.

Actor: Minister van Sociale Zaken

Handeling: Het voorbereiden van het koninklijk besluit tot vaststelling en wijziging van het Mijnstatuut 1945.

Periode: 1945-1954

Opmerking: Voor de instellings- en opheffingswet van het Bedrijfschap voor de Steenkolenmijnindustrie, zie PIVOT-rapport over de SER.

Bron: Mijnstatuut 1945

Beoordeling B

Selectie criterium 1

181.

Actor: Sociaal-Economische Raad/Commissie-Van Thiel
Handeling: Het onderzoeken en rapporteren over het functioneren van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie in het mijnbedrijf.
Periode: 1958-1963
Produkten: Rapport
Opmerking: mr. M.I.P.G. van Thiel was tevens voorzitter van de Mijnindustrieraad; toehoorders waren vertegenwoordigers van de ministers van EZ, SoZa en AZ.
Bron: SER/Commissie-Van Thiel, Rapport mijnbedrijf
= BSD-SER, handeling 79

182.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het aanwijzen, intrekken e.d., vanaf 1955 voorbereiden van Kroonbesluiten tot aanwijzing van dochter- en nevenbedrijven van steenkool producerende ondernemingen, waarvoor de Mijnindustrieraad, later het Bedrijfschap voor de Steenkolenmijnindustrie tevens is ingesteld.
Periode: 1945-1950
Produkten: Beschikkingen, vanaf 1955 ontwerp-kroonbesluiten
Bron: Mijnstatuut 1945 en 1954, art. 2
= vanaf 1950 BSD SER, handeling 79

183.

Actor: a. Minister van Economische Zaken/DGE/EOG (1945-1954)
b. Mijnindustrieraad (1955-1976)
Handeling: Het erkennen, vanaf 1955 aanwijzen van, naar zijn oordeel voor de mijnonderneming representatieve organisaties van beambten en arbeiders in de mijnindustrie.
Periode: 1956-1976
Produkten: Besluiten
Bron: Mijnstatuut 1945, art. 2; Verordening ondernemingsraden steenkolenmijnindustrie, SER, Verordeningenblad bedrijfsorganisatie, Mi 12/1956, art. 3, gewijzigd bij Mi 1/1973

184.

Actor: Directie der Staatsmijnen en
Mijnraad
Handeling: Het (gezamenlijk) voordragen van zes van de tien werkgeversleden in de Mijnindustrieraad, dan wel het aanwijzen van werkgeversleden in de ondernemingsraden.
Periode: 1945-1954
Opmerking: Het overige deel van de werkgeversleden werd door de directies en rvc van de particuliere mijnen voorgedragen.
Bron: Mijnstatuut 1945, art. 7-8, 37-38

185.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: a. Het op voordracht van de werkgevers en erkende werknemersorganisaties benoemen, alsmede ontslaan van de leden van de Mijnindustrieraad (1945-1954);

b. Het voorbereiden van het kroonbesluit tot benoeming, schorsing, ontslag en beloning van de (plaatsvervangend) voorzitter van de MIR, na 1954 van het Bedrijfschap voor de Steenkolenmijnindustrie (1945-1976).

Periode: 1945-1976

Produkten: Beschikkingen en ontwerp-kb's o.g.v. voordrachten; kennisgevingen inzake ontslag en aftreden van leden

Opmerking: De leden en voorzitter worden voor vier jaar benoemd en zijn terstond herbenoembaar.

Bron: Mijnstatuut 1945, art. 5-16, 23-24; Mijnstatuut 1954, art. 3

186.

Actor: Voorzitter van de Mijnindustrieraad

Handeling: Het nemen van besluiten en berichten over procedurele aspecten van de aanstelling en het ontslag van leden van de Mijnindustrieraad.

Periode: 1945-1954

Produkten: Besluiten en kennisgevingen aan MIR, minister van EZ en betrokkene

Opmerking: De voorzitter stelt b.v. ambtshalve vast, dat een lid van de MIR niet meer aan bepaalde formele vereisten voor het lidmaatschap van de MIR voldoet.

Bron: Mijnstatuut 1945, art. 11, 14

7.4.3 Taakuitvoering Mijnindustrieraad

Regulering van het mijnbedrijf

187.

Actor: Mijnindustrieraad

Handeling: Het voorbereiden en vaststellen van (wijzigingen van) verordeningen voor de steenkolenmijnindustrie in Limburg omtrent in de Mijnstatuten van 1945 en 1954 genoemde onderwerpen.

Periode: 1945-

Produkten: Verordeningen, inwerkingtreddingsbesluiten, besluiten houdende voorzieningen i.v.m. de uitvoering van verordeningen

Overlegkader: College van Rijksbemiddelaars

Opmerking: 1. De onderwerpen betreffen onder meer (tussen haakjes de periode waarin de bevoegdheid gold):

- plichten en rechten van de arbeid in het mijnbedrijf (1945-1954)
- lonen e.a. arbeidsvoorwaarden (1945-1976)
- aanstelling en ontslag van personeel (1945-1976)
- opleidingen (1945-1976)
- organisatie van overleg en samenwerking tussen de leiding en personeel (1945-1976)
- bijdragen aan verenigingen en instellingen met een godsdienstig, cultureel, economisch of sociaal doel, werkzaam t.b.v. bedrijfsgenoten of mijnbedrijf (1945-1976).

2. De verordeningen worden in de Staatscourant, vanaf 1955 in het SER, Verordeningenblad bedrijfsorganisatie, gepubliceerd.

Bron: Mijnstatuut 1945, art. 74-88, 106-108; Mijnstatuut 1954, art. 4-6; SER, Verordeningenblad bedrijfsorganisatie, Mi 01/1957

188.

Actor: Mijnindustrieraad/Dagelijks bestuur

Handeling: Het voorbereiden en vaststellen van (wijzigingen van) nadere regelen voor de steenkolenmijnindustrie omtrent in de verordeningen van de Mijnindustrieraad genoemde onderwerpen.

Periode: 1945-1954

Produkten: Reglementen, voorschriften

Opmerking: De bevoegdheid van het DB kan in de verordeningen of reglementen van de MIR verleend worden.

Bron: Mijnstatuut 1945, art. 117; MIR-Verordening beloning ondergrondse arbeiders, Stcrt. 1949, 156, art. 5, 19, 33

Advisering en informatieverstrekking

NB. Voor wat de advisering aan instanties van internationale organisaties betreft, zie internationale samenwerking.

189.

Actor: Mijnindustrieraad
Handeling: Het verslag uitbrengen over de besluiten ter vergadering van de MIR genomen, aan de ministers van EZ en Sociale Zaken, aan de erkende vakorganisaties, aan de directies en aan de pers.
Periode: 1945-1976
Bron: Mijnstatuut 1945, art. 27, tweede lid

190.

Actor: Mijnindustrieraad
Handeling: Het adviseren en voorstaan van de belangen van het mijnbedrijf bij de minister, de Sociaal-Economische Raad, de Mijnraad en Inspecteur-Generaal der Mijnen e.a. instanties van de centrale overheid.
Periode: 1945-1976
Overlegkader: o.m. Stuurgroep Situatie Mijnindustrie; GSL
Opmerking: De onderwerpen betreffen b.v.:
- de verlening van concessies;
- huisvesting van mijnpersoneel;
- de lasten van de sociale verzekering voor het mijnbedrijf;
- valse buitenlandse concurrentie
- sociale gevolgen mijnsluiting.
Bron: Mijnstatuut 1945, art. 84-85; SER/Commissie-Van Thiel, Rapport mijnbedrijf, pp. 33-34

191.

Actor: Mijnindustrieraad
Handeling: Het adviseren en voorstaan van de belangen van het mijnbedrijf bij de provinciale overheid.
Periode: 1945-1976
Bron: Mijnstatuut 1945, art. 84-85; SER/Commissie-Van Thiel, Rapport mijnbedrijf, pp. 33-34

192.

Actor: Mijnindustrieraad
Handeling: Het beoordelen van de jaarlijkse verslaglegging door de mijnondernemingen inzake de economische gang van zaken in de steenkolenmijnindustrie.
Periode: 1945-1976
Producten: Verslagen van de Gezamenlijke Steenkolenmijnen over het voorgaande kalenderjaar, sedert ca. 1960 tevens interim-verslagen over het eerste halfjaar; jaarverslagen van ondernemingen; statisch boekje
Bron: Mijnstatuut 1954, art. 5; SER/Commissie-Van Thiel, Rapport mijnbedrijf, pp. 32-33

Toezicht op de ondernemingsraden in het mijnbedrijf

193.

Actor: Mijnindustrieraad
Handeling: Het eventueel aanwijzen of wegens wangedrag e.d. ontslaan van leden van ondernemingsraden van mijnondernemingen, alsmede het kennis geven van vacatures in ondernemingsraden en ontslagbesluiten.
Periode: 1945-1954
Produkten: Berichtgevingen dagelijks bestuur of voorzitter MIR en besluiten MIR
Bron: Mijnstatuut 1945, art. 39-40, 44-46

194.

Actor: Mijnindustrieraad
Handeling: Het beslissen op beroepen van door een ondernemingsraad ontslagen leden van een ring.
Periode: 1945-1954
Bron: Mijnstatuut 1945, art. 62

195.

Actor: Mijnindustrieraad/Dagelijks bestuur
Handeling: Het goedkeuren, dan wel "in strijd met de wet of het algemeen belang" weigeren van goedkeuring van besluiten van de ondernemingsraden die onderworpen zijn aan de goedkeuring van de Mijnindustrieraad.
Periode: 1945-1976
Produkten: Beschikkingen en kennisgevingen
Opmerking: Goedkeuring is b.v. nodig voor het arbeidsreglement en het reglement van orde in de onderneming (zie art. 136 Mijnstatuut 1945); evenzo voor het reglement van de OR.
Bron: Mijnstatuut 1945, art. 92-94, 136; Verordening ondernemingsraden, SER, Verordeningenblad bedrijfsorganisatie, Mi 12/1956, art. 17

196.

Actor: Mijnindustrieraad
Handeling: Het schorsen of vernietigen van door de voorzitter van de Ondernemingsraad (OR) ter schorsing of vernietiging voorgedragen OR-besluiten.
Periode: 1945-1954
Produkten: Beschikkingen
Bron: Mijnstatuut 1945, art. 97-98, jo. art. 146

197.

Actor: Mijnindustrieraad/Dagelijks bestuur
Handeling: Het treffen van overige voorzieningen bij een gebrekkige taakuitvoering door de OR.
Periode: 1945-1954
Produkten: Beschikkingen en kennisgevingen
Opmerking: Vgl. Verordening ondernemingsraden, SER, Verordeningenblad bedrijfsorganisatie, art. 16, tweede lid: "De mijnindustrieraad is ingeval van handelingen of nalatigheden in strijd met het bij of krachtens deze verordening bepaalde bevoegd de naleving der verordening te bevorderen."
Bron: Mijnstatuut 1945, art. 89-90

198.

Actor: Mijnindustrieraad/Dagelijks bestuur

Handeling: Het nemen van maatregelen ten einde de uitvoering van wettige besluiten van de Ondernemingsraad af te dwingen.

Periode: 1945-1954

Produkten: Beschikkingen en kennisgevingen

Opmerking: Vgl. Verordening ondernemingsraden, SER, Verordeningenblad bedrijfsorganisatie, art. 16, tweede lid: "De mijnindustrieraad is ingeval van handelingen of nalatigheden in strijd met het bij of krachtens deze verordening bepaalde bevoegd de naleving der verordening te bevorderen."

Bron: Mijnstatuut 1945, art. 89-90

(1) Toezicht op de ringen en eenheidsvertrouwensmannen

199.

Actor: Mijnindustrieraad

Handeling: Het toezicht houden op de naleving van het bij of krachtens de verordeningen betreffende de ringen en de eenheidsvertrouwensmannen in de steenkolenmijnindustrie bepaalde.

Periode: 1956-1976

Bron: Verordeningen betreffende de ringen en de eenheidsvertrouwensmannen in de steenkolenmijnindustrie, SER, Verordeningenblad bedrijfsorganisatie resp. Mi 13/1956 en 14/1956, art. 30 en 22

Toezicht op de mijnondernemingen

200.

Actor: Mijnindustrieraad
Handeling: Het beoordelen en adviseren van de minister van EZ over de begrotingen en kartelregelingen der mijnondernemingen.
Periode: 1945-1954
Produkten: Mededelingen aan de minister en de ondernemingen
Bron: Mijnstatuut 1945, art. 100

201.

Actor: Mijnindustrieraad
Handeling: Het op grond van een gebrek aan samenwerking tussen Mijnindustrieraad en/of Ondernemingsraad besluiten, dan wel aan de minister of Kroon voordragen tot schorsing of ontslag van de directeur van een particuliere mijnonderneming, c.q. de Staatsmijnen.
Periode: 1945-1954
Produkten: Besluiten en mededelingen
Opmerking: De OR kan een voordracht aan de MIR doen voor schorsing en ontslag. In de praktijk is deze handeling niet voorgekomen.
Bron: Mijnstatuut 1945, art. 101-104

202.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het beslissen op een beroep van een door de Mijnindustrieraad geschorste of ontslagen directeur van een particuliere mijnonderneming.
Periode: 1945-1954
Opmerking: In de praktijk is deze handeling niet voorgekomen.
Bron: Mijnstatuut 1945, art. 101 en 103

203.

Actor: Mijnindustrieraad/Dagelijks bestuur
Handeling: Het uitoefenen van toezicht op de naleving in de ondernemingen van het bij en krachtens een Mijnindustrieraad-verordening bepaalde.
Periode: 1949-1976
Opmerking: 1. Kwesties van algemene aard zijn b.v. akkoorduitkomsten, overzichten van prestatiepremies en van waarderingspremies, diplomatoeslagen en overwerkgegevens. Kwesties in individuele gevallen worden doorgaans doorverwezen naar de ondernemingen.
2. In zijn advies (1963) merkt de SER-Commissie Van Thiel op, dat het toezicht op een systematischer wijze uitgevoerd zou kunnen worden.
Bron: MIR-Verordeningen, o.m. betreffende beloning ondergrondse arbeiders, Stcrt. 1949, 156, ondernemingsraden, SER, Verordeningenblad bedrijfsorganisatie, Mi 12/1956, art. 16; SER/Commissie-Van Thiel, Rapport mijnbedrijf, pp. 45 e.v.

Financieel beheer

204.

Actor: Mijnindustrieraad
Handeling: Het voorbereiden en, onder goedkeuring van de minister van EZ, vaststellen van de jaarlijkse begroting(sverordening) van de Mijnindustrieraad/Bedrijfschap.
Periode: 1945-1954
Producten: Begrotingsverordening
Bron: Mijnstatuut 1945, art. 152

205.

Actor: Mijnindustrieraad
Handeling: Het voorbereiden en, onder goedkeuring van de Sociaal-Economische Raad, vaststellen van een verordening, waarbij heffingen worden opgelegd aan de ondernemingen van het bedrijfschap.
Periode: 1945-1954; 1954-1976
Producten: Heffingsverordeningen
Bron: Mijnstatuut 1945, art. 153; Mijnstatuut 1954, art. 9

206.

Actor: Mijnindustrieraad
Handeling: Het jaarlijks voorbereiden en vaststellen van de rekening van baten en lasten van de Mijnindustrieraad.
Periode: 1945-1954
Bron: Mijnstatuut 1945, art. 154

207.

Actor: Mijnindustrieraad/Dagelijks bestuur
Handeling: Het invorderen van bij verordening aan de mijnondernemingen opgelegde heffingen.
Periode: 1945-1954; 1955-1976
Bron: Mijnstatuut 1945, art. 153; Mijnstatuut 1954, art. 9; diverse Heffingsverordeningen

Bedrijfsrechspraak

208.

Actor: Mijnindustrieraad
Handeling: Het benoemen, en bij ambtsmisbruik vervallen verklaren van zijn lidmaatschap, van de voorzitter-lid en de gewone leden van de Centrale Geschillencommissie Beambten en van de Centrale Geschillencommissie Arbeiders, benevens het per 1 maart 1963 benoemen van de leden der geschillencommissies arbeiders en beambten.
Periode: 1953-1976
Opmerking: De vier gewone leden van de Geschillencommissies worden voorgedragen door de Gezamenlijke Steenkolenmijnen en door de erkende vakbonden.
Bron: MIR-Verordeningen bedrijfsrechspraak Nederlandse mijnindustrie arbeiders en beambten, Stcrt. 1953, 5 art. 21 en 23, resp. 26 en 28, gewijzigd bij Verordening Mi 02/1957 en Verordening Mi 03/1963

209.

Actor: Mijnindustrieraad/Dagelijks bestuur
Handeling: Het bij staking van stemmen van een geschillencommissie benoemen van een Commissie van Drie voor de beslechting van ondergrondse akkoordgeschillen.
Periode: 1947-1976
Opmerking: Akkoorden zijn produktieafspraken die als stukloon worden beloond. Er zijn ook groepsakkoorden.
Bron: MIR-Verordening ondergrondse akkoordgeschillen, Stcrt. 1947, 159, art. 9

210.

Actor: Akkoordgeschillencommissie
Handeling: Het beslissen in akkoordgeschillen in de ondergrondse en bovengrondse mijnbouw.
Periode: 1947-1976
Produkten: Beschikkingen
Opmerking: Een Akkoordgeschillencommissie neemt een bindende beslissing en wordt daarom als een overheidsorgaan beschouwd.
Bron: Verordening ondergrondse accoordgeschillen, Stcrt. 1947, 159

Overige bestuurshandelingen

NB. De handelingen hieronder kunnen zeer waarschijnlijk aangevuld worden.

211.

Actor: Mijnindustrieraad
Handeling: Het beslissen inzake voor schorsing of ontslag door de ondernemer of de ondernemingsraad voorgedragen Ondernemingsraad-leden, dan wel beslissen inzake beroep van eenheidsvertrouwensmannen die van hun functie zijn ontheven door een beslissing van de OR.
Periode: 1956-1976
Produkten: Beschikkingen en kennisgevingen
Bron: MIR-Verordening ondernemingsraden, VBB, Mi 12/1956, art. 10; MIR-Verordening eenheidsvertrouwensmannen, Stcrt. 1946, art. 102, art. 8

212.

Actor: Mijnindustrieraad/Dagelijks bestuur
Handeling: Het aanwijzen van de voorzitter-lid van examencommissies in de mijnbouw.
Periode: 1949-
Produkten: Besluiten
Bron: MIR-Verordening beloning ondergrondse arbeiders, Stcrt. 1949, 156, art. 14

213.

Actor: Mijnindustrieraad/Dagelijks bestuur
Handeling: Het verlenen van subsidies voor, dan wel financieren van stimuleringsmaatregelen ten behoeve van de steenkolenmijnbouwsector.
Periode: 1945-1976
Produkten: Besluiten
Opmerking: Onderwerp van stimulering kunnen zijn:
- collectieve produktpromotie en exportbevordering;
- kwaliteitszorg;
- gezondheid;
- vakopleidingen.
Bron: SER, brochures

7.4.4 Toezicht op handelen van Mijnindustrieraad

214.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het in overeenstemming met de minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid goedkeuren van bepaalde verordeningen van de Mijnindustrieraad, vanaf 1955 het Bedrijfschap voor de Steenkolenmijnindustrie.
Periode: 1945-1976
Produkten: Beschikkingen
Opmerking: 1. Blijkens art. 106 Mijnstatuut 1945 moeten de verordeningen o.g.v. art. 74-77, 81, 83, 87-88 en 152 (begroting) door de minister goedgekeurd worden; blijkens Mijnstatuut 1954, art. 6 moeten de verordeningen o.g.v. art. 4 onder a t/m e, i, j en l goedgekeurd worden.
2. T/m 1954 worden de verordeningen in de Staatscourant, nadien in het Verordeningenblad bedrijfsorganisatie, uitgegeven door de SER, gepubliceerd.
Bron: Wet op de bedrijfsorganisatie, art. 94; Mijnstatuut 1945, art. 106; Mijnstatuut 1954, art. 6; SER, Verordeningenblad bedrijfsorganisatie

215.

Actor: Sociaal-Economische Raad
Handeling: Het goedkeuren van de verordening van het Bedrijfschap voor de Steenkolenmijnindustrie inzake de organisatie van het overleg en de samenwerking tussen de leiding en personeel in de steenkolenmijnindustrie.
Periode: 1955-1976
Opmerking: Bij weigering tot goedkeuring kan het Bedrijfschap bij de Kroon in beroep komen.
Bron: Mijnstatuut 1954, art. 6, jo. art. 4, onder k

216.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het schorsen of nietig verklaren van besluiten van (het dagelijks bestuur van) de Mijnindustrieraad die met de wetten, het Mijnstatuut 1945 en het algemeen belang strijdig zijn.
Periode: 1945-1954
Produkten: Ministeriële besluiten en kennisgevingen in de Stcrt.
Bron: Mijnstatuut 1945, art. 109

217.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het beslissen op beroepen van ondernemingsraden tegen besluiten van de Mijnindustrieraad inzake weigering van goedkeuring van Ondernemingsraad-besluiten, dan wel tegen ontslagbesluiten van individuele Ondernemingsraad-leden.
Periode: 1945-1954
Bron: Mijnstatuut 1945, art. 40, 95-96

218.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG

Handeling: Het schorsen of vernietigen van besluiten van de Mijnindustrieraad, houdende goedkeuring van een Ondernemingsraad-besluit.
Periode: 1945-1954
Produkten: Beschikkingen
Bron: Mijnstatuut 1945, art. 99

219.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het treffen van overige voorzieningen bij een gebrekkige taakuitvoering door de Mijnindustrieraad, dan wel het nemen van maatregelen ten einde de uitvoering van wettige besluiten van (het dagelijks bestuur van) de Mijnindustrieraad af te dwingen.
Periode: 1945-1954
Produkten: Beschikkingen en kennisgevingen
Bron: Mijnstatuut 1945, art. 118-119

220.

Actor: Voorzitter van de Mijnindustrieraad
Handeling: Het uitvoeren van besluiten van (het dagelijks bestuur van) de Mijnindustrieraad, dan wel het voordragen aan de minister van EZ van besluiten van de Mijnindustrieraad die strijdig zijn met recht en algemeen belang.
Periode: 1945-1954
Bron: Mijnstatuut 1945, art. 128

7.4.5 *Opheffing van het Bedrijfschap*

Grondslag is de opheffingswet van 4 februari 1976, Stb. 85, die gebaseerd is op art. 70 van de Wet op de Bedrijfsorganisatie, Stb. 1950, K 22.

221.

Actor: Sociaal-Economische Raad
Handeling: Het overnemen van het vermogen van het, bij wet van 4 februari 1976, Stb. 85, opgeheven Bedrijfschap voor de Steenkolenmijnindustrie.
Periode: 1976
Opmerking: Activiteiten zijn o.m.:
- vaststellen van rekening van inkomsten en uitgaven van het Bedrijfschap;
- dechargeren van het DB van het Bedrijfschap.
Bron: Wet opheffing Bedrijfschap van de Steenkolenmijnindustrie, art. 3

222.

Actor: Sociaal-Economische Raad
Handeling: Het beheren en vereffenen van het overgenomen vermogen van het, bij wet van 4 februari 1976, Stb. 85, opgeheven Bedrijfschap voor de Steenkolenmijnindustrie.
Periode: 1976-1977?
Opmerking: Activiteiten zijn o.m.:
- afdoen van rechtsvorderingen;
- innen van nog verschuldigde en extra heffingen op ondernemingen;
- rapporteren aan de Kroon over de vereffening van het vermogen;
- behandelen van ingebrachte bezwaren;
- vaststellen van verslag en rekening van de vereffening.
Bron: Wet opheffing Bedrijfschap van de Steenkolenmijnindustrie, art. 4-6

223.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het voorbereiden van het kroonbesluit tot goedkeuring van het verslag en de rekening inzake de vereffening van het overgenomen vermogen van het voormalige Bedrijfschap voor de Steenkolenmijnindustrie.
Periode: 1976
Bron: Wet opheffing Bedrijfschap van de Steenkolenmijnindustrie, art. 4-6

224.

Actor: Sociaal-Economische Raad
Handeling: Het overdragen van het eventueel resterend vermogen van het voormalige Bedrijfschap voor de Steenkolenmijnindustrie aan de betrokken ondernemers.
Periode: 1976
Bron: Wet opheffing Bedrijfschap van de Steenkolenmijnindustrie, art. 7

225.

Actor: Sociaal-Economische Raad
Handeling: Het zorgdragen voor de archiefbescheiden van het voormalige Bedrijfschap voor de Steenkolenmijnindustrie.
Periode: 1976-

Bron:

Wet opheffing Bedrijfschap van de Steenkolenmijnindustrie, art. 7

7.5 Aansturing van de Staatsmijnen

Staatsmijnen, bij koninklijk besluit van 29 mei 1902, Stb. 78 opgericht als de Dienst der Staatsmijnen, is tot zijn privatisering in 1966 een staatsbedrijf geweest. In 1966 worden Staatsmijnen een 100 % staatsdeelneming.

'Staatsbedrijven' zijn door de wet als zodanig aangewezen onderdelen van departementen.⁷⁹ Staatsbedrijven zijn een mengvorm van staatsdienst en onderneming. Als zodanig staan zij bloot aan de 'trek' van het bedrijfsleven en de 'krimp' van de rijkdienst. Staatsbedrijven zijn als tak van dienst hiërarchisch ondergeschikt aan een minister, maar genieten, in mindere of meerdere mate, een financieel-administratieve zelfstandigheid. Dit laatste komt tot uitdrukking in het feit dat staatsbedrijven een eigen begrotingshoofdstuk hebben. Andere staatsbedrijven dan Staatsmijnen waren: de PTT, de Staatsdrukkerij, het Staatsvissershavenbedrijf en 's Rijks Munt.

Het 'Staatsmijnbedrijf', gevestigd te Heerlen, wordt vanaf 1913 als een commerciële onderneming beheerd. Bepalend in deze is het koninklijk besluit van 25 april 1913, Stb. 139, betreffende het staatsmijnbedrijf in Limburg en de Mijnraad (ingetrokken Stb. 1967, 246).

In 1928 worden Staatsmijnen onderworpen aan het wettelijk regime van de Bedrijvenwet van 1928, Stb. 249, dat - o.g.v. art. 88, tweede lid van de Comptabiliteitswet 1927, Stb. 259 - de regels inzake het financieel beheer van bepaalde takken van dienst, namelijk de staatsbedrijven, bevat. Deze bijzondere regels wijken af van het algemene rijksbegrotingsstelsel.

Op grond van art. 88, lid 3 van de Comptabiliteitswet worden Staatsmijnen bij de Aanwijzingswet van 29 december 1928, Stb. 516, gewijzigd bij de Wet van 15 maart 1956, Stb. 384, als 'tak van dienst' aangewezen. De Aanwijzingswet wijkt op het gebied van beheer en financiering dermate af van de Bedrijvenwet af, dat de Staatsmijnen zich optimaal als commercieel bedrijf kunnen ontwikkelen. Hierbij is vooral van belang het rentevrije, als aandelenkapitaal verstrekte kapitaal en de rekening-courant verhouding met de staat. Het commerciële karakter van Staatsmijnen blijkt verder uit de overwegend niet-ambtelijke status van het personeel, dat bijna uitsluitend op arbeidsovereenkomst wordt aangesteld. Vanaf 1956 fungeert de Mijnraad als een soort Raad van Commissarissen. Minder dan de PTT worden Staatsmijnen als melkkoe van de staat gebruikt.

Het produktenpakket van Staatsmijnen wordt na de Eerste Wereldoorlog aanmerkelijk gediversificeerd. Twee cokesfabrieken worden in 1919 en 1929 in bedrijf gesteld. Staatsmijnen ontwikkelt zich tevens tot een belangrijke producent van chemische produkten en grondstoffen voor de verwerkende industrie. In 1930 werd het Stikstofbindingsbedrijf, in 1939 het chemisch researchinstituut opgericht. Het chemisch 'nevenbedrijf' werd dermate succesvol, dat men in toenemende mate belangrijke basisgrondstoffen en kennis bij derden moest verwerven.

Eind jaren vijftig verschaften Staatsmijnen aan ongeveer 45.000 personeelsleden werkgelegenheid en omvatte het bedrijf vier grote mijnen, twee omvangrijke cokesfabrieken, een complex chemische fabrieken van stikstofmeststoffen, organische produkten en kunststoffen, twee researchinstututen, een aantal elektriciteitscentrales en een spoorweg- en havenbedrijf. Staatsmijnen participeerde verder in een aantal verkooporganisaties, zoals het Gasdistributiebedrijf (zie ook hoofdstuk organisatorisch kader).

Door deelneming in maatschappen met de NAM e.a. oliemaatschappijen en een 40 % deelneming in de NV Nederlandse Gasunie verkrijgt Staatsmijnen vanaf 1963 grote belangen in de exploitatie, in- en verkoop en distributie van de 'nieuwe' delfstoffen aardolie en aardgas.

---

⁷⁹ Noot Voor het volgende: De Ru, Staatsdeelnemingen, i.h.b. hoofdstuk I en pp. 218-220, Messing, Mijnsluiting, hoofdstuk III, en bijl. HdTK 1962-1963, 7195, nrs. 1-5 (Regelen omzetting Staatsmijnen in een naamloze vennootschap).

De eisen van concurrentie en samenwerking in de dynamische en internationaal georiënteerde chemische sector leidde begin jaren zestig tot het politieke besluit Staatsmijnen te privatiseren. Kort daarna verviel bovendien, door het voornemen de mijnen te sluiten, de oorspronkelijke reden een staatsbedrijf in de steenkolenmijnbouw op te richten en in stand te houden. Bij Wet van 23 juni 1966, Stb. 271, werden Staatsmijnen bevrijd van de als knellend ervaren banden met de overheid. Bij notariële akte werd Staatsmijnen een naamloze vennootschap, de NV Nederlandse Staatsmijnen, waarvan het aandelenkapitaal voor 100 % in handen van het rijk lag. Als handelsnaam wordt vanaf 1966 Staatsmijnen/DSM of alleen DSM (Dutch State Mines) gevoerd. Na de privatisering werd de staat, hierin vertegenwoordigd door de minister van EZ, enig aandeelhouder. Nadat Staatsmijnen in de jaren zeventig een structuurvennootschap geworden was, werden de bevoegdheden van de minister als aandeelhouder beperkt, terwijl die van de raad van commissarissen uitgebreid werden. In 1988-1990 werd de privatiseringswet van 1966 zodanig gewijzigd, dat het mogelijk werd de staatsaandelen in porties ('tranches') via beursgang aan derden te vervreemden. Ter bescherming van het staatsbelang verwerfde de staat de prioriteitsaandelen in DSM. Deze werden ondergebracht in een stichting, waarvan de bestuurders door de minister van EZ benoemd worden. Ook werden alle aandelen van DSM in DSM-Aardgas BV aan de staat overgedragen.

In de volgende handelingen is het handelen van de rijksoverheid in relatie tot Staatsmijnen als staatsbedrijf beschreven. De handelingen hebben betrekking op de financieel-bestuurlijke verhouding rijksoverheid/staatsmijnen, waaronder de aansturing en het toezicht op Staatsmijnen. Actoren zijn de ministers van EZ en Financiën, de Mijncraad en de (hoofd)directie van Staatsmijnen.⁸⁰ De beperking tot de financieel-bestuurlijke verhouding rijksoverheid/staatsmijnen betekent, dat de handelingen van Staatsmijnen *als productiebedrijf* niet opgenomen zijn. Dit vergt een apart, omvangrijk onderzoek, vergelijkbaar met de PIVOT-onderzoeken die bij de PTT en bij de Rijkspostspaarbank en de Postcheque- en Girodienst zijn gehouden.⁸¹ Ik laat hierbij in het midden, of een dergelijk onderzoek na de recente afsluiting van het inventarisatieproject bij DSM en de overbrenging van de archieven van Staatsmijnen tot 1966 naar het Rijksarchief in de provincie Limburg nuttig is.

De beperking tot Staatsmijnen als staatsbedrijf, dus tot 1966, betekent, dat de bemoeienis van de staat met DSM als naamloze vennootschap niet behandeld wordt. Na 1966 is DSM een staatsdeelneming. En voor staatsdeelnemingen is een apart PIVOT-rapport (Staatsdeelnemingen) voorhanden.⁸²

Er is nog een derde beperking. De handelingen die de ministers van Financiën en de betrokken minister (EZ in het geval van Staatsmijnen) in het kader van de begrotingsbeheer van de staatsbedrijven nemen, zijn in het PIVOT-rapport nr. 15 (Beleidssterren beheer van de rijksbegroting) behandeld. Onderstaande handelingen moeten in samenhang met de handelingen in dit rapport, pp. 41-46, gelezen worden.

De relatie van het rijk met het Staatsgasbedrijf, later DSM-Aardgas BV en Energiebeheer Nederland BV (EBN), wordt behandeld in het hoofdstuk aardgasbeleid.

---

⁸⁰ Daarom zijn Staatsmijnen meer dan een intern verzelfstandigde dienst. Bij interne verzelfstandiging worden slechts bevoegdheden gemandateerd aan het diensthoofd!

⁸¹ Zie de Postbank-publicatie: De gelddiensten bekeken. Een rapport ten behoeve van de overbrenging van de archieven van de Rijkspostspaarbank en de Postcheque- en Girodienst, 1881-1985 (Amsterdam, 1995).

⁸² Zie ook ontwerp-statuten, bijl. II tot de ontwerp-Wet betreffende de omzetting van Staatsmijnen in een naamloze vennootschap, bijl. HdTK 1962-1963, 7195, nr. 5.

226.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het voorbereiden van de totstandkoming en wijziging van wet- en regelgeving m.b.t. het Staatsmijnbedrijf.
Periode: 1945-
Produkten: o.m. Wijzigingsbesluit van Besluit van 25 april 1913 betreffende het Staatsmijnbedrijf in Limburg en de Mijnraad, Stb. 1956, 139; Wijzigingswet Aanwijzingswet 1928, Stb. 1956, 384; Wet van 23 juni 1966, Stb. 271; Arbeidsreglement voor werklieden
Overlegkader: Mijnraad; Adviescommissie o.l.v. prof. Van Berkum inzake verhoging aandelenkapitaal Staatsmijnen (1950); (ambtelijke) Commissie Rechtsvorm Staatsmijnen (1961-1962) o.v.v. prof.dr. G.M. Verrijn Stuart, leden: FIN (2), EZ (2), Mijnraad (2), Staatsmijnen (2), lid-secretaris (EZ), 2e secretaris (EZ en Staatsmijnen)
Bron: Messing, Mijnsluiting, hoofdstuk IV; Wijzigingswet Aanwijzingswet, Stb. 384; bijl. HdTK 1962-1963, 7195 nr. 1-5; Besluit van 25 april 1913 betreffende het Staatsmijnbedrijf in Limburg en de Mijnraad, art. 4

227.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het voordragen voor benoeming of ontslag door de Kroon, dan wel benoemen of ontslaan van de leden van de (Hoofd)Directie van de Staatsmijnen in Limburg.
Periode: 1945-1966
Produkten: Beschikkingen, arbeidsovereenkomsten
Opmerking: 1. Voor ministeriële aanstellingen is een machtiging van de Kroon vereist.
2. Vanaf 1959 heet de directie: hoofddirectie; de voorzitter heet president-directeur.
Bron: Besluit van 25 april 1913 betreffende het Staatsmijnbedrijf in Limburg en de Mijnraad, art. 2; Besluit van 1 juni 1959, Stb. 191

228.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het verlof geven aan de leden van de (Hoofd)Directie van de Staatsmijnen in Limburg voor het wonen buiten Heerlen of voor het opnemen van verlof langer dan acht dagen, alsmede het goedkeuren van 'neven'werkzaamheden van de directieleden.
Periode: 1945-1960
Produkten: Beschikkingen
Bron: Instructie 1937, art. 3, 9, Instructie 1960, art. 14

229.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het geven van instructies aan de Directie van de Staatsmijnen in Limburg inzake het beheer van de Staatsmijnen.
Periode: 1945-1966
Produkten: Instructies 1937, 1960, op advies van de minister van Financiën en de Mijnraad
Bron: Besluit van 25 april 1913 betreffende het Staatsmijnbedrijf in Limburg en de Mijnraad, art. 2

230.

Actor: Hoofd)directie Staatsmijnen

- Handeling: Het kennis geven aan de minister van EZ van een minderheidsstandpunt bij directiebesluiten.
- Periode: 1945-1966
- Produkten: Mededelingen, directiebesluiten
- Bron: Instructie 1937, art. 2; Instructie 1960, art. 13
- 231.
- Actor: a. (Hoofd)Directie der Staatsmijnen
b. Minister van Economische Zaken
- Handeling: Het voorleggen aan de minister, resp. kennis nemen van benoemingen van procuratiehouders (1937, 1960) en de regeling voor het kasbeheer (1960).
- Periode: 1945-1966
- Produkten: Mededelingen
- Bron: nstructie 1937, art. 1; instructie 1960, art. 11-12
- 232.
- Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
- Handeling: Het voorbereiden van kroonbenoemingen van beambten bij de Staatsmijnen in Limburg met de positie van rijksambtenaar.
- Periode: 1945-1966
- Produkten: Beschikkingen
- Opmerking: Slechts in bijzondere gevallen worden er beambten bij de Staatsmijnen in de positie van rijksambtenaar aangesteld. 'Beambten' en 'werklieden' worden in de regel op arbeidsovereenkomst aangesteld.
- Bron: Besluit van 25 april 1913 betreffende het Staatsmijnbedrijf in Limburg en de Mijnraad, art. 3; vgl. De Ru, Staatsdeelnemingen, p. 200
- 233.
- Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
- Handeling: Het beschikken op beroepen van beambten van de Staatsmijnen tegen hun schorsing door de Directie.
- Periode: 1945-1966
- Bron: Besluit van 25 april 1913 betreffende het Staatsmijnbedrijf in Limburg en de Mijnraad, art. 6
- 234.
- Actor: (Hoofd)Directie Staatsmijnbedrijf
- Handeling: Het uitbrengen van jaarverslagen aan de minister van EZ over het gevoerde beheer.
- Periode: 1945-1966
- Produkten: Jaarverslag met bijbehorende rekeningen van het bedrijf
- Opmerking: Met goedkeuring van de minister van EZ kan het jaarverslag gepubliceerd worden, voordat de rekening door de Algemene Rekenkamer goedgekeurd is.
- Bron: Besluit van 25 april 1913 betreffende het Staatsmijnbedrijf in Limburg en de Mijnraad, art. 7; Aanwijzingswet 1928 en 1956, art. 7 en 11
- 235.
- Actor: Mijnraad
- Handeling: Het 'in adviserende zin' houden van toezicht op de wijze van leiding geven door de Directie van het Staatsmijnbedrijf in Limburg, dan wel het (on)gevraagd adviseren van de Directie in zaken van algemeen directiebeleid.

Periode: 1945-1966
Produkten: Adviezen, o.b.v. inlichtingen (Hoofd)directie
Opmerking: De Mijnraad kan wel als een soort raad van commissarissen beschouwd worden, maar dan toch slechts in adviserende zin: de beslissing berust steeds bij de minister; zie brief d.d. 21 maart 1960 van het hoofd Directie Mijnwezen, nota MW 33/60.
De Mijnraad kan de vergaderingen van de Directie der Staatsmijnen bijwonen.
Bron: Besluit van 25 april 1913 betreffende het Staatsmijnbedrijf in Limburg en de Mijnraad, art. 9 en 10, zoals gewijzigd bij Besluit van 12 april 1956, Stb. 139, Instructie 1960, art. 2

236.

Actor: Minister van Economische Zaken
Handeling: Het i.o.m. de minister van Financiën verstrekken van leningen aan Staatsmijnen.
Periode: 1956-1966
Opmerking: 1. Het gaat om rentevrije leningen tot een bedrag van 125 miljoen en om leningen boven dat bedrag, die tegen een markconforme rente worden verstrekt.
2. Vgl. handeling 75 van PIVOT-rapport nr. 15 (Staatsdeelnemingen).
Bron: Aanwijzingswet Staatsmijnen 1956, art. 3, derde lid; Privatiseringswet Staatsmijnen, Stb. 1966, 271, art. 5; De Ru, Staatsdeelnemingen, p. 208

237.

Actor: Minister van Economische Zaken
Handeling: Het, samen met de minister van Financiën, vooraf goedkeuren of machtigen van rechtshandelingen van de Directie der Staatsmijnen die een financieel gevolg hebben.
Periode: 1945-1966
Produkten: Bijzondere machtigingen of goedkeuringen
Opmerking: 1. Bij de instructie van 1960 wordt een algemene machtiging verleend voor de handelingen omschreven in art. 14, 16 en 17 van de Aanwijzingswet, voor zover in de Instructie niet uitgezonderd (zie opm. 2).
2. De rechtshandelingen betreffen het:
- verwerven van onroerende goederen (1937) boven een bedrag van fl. 100.000,-;
- verlenen van voorschotten boven een bepaald bedrag of in bepaalde gevallen;
- vervreemden en bezwaren van onroerende zaken (1937, 1960) en voor een dading ter beëindiging van een geschil over onroerende zaken (1960);
- verkoop van roerende goederen boven een oekwaarde van fl. 10.000,- (193);
- oprichten van een vennootschap en eerste deelneming in de vennootschap, vervreemden of bezwaren van aandelen in een vennootschap (1960).
3. Vgl. handeling 80 van PIVOT-rapport nr. 15 (Staatsdeelnemingen).
Bron: Aanwijzingswet Staatsmijnen 1928 en 1956, art. 8-9 en 12-18; Instructie 1937, art. 13, 15-16; Instructie 1960, art. 5-7

238.

Actor: a. (Hoofd)Directie der Staatsmijnen
b. Minister van Economische Zaken
Handeling: a. Het jaarlijks voorleggen en verantwoorden van (uitvoering van) een werkplan voor de in een dienstjaar aan te leggen werken en uitbreidingen;
b. het goedkeuren van de werkplannen en kennis nemen van de bestellingen en aanbestedingen die niet aan de laagste inschrijver zijn gegund (1937, 1960), resp. geplaatst, voor zover deze een bedrag van meer dan fl. 100.000,- te boven gaan (1960).
Periode: 1945-1966

Produkten: Werkplannen, nota's van toelichting inzake de uitvoering van een werkplan,
ministeriële goedkeuringen.

Bron: Instructie 1937, art. 14, Instructie 1960, art. 10

7.6 Mijnsluiting en herstructurering van Zuid-Limburg

7.6.1 Algemeen kolenbeleid na 1965

In het kader van de Mijnsluitingswet treden de volgende actoren op:

Interdepartementale Commissie Probleemgebieden, 1965-

In deze commissie waarvan de coördinatie berust bij het Ministerie van Maatschappelijk Werk, hebben zitting vertegenwoordigers van de Ministers van Maatschappelijk Werk, Economische Zaken, Sociale Zaken en Volksgezondheid, Onderwijs Kunsten en Wetenschappen, Landbouw en Visserij, Financiën en Binnenlandse Zaken. Haar taak bestaat uit het adviseren omtrent de afronding van het in de ontwikkelingsgebieden gevoerde beleid en omtrent de uitvoering van maatregelen op maatschappelijk, cultureel en sociaal-hygiënisch terrein als begeleiding van de industrialisatie in daartoe aangewezen of aan te wijzen gebieden en plaatsen.

Interdepartementale Commissie Gebieden met Bijzondere Structuurveranderingen, 1965-

In deze commissie hebben zitting vertegenwoordigers van de Ministers van Onderwijs Kunsten en Wetenschappen, Volkshuisvesting en Bouwnijverheid, Economische Zaken, Landbouw en Visserij, Sociale Zaken en Volksgezondheid, Maatschappelijk Werk. Maatschappelijk Werk coördineert terwijl het voorzitterschap bij toerbeurt geschiedt. Taken zijn de bezinning op en advisering aan de betrokken ministers over het structurele beleid ten aanzien van de ontwikkelingen op maatschappelijk, cultureel en sociaal-hygiënisch terrein in gebieden met bijzondere structuurveranderingen.

Begeleidingscommissie Coördinatie Mijnsluiting

Naamsvariant: Commissie-Hellemans.

Per 15 september 1969 bij beschikking ingesteld door de minister van EZ. Zij werd samengesteld uit leden van de Mijndustrieraad (werkgevers en werknemers) en ambtelijke adviseurs ressorterende onder het Ministerie van EZ en het Ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid. Belangrijkste opdracht was, binnen het door de minister nagestreefde flexibele sluitingsplan, te zorgen voor de realisering van een zo sociaal mogelijk afvloeingsbeleid. (Tot wanneer deze commissie gefunctioneerd heeft heb ik niet kunnen achterhalen.)

239.

Actor: Minister van Economische Zaken
Handeling: Het mede opstellen en vaststellen van personeelsafvloeingsplannen voor de Gezamenlijke Steenkolenmijnen in Limburg.
Periode: 1969-
Opmerking: De personeelsafvloeingsplannen zijn tot stand gekomen door overleg tussen overheid en onderneming enerzijds en de Mijn Industrie Raad, ondernemingsraad en vakbonden anderzijds (Messing p. 312).
Bron: Messing p. 413

240.

Actor: Begeleidingscommissie Coördinatie Mijnsluiting
Handeling: Het coördineren van de tenuitvoerlegging van de personeelsafvloeingsplannen voor de Gezamenlijke Steenkolenmijnen in Limburg.
Periode: 1969-
Bron: Messing p. 413

241.

Actor: Minister van Economische Zaken
Handeling: Het leveren van bijdragen aan de Contactcommissie inzake het herstructureringsbeleid in het kader van de mijnsluitingen in Limburg.
Periode: 1969-
Bron: Staatsalmanak

In mei 1965⁸³ verzond de Mijnraad een nota aan de nieuw aangetreden minister van Economische Zaken Den Uyl, waarin zij de stand van zaken in de mijnen analyseert. De Raad kwam tot een cumulatief verlies van f.293 miljoen voor alle mijnen en van fl. 195 miljoen voor de zetel Maurits voor de periode 1965-1970. Dat het niet goed ging met de Nederlandse mijnindustrie had volgens de Raad en de Hoofddirectie der Staatsmijnen, verschillende oorzaken:

- de vetkolen van de Staatsmijnen konden niet meer concurreren met aardolie, aardgas en kolen afkomstig uit landen buiten de EGKS;
- de binnenlandse markt voor vetkolen was verdwenen door de gasvondsten, dus kon prijsverhoging niet als optie beschouwd worden;
- de exportprijzen konden evenmin stijgen door de felle mededinging van aardolie en buitenlandse kolen. Bovendien waren de transportkosten hoog en voerden de overige lidstaten van de EGKS een protectionistische politiek. Vanuit het Nederlandse mijnwezen valt meer dan eens de klacht te beluisteren dat de lidstaten in tegenstelling tot de Nederlandse regering hun steenkolenmijnondernemingen wel in ruime mate ondersteunen;
- de produktiekosten namen toe door de weerbarstige veldwinningsomstandigheden in Limburg, terwijl de produktiviteit om dezelfde reden nog nauwelijks verhoogd kon worden. Bovendien werd de produktiviteit negatief beïnvloed door het verloop onder Nederlandse mijnwerkers: veel van hen gingen werken in de Duitse mijnen die beter betaalden. De mijnen waren dientengevolge vaak aangewezen op buitenlandse werknemers, hetgeen specifieke moeilijkheden meebracht betreffende communicatie en assimilatie in bedrijf en streek.
- er was sprake van een 'hollende looninflatie' die niet te compenseren viel doordat prijsverhoging van de kolen was uitgesloten.

De Mijnraad kwam tot de conclusie dat saneren van de mijnindustrie onontkoombaar was. Deze uitkomst had vergaande consequenties want Zuid-Limburg was economisch nauw verbonden met het mijnwezen, waarin anno 1965 45.000 arbeiders, oftewel 50% van de in de industrie werkzame bevolking in de regio, werk vonden. Door sluiting kwamen tevens de arbeidsplaatsen van werknemers bij toeleveringsbedrijven in het gedrang.

Om de mijnindustrie te kunnen saneren was een omvangrijke sociaal-economische herstructurering van Zuid-Limburg nodig. Dit betekende dat intensief overleg en samenwerking moest plaatsvinden tussen departementen, provinciale overheid, mijndirecties en bedrijfsleven.

In de Nota inzake de mijnindustrie en de industriële herstructurering van Zuid-Limburg, kortweg Eerste Mijnota genoemd, van 14 december 1965, koos de Minister van Economische Zaken voor een geleidelijke inkrimping van de kolenproductie van zowel de Staats- als de particuliere mijnen, naar de mate waarin nieuwe arbeidsplaatsen tot stand zouden komen.

De Nota kondigt een omvangrijke steunverlening aan voor de mijnindustrie met als doel de concurrentieverschillen tussen de nog voortproducerende Nederlandse mijnondernemingen en die van de EGKS zoveel mogelijk te corrigeren en de sociale lasten van de mijnindustrie, voor zover die zwaarder zijn dan in overige bedrijfstakken, te verevenen. Aan alle mijnondernemingen werd objectieve steun verleend ter verlichting van de lasten voor de sociale zekerheid die voor de mijnindustrie hoger waren dan voor de overige industrie. Van kracht bleven ook de jaarlijkse bijdragen van de overheid aan de pensioenkas van het Algemeen Mijnwerkersfonds (AMF) sedert 1948, en aan de pensioen- en ziektekassen van AMF en Beambtenfonds voor het Mijnbedrijf sedert 1964.

De objectieve steun was niet toereikend voor de verliesgevende particuliere mijnondernemingen. Zij kregen extra, zogeheten subjectieve steun, waardoor zij hun produktie konden voortzetten zolang wenselijk werd geacht in verband met de werkgelegenheid. Deze steun bestond uit een bedrag per ton geproduceerde kolen en een vergoeding aan de aandeelhouders. Hiertoe sloot de regering overeenkomsten met de particuliere mijnen. Het Staatsmijnbedrijf kwam voor deze steun niet in aanmerking omdat de verliezen op de koolwinning gecompenseerd konden worden door winsten uit andere sectoren van het bedrijf.

Aan de particuliere Domaniale Mijn werd geen subjectieve steun verleend doordat deze mijn in 1966/67 door de staat werd overgenomen.

De sociale begeleiding kon volgens de Nota geschieden door aanwending van artikel 56 van het EGKS-verdrag en artikel 4 van de Beschikking van de Hoge Autoriteit. De EGKS kon financiering vergemakkelijken door het

---

⁸³ Deze tekst is voor een deel ontleend aan Messing, F.A.M. Geschiedenis van de mijnsluiting in Limburg, noodzaak en lotgevallen van een regionale herstructurering, 1955-1975. Leiden, 1988.

verstrekken van leningen tegen een lage rentevoet of door het geven van garanties voor andere door de ondernemingen aangegane leningen. Daarnaast kon de Hoge Autoriteit een niet-terugvorderbare hulp verlenen in de vorm van vergoedingen, o.a. voor herscholing en uitkeringen aan arbeiders.

Op 20 juni 1966 werd een overeenkomst gesloten tussen Nederland en de Hoge Autoriteit, waarbij werd bepaald dat de uitvoering van de wederaanpassingsmaatregelen geschiedt door de Stichting Algemeen Mijnwerkersfonds van de Steenkolenmijnen in Limburg te Heerlen.

De Nota voorziet voorts in een herstructureringspolitiek voor Zuid-Limburg met de bedoeling de eenzijdige industriële basis te differentieren.

Dit betekende vergaand overleg tussen landelijke, provinciale en lokale overheden. Een rol daarin werd gespeeld door de zogeheten Contactcommissie inzake het Herstructureringsbeleid.

Voorzitter was de Commissaris der Koningin. De Commissie bestaat naast vertegenwoordigers van overheids- en provinciale instanties uit representanten van diverse groeperingen. De contactcommissie heeft vooral ten doel de informatieuitwisseling en de discussie over de herstructurering te bevorderen. Economische Zaken nam o.a. deel in een Werkgroep Basisgegevens, die als opdracht had de (nog te verwachten) gevolgen van de mijnsluitingen binnen het kader van de arbeidsmarkt van Limburg te kwantificeren.

De inkrimping van de mijnindustrie moest gelijk lopen met de komst van nieuwe ondernemingen. Als instrumenten daartoe worden in de mijnnota genoemd:

a. infrastructurele verbeteringen; de infrastructuur moest worden verbeterd waardoor Zuid-Limburg ontsloten werd voor zowel Nederland als de omringende buurlanden, hetgeen onontbeerlijk was voor het bedrijfsleven.

b. prijs- en reductieregelingen voor vestiging van industrie en kredietverlening door de Nationale Investeringsbank;

om industriële vestiging aan te trekken werd door het Ministerie van Economische Zaken in 1965 de zogenaamde Stimuleringsregeling voor Industriële Omschakeling in Limburg (S.I.O.L.) ingesteld, alsmede de mogelijkheid van Staatsgarantie op leningen⁸⁴. In 1967 werd de premiereregeling door Economische Zaken verbeterd door de zogeheten I.P.R. (Investeringspremiereregeling), waarbij het mogelijk werd onder bepaalde voorwaarden 25% van de investeringen in vaste activa (grond, gebouwen, machines) als premie toe te kennen. Voor belangrijke projecten kwam bovendien een rentesubsidie op het lang vreemd vermogen.

In het aantrekken van het bedrijfsleven speelde DSM een actieve rol. DSM werd daartoe genoopt door enerzijds de sociale verplichting die zij had tegenover de tienduizenden werknemers in haar bedrijven, anderzijds mocht zij van de regering geen mijnen sluiten voordat vervangende arbeid was geschapen⁸⁵. DSM speelde een belangrijke rol bij de vestiging in Zuid-Limburg van o.a. DAF, Curver, Loevestein en Enraf-Nonius omdat zij interesse had in de betreffende bedrijfstakken waarbij zij zelf als deelnemer en/of leverancier kon optreden. Omgekeerd zagen deze ondernemingen DSM-deelname als een mogelijkheid de bedrijfstak verder te ontwikkelen.

c. voorzieningen op het gebied van arbeidsbemiddeling, scholing, sociaal welzijn, onderwijs, openlucht recreatie en toerisme; samenwerken met verschillende vakministers was noodzakelijk omdat de herstructurering van de mijnregio alle facetten van het leven vergaand beïnvloedde.

Voor afvloeiende werknemers als gevolg van de mijnsluitingen moest arbeidsbemiddeling plaatsvinden, ook voor de voorziening van arbeidskrachten van de nieuw in Limburg te vestigen industrieën. Aanvankelijk waren de afvloeiingsmogelijkheden legio, o.a. doordat men meer mijnwerkers dan verwacht kon opnemen op bestaande vacatures, bijvoorbeeld bij de Sector Chemie van DSM, en de grotere aantallen ouderen die genegen waren tot vervroegd pensioen, met als gevolg dat het bemannen van DAF-Born en van andere nieuwe industrievestigingen, aangetrokken voor de opvang van mijnwerkers, in gevaar dreigde te komen⁸⁶. Begin 1969 konden alleen Staatsmijnen/DSM en de Domaniale personeel voor nieuwe bedrijven ter beschikking stellen en dan met name werknemers vanaf veertigjarige leeftijd. De nieuwe bedrijven wilden bij voorkeur ex-mijnwerkers omdat aan het gebruik van de industrialisatie-faciliteiten de voorwaarde van tewerkstelling van een bepaald aantal mijnwerkers

---

Noot ⁸⁴ J. Bloemendal, De Herindustrialisatie van Zuidelijk Limburg. In: Geologie en Mijnbouw, nr. 2 1971, p. 273. Volgens Bloemendal was de betreffende premiereregeling een kopie van de toen al jaren bestaande premiereregeling voor industriekernen.

Noot ⁸⁵ Bloemendal, p. 274.

Noot ⁸⁶ A. Hellemans, Het gecoördineerde personeelsafvloeiingsbeleid voor de nog resterende jaren van het mijnsluitingsproces. De periode 1970-1975. In: Geologie en Mijnbouw 1971, p. 64.

verbonden was. Bovendien kregen zij door indienstneming van mijnwerkers de voordelen van omscholingsactiviteiten. De nieuwe ondernemers oefenden druk uit om het mijnsluitingsproces te versnellen hetgeen echter op sociale gronden onmogelijk was omdat daarmee de afvloeiing van de oudere werknemers gevaar liep⁸⁷. In september 1968 ging de Minister van Economische Zaken ertoe over een Informele Commissie in te stellen, bestaande uit werkgevers, werknemers en ambtelijke deskundigen. Het advies dat deze Commissie uitbracht werd in september 1969 door de Minister opgevolgd door de instelling van de Begeleidingscommissie Coördinatie Mijnsluiting, wiens primaire taak bestond uit het verwezenlijken van een, in de totaliteit gezien, zo sociaal mogelijk afvloeiingsbeleid⁸⁸.

Economische Zaken werkte nauw samen met het Directoraat-Generaal voor de Arbeidsvoorziening (DGA) van het Ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid die eerstverantwoordelijke is voor het beleidsterrein Arbeidsvoorziening⁸⁹. Uitrusting en bemanning der arbeidsbureaus moest nader worden gezien. De Staatssecretaris van Sociale Zaken en Volksgezondheid onderzocht tevens of een beroep kon worden gedaan op het Europees Sociaal Fonds om omscholingsmogelijkheden in het leven te roepen voor personeel van toeleveringsbedrijven die, anders dan de afvloeiende werknemers in de mijnindustrie, niet onder de regeling van het EGKS-Verdrag vielen.

De Interdepartementale Commissie voor Gebieden met Bijzondere Structuurveranderingen (ICGBS) bestudeerde de sociale en culturele gevolgen van de economische herstructurering en welke begeleidende maatregelen met betrekking tot het sociaal welzijn genomen moesten worden, waarbij bijvoorbeeld te denken valt aan de ontwikkeling van maatschappelijk en opbouwwerk.

Het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen onderzocht de mogelijkheden en behoefte aan om- en bijscholingsprogramma's.

De minister van Economische Zaken wilde tevens, in overleg met zijn collega van Cultuur Recreatie en Maatschappelijk Werk (CRM), de mogelijkheden van openluchtrecreatie en toerisme tot optimale ontwikkeling brengen in Zuid-Limburg.

242.

Actor: Minister van Economische Zaken
Handeling: Het ontwikkelen en ondersteunen van een actief afschrijvingsbeleid met als doel het verlies van de mijnen te beperken.
Periode: 1965-
Opmerking: Het betreft bijv. het terugbrengen van de balanswaarde van de mijnbedrijven tot nihil, bijzondere afschrijvingen op de vaste activaetc.
Bron: Messing p. 284-285

243.

Actor: Minister van Economische Zaken
Handeling: Het opstellen van een sluitingsprogramma voor de in Zuid-Limburg gevestigde steenkolenmijnen.
Periode: 1964-
Produkt: Nota's, o.a. de Nota inzake de mijnindustrie ende industriële herstructurering van Zuid-Limburg, ookwel Eerste Mijnota genoemd.
Bron: Geologie en Mijnbouw 1971 vol.50, p.285

244.

Actor: Minister van Economische Zaken
Handeling: Het initiëren van en deelnemen aan overlegsituaties met betrekking tot de herstructurering van Zuid-Limburg.
Periode: 1964-
Produkten: o.a. verslagen (met bijlagen) van overlegsituaties met de provincie, bedrijven waaronder DSM, andere departementen, mijndirecties en Mijnsraad
Bron: Eerste Mijnota 1965

Noot 87 Hellemans, p. 170.

Noot 88 Tweede Nota inzake de mijnindustrie en de industriële herstructurering van Zuid-Limburg, 18 september 1969.

Noot 89 Zie ook het Pivot-rapport van het Ministerie van Sociale Zaken betreffende het beleidsterrein Arbeidsvoorziening.

245.
 Actor: Minister van Economische Zaken
 Handeling: Het leveren van financiële bijdragen benodigd voor de vermindering van de sociale lasten van de steenkolenmijnindustrie, zogeheten objectieve steun.
 Periode: 1964-
 Opmerking: De financiële bijdrage is gebaseerd op de wet van 1 augustus 1964 houdende maatregelen ter voorziening in de middelen benodigd voor de vermindering van de sociale lasten van de steenkolenmijnindustrie in Limburg. De steunmaatregelen werden gecontroleerd door het Ministerie van Economische Zaken
 Produkt: O.a. accountantsrapporten
 Bron: Rijksbegroting 1965
246.
 Actor: Minister van Economische Zaken
 Handeling: Het leveren van financiële bijdragen aan het Algemeen Mijnwerkersfonds van de steenkolenmijnen in Limburg en aan het Beambtenfonds voor het Mijnbedrijf.
 Periode: (1948)1964-
 Opmerking: Zie wetten van 1 juli 1948, 1 augustus 1964 en 31 oktober 1973 betreffende de mijnpensioenfonds.
 Bron: Rijksbegroting 1965
247.
 Actor: Minister van Economische Zaken
 Handeling: Het sluiten van overeenkomsten met particuliere mijnondernemingen met als doel de productie te continueren.
 Periode: 1965-1974
 Bron: Messing p. 302-303
248.
 Actor: Minister van Economische Zaken
 Handeling: Het verlenen van subjectieve steun aan particuliere mijnbedrijven en hun kapitaalverschaffers.
 Periode: 1965-
 Opmerking: De uitvoering van de steunmaatregelen werd gecontroleerd door het Ministerie van Economische Zaken.
 Produkt: O.a. accountantsrapporten
 Bron: Messing Bijlage X
249.
 Actor: Minister van Economische Zaken
 Handeling: Het voeren van overleg met het Ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid en de mijndirecties omtrent mogelijke claims op de EGKS en de EEG voor wat betreft de kosten van (om)scholing en andere arbeidsvoorzieningsmaatregelen.
 Periode: 1964-
 Bron: Eerste Mijnnota 1965, p.29
250.
 Actor: Minister van Economische Zaken
 Handeling: Het sluiten van een overeenkomst met de Hoge Autoriteit betreffende de wederaanpassingsmaatregelen.
 Periode: 1965-
 Bron: Eerste Mijnnota 1965
251.
 Actor: Minister van Economische Zaken
 Handeling: Het indienen van een verzoek bij de Hoge Autoriteit voor het verstrekken van leningen of het geven van garanties ten gunste van ondernemingen die bereid zijn nieuwe permanente werkgelegenheid te scheppen voor mijnwerkers of werknemers uit de ijzer- en staalindustrie.
 Periode: 1965-

- Bron: Eerste Mijnota Bijlage IV
252.
 Actor: Minister van Economische Zaken
 Handeling: Het indienen van een verzoek tot niet-terugvorderbare hulp bij de Hoge Autoriteit voor arbeiders in de kolenmijn- en staalindustrie die door sanering van de onderneming werkloos worden.
 Periode: 1965-
 Bron: Eerste Mijnota Bijlage IV
253.
 Actor: Minister van Economische Zaken
 Handeling: Het financieel bijdragen aan de wederaanpassingsregelingen voor het mijnpersoneel in het kader van artikel 56 van het EGKS-verdrag en artikel 4 van beschikking nor. 3/65 van de Hoge Autoriteit
 Periode: 1965-
 Bron: Rijksbegroting 1968-69
254.
 Actor: Minister van Economische Zaken
 Handeling: Het deelnemen in werkgroepen betreffende het herstructureringsbeleid voor Limburg.
 Periode: 1965-
255.
 Actor: Minister van Economische Zaken
 Handeling: Het bijdragen aan de totstandkoming van meerja ren-infrastructuurprogramma's voor de herstructurering van Zuid-Limburg.
 Periode: 1965-
 Opmerking: De bevordering van de infrastructuur voor toeristische projecten viel onder de competentie van de staatssecretaris van Economische Zaken. Voor overige infrastructu-
 rele maatregelen, zie institutioneel onderzoek van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat.
 Bron: Rijksbegroting 1968-1969, Tweede Mijnota 1969.
256.
 Actor: Minister van Economische Zaken
 Handeling: Het financieel bijdragen aan de infrastructuurle herstructurering van Zuid-Limburg.
 Periode: 1965-
 Bron: Rijksbegroting 1968-1969
257.
 Actor: Minister van Economische Zaken
 Handeling: Het (doen) ontwikkelen van maatregelen ominiidriële vestiging in Zuid-Limburg tenbehoef van vervangende werkgelegenheid voor ex-mijnwerkers te stimuleren;
 Periode: 1964-
 Produkten: Stimuleringsregeling voor Industriële Omschakeling in Limburg (SIOL)
 Opmerking: De SIOL (1965) betreft een financiële tegemoet koming van Staatswege voor onder-
 nemers die zich in Limburg willen vestigen onder de in deze regeling vastgelegde bepa-
 lingen.
 Bron: Eerste Mijnota 1965 (Kamerstuk 8424), p. 35
258.
 Actor: Minister van Economische Zaken
 Handeling: Het toekennen, wijzigen en intrekken van een financiële tegemoetkoming voor industriële bedrijven in het kader van de Stimuleringsregeling voor industriële om-
 schakeling in Limburg
 Periode: 1966-
 Produkt: Beschikkingen, ingediende aanvragen met bijlagen, adviezen van de Provincie
 Bron: Eerste Mijnota 1965, Bijlage VI

259.

Actor: Minister van Economische Zaken
Handeling: Het deelnemen aan en bevorderen van overlegsituaties ten gunste van de arbeidsvoorziening in Limburg.

Periode: 1965-

260.

Actor: Minister van Economische Zaken
Handeling: Het leveren van bijdragen aan de Interdepartementale Commissie Gebieden met Bijzondere Structuurveranderingen in het kader van de mijnsluitingen in Limburg.

Periode: 1965-

Produkten:

261.

Actor: Minister van Economische Zaken
Handeling: Het deelnemen aan overlegsituaties betreffende de om- en bijscholing voor werknemers in de mijnindustrie.

Periode: 1965-

Produkten: O.a. verslagen van overleg

262.

Actor: Minister van Economische Zaken
Handeling: Het financieel bijdragen in de regionale toeristische ontwikkeling van Zuid-Limburg.

Periode: 1965-

Bron: Rijksbegroting 1976-77

NB. Voor schadevergoedingsregelingen ten gevolge van bodemverzakking, zie toezicht op nazorg, hoofdstuk delfstoffen.

7.7 De herintroductie van kolen

7.7.1 Actoren

Commissie-Martens

Ingesteld door de minister van Economische Zaken in 1978 met als taak advies uit te brengen over de geologische, mijnbouwtechnische en financieel-economische mogelijkheden voor een heropening van de Nederlandse kolenmijnen.

Programma Voorbereidingscommissie (PVC) Nationaal Onderzoeksprogramma Kolen (NOK), 1979-1980

De taak bestaat uit het adviseren over samenhangend nationaal onderzoeksprogramma kolen (nok) waarin tevens het ministerie van VROM betrokken is.

Begeleidingscommissie Inventarisatieonderzoek Nederlandse kolenvoorkomens, 1981-

Per 9 juli 1981 ingesteld bij beschikking door de minister van Economische Zaken. Zij werd samengesteld uit diverse deskundigen onder voorzitterschap van E.J.G. Toxopeus. Taak van de begeleidingscommissie was o.a. de werkzaamheden van de RGD in het kader van het inventarisatieonderzoek te beoordelen en de minister daaromtrent te adviseren. Zij kon al dan niet uit haar midden werkgroepen instellen om bepaalde werkzaamheden te verrichten.

Nederlandse Organisatie voor Energie en Milieu (NOVEM)

NOVEM verzorgt in opdracht en onder goedkeuring, alsmede onder verantwoordelijkheid van het Ministerie van Economische Zaken de programmacoördinatie en het projectmanagement van het onderzoeksgedeelte en demonstratiegedeelte van het NOK.

Stichting Industriële Ontwikkeling Kolenvergassing

De Stichting is een samenwerkingsverband van de industrie met de electriciteitssector, onder auspiciën van de Industriële Raad voor Energie en Milieu (IREM) opgericht, met als doel om gezamenlijk kolenvergassing t.b.v. de electriciteitsproductie verder te ontwikkelen.

De Stichting kent de volgende organen: het Bestuur, de Programmaraad, het Managementteam en de Werkgroepen.

263.

Actor: Commissie-Martens
Handeling: Het onderzoeken van de geologische, mijnbouwtechnische en financieel-economische mogelijkheden voor de heropening van de Nederlandse kolenmijnen.
Periode: 1978-
Produkt: Verslagen, correspondentie, rapporten
Bron: TK 1978-1979 13 969, nr 5

264.

Actor: Programma Voorbereidingscommissie Nationaal Onderzoeksprogramma Kolen
Handeling: Het adviseren aan de minister van Economische Zaken omtrent het Nationaal Onderzoeksprogramma Kolen.
Periode: 1979-
Produkt: Adviezen
Bron: Nota energiebeleid deel II, 1980 p. 86

265.

Actor: Begeleidingscommissie Inventarisatieonderzoek Nederlandse Kolenvoorkomens
Handeling: Het beoordelen van de werkzaamheden van de Rijks Geologische Dienst en het daaromtrent adviseren van de minister van Economische Zaken.
Periode: 1981-
Produkt: o.a. Adviezen
Opmerking: 1. De begeleidingscommissie bestaat in beginsel uit deskundigen die geen directe binding met de uitvoering hebben. Zij worden geacht de voortgang, effectiviteit en kwaliteit van onderzoeksprojecten te beoordelen, alsmede te adviseren over aanpassingen in het programma.

2. Voor instelling en samenstelling van de Commissie, zie hoofdstuk organisatorisch kader.

Bron: Nota Energiebeleid deel 2/ kolen p.88

266.

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het benoemen en ontslaan van een lid van het bestuur van de Stichting Industriële Ontwikkeling Kolenvergassing.

Periode: 1991-

Produkt: Beschikkingen

Bron: Statuten van de Stichting Industriële Ontwikkeling Kolenvergassing, art. 5

7.8 Context

De laatste Nederlandse mijn werd weliswaar in 1974 gesloten, maar daarmee verdween niet de interesse voor mogelijke methoden de aanzienlijke Nederlandse kolenreserves exploitabel te maken. Nederland beschikt over grote hoeveelheden steenkool van hoge kwaliteit. Deze kan echter niet economisch worden geëxploiteerd vanwege de grote diepte en de beperkte dikte van de steenkoollagen. Tegen die achtergrond heeft de overheid zich via de in 1978 door haar ingestelde commissie-Martens laten adviseren over de geologische, mijnbouwtechnische en financieel-economische mogelijkheden van de Nederlandse kolenmijnen. Tegelijkertijd bracht de NEOM op verzoek van de overheid een rapport uit over de mogelijkheden van ondergrondse vergassing in de Nederlandse kolenvoorkomens.⁹⁰

De uitgebrachte adviezen gaven een weinig bemoedigend beeld. Er werd benadrukt dat van de Nederlandse kolenreserves de komende decennia geen bijdrage aan de Nederlandse energievoorziening mocht worden verwacht, maar men benadrukte dat toch tijdig gestart moest worden met het zoeken naar nieuwe exploitatiemethoden.

Door de energiecrises (1973 en 1979) werd de noodzaak van een energie-diversificatiebeleid benadrukt. In internationale forums werd opgeroepen tot een versterking van het nationale kolenbeleid. De Ministeriële Beheersraad van het IEA nam in mei 1979 een ver gaand principebeleid voor kolen aan. Deze besluiten werden door de Nederlandse Regering aanvaard.

Met de Nota Energiebeleid deel 2/ kolen (1980) gaf de Regering uitvoering aan de IEA-besluiten. Met deze nota presenteerde zij een basisbeleid voor de herintroductie van steenkool in de Nederlandse energievoorziening. De Regering richt zich daarbij op de openbare electriciteitsproductiesector en potentiële verbruikssectoren (industrie en kolenvergassing). De huisbrandsector komt uit technische, economische en milieuhygiënische overwegingen niet meer in aanmerking voor stimulering van individueel kolengebruik.

In de nota wordt uitvoerig ingegaan op milieuhygiënische aspecten van kolenverbruik en op welke wijze het voorgestane kolenbeleid past in het milieuhygiënisch beleid.

De herintroductie van kolen stelt ook eisen aan de infrastructuur, aanvoer en transport en ruimtelijke aspecten. De transportketen van internationaal verhandelde kolen is gecompliceerd en kostbaar.

De uitbouw van het kolenpotentieel in een samenleving met een grote bevolkingsdichtheid en hoge eisen ten aanzien van milieu en ruimtelijke ordening vraagt om onderzoek, ontwikkeling en demonstratieprojecten op het gebied van nieuwe kolentechnologieën. Om dit brede terrein van activiteiten, waarbij alle van belang zijnde aspecten op technisch, economisch en milieugebied worden geïntegreerd, te coördineren en stimuleren werd het Nationaal Onderzoekprogramma Kolen (NOK) opgezet. Ter voorbereiding van het Nationaal

Onderzoekprogramma Kolen werd door de minister van Economische Zaken een Programma Voorbereidingscommissie ingesteld (1979-1980). In 1981 werd door de minister van EZ de Begeleidingscommissie Inventarisatie Nederlandse Kolenvoorkomens ingesteld met als taak het door de RGD uitgevoerde inventarisatieonderzoek te beoordelen en het verkrijgen van een beter inzicht in de exploitatiemogelijkheden van de Nederlandse kolenvoorkomens.

Het Nationaal Onderzoekprogramma Kolen werd op analoge wijze opgezet en uitgevoerd als een aantal andere aandachtsgebieden van energie-onderzoek, zoals de programma's wind- en zonne-energie.⁹¹ Het Nationaal Onderzoekprogramma Kolen werd in de jaren tachtig uitgevoerd, en richtte zich op de schone herintroductie van steenkool op grote schaal in de electriciteitsproductie. Uit een evaluatie (1991) bleek dat het NOK een substantiële bijdrage heeft kunnen leveren aan het milieuvriendelijk kolenverbruik. Demonstratieprojecten op het gebied van rookgasontzwaveling, de ontwikkeling van technieken voor de verwerking van kolenreststoffen en onderzoek naar de verzuringsproblematiek werden als geslaagd beschouwd. Uit een haalbaarheidsstudie bleek kolenvergassing een aantrekkelijk alternatief voor conventionele kolenstook. Voor de overheid, kennisinfrastructuur en industrie lag hier een belangrijke nieuwe uitdaging voor verder onderzoek en implementatie.⁹²

Als vervolg op het Nationaal Onderzoekprogramma Kolen werden in opdracht van het ministerie van Economische Zaken het (meerjaren)programma Kolen en het Industrieel Ontwikkelingsprogramma

Noot ⁹⁰ Bijl. HdTK 1978-79, 13 969 nr. 5.

Noot ⁹¹ Zie ook het hoofdstuk Energiebesparing en Duurzame energie in deel I van dit rapport.

Noot ⁹² J.W.A. van Dijk en M.J.F. van Waes, Voorstel evaluatie Kolenprogramma en Industrieel Ontwikkelingsprogramma Kolenvergassing (IO-KV), Amsterdam 1995. Dossiënummer 95035263, Ministerie Economische Zaken.

Kolenvergassing (IO-KV) door Novem ontwikkeld. Voor het kolenprogramma stelt Economische Zaken jaarlijks geld beschikbaar; voor het IO-KV brengen Economische Zaken en de industrie de daarvoor benodigde financiering gezamenlijk op.

In het Kolenprogramma wordt basisonderzoek verricht, gericht op het in stand houden van de mogelijkheden voor de inzet van steenkool voor grootschalige electriciteitsopwekking op langere termijn. Met name onderzoek gericht op aspecten van kolenvergassing (o.a. verslaking, gasreiniging en waterzuivering), krijgt een zwaar accent.

Het IO-KV kenmerkt zich als een industrieel ontwikkelingsprogramma waarbinnen strategisch toegepast onderzoek op het gebied van Kolenvergassing/Stoom- En Gasturbine (KV-STEG) wordt verricht. Hiertoe werd de Stichting Industriële Ontwikkeling Kolenvergassing opgericht onder auspiciën van de Industriële Raad voor Energie en Milieu (IREM).

267.

Actor: Minister van Economische Zaken
Handeling: Het, in overeenstemming met de minister van Volksgezondheid en Milieuhygiëne, in overeenstemming met de minister voor Wetenschapsbeleid voor wat betreft het onderzoeksgedeelte, en in overleg met andere betrokken ministers, voorbereiden, opstarten, begeleiden, (doen) coördineren en doen uitvoeren van het Nationaal Onderzoeksprogramma Kolen.
Periode: 1980-
Produkt: O.a. verslagen van interdepartementaal overleg, rapporten van BEOP aan de minister.
Opmerking: Bij de organisatie van de uitvoering van het uitgebreide NOK-werkterrein wordt een onderscheid gemaakt tussen onderzoeks- en demonstratiegedeelte. Hiervoor krijgen respectievelijk het Bureau Energie Onderzoek Projecten (BEOP) en de Nederlandse Energie Ontwikkelingsmaatschappij (NEOM) een coördinerende taak toegewezen. NEOM heeft tevens een uitvoerende taak die bestaat uit het verschaffen van een langlopende risicodragende financiering alsook het daadwerkelijk steunen bij het ontwerpen, opzetten en bedrijven van het demonstratieproject.
Bron: Nota Energiebeleid deel 2/ kolen (p.88-9)

268.

Actor: Minister van Economische Zaken
Handeling: Het vragen van advies aan de Raad voor Energie-onderzoek (REO) over de hoofdlijnen van het Nationaal Onderzoeksprogramma Kolen.
Periode: 1980-
Produkt:
Bron: Nota Energiebeleid deel 2/ kolen

269.

Actor: Raad voor het Energie-onderzoek (REO)
Handeling: Het adviseren betreffende de hoofdlijnen van het Nationaal Onderzoeksprogramma Kolen.
Periode: 1980-
Produkt: Adviezen
Bron: Nota Energiebeleid deel 2/ kolen

270.

Actor: Minister van Onderwijs en Wetenschappen
Handeling: Het vragen aan het Interuniversitair Overleg Energie-onderzoek (IOE) om advies inzake het universitaire onderzoek op het gebied van kolenvoorziening.
Periode:
Produkt:
Bron: Nota Energiebeleid deel 2/ kolen (p.91)

271.

Actor: Minister van Economische Zaken
Handeling: Het ontwikkelen van een doelstellend minimumbeleid voor de inzet van kolen door de verbruikssectoren.
Periode: 1979-

- Produkt:**
Opmerking: Onder verbruikssectoren wordt verstaan de openbare electriciteitsproductiesector, de industrie en kolenvergassing.
Bron: Nota Energiebeleid deel 2/ Kolen p.7
272.
Actor: Minister van Economische Zaken
Handeling: Het vragen van advies aan de Algemene Energie Raad over de organisatorische aspecten van inpassing van kolengas in de Nederlandse gasvoorziening.
Periode: 1979-
Produkt:
Bron: Bijl. HdTK 1979-80, 15 802 nrs 6-7
273.
Actor: Algemene Energie Raad
Handeling: Het geven van advies over de organisatorische aspecten van inpassing van kolengas in de Nederlandse gasvoorziening.
Periode: 1979-
Produkt:
Bron: HdTK 1979-80, 15 802 nrs. 6-7
274.
Actor: Ministers van Economische Zaken, Sociale Zaken, Volksgezondheid en Milieuhygiëne
Handeling: Het (doen) analyseren van de risico's verbonden aan het gebruik van steenkool voor het opwekken van electriciteit in Nederland.
Periode: 1979-
Produkt: o.a. adviezen, analyse en informatie
Opmerking: Over het kolenbeleid werd veelvuldig interdepartementaal overleg gepleegd tussen de ministeries van Economische Zaken, Sociale Zaken en Volksgezondheid en Milieuhygiëne. De risicoanalyse werd in opdracht van bovengenoemde ministers uitgevoerd door TNO.
Bron: Nota Energiebeleid deel 2/ Kolen, p. 162
275.
Actor: Minister van Volksgezondheid en Milieuhygiëne
Handeling: Het (doen) analyseren van de milieubelasting bij kolenvergassing in Nederland.
Periode: 1979-
Produkt: o.a. Verslagen van de werkgroep waarin naast het ministerie ook deskundigen zitting hadden van de Nederlandse Energie Ontwikkelingsmaatschappij (NEOM) en de Stichting Verwijdering Afvalstoffen (SVA)
Bron: - - -
276.
Actor: Minister van Economische Zaken
Handeling: Het doen onderzoeken van de haalbaarheid van centrale bereiding van stookklare brandstof van kolen.
Periode: 1980-
Produkt:
Opmerking: Onderzoek werd gedaan door de Vereniging van gebruikers van Krachtwerktuigen in opdracht van de minister van Economische Zaken.
Bron: Energienota deel 2/ kolen (p.95)
277.
Actor: Minister van Economische Zaken
Handeling: Het ondersteunen van onderzoeksactiviteiten gericht op het in stand houden van de mogelijk heden voor de inzet van steenkool voor grootschalige electriciteitsopwekking op langere termijn.
Periode: 1980-
Produkt: financiële bijdragen

Opmerking: Met name onderzoek gericht op aspecten van steenkoolvergassing. Het ministerie ondersteunt onderzoeksactiviteiten via de Nederlandse Organisatie Voor Energie en Milieu (NOVEM).

Bron: De Ingenieur nr. 20, 6 december 1995, p.34

278.

Actor: Nederlandse Organisatie voor Energie en Milieu

Handeling: Het in opdracht en onder goedkeuring, alsmede verantwoordelijkheid van het Ministerie van Economische Zaken verzorgen van de programma coördinatie en het projectmanagement van het onderzoeksgedeelte en het demonstratiegedeelte van het Nationaal Onderzoeksprogramma Kolen.

Periode: 1980-

Produkt: b.v. Onderzoekcontracten

Bron: Nota energiebeleid deel II Kolen, 1980, p. 88

279.

Actor: Nederlandse Organisatie voor Energie en Milieu

Handeling: Het in opdracht van de minister van Economische Zaken, ontwikkelen van het programma Kolen en het Industrieel Ontwikkelingsprogramma Kolen Vergassing (IO-KV).

Periode: 1991-

Produkt: Programma's, verslagen, evaluaties

Opmerking: De voorloper van NOVEM, NEOM bracht in opdracht van Economische Zaken een rapport uit over de mogelijkheden van ondergrondse vergassing in de Nederlandse steenkoolvoorkomens.

Bron: De Ingenieur nr. 20, 6 december 1995, p.34

8 Vergunningverlening voor opsporing en winning

8.1 Concessie- en vergunningsbeleid

Voor het opsporen en winnen van delfstoffen is een concessie of vergunning van het rijk nodig.⁹³ Voor de winning van delfstoffen is dit al lange tijd vereist. "Ontginning van mijnen is slechts mogelijk krachtens een akte van concessie", bepaalt de Mijnwet 1810 reeds. De eerste concessie op grond van deze wet werd in 1860 - voor steenkolen e.a. Delfstoffen - verleend. Lange tijd werden alleen voor steenkool concessies verleend. Na de Eerste Wereldoorlog werd echter de eerste zoutconcessie verleend. Dertig jaar later verleende de minister van Economische Zaken de eerste concessie voor de winning van aardolie en aardgas.

Op het vasteland bestond na de Tweede Wereldoorlog tot in de jaren zestig in Nederland een algemene opsporingsvrijheid. Er was een beperking, namelijk de toestemming van de grondeigenaar, en een uitzondering, namelijk het opsporingsverbod in het mijnveld Winterswijk, dat in de Wet van 20 juni 1924, Stb. 307, betreffende de opsporing van delfstoffen (lees: aardolie) werd voorgeschreven. Aan de opsporingsvrijheid werd door invoering van de Wet opsporing delfstoffen, Stb. 1967, 258, een eind gemaakt. Voortaan was een vergunning nodig voor de opsporing van delfstoffen via boringen.

Nadat rond 1960 de aanwezigheid van aardgas en aardolie in de Noordzee was aangetoond, werd in 1967 via de Mijnwet Continentaal Plat, Stb. 1965, 428 (iwtr. Stb. 1967, 73) ook voor de 'natte' mijnbouw op het Continentaal Plat een vergunningstelsel ingevoerd. Hierbij werd ook de opsporing via geofysisch onderzoek - het verkenningsonderzoek - aan een vergunning gebonden.

De delfstoffen die onder de vergunningplicht vallen, omvatten de artikel-2 delfstoffen van de Mijnwet 1810: steen- en bruinkool, aardolie, aardgas en zout.⁹⁴ Voor de opsporing en winning van aardwarmte-energie is nog geen vergunning nodig. (Wel hield sodm toezicht op de twee proefboringen die tot nog toe gezet werden.) Voor de winning van coalbedmethaan, d.i. Aardgas uit kolen, is een aardgasconcessie nodig.⁹⁵ Anders dan op het vasteland beperkt de delfstofwinning in de Noordzee zich tot aardolie en aardgas.

Na de Tweede Wereldoorlog is het de minister van EZ die de vergunningen en concessies voor delfstoffenwinning verleent of voorbereidt. Bij de vergunningverlening zijn verder de volgende instanties betrokken:

- * voor onshore mijnbouw: de provincies, de Raad van State (tot 1988), de Commissie van Advies inzake de Boorwerken (per 1 september 1994 opgeheven) en de Interdepartementale Planologische Werkcommissie;
- * voor onshore en off-shore mijnbouw: de Rijksgeologische Dienst (RGD), het sodm en de Mijnraad.

---

⁹³ De Maar, Energierecht, pp. 145-156.

⁹⁴ Zie art. 2 van de Mijnwet 1810 en art. 1, eerste lid van de MWCP. Zout is een van de "andere metallische stoffen"; art. 2 Mijnwet 1810 en inl. mr. Chr. Verwer (SodM), 19 november 1996.

⁹⁵ Stcrt. 1994, 171. Voor het concessie- en deelnemingsbeleid ca. 1975, zie Energienota, bijl. HdTK 1974-1975, 13 122, nrs. 1-2, pp. 115-124.

Voor de mijnbouw op het vasteland en het Nederlandse Continentaal Plat bestaan verschillende vergunningsregimes. Ook de terminologie komt niet overeen (zie staatje hieronder). Toch zijn er naast verschillen ook overeenkomsten. Zo worden bij de toetsing van een vergunningaanvraag drie criteria gehanteerd, namelijk de geologische onderbouwing, de kredietwaardigheid van de *operator* en het consortium, en het voorgenomen werkprogramma, aan de hand waarvan de doelmatigheid en voortvarendheid van de opsporing of winning kan worden bepaald.⁹⁶

GEBIED	OPSPORING	WINNING
Vasteland	Boorvergunning	Concessie
Continentaal Plat	Opsporingsvergunning	Winningsvergunning

Een essentieel onderdeel van de vergunningverlening zijn de financiële baten die de staat bij de toekomstige winning trekt. Dit kan op twee manieren gerealiseerd worden: door belastingen en rechten te heffen (dus langs fiscale weg), of door deel te nemen in de exploitatie van de bodemschatten. In de aardolie en aardgaswinning neemt de staat voor 40 tot 50 % deel in de exploitatie; in de zoutwinning is de staatsdeelneming veel kleiner. In de steenkolenindustrie exploiteerde de staat zelf, via het Staatsmijnbedrijf, een deel van de uitgegeven concessies.

Een ander voorschrift dat alle vergunningen gemeen hebben, betreft de verplichting van de mijnondernemingen informatie over mijnbouwkundig onderzoek aan de Rijksgeologische Dienst en aan het Staatstoezicht op de Mijnen te verschaffen.

In de volgende paragrafen 10.2 en 10.3 wordt eerst de vergunning- en concessieverlening voor delfstoffen op het vasteland in beeld gebracht. Het gaat om alle delfstoffen: steen- en bruinkool, aardolie, aardgas. Daarna volgt in paragraaf 10.4 en 10.5 het off-shoregedeelte, dat beperkt is tot de opsporing en winning van aardolie en aardgas.

280.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG

Handeling: Het jaarlijks opstellen en publiceren van verslagen van de activiteiten op het gebied van de opsporing en winning van olie en gas in Nederland en het Nederlandse deel van het Continentaal Plat.

Periode: 1958-

Producten: EZ, Jaarverslag 'Olie en gas in Nederland: opsporing en winning'

Opmerking: 1. Samenstelling: hoofdafd. Mijnwezen, in samenwerking met RGD en het Staatstoezicht op de Mijnen.
2. Aan de Europese Commissie wordt een verslag ter hand gesteld. De rapportage is o.g.v. De in 1996 gewijzigde mijnwetgeving wettelijk verplicht.

Bron: MEZ-1994, Olie en gas; Mijnwet 1903, zoals gewijzigd bij wet van 18 maart 1996, Stb. 200, art. 8m; MCP, zoals gewijzigd in 1996, art. 21a

---

⁹⁶ Noot ⁹⁶ Zie b.v. Regeling vergunningen en concessies delfstoffen Nederlands territorium 1996, Stcrt. 161, hoofdstuk 3.

8.2 Boorvergunningen delfstoffen Nederlands territorium

NB. Onder delfstoffen worden in deze paragraaf de art. 2-delfstoffen van de Mijnwet 1810 verstaan: steen- en bruinkool, aardolie, aardgas en zout.

De opsporingen richtten zich in de negentiende eeuw op steenkool. In het eerste kwart van deze eeuw bracht de Dienst der Rijksopsporing van Delfstoffen, de voorganger van de Rijksgeologische Dienst, de diepe ondergrond in kaart. Deze dienst constateerde in 1923 in een boring de aanwezigheid van aardolie in Winterswijk. In de jaren dertig, veertig en vijftig bezat NV De Bataafsche Petroleum Maatschappij (vanaf 1947 de NAM) als enige vergunninghouder - dankzij het zg. Petroleumwetje van 1933, dat bij beschikking van de SG van Waterstaat in 1942 verlengd werd - een exclusieve opsporingsvergunning voor aardolie e.a. Delfstoffen in de noordelijke en oostelijke provincies. In de oorlog werd het eerste winbare olieveld aangetoond, dat echter pas na de oorlog in exploitatie genomen werd (olieveld Schoonebeek, 1943).⁹⁷

Door de grote aardgasvondsten in 1959 en daarna namen de opsporingsactiviteiten in de eerste helft van de jaren zestig plotseling zeer toe. Opeens doken tal van maatschappijen, ook buitenlandse, in Nederland op, vooral op het Continentaal Plat. De overheid kon deze activiteiten door de opsporingsvrijheid, die toen weer bestond, niet sturen. Om greep te krijgen op de opsporing en de concessieverlening beter te kunnen onderbouwen, stelde de rijksoverheid via de Wet opsporing delfstoffen, Stb. 1967, 258, een vergunningplicht voor opsporingsactiviteiten in. De eerste fase van de opsporing, het geofysisch onderzoek, bleef vrij, maar voor het slaan van boringen was voortaan een vergunning van het rijk nodig. Door in de vergunningen voorschriften te stellen aan de omvang en het tempo van de werkzaamheden, meende men het hiervoor genoemde doel te bereiken. Tevens verwachtte men de opsporingsactiviteiten te stimuleren.

De Wet opsporing delfstoffen is laatstelijk bij Wet van 18 maart 1996, Stb. 199 en 202, gewijzigd. De uitvoeringsvoorschriften zijn neergelegd in de Regeling vergunningen en concessies delfstoffen Nederlands territorium 1996, Stcrt. 93.⁹⁸

Het vergunningstelsel zit zo in elkaar, dat de vergunninghouder verplicht is het in de vergunning vastgelegde aantal boringen, dat slechts voor een bepaald gebied geldt, binnen de gestelde termijn uit te voeren. Bij het niet-nakomen van de voorschriften kan de vergunning worden ingetrokken of niet worden verlengd.

De houder van een concessie mag ten aanzien van de daarin vermelde delfstoffen zonder boorvergunning exploraties verrichten.

Andere voorschriften in de vergunning kunnen slechts betrekking hebben op de veiligheid, de landsverdediging, de milieubescherming of een planmatig beheer voor koolwaterstoffen.

Men onderscheidt exploratieboringen van evaluatie- of bevestigingsboringen; het laatste type boring is gericht op het nader verkennen van de omvang en uitgestrektheid van een gas- of olieveld. Van 1967 tot 1 januari 1994 zijn bijna 543 exploratie- en evaluatieboringen naar het voorkomen van aardolie en aardgas gezet. De succesratio is 1:3.

---

⁹⁷ Noot 97 Zie Wet van 1 november 1933, Stb. 568, waarbij de opsporingsvrijheid voor een tijd van tien jaar wordt beperkt, voor zover het om boringen naar delfstoffen in de provincies Groningen, Friesland, Drenthe, Overijssel, Gelderland en, vanaf 1939 (zie Stb. 520), ook Zuid-Holland en Utrecht gaat. Boringen zijn slechts op vergunning van de minister van Waterstaat mogelijk; zie ook SodM, 175 jaar, pp. 65-66.

⁹⁸ Noot 98 Slechts de hoofdstukken 1 en 2 van deze Regeling hebben mede op de opsporing en winning van zout e.a. niet-koolwaterstoffen betrekking; zie NvT, II, hoofdst. 1.

De vergunningsprocedure o.g.v. De Wet opsporing delfstoffen verloopt als volgt:

- een mijnonderneming dient bij de minister van EZ, directie Olie en Gas, een aanvraag, vergezeld van de vereiste gegevens, in;
- de minister vraagt advies aan de Mijnraad, de Rijks Geologische Dienst en de Commissie van Advies inzake van Boorwerken te vrijwaren kwetsbare Gebieden (tot 1994);
- de Mijnraad adviseert over de mijnbouwkundige aspecten van de aanvraag;
- de RGD beoordeelt de aanvraag op de geologische onderbouwing;
- belanghebbenden kunnen op de (ontwerp-)vergunning reageren (tot 1994);
- de Commissie van Advies inzake van Boorwerken te vrijwaren kwetsbare Gebieden wijst natuurgebieden aan waarin geen mijnbouwactiviteiten mogen plaats vinden (tot 1994);
- op grond van de Wet-Arob stond tot 1994 beroep open bij de Afdeling Rechtspraak van de Raad van State; vanaf 1994 staat o.g.v. De Algemene Wet bestuursrecht beroep tegen een vergunning open bij de rechtbanken en bij de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State voor hoger beroep (zie hoofdstuk 14);
- de minister maakt de vergunning, zodra deze onherroepelijk is geworden, in de Staatscourant bekend.

281.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het o.g.v. De informele Regeling prioriteitsverklaring geofysisch bodemonderzoek verlenen van prioriteitsverklaringen, op grond waarvan na het geofysisch onderzoek een eventuele latere boorvergunningaanvraag met voorrang zal worden behandeld.
Periode: 1982-ca. 1993
Producten: Prioriteitsverklaringen
Advieskader: RGD
Opmerking: 1. Bij de wetwijziging van 18 maart 1996, Stb. 200, art. 8g, verkrijgt de vergunninghouder die een delfstof in een economisch winbare hoeveelheid heeft aangetoond, onder voorbehoud een concessie.
Bron: De Maar, Energierecht, p. 167, nt. 20; Mijnwet 1903, zoals gewijzigd bij Implementatiewet van 18 maart 1996, Stb. 200, art. 8e

282.

Actor: a. Rijksgeologische Dienst
B. Staatstoezicht op de Mijnen
Handeling: Het adviseren van de minister van EZ over vergunningaanvragen voor de opsporing van delfstoffen in het Nederlands territorium.
Periode: 1945-
Producten: Adviesrapporten, olie- en gasreserveberekeningen, gepubliceerd in de EZ-reeks 'Olie en gas in Nederland' en door het CBS
Opmerking: De reserveberekeningen worden tevens voor de statistieken van de EG, OECD en ECE opgemaakt; zie subpar. Adviezen aan internationale organisaties.
Bron: RGD, Jaarverslag 1948-1949, p. 13, 1967/1968, p. 13, 1994, p. 22; RGD, Jaarwerkplan 1995, pp. 8-11

283.

Actor: Mijnraad
Handeling: Het, gevraagd en ongevraagd, adviseren van de minister omtrent mijnbouw-aangelegenheden, in het bijzonder over onderwerpen met betrekking tot de opsporing van delfstoffen op het Nederlandse territorium.
Periode: 1945-1996
Opmerking: 1. Tot 1970 gaf de Mijnraad de minister slechts gevraagd advies.

2. Voor advisering over de aangelegenheden betreffende de Staatsmijnen, zie hoofdstuk 7.

Bron: 3. Voor de in- en samenstelling van de Mijnraad, zie hoofdstuk organisatorisch kader. Staatsalmanak 1994-1995, M 21; De Maar, Energierecht, p. 106; Besluit van 12 april 1956, Stb. 139; Wet Mijnraad 1970, art. 2

284.

Actor: Commissie van Advies inzake van Boorwerken te vrijwaren kwetsbare Gebieden
Handeling: Het desgevraagd adviseren van de minister van EZ over aanvragen voor een boorvergunning of concessie in gebieden die uit een oogpunt van natuur- en landschapsbehoud uiterst kwetsbaar zijn.

Periode: 1973-1994

Opmerking: Voor informatie over instelling en samenstelling, zie hoofdstuk organisatorisch kader.

Bron: Staatsalmanak 1994-1995, M 21; PG SIC, Tweede interimrapport, II, p. 122

285.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG

Handeling: Het op advies van het Staatstoezicht op de Mijnen machtigen van opsporingsonderzoek inzake delfstoffen op het Nederlandse territorium in geval van weigering door de grondeigenaar.

Periode: 1945-1967

Bron: Mijnwet 1810, art. 10

286.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG

Handeling: Het beslissen over de verlening, wijziging, verlenging en intrekking van boorvergunningen voor de opsporing van delfstoffen op het Nederlandse territorium.

Periode: a. 1945-1967: uitsluitend mijnveld Winterswijk
B. 1967-: het gehele Nederlandse territorium

Producten: Boorvergunningen met een geldigheidstermijn van gewoonlijk 4 jaar, o.g.v. Ingediende aanvragen met bijlagen (o.m. Werkprogramma, geologisch rapport), gevraagde adviezen en reacties derden

Advieskader: Mijnraad, RGD en Commissie van Advies inzake van Boorwerken te vrijwaren kwetsbare Gebieden

Bron: Mijnwet 1810, art. 10; Wet opsporing delfstoffen 1924 en 1967 (in werkingtreding per 15 december 1965), zoals gewijzigd bij Wet van 1996; Regeling aanvragen en financiële verplichtingen boor vergunningen en concessies 1993, art. 2, 4, 6; Taverne, Beginselen, p. B-19

287.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG

Handeling: Het toestemming verlenen aan de houder van een boorvergunning voor de uitvoering van een boring, in het geval de vergunninghouder niet met een andere vergunninghouder voor een andere delfstof in hetzelfde vergunningsgebied over de boorlocatie tot overeenstemming is gekomen.

Periode: 1945-1995 Kan dit nog steeds ???

Opmerking: Hierbij dient het (oudste) recht van de eerste vergunninghouder in acht genomen te worden door de tweede vergunninghouder.

Bron: Boorvergunning Andel II, art. II, art. 1; inl. 24 januari 1997

288.

Actor: Staatstoezicht op de Mijnen

Handeling: Het opmaken van processen-verbaal van aantoning van aardolie of aardgas op het Nederlandse territorium.

Periode: 1945-

Bron: sodm, Jaarverslag IGM 1994, p. 12; Regeling vergunningen en concessies delfstoffen Nederlands territorium 1996, art. 4.4

8.3 Winningsconcessies delfstoffen Nederlands territorium

NB. Onder delfstoffen worden in deze paragraaf de art. 2-delfstoffen van de Mijnwet 1810 verstaan: steenkool, bruinkool, aardolie, aardgas en zout.

Voor de winning van een delfstof is een concessie nodig (art. 5 van de Mijnwet 1810).⁹⁹ Concessies voor de winning van steenkool, bruinkool en zout werden al lange tijd voor de oorlog verleend. De eerste concessies voor deze delfstoffen werden achtereenvolgens in 1860, in 1906 en 1918 verleend. In 1948 werd de eerste concessie voor de winning van aardolie en aardgas verleend: de concessie 'Schoonebeek'. In sommige gevallen is, in afwachting van een concessieaanvraag, een *permis de vente* verleend aan een mijnonderneming.

Door de verlening van de concessie verkreeg de houder tot 1988, ingevolge art. 7 van de Mijnwet 1810, de mijn (delfstoffen) in "eeuwigdurende eigendom". Om tot deze eigendomsoverdracht bij concessie over te kunnen gaan, wordt de eigendom van de mijn losgekoppeld van de eigendom van de (boven)grond (zie art. 19 van de Mijnwet 1810). De grondeigenaar heeft dus volgens het Nederlandse recht geen eigendomsrecht op de in de ondergrond voorkomende bodemschatten.

Omdat de onbepaalde geldigheidsduur van een concessie tot de ongewenste situatie kon leiden, dat gedurende een langere tijd de exploitatie niet voorvarend ter hand werd genomen of voortgezet, zonder dat daarvoor gerechtvaardigde redenen bestonden, werd bij de Mijnwet 1903 bepaald, dat een concessiehouder nalatig kon worden verklaard in de "behoorlijke ontginning van de mijn" (Mijnwet 1903, art. 1 en 14). In de praktijk zijn dergelijke procedures wegens nalatigheid echter nooit voorgekomen.

In de steenkolenmijnbouw nam de staat vanaf het begin van deze eeuw in een groot deel van het Zuid-Limburgse kolenveld de exploitatie zelf ter hand.

De mijnen die o.g.v. De Wet van 24 juni 1901, Stb. 170, van staatswege werden ontgonnen, de Staatsmijnen, werden door de Kroon, de Raad van State gehoord, bij koninklijk besluit aangewezen. De aanwijzing gold als concessie ingevolge de Mijnwet 1810.

In 1923 besloot de regering bij wet van 17 maart 1923, Stb. 102, een deel van het Staatsmijnveld voor ontginning aan derden uit te geven. Hierbij behoeft de gewone procedure voor concessieverlening niet gevolgd te worden. Evenmin golden de regels inzake nalatigheid in beheer, zoals bedoeld in Mijnwet 1903, art. 1-8. Na 1923 werden er echter geen nieuwe concessies meer verleend aan particuliere mijnondernemingen. Wel zijn nog koninklijke besluiten inzake de uitbreiding van de concessie van de staatsmijn Maurits (1957) en de samenvoeging van de staatsmijnen Emma en Hendrik (1965) genomen.

Intussen bestond nog steeds het probleem, dat de exploitatie van de particuliere concessies niet goed aangestuurd kon worden. Daarom besloot de regering halverwege de jaren tachtig de Mijnwet 1810 zodanig te wijzigen, dat de nieuw uit te geven concessies slechts voor een beperkte, te verlengen tijdsduur verleend zouden worden.

Zoutconcessies worden bij koninklijk besluit uitgegeven volgens eenzelfde procedure als voor de winning van aardolie en aardgas op het vasteland te doen gebruikelijk is. De financiële voorwaarden van de zoutconcessies zijn gunstiger dan de winningvoorwaarden van koolwaterstoffen. De planologische randvoorwaarden zijn de-

---

⁹⁹ Noot Voor het volgende: MvT en MvA op de Wet tot wijziging van de Mijnwet 1903, bijl. HdTK 1986-1987, 19 722, nr. 3 en 5; De Maar, Energierecht, pp. 142-147; Taverne, Beginselen, hoofdst. B, par. 4; inl. 27 augustus 1996 mw. mr. B.L.A. de Ruyter en mw. mr.ir. C.M.M. Weisenborn.

zelfde. Anders dan voor de koolwaterstoffen is er onlangs geen regeling van de financiële voorschriften vastgesteld.

Voorwaarden en beperkingen voor de verlening van concessies onshore zijn pas recentelijk vastgelegd in regelingen:

- Regeling aanvragen en financiële verplichtingen boorvergunningen en concessies, Stcrt. 1993, 136;
- Regeling vergunningen en concessies delfstoffen Nederlands territorium 1996, Stcrt. 93;¹⁰⁰
- Besluit concessies koolwaterstoffen Nederlands territorium 1996, Stb. 213.

De concessieverlening omvat een aantal aspecten:

- aanvraag, advisering en verlening van concessies (par. 10.3.1-2);
- financiële voorschriften (par. 10.3.3-5);
- niet-financiële voorschriften (10.3.6);
- toezicht houden op de uitvoering van concessies en daaraan verbonden financiële voorschriften (10.3.7).

De niet-financiële voorschriften betreffen onder meer de verplichting tot ontginning, de bescherming van mijnbouwrechten van derden, overlopende structuren, planologisch overleg, uitvoering van werken en bescherming van het milieu, geologische rapportage aan de RGD en het sodm, leiding der werkzaamheden.

De financiële baten die de staat bij de toekomstige winning trekt, zijn een essentieel onderdeel van de vergunningverlening. De staat deelt in de opbrengsten door belastingen en rechten te heffen (dus langs fiscale weg), door een winstaandeel te 'nemen' en door deel te nemen in de exploitatie van de bodemschatten. Van de olie- en gaswinning vloeit al bij al tot 80 % van de bruto-opbrengst in de staatskas. Daarnaast zijn er de aanzienlijke inkomsten uit het verbruik van aardolie en aardgas. In de zoutwinning heeft de staat recht op 10 % van het winstpercentage. De Nederlandse staat heeft aandelen om niet in de AKZO verkregen.¹⁰¹ In de steenkolenindustrie exploiteerde de staat zelf, via het Staatsmijnbedrijf, een deel van de uitgegeven concessies. Bij de kolennijbouw is het aandeel van de staat nooit tot grote hoogten geklommen.¹⁰² In de volgende paragrafen worden deze aspecten verder toegelicht. Hier volgen nog een paar gegevens over de verleende concessies.

Er waren per 1 januari 1996 23 concessies voor de winning van olie en gas uitgegeven. Van de acht concessionarissen op het Nederlandse territorium is de Nederlandse Aardolie Maatschappij BV (NAM) de grootste. De NAM heeft zowel het 'Groningen veld' als 'Schoonebeek' in concessie.

De aardgas- en olievelden bevinden zich in het noordwesten van het land, in Twente en in delen van Noord- en Zuid-Holland en Noord-Brabant. Alleen de concessie 'Zuidwal' in de Waddenzee is wegens de kwetsbaarheid van het gebied uitsluitend voor gaswinning bestemd. Voor de winning van coalbedmethaan is een aardgasconcessie nodig.¹⁰³

In de zoutindustrie zijn vijf van de zeven concessies in exploitatie genomen. De zoutconcessies zijn uitgegeven aan AKZO Zout Chemie BV, voorheen NV (Koninklijke) Nederlandsche Zoutindustrie, namelijk Buurse (1918,

---

^{Noot 100} Slechts de hoofdstukken 1 en 2 van deze Regeling hebben mede op de opsporing en winning van zout e.a. niet-koolwaterstoffen betrekking; zie NvT, II, hoofdst. 1.

^{Noot 101} Exploitatie-overeenkomst met de NV Nederlandse Zoutindustrie 1954, art. 5.

^{Noot 102} De Maar, Energierecht, p. 156.

^{Noot 103} Stcrt. 1994, 171. Voor een overzicht van de uitgegeven concessies o.g.v. de Mijnwet 1810, zie MEZ-1983, Concessies, intussen vervangen door vier 'Concessieboeken' (t/m 1991), en Schuurman en Jordens, 145-I: Mijnwetgeving Nederlands territorium (Zwolle, 1978), pp. 285-286.

inmiddels buiten bedrijf), Twenthe-Rijn (1933), Adolph van Nassau (1954), aan Nedmag BV, voorheen Billiton Refractories BV, namelijk Veendam, en aan Frima Nederland BV te Harlingen (Barradeel, 1995).

8.3.1 . Concessieverlening

NB. Voor de concessieverlening in het kader van de staatsexploitatie van steenkool, zie volgende subparagraaf 1.10.3.1.

Voor de concessieverlening moet een procedure doorlopen worden. Deze procedure werd bij de wetwijziging van 18 maart 1996, Stb. 199 en 200, ter uitvoering van de EG-Richtlijn nr. 94/22/EG (pbeg L 164), ingrijpend veranderd. De Richtlijn beoogde onder meer de concessieaanvrager vooraf inzicht te geven in de aan de vergunning te verbinden voorwaarden en eisen (deze konden per concessie verschillen).

Er kwamen nog andere veranderingen. Werde de concessie vroeger bij koninklijk besluit verleend, nu gebeurt dit bij ministeriële beslissing. De provincie heeft nog slechts een adviesfunctie; sodm adviseert weer de provincie (in de off-shore daarentegen de minister).

Vanaf 1945 tot heden verloopt de procedure in grote trekken als volgt:

- Gedeputeerde Staten registreren het verzoekschrift en zorgen voor bekendmaking hiervan; vanaf 1996 zorgt de minister van EZ voor bekendmaking in de Staatscourant en het EG-publikatieblad;
- gedurende vier maanden na de bekendmaking kunnen concurrerende aanvragen, dan wel bezwaren bij GS ingediend worden;
- de Commissaris der Koningin (lees: GS) vraagt om advies van de Inspecteur-Generaal der Mijnen (hoofd sodm); sodm stuurt de minister een afschrift van zijn rapport;
- Gedeputeerde Staten adviseert de minister van Economische Zaken (tot 18 juli 1946: de minister van Binnenlandse Zaken)¹⁰⁴ over de aanvragen;
- de minister legt het ontwerp-besluit voor aan de Mynraad, die adviseert over de mijnbouwkundige aspecten van de aanvraag;
- op verzoek van de minister geeft de Rijks Geologische Dienst een geologische beoordeling van de aanvraag (zie hoofdstuk Geowetenschappelijk onderzoek en advisering); EBN beoordeelt de aanvraag op financieel-economische aspecten;
- de Commissie van Advies inzake van Boorwerken te vrijwaren kwetsbare Gebieden adviseert de minister over de uitsluiting van bepaalde gebieden voor winningsactiviteiten (tot 1994);
- de regering beschikt, na advisering door de Raad van State (tot 1988), bij onherroepelijk koninklijk besluit over de aanvragen. Vanaf 1988 is beroep o.g.v. De Wet-Arob, later AWB mogelijk;
- de vergunninghouder aanvaardt bij brief de concessie en stelt zich borg voor de uit de vergunning voortvloeiende financiële verplichtingen;
- de minister publiceert de beschikking in de Staatscourant.

Voor de toestemming tot overdracht van een concessie (o.g.v. Art. 81, eerste lid van de Mynwet 1903) gelden dezelfde nadere criteria als voor de concessieverlening.

Onderdeel van de concessie is de zekerheidsstelling door de concessiehouder (tot 1996 niet wettelijk verplicht).

In de concessie kan de Kroon/minister bepalen dat voor de winning van bepaalde delen of lagen van het mijnveld een bijzondere vergunning nodig is.¹⁰⁵

Noot 104 Zie koninklijk besluit van 18 juli 1946, Stb. G 186.

Noot 105 Zie b.v. Bruinkoolconcessie 'Paul', Stcrt. 1959, 170, art. 3.

289.

Actor: Gedeputeerde Staten
Handeling: Het registreren en bekend maken van aanvragen voor mijnconcessies op het Nederlandse territorium.
Periode: 1945-1995
Producten: Aantekeningen in register, openbare bekendmakingen, rapporteringen aan de minister van EZ
Bron: Mijnewet 1810, art. 22-26; Besluit van 12 oktober 1822

290.

Actor: Staatstoezicht op de Mijnen
Handeling: Het opmaken of keuren van plattegronden van concessieaanvragen en adviseren van de Commissaris der Koningin/Gedeputeerde Staten van de betrokken provincie(s) over aanvragen voor mijnconcessies op het Nederlandse territorium.
Periode: 1945-
Bron: Mijnewet 1810, art. 27, 30

291.

Actor: a) Commissaris der Koningin/Gedeputeerde Staten
B) Gedeputeerde Staten (vanaf 1996)
Handeling: Het adviseren van de regering, vanaf 1996 de minister van EZ aangaande aanvragen voor de verlening van mijnconcessies op het Nederlandse territorium.
Periode: a) 1810-1995
B) 1996-
Bron: Mijnewet 1810, art. 27; Mijnewet 1903, zoals gewijzigd bij Wet van 18 maart 1996, Stb. 199, art. 8h

292.

Actor: Raad van State
Handeling: Het adviseren van de regering inzake aanvragen voor mijnconcessies en inzake het verlenen van toestemming voor de overdracht van een concessie op het Nederlandse territorium.
Periode: 1945-1988
Opmerking: De adviesfunctie van de Raad van State bleek onverenigbaar met zijn rechtsprekende functie als beroepsinstantie, een taak die de Raad bij de wetwijziging van 1986 opgedragen werd. De adviesfunctie werd daarom afgeschaft.
Bron: Mijnewet 1810, art. 27 en 28; mvt Wet tot wijziging van de Mijnewet 1903 en Mijnewet 1810, bijl. Hdtk 1986-1987, 19 722, nr. 3, p. 3

293.

Actor: Rijksgeologische Dienst
Handeling: Het adviseren van de minister van EZ over vergunningaanvragen voor de winning van delfstoffen op het Nederlands territorium.
Periode: 1945-
Producten: Adviesrapporten
Bron: RGD, Jaarverslag 1948-1949, p. 13, 1967/1968, p. 13, 1994, p. 22; RGD, Jaarwerkplan 1995, pp. 8-11

294.

Actor: Commissie van Advies inzake van Boorwerken te vrijwaren kwetsbare Gebieden

Handeling: Het desgevraagd adviseren van de minister van EZ over aanvragen voor een concessie voor de winning van delfstoffen in gebieden die uit een oogpunt van natuur- en landschapsbehoud uiterst kwetsbaar zijn.

Periode: 1973-1994

Opmerking: Voor informatie over instelling en samenstelling, zie hoofdstuk organisatorisch kader.

Bron: Instellingsbesluit, Stcrt. 1973, 117; Staatsalmanak 1994-1995, M 21; PG SIC, Tweede interimrapport, II, p. 122

295.

Actor: Mijnraad

Handeling: Het, gevraagd en ongevraagd, adviseren van de minister omtrent mijnbouw-aangelegenheden, in het bijzonder over onderwerpen met betrekking tot de winning van delfstoffen.

Periode: 1945-1996

Opmerking: 1. Tot 1970 gaf de Mijnraad de minister slechts gevraagd advies.

2. Voor advisering over de aangelegenheden betreffende de Staatsmijnen, zie hoofdstuk steenkolenmijnbouwbeleid.

Bron: Staatsalmanak 1994-1995, M 21; De Maar, Energierecht, p. 106; Besluit van 12 april 1956, Stb. 139; Wet Mijnraad 1970, art. 2

296.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG

Handeling: Het, in afwachting van een verlening van een aangevraagde concessie, verlenen van *permis de vente* voor aardolie en aardgas in het Nederlandse territorium.

Periode: 1945-

Opmerking: Een *permis de vente* is een verkoopvergunning, die verleend kan worden, wanneer er een exploitabele delfstof wordt aangetroffen, die wel geproduceerd kan worden, maar waarvoor (nog) geen winningsconcessie is verleend.

Bron: Rademakers, Staatstoezicht op de Mijnen, p. 14

297.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG

Handeling: Het, na advisering door de Commissaris der Koningin en de Raad van State (tot 1988), voorbereiden van koninklijke besluiten tot verlening van concessies, tot toestemming tot overdracht van delen van concessies, (vanaf 1988) tot toestemming met de overdracht van de gehele mijn, en (vanaf 1988) tot verlenging van concessies ter ontginning van delfstoffen in het Nederlandse territorium:

A. Concessies met een permanente geldigheidsduur (1985: 16);

B. Niet-permanente concessies (vanaf 1988).

Periode: 1945-1996

Producten: Koninklijke besluiten, o.b.v. Aanvragen met bijlagen (kaarten, werkprogramma^{TM} e.d.), Borgstellingsovereenkomsten, adviesrapporten

Advieskader: sodm

Opmerking: 1. Eventueel kan de minister o.g.v. De concessie een nadere, bijzondere vergunning verlenen voor de ontginning van in de concessie uitgesloten delen of lagen van het concessieveld. Ook kan de minister in een concessie de beperking opnemen, dat hij in het belang van een andere concessie bepaalde terreinen van de eerst genoemde concessie kan aanwijzen, die de concessionaris niet voor zijn ontginning mag gebruiken (zie Wet van 6 maart 1915, Stb. 141).

2. De vergunninghouder heeft een werkverplichting en kan door de minister van Economische Zaken verplicht worden de benodigde controlegegevens aan deze te verstrekken.

Bron: Mijnwet 1810, art. 5-7; Mijnwet 1903, zoals gewijzigd 1988, art. 1 en 1a, 8, 10; Bruinkoolconcessie 'Paul', Stcrt. 1959, 170, art. 3; Bijl. Hdtk 1986-1987, 19 722, nr. 5, p. 7; Koninklijke besluiten concessieverlening zout, b.v. Stcrt. 1955, 187, Stcrt. 1967, 76 en 77

298.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het beslissen over de verlening (na advisering door Gedeputeerde Staten), wijziging of intrekking en over de toestemming tot overdracht van concessies ter ontginning van delfstoffen op het Nederlandse territorium.

Periode: 1996-

Producten: Koninklijke besluiten, o.b.v. Aanvragen met bijlagen (kaarten, werkprogramma^{TM} e.d.), Borgstellingsovereenkomsten, adviesrapporten

Bron: Mijnwet 1903, zoals gewijzigd bij Wet van 18 maart 1996, art. 8h-8l; Regeling aanvragen en financiële verplichtingen boorvergunningen en concessies, art. 4

299.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het, de Raad van State gehoord, voorbereiden van het koninklijk besluit tot nalatigverklaring van de concessionaris wegens niet-nakoming van verplichtingen.

Periode: 1904-1996

Producten: Exploiten, processen-verbaal, mededelingen, adviezen, (ontwerp-)besluiten

Opmerking: 1. Ingeval de verkoop door toewijzing aan den Staat is gevolgd, kan de Kroon de concessie intrekken.
2. De procedure verloopt als volgt:
- de minister maant bij exploit, of stelt de nalatig geachte concessiehouder in gebreke;
- Gedeputeerde Staten van de betrokken provincie geeft gelegenheid tot de inbreng van bezwaren en adviseert de minister;
- de minister stelt op basis van advies van GS het ontwerp-besluit op;
- de Kroon neemt een besluit over de nalatigverklaring en maakt dit in de Staatscourant bekend;
- de minister zorgt voor de gerechtelijke verkoop van de mijn; zie volgende handeling.
3. Van deze bevoegdheid is tot nu toe nooit gebruik gemaakt.

Bron: Mijnwet 1903, art. 1b-3, thans vervallen

300.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het zorg dragen voor de gerechtelijke verkoop van een wegens nalatigheid in beslag genomen mijn.

Periode: 1904-1996

Producten: Exploiten, inschrijvingen in openbare registers, akten van verkoop

Opmerking: De staat ontvangt 25 % van het aan de geëxecuteerde (= de concessiehouder) toekomende bedrag.

Bron: Mijnwet 1903, art. 3-7, thans vervallen

301.

Actor: Gedeputeerde Staten

Handeling: Het horen van de concessiehouder die wegens nalatigheid door de minister van EZ in gebreke gesteld is, en het adviseren van de minister over de nalatigverklaring.
Periode: 1904-1996
Producten: Processen-verbaal, mededelingen, adviezen
Bron: Mijnwet 1903, art. 2, thans vervallen

302.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het op verzoek van de concessiehouder, na machtiging van de Kroon, gerechtelijk verkopen van een mijn.
Periode: 1945-1996
Opmerking: In de praktijk is dit waarschijnlijk nooit voorgevallen!
Bron: Mijnwet 1903, art. 1a-8, thans vervallen

303.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het eventueel toewijzen bij privilege van een - reeds aan anderen verleende - mijnconcessie aan natuurlijke of rechtspersonen die aantoonbaar opsporingsactiviteiten hebben gefinancierd.
Periode: 1945-
Bron: Mijnwet 1810, art. 20

304.

Actor: Minister van Economische Zaken/WJA
Handeling: Het ten algemeen nutte onteigenen van grondeigenaren die geen toestemming voor het verrichten van opsporings- en winningsactiviteiten op hun grond willen verlenen.
Periode: 1945-
Bron: Taverne, Beginselen, p. B-18; Inventaris EZ I, nr. 744 en 765

8.3.2 . *Concessieverlening steenkoolwinning van staatswege*

Grondslag vormt de Wet van 24 juni 1901, Stb. 170, betreffende exploitatie van staatswege van steenkoolmijnen in Limburg. Deze wet is na de oorlog niet meer gewijzigd. In afwijking van deze wet, art. 1, maakte de Wet van 27 september 1920, Stb. 752, het mogelijk het ontginningsrecht in een gedeelte van het staatsmijnveld in Zuid-Limburg aan derden toe te kennen (zie verder p. 184).

Krachtens wet en bij overeenkomst wordt de exploitatie van de Domaniale Steenkolenmijnen, die in 1795 door de Franse bezetter waren onteigend en in 1815 naar de Nederlandse staat waren overgegaan, in 1845-1846 verpacht aan de NV Aken-Maastrichtse Spoorwegmaatschappij. Een koninklijke commissaris houdt toezicht op de uitvoering van de overeenkomst. In de wet en overeenkomst zijn bepalingen inzake de productie, pachtsom en prijzen vastgesteld.

In 1919 komt het merendeel van de aandelen in handen van de in Rotterdam gevestigde Steenkolengroothandel en Scheepvaartmaatschappij. In 1925 werd de overeenkomst met de staat gewijzigd. De overeenkomst bepaalde, dat de nieuw op te richten maatschappij, de Domaniale Mijnmaatschappij NV, in Nederland gevestigd moest zijn, en de meerderheid van bestuurders en commissarissen uit Nederlanders moest bestaan.¹⁰⁶

305.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het o.g.v. De Wet van 24 juni 1901 inzake de exploitatie van staatswege van steenkoolmijnen in Limburg voorbereiden van koninklijke besluiten voor de uitbreiding of samenvoeging van concessies voor de ontginning van staatsmijnen in Limburg.
Periode: 1945-
Producten: Koninklijke besluiten van aanwijzing
Opmerking: Achtereenvolgens zijn aangewezen:
- de Staatsmijn Wilhelmina (1903);
- de Staatsmijn Emma (1906);
- de uitbreiding van de Staatsmijn Emma (1940);
- de Staatsmijn Hendrik (1910);
- de uitbreiding van de Staatsmijn Hendrik (1940);
- de samenvoeging van de Staatsmijnen Emma en Hendrik (1965);
- de Staatsmijn Maurits (1915);
- uitbreiding van de Staatsmijn Maurits (1957);
Bron: Wet van 24 juni 1901, Stb. 170, art. 1; koninklijk besluit samenvoeging staatsmijnen Emma en Hendrik, Stcrt. 1965, 109

306.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het verlengen of vernieuwen van de overeenkomst met de Domaniale Mijnmaatschappij NV inzake de verpachting van de exploitatie van de Domaniale Mijnen in Zuid-Limburg.
Periode: 1945-
Producten: Overeenkomst
Overlegkader: Mijnraad
Opmerking: De overeenkomst werd o.m. in 1952 verlengd.
Bron: Raedts, Steenkolenmijnbouw in Limburg, p. 209

---

¹⁰⁶ Noot 106 Zie Raedts, Steenkolenmijnbouw in Limburg, pp. 92-94 en 166-167.

307.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG

Handeling: Het o.g.v. De overeenkomst tussen de Staat der Nederlanden en de Domaniale Mijnmaatschappij NV invorderen van de pachtsom/royalty over de netto-productie van de Domaniale Steenkolenmijnen.

Periode: 1945-

Bron: Raedts, Steenkolenmijnbouw in Limburg, pp. 92-94 en 166-167

8.3.3 Financiële verplichtingen aardolie- en aardgasconcessies

Op grond van de concessieverlening op het Nederlands territorium worden enkele overeenkomsten tussen staat en concessiehouder gesloten: een overeenkomst over de financiële verplichtingen van de concessiehouder en een overeenkomst over samenwerking tussen concessionaris en staat in de ontginning (voor de tweede overeenkomst, zie par. 10.3.8 en hoofdstuk en hoofdstuk 8).

De *eerste* overeenkomst, die als bijlage aan de concessie gehecht wordt, betreft de financiële condities van de concessie. Voor de (inkomsten uit de) concessie moet de houder een aantal rechten en belastingen aan de staat betalen. De materie is op drie verschillende manieren geregeld: 1) de regeling voor de zg. Oude gassen, de NAM-concessies tot 1967, 2) de regeling na 1967 en 3) de aparte regeling voor de grote aardgasconcessie 'Groningen'.¹⁰⁷

1. Concessies tot 1967:

De NAM BV behoeft voor de winning van olie en gas in de 'oude' concessies (concessies Schoonebeek, Tubbergen, Rijswijk, Rossum-De Lutte) slechts vennootschapsbelasting (35 %) en een staatsaandeel van 10 % van de winst te voldoen. Ook moet de concessionaris vanaf 1983 een zg. Aanvullende betaling voldoen, nadat de vennootschapsbelasting van 48 % naar 43 % was teruggebracht.

2. Regeling concessie Groningen:

Voor het grote gasveld van Groningen bestaat een aparte regeling: hier heft de staat naast de onder punt 1 genoemde rechten ook rechten overeenkomstig de meeropbrengstenregeling Groningen (de MOR Groningen, zie verder hoofdstuk aardgasbeleid). Verder neemt de staat deel in de winning.

3. Concessies na 1967:

Voor concessies die na 1967 werden verleend zijn de financiële voorwaarden in overeenstemming met de regeling die voor de olie- en gaswinning op het Continentaal Plat gelden (ex art. 12 MCP). De concessiehouders betalen sindsdien de volgende rechten en belastingen:

- een jaarlijks te betalen oppervlakterecht
  - een jaarlijks te betalen cijns
  - een jaarlijks winstaandeel (na 1976 in principe 70 % van het voordelig saldo van de resultatenrekening)
- In overeenstemming met de praktijk op het Continentaal Plat moet de concessionaris ook een bonus afdragen voor eventuele exploitatiewinningen op zee.

Daarnaast moet de concessionaris ingevolge andere bestaande regelingen ook uitkeringen afdragen aan verschillende belanghebbenden zoals de betrokken gemeente(n) en aan de grondeigenaar.

Voor nadere financiële voorschriften die voortkomen uit belastingheffing door het Ministerie van Financiën (bijvoorbeeld: de vennootschapsbelasting) zie de desbetreffende institutionele onderzoeken. Voor de uitvoering van regels inzake het toezicht op de nakoming van de afdrachten, zoals het meten en registreren van de hoeveelheden ontgonnen delfstoffen, het aanwijzen van een regeringsvertegenwoordiger en het intrekken van de concessie zij men verwezen naar gegevens over het Staatstoezicht op de Mijnen..

---

¹⁰⁷ Noot 107 Voor het volgende: De Maar, Energierecht, pp. 154-156, en inl. mr. drs P.I. Meijs (DGE/EOG), 28 januari 1997.

Algemeen

NB. Vergelijk met hoofdstuk 8 (aardgasbeleid), par. 2.4, onder: samenwerking EBN en NAM.

308.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het, na machtiging bij koninklijk besluit, sluiten of wijzigen van overeenkomsten met de concessiehouders over de nadere financiële voorwaarden van de concessie.
Opmerking: De ontwerp-overeenkomst is aan de concessie gehecht.
Periode: 1948-
Opmerking: De overeenkomsten van de 'oude' concessies zijn gebaseerd op de overeenkomst van 3 mei 1948, nr. 19, Stcrt. 110, behorende bij de concessie van Schoonebeek (1948).
Bron: Taverne, Beginselen, p. B-25-27; Regeling aanvragen en financiële verplichtingen boorvergunningen en concessies, art. 6; Concessie 'Schoonebeek' (1948), art. 2 e.v.; Concessie 'Groningen', art. 3

Concessies tot 1967

309.

- Actor:** Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
- Handeling:** Het, samen met de minister van Financiën, jaarlijks vaststellen en van de concessiehouder (NAM BV) invorderen van een extra staatsaandeel berekend naar de met de ontginning behaalde winst in de 'oude' concessies in het Nederlandse territoir en van een aanvullende betaling.
- Periode:** 1948-
- Producten:** Beschikkingen naar aanleiding van aangegeven onder meer registraties en door de beide ministers goedgekeurde resultatenrekening en balans
- Opmerking:**
1. De oude concessies omvatten: 'Schoonebeek' (1948), 'Tubbergen' (1953), 'Rijswijk' (1955), 'Rossum-De Lutte' (1961/1971) en Groningen.
  2. Het staats- of winstaandeel bedraagt 10 % van het voordelige saldo van de jaarlijkse resultatenrekening. De 'vergoeding' wordt bij de Nederlandse Bank gestort. Dit is met name het geval bij EBN en NAM BV. Vanaf 1963.
  3. Voor de concessie Groningen geldt de MOR-Groningen..
- Bron:** Mijnwet 1903, zoals gewijzigd bij wet van 1996, art. 8a, sub b; inl. Mr. Drs. P.I. Meijs, 28 januari 1997; Overeenkomst van 3 mei 1948, nr. 19, Stcrt. 110, behorende bij concessies 'Schoonebeek' (1948), 'Tubbergen' (1953) etc. *Jaarboek olie en gas 1995*, 'Concessie Groningen'.

Concessies na 1967

310.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het jaarlijks vaststellen en van de concessiehouder invorderen van een oppervlakte-recht, berekend naar oppervlakte van het concessiegebied voor de winning van olie en gas in het Nederlandse territoir.
Periode: 1967-
Producten: Beschikkingen naar aanleiding van aangiften van de concessiehouder
Opmerking: De minister van EZ kan een beperkte vrijstelling van het betalen van oppervlakterecht verlenen.
Bron: Mijnwet 1903, zoals gewijzigd bij Wet van 18 maart 1996, art. 8a, sub c; Besluit concessies koolwaterstoffen Nederlands territoir 1996, art. 2.2; Taverne, Beginselen, p. B-30

311.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het jaarlijks vaststellen en van de concessiehouder invorderen van de cijns berekend naar de waarde der gewonnen en afgevoerde delfstoffen in/uit een concessiegebied in het Nederlandse territoir.
Periode: 1967-
Producten: Beschikkingen naar aanleiding van gespecificeerde aangiften.
Bron: Mijnwet 1903, zoals gewijzigd bij wet van 1996, art. 8a, sub a; Besluit concessies koolwaterstoffen Nederlands territoir 1996, art. 2.3-11; Taverne, Beginselen, p. B-30-31; inl. Mr.drs. P.I. Meijs, 28 januari 1997

312.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het, samen met de minister van Financiën, jaarlijks vaststellen en van de concessiehouder invorderen van het winstaandeel, berekend naar de met de ontginning behaalde winst in een concessiegebied in het Nederlandse territoir.
Periode: 1967-
Producten: Beschikkingen naar aanleiding van gespecificeerde aangiften.
Opmerking: Het winstaandeel bedraagt ten minste 50 % en ten hoogste 70 % van het voordelige saldo van de jaarlijkse resultatenrekening. Het staatswinstaandeel wordt verrekend met de verrekenbare vennootschaps- en inkomstenbelasting.
Bron: Mijnwet 1903, zoals gewijzigd bij wet van 1996, art. 8a, sub b; Besluit concessies koolwaterstoffen Nederlands territoir 1996, art. 2.12-23; Taverne, Beginselen, p. B-30-31; inl. Mr. Drs. P.I. Meijs, 28 januari 1997

8.3.4 *Financiële verplichtingen zout*

313.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het o.g.v. De wet of een concessie namens de Staat der Nederlanden sluiten of wijzigen van een overeenkomst met een zoutexploitatie­maatschappij (akzo, FRIMA BV) over de nadere financiële voorwaarden van de zoutconcessie.
Periode: 1945-
Producten: Overeenkomsten
Opmerking: De betreffende wet is de Wet van 18 juni 1918, Stb. 421, tot ontginning van steenzout bij Buurse.
Bron: Exploitatie-overeenkomst concessie 'Buurse', gewijzigd bij nadere overeenkomst, goedgekeurd bij de Wet van 6 augustus 1954, Stb. 353; Overeenkomst met FRIMA BV, behorende bij Concessie 'Barradeel' (1994)

314.

Actor: Minister van Financiën
Handeling: Het heffen en invorderen van een 'recht op de mijnen' op de winning van steenzout.
Periode: 1945-1962
Opmerking: De heffing is in 1962 bij Wet van 12 december 1962, Stb. 519, afgeschaft. Het steenzout wordt aan het recht onderworpen, zodra het aan het oppervlakte wordt gebracht.
Bron: Wet van 26 maart 1920, Stb. 157, art. 14

315.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het heffen en invorderen van het winstaandeel over de resultaten behaald uit de winning en productie van zout in Nederland.
Periode: 1945-
Producten: Ter controle wordt aan de minister de resultatenrekening, de balans en de winst- en verliesrekening, vergezeld van de accountantsverklaring, overlegd. De minister keurt de resultatenrekening goed.
Opmerking: Het winstaandeel is gerelateerd aan de winst of de productie in één boekjaar.
Bron: Exploitatie-overeenkomst met de NV Nederlandse Zoutindustrie 1954, 5a-d; Overeenkomst met FRIMA BV (1994), art. 2 e.v.

8.3.5 Financiële verplichtingen steenkool en steenkoolgas.

NB. Voor de invordering van de *royalty* op de netto-productie van de Domaniale Steenkolenmijnen, zie par. 11.3.2.

316.

Actor: Minister van Financiën
Handeling: Het heffen en invorderen van een 'recht op de mijnen' op de winning van steenkolen.
Periode: 1945-1962
Opmerking: De heffing is in 1962 bij Wet van 12 december 1962, Stb. 519, afgeschaft. De steenkolen zijn aan het recht onderworpen, zodra zij worden verzonden of afgeleverd, of zodra zij worden bestemd voor eigen gebruik. Hetzelfde geldt voor de winning van bruinkool.
Bron: Wet van 26 maart 1920, Stb. 157, art. 13

317.

Actor: Minister van Economische Zaken
Handeling: Het geven van een vergoeding aan eigenaren van grond boven een aangewezen staatsmijn.
Periode: 1945-
Bron: Wet van 24 juni 1901, Stb. 170, art. 3-6

8.3.6 *Niet-financiële verplichtingen*

318.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het sluiten van overeenkomsten met de NAM als houder van de 'oude' concessies over koop of overneming door de Staat der Nederlanden, dan wel (vanaf 1953) de verkoop aan door de Staat aan te wijzen derde, van de gewonnen aardgas in die concessies.
Periode: 1948-
Producten: Contracten
Opmerking: De verplichting het gewonnen aardgas tegen een redelijke prijs te verkopen aan de staat wordt in de concessie 'Schoonebeek' voor de eerste maal vastgelegd.
Bron: Concessies 'Schoonebeek' (1948), 'Tubbergen' (1953) e.v. Concessies, art. 8

319.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het goedkeuren van de overeenkomst inzake de verkoop van in een concessiegebied gewonnen aardolie of aardgas, dan wel van de verrekenprijs van de daaruit afgevoerde hoeveelheden.
Periode: 1965-
Opmerking: Regelingen inzake bevoegdheden met betrekking tot de verkoop van opbrengsten worden ook in concessies zelf vastgelegd.
Bron: Besluit 1967 en 1976 ex art. 12 WCP, aft. III, art. 3-22, 27; Besluit concessies koolwaterstoffen Nederlands territorium 1996, art. 2.26

320.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het bemiddelen in de totstandkoming van een winningsovereenkomst tussen twee concessiehouder of een concessiehouder en een vergunninghouder bij 'overlopende structuren' in het Nederlandse territorium.
Periode: 1970-
Producten: Overeenkomsten
Opmerking: Het gaat om een winbaar aardgas- en aardolievoorkomen, dat zich over (een deel van) twee aangrenzende concessievelden uitstrekt.
Bron: Concessie Rossum-De Lutte (1961, zoals gewijzigd in 1971), art. 5e; Regeling vergunningen en concessies delfstoffen Nederlands territorium 1996, art. 5.4

321.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het verlenen van toestemming aan de concessiehouder voor de ontginning van een mijn bij wijze van verpachting, aanbesteding of verhuring.
Periode: 1945-
Bron: Concessie 'Schoonebeek' (1948), 'Tubbergen' (1953), art. 12; Concessie 'Groningen', art. 12; Zoutconcessie Adolf van Nassau, art. 13; Bruinkoolconcessie 'Paul', Stcrt. 1959, 170, art. 11

322.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG

Handeling: Het goedkeuren van de (wijzigingen) van de statuten van de concessionarissen van olie- en gasmijnen.
Periode: 1945-
Bron: Concessie 'Schoonebeek' (1948), art. 13, 'Tubbergen' (1953); Concessie Groningen, art. 13; Concessie Adolf van Nassau, art. 14

323.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het verlenen van toestemming aan de concessiehouder voor de ontginning van zoutmijnen bij wijze van verpachting, aanbesteding of verhuring.
Periode: 1945-
Bron: - - -

324.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het bij liquidatie van de concessionaris goedkeuren van de toewijzing van concessies voor de winning van delfstoffen.
Periode: 1945-
Bron: Concessie 'Schoonebeek' (1948), art. 13, derde lid, 'Tubbergen' (1953), art. 14; Concessie Groningen, art. 13; Concessie Adolf van Nassau, art. 14

8.3.7 *Toezicht houden*

325.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het toezicht houden op een snelle en doelmatige uitvoering van de winning van delfstoffen.
Periode: 1971-
Bron: Concessie 'Rossum-De Lutte' (1961/1971), zoals gewijzigd in 1971, art. 5a; WCP.

326.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het benoemen van een regeringsvertegenwoordiger voor de drie 'oude' concessies, belast met het toezicht houden op de naleving van de concessies en van de aan de concessies voor de winning van koolwaterstoffen verbonden financiële voorschriften.
Periode: 1948/1996-
Bron: Concessie 'Schoonebeek' (1948), art. 14; 'Tubbergen' (1953), art. 15; Besluit concessies koolwaterstoffen Nederlands territorium 1996, art. 2.30; bijl. Hdtk 1996-97, 25 000 XIII (Rijksbegroting EZ), nr. 28

327.

Actor: Regeringsvertegenwoordigers
Handeling: Het namens of vanwege de minister toezicht houden op de naleving van de concessies en van de aan de concessies voor de winning van koolwaterstoffen verbonden financiële voorschriften.
Periode: 1948-
Opmerking: 1. Tot 1996 is de taak en bevoegdheid van de regeringsvertegenwoordiger vastgelegd in de concessies.
2. De handeling behelst onder meer het:
- controleren van de boeken en rapporten betreffende het winningsbedrijf van de concessiehouder;
- deelnemen aan de vergaderingen van aandeelhouders en/of raad van commissarissen van de concessiehouder, voor zover het mijnbouwkundige activiteiten in het concessiegebied betreft.
3. De regeringsvertegenwoordiger heeft uitgebreide volmachten om informatie te (doen) verzamelen.
Bron: Concessie 'Schoonebeek' (1948), art. 14; 'Tubbergen' (1953), art. 15; Besluit concessies koolwaterstoffen Nederlands territorium 1996, art. 2.30; bijl. Hdtk 1986-1987, 19 722, nr. 5, p. 7

8.3.8 *Staatsdeelneming in exploitatie*

De *tweede* overeenkomst, die voor de eerste maal in de concessie 'Groningen' (1963) bedongen werd,¹⁰⁸ betreft de staatsdeelneming in de exploitatie van de concessie. Hiertoe sluiten concessiehouder en een bedrijf, waarin de staat direct of indirect 100 % aandeelhouder is, een overeenkomst van maatschap voor de ontginning van aardgas, na 1976 ook van aardolie. De concessiehouder ontgint slechts voor rekening van die maatschap. Voor de staat treedt als *trustee* op: Energie Beheer Nederland BV (EBN), voorheen Staatsmijnen en per 1 januari 1973 DSM Aardgas BV, op. EBN is voor 40 % in de maatschappen gerechtigd.¹⁰⁹

Over het al dan niet toepassen van staatsdeelneming beslist de minister van EZ *bij* het verlenen van de concessie of *na* het verlenen van de concessie, in het laatste geval, als een (tweede) economisch winbaar voorkomen wordt gevonden. Het enige feitelijke beletsel voor niet-staatsdeelneming is het financieel nadeel dat de staat zou kunnen lijden door deel te nemen in de ontginning.

328.

Actor:	Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling:	Het goedkeuren van (wijziging of ontbinding van) samenwerkingsovereenkomsten tussen de concessiehouder en de staatsdeelnemer inzake de gezamenlijke ontginning van aardolie en aardgas in concessiegebieden.
Periode:	1963-
Opmerking:	Samenwerkingsovereenkomsten (vroeger ook wel: overeenkomsten van maatschap) komen bij of na de concessieverlening tot stand. In het eerste geval is de overeenkomst in ontwerp aan de concessie gehecht. In het tweede geval moet de minister eerst beslissen, of de maatschappij die een tweede voorkomen van olie of gas aantoont, verplicht is mee te werken aan de totstandkoming van een maatschap. Het aantonen van een tweede voorkomen moet aan de minister, aan de IGM en aan de directeur van de RGD gemeld worden. De handelingen kunnen samenvallen met de concessie-overeenkomst.
Bron:	Besluit concessie koolwaterstoffen Nederlands territorium 1996, hoofdst. 3, par. 2; Taverne, Beginselen, p. B-28; B; concessie 'Groningen', koninklijk besluit van 30 mei 1963, nr. 39

329.

Actor:	Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling:	Het sluiten van een samenwerkingsovereenkomst tussen de concessiehouder die een tweede voorkomen van aardgas of aardolie in een concessiegebied heeft aangetoond, en de staatsdeelnemer inzake de gezamenlijke winning van aardolie en aardgas in die concessie.
Periode:	1970-
Opmerking:	1. Overeenkomsten van samenwerking komen bij of na de concessieverlening tot stand. In het tweede geval moet de minister eerst beslissen, of de maatschappij die in een concessiegebied een tweede bron van olie of gas aanboort, verplicht is mee te werken aan de totstandkoming van een winningsmaatschap.

---

¹⁰⁸ Noot 108 Zie de aardgas- en aardolieconcessie aan de NAM, Stcrt. 1963, 126, sindsdien meermalen gewijzigd, art. 11. Voor het volgende: zie Mijwv 1903, zoals gewijzigd in 1996, Stb. 200, art. 8 c, en Besluit concessies koolwaterstoffen Nederlands territorium 1996.

¹⁰⁹ Noot 109 Zie verder hoofdstuk 8.

2. Vanaf 1996 is er de wettelijke regel, dat slechts indien naar redelijke schatting de staat door staatsdeelneming financieel nadeel zal kunnen lijden, afgezien kan worden van staatsdeelneming.

3. Het aantonen van een tweede voorkomen moet aan de minister, aan de IGM en aan de directeur van de RGD gemeld worden.

Bron:

Besluit concessies koolwaterstoffen Nederlands territorium 1996, art. 3.10

8.4 Opsporingsvergunningen aardolie en aardgas offshore

In de Noordzee begon de exploratie in 1961.¹¹⁰ Ook hier was de ontdekking van olie het eerste doel. Wegens mogelijke geografische overeenkomsten met het gasveld Groningen ging al snel de belangstelling uit naar het gehele Noordzeegebied ten westen van Noord-Nederland. Daar bleken ook inderdaad de meeste olie- en gasvelden voor te komen. De eerste winningsvergunning o.g.v. De in 1967 tot stand gekomen Mijnwet Continentaal Plat werd in 1971 verleend.

De mijnwetgeving m.b.t. Het Continentaal Plat maakt een onderscheid tussen verkenning en opsporing. Voor beide activiteiten is een vergunning van de minister van Economische Zaken vereist.

Een verkenningsvergunning is vereist voor het verrichten van onderzoek naar de aanwezigheid van delfstoffen zonder gebruikmaking van boringen. Hiervoor wordt vrijwel uitsluitend seismiek toegepast. De vergunning heeft een korte geldigheidsduur en geeft, anders dan de opsporings- en winningsvergunning, geen exclusief recht binnen het vergunningsgebied. Andere maatschappijen kunnen dus in hetzelfde gebied seismisch onderzoek verrichten.

Een opsporingsvergunning geeft de houder wèl het exclusieve recht met gebruikmaking van boringen naar een of meer in de vergunning vermelde delfstoffen te speuren.

De rijksoverheid beoogt de opsporingsactiviteiten te stimuleren door de werkingsduur van de vergunning beperkt te houden en door de vergunninghouder te verplichten bepaalde - tevoren aangegeven - activiteiten en uitgaven voor verkennings- en opsporingsonderzoek te doen. Heeft de onderneming zes jaar na het van kracht worden van de vergunning geen olie of gas gevonden, dan moet zij de helft van het vergunningsgebied afstaan aan het rijk. (Deze verplichte 'afstoting' is in 1996 vervallen.)

Kenmerkend voor het vergunningstelsel voor het Continentaal Plat is, dat de vergunningen in blokken en blokdelen en via een zg. Rondesysteem worden uitgeschreven. Het uitgeven van opsporingsvergunningen in rondes stimuleert het indienen van meer dan een aanvraag voor een bepaald blok(deel). Verder wijkt de procedure voor de vergunningverlening nog af van die op het vasteland, omdat het provinciaal bestuur en de Commissie van Advies inzake van Boorwerken te vrijwaren kwetsbare Gebieden (Commissie Boorwerken) er geen rol in spelen.

330.

Actor: a. Rijksgeologische Dienst
B. Staatstoezicht op de Mijnen

Handeling: Het adviseren van de minister van EZ over vergunningaanvragen voor de opsporing van aardolie en aardgas op het Continentaal Plat.

Periode: 1945-

Producten: Adviesrapporten, olie- en gasreserveberekeningen, gepubliceerd in de EZ-reeks 'Olie en gas in Nederland' en door het CBS

Bron: RGD, Jaarverslag 1948-1949, p. 13, 1967/1968, p. 13, 1994, p. 22; RGD, Jaarwerkplan 1995, pp. 8-11

331.

Actor: Mijnraad

---

¹¹⁰ Noot 110 Voor het volgende: Besluit van 27 januari 1967 ex art. 12 MCP, Stb. 24, art. II; NvT Regeling vergunningen koolwaterstoffen Continentaal Plat 1996; MEZ-1994, Olie en gas, en Montfrans, Delfstoffen, par. 2.4.

Handeling: Het, gevraagd en ongevraagd, adviseren van de minister omtrent mijnbouw-aangelegenheden, in het bijzonder over onderwerpen met betrekking tot de opsporing van delfstoffen.

Periode: 1945-1996

Opmerking: Tot 1970 gaf de Mijnraad de minister slechts gevraagd advies.

Bron: MCP, art. 16, derde lid, en art. 19, tweede lid; Staatsalmanak 1994-1995, M 21; De Maar, Energierecht, p. 106; Besluit van 12 april 1956, Stb. 139; Wet Mijnraad 1970, art. 2

332.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG

Handeling: Het beslissen over de verlening, intrekking e.d. Van verkenningsvergunningen voor aardolie en aardgas in het Continentaal Plat.

Periode: 1965-

Opmerking: De normale geldigheidsduur is 6 maanden.

Bron: EZ, Opsporingsvergunningen, p. 49

333.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG

Handeling: Het beslissen over de verlening, beperking, intrekking e.d. Van opsporingsvergunningen voor aardolie en aardgas in het Continentaal Plat.

Periode: 1965-

Producten: Beschikkingen o.b.v. Aanvragen met bijlagen, o.m. Werkprogramma, raming reserves, financiële gegevens en adviezen

Opmerking: 1. Met 'beperking' wordt de beperking van het vergunningsgebied bedoeld. De beschikking wordt in de Staatscourant geplaatst. De vergunning is aanvankelijk 15 jaar geldig, en vanaf 1976 10 jaar geldig; vanaf 1996 wordt de duur per vergunning vastgesteld.

2. Voorschriften inzake de wijze van aanvraag van een vergunning en de daarbij te overleggen gegevens zijn in Besluit aanvragen vergunningen en ontheffingen MCP, Stb. 1967, 75, en vanaf 1996 in de Regeling vergunningen koolwaterstoffen CP 1996 vastgesteld.

3. Uitslag en bijzonderheden omtrent de toewijzingsronden worden door EZ/EOG gepubliceerd.

Bron: Mijnwet Continentaal Plat 1965, art. 2-21; Besluit 1967 en 1976 ex art. 12 MCP, art. II, art. 2, 19, 21; nvt Besluit vergunningen koolwaterstoffen Continentaal Plat 1996, I, par. 2; Besluit aanvragen vergunningen, art. 5-6 en bijl.

334.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG

Handeling: Het, in overeenstemming met de minister van Onderwijs en Wetenschappen, t.b.v. Zuiver wetenschappelijk onderzoek beslissen over de verlening, intrekking e.d. Van ontheffingen van de verplichting met een vergunning verkennings- of opsporingsonderzoek naar aardolie en aardgas in het Continentaal Plat te verrichten, dan wel van de werkverplichting het verkennings- of opsporingsonderzoek daadwerkelijk uit te voeren.

Periode: 1965-

Bron: Mijnwet Continentaal Plat 1965, art. 2, tweede lid; Besluit 1976, Stb. 102, art. 8; Taverne, Beginselen, p. B-34

335.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het voorbereiden van een machtigingswet waarbij de staat of een staatsdeelnemer gemachtigd wordt zelfstandig opsporingsonderzoek op het Continentaal Plat te verrichten.
Periode: 1996-
Opmerking: In de praktijk is dit tot dusverre nooit gebeurd. De staatsonderneming neemt in winningsvergunninggebieden samen met de partner in de samenwerkingsovereenkomst deel in de exploratie.
Bron: MCP, art. 4; Taverne, Beginselen, p. B-35; inl. Mw. Mr.ir. C.M.M. Weisenborn (DGE/EOG), 27 augustus 1996

336.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het vaststellen en invorderen van een jaarlijks oppervlakterecht en een eenmalige bonus, berekend naar het oppervlakte van het vergunninggebied voor de opsporing van olie en gas op het Continentaal Plat.
Periode: 1965-
Producten: Beschikkingen naar aanleiding van aangegeven opgaven en registraties van de vergunninghouder
Opmerking: De bonus wordt gegeven bij het van kracht worden van vergunningen verleend anders dan op grond van art. 13, eerste lid van de wet.
Bron: Mijnwet Continentaal Plat 1965, art. 8 en 10, derde lid, sub a; Besluit 1967 en 1976 ex art. 12 MCP, art. II, art. 4-5; Besluit vergunningen koolwaterstoffen Continentaal Plat 1996, art. 2.2-2.3

337.

Actor: a. Minister van Defensie (tot 1996)
B. Minister van V&W (vanaf 1996)
Handeling: Het vaststellen en invorderen van vergoedingen van kosten voor betonningen ter beveiliging van de scheepvaart en mijnbouwinstallaties bij de opsporing of winning van delfstoffen op het Continentaal Plat.
Periode: 1965-
Bron: Mijnwet Continentaal Plat 1965, gewijzigd 1996, art. 10; Besluit 1967 en 1976 ex art. 12 MCP, art. II, art. 6; Besluit vergunningen koolwaterstoffen Continentaal Plat 1996, art. 3.3

338.

Actor: Staatstoezicht op de Mijnen
Handeling: Het toezicht houden op het daadwerkelijk uitvoeren door een houder van een opsporingsvergunning van het verkenningsonderzoek.
Periode: 1967-
Opmerking: De vergunninghouder moet een jaarlijkse specificatie indienen van zijn uitgaven.
Bron: Besluiten ex art. 12 MCP 1967 en 1976, art. II, art. 10

339.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het aan de hand van het desbetreffende werkprogramma toezicht houden op het daadwerkelijk uitvoeren door een houder van een opsporingsvergunning van het opsporingsonderzoek.
Periode: 1967-

Opmerking: De vergunninghouder moet een jaarlijkse specificatie indienen van zijn uitgaven.
Bron: Besluiten ex art. 12 MCP 1967 en 1976, art. II, art. 10

340.

Actor: Staatstoezicht op de Mijnen

Handeling: Het opmaken van processen-verbaal van aantoning van aardolie- of aardgasvoorkomens op het Continentaal Plat.

Periode: 1965-

Opmerking: De vergunninghouder is verplicht nieuwe aantoningen van aardolie of aardgasvelden aan de minister van EZ, sodm en RGD te melden.

Bron: sodm, Jaarverslag IGM 1994, p. 12; Besluit 1967 en 1976 ex art. 12 MCP, art. II, art. 13

341.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG

Handeling: Het beoordelen van gegevens over de aantoning van aardolie- of aardgasvoorkomens op het Continentaal Plat.

Periode: 1965-

Bron: Besluit 1967 ex art. 12 MCP, art. II, art. 13

8.5 Winningsvergunningen aardolie en aardgas off-shore

Sinds 1975, respectievelijk 1982 wordt er op het Nederlandse deel van het Continentaal Plat aardgas en aardolie gewonnen.

In de vorige paragraaf zijn verschillende aspecten van de winning van delfstoffen op het vasteland behandeld (zie ook hoofdstuk wettelijk kader).¹¹¹

Met betrekking tot de vergunningverlening voor de winning van delfstoffen op het Continentaal Plat, wijken de regels van de Mijnwet Continentaal Plat in menig opzicht af van onshore regime:

- de winningsvergunning wordt in de regel verleend aan de houder van een opsporingsvergunning, indien deze heeft aangetoond dat de opgespoorde delfstof in een economisch winbare hoeveelheid voorkomt;
- als bijkomende voorwaarde wordt een garantiestelling voor de kosten van het verwijderen van mijnbouwinstallaties verlangd;
- nadere regels t.a.v. De voorschriften en beperkingen die in de vergunningen gesteld kunnen worden, zijn in twee amvb's, van 1967 en 1976, uitgewerkt;
- Omdat de minister over de vergunning beslist, en niet de Kroon, en tot 1996 ook Gedeputeerde Staten geen rol in de procedure spelen, is de vergunningsprocedure eenvoudiger dan de procedure voor de concessieverlening op het vasteland. Er moet na 1996 echter wel aan milieuregels en de toepassing van internationale verdragen worden gedacht.
- In de praktijk wordt deze vergunning dan ook bij het sluiten van de concessie verleend.

De Nederlandse staat is via staatsdeelneming bij de exploitatie van aardgas en aardolie voorkomend op het Continentaal Plat, betrokken. Bij de winning van aardolie is dit pas vanaf 1976 het geval.¹¹²

Krachtens de Mijnwet Continentaal Plat is de vergunninghouder verplicht mee te werken aan de oprichting van een vennootschap met beperkte aansprakelijkheid. De vergunninghouder en de staatsdeelnemer (tegenwoordig EBN) participeren voor 60 %, resp. 40 % in deze winningsvennootschap. Onder de werking van het koninklijk besluit van 1976 tot de wetwijziging van 1996 was de deelneming van de staat 50 %. De vennootschap heeft ten doel "het voor rekening van aandeelhouders [vergunninghouder en EBN] doen winnen van aardgas en aardolie uit voorkomens" in een vergunningsgebied.

Meestal kiezen de twee aandeelhouders voor de constructie van een zg. 'Cost company', waarbij de beide aandeelhouders voor hun aandeel bijdragen in de kosten en voor hun aandeel gerechtigd zijn in de tot stand gebrachte werken en de opbrengsten uit de winning en bovendien vrij zijn in de afzet van de delfstoffen. Hiermee worden nadelige fiscale gevolgen voor de vergunninghouder voorkomen.

De vergunninghouder, de op te richten vennootschap en EBN sluiten bovendien een overeenkomst van samenwerking over de wederzijdse rechten en plichten.

Per 1 januari 1996 waren er 36 winningsvergunningen verstrekt.

Noot 111 Voor het volgende, zie Taverne, Beginselen, pp. B-33-45.

Noot 112 Voor het volgende zie b.v. Besluit vergunningen koolwaterstoffen Continentaal Plat 1996, met NvT, en de overeenkomst van samenwerking K4b en de concept-statuten van de K4b/K5a Groep BV (1993).

8.5.1 *Advisering*

342.

Actor: Rijksgeologische Dienst en Staatstoezicht op de Mijnen
Handeling: Het adviseren van de minister van EZ over vergunningaanvragen voor de winning van aardolie en aardgas op het Continentaal Plat.
Periode: 1945-
Producten: Adviesrapporten
Bron: RGD, Jaarverslag 1948-1949, p. 13, 1967/1968, p. 13, 1994, p. 22; RGD, Jaarwerkplan 1995, pp. 8-11

343.

Actor: Mijnraad
Handeling: Het, gevraagd en ongevraagd, adviseren van de minister omtrent mijnbouw-aangelegenheden, in het bijzonder over onderwerpen met betrekking tot de winning van delfstoffen.
Periode: 1945-1996
Opmerking: Tot 1970 gaf de Mijnraad de minister slechts gevraagd advies.
Bron: MCP, art. 16, derde lid, en art. 19, tweede lid; Staatsalmanak 1994-1995, M 21; De Maar, Energierecht, p. 106; Besluit van 12 april 1956, Stb. 139; Wet Mijnraad 1970, art. 2

8.5.2 Vergunningverlening

De Markham-winningsvergunningen wijken enigszins af van de 'gewone' winningsvergunningen die o.g.v. De Mijnwet worden verleend (zie Wet goedkeuring en uitvoering Markham-overeenkomst, Stb. 1993, 690).

344.

- Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
- Handeling: Het beslissen over de verlening, wijziging, verlenging, overdracht of intrekking van winningsvergunningen voor aardolie of aardgas op het Continentaal Plat.
- Periode: 1965-
- Advieskader: RGD, sodm, EBN, Mijnraad
- Producten: Beschikkingen, o.b.v. Aanvragen met bijlagen, borgstellingsovereenkomsten, adviesrapporten
- Opmerking: 1. Onderdeel van de procedure tot ca. 1992 kan zijn, dat aan de aanvrager een 'letter of intent' wordt gegeven, hetgeen wil zeggen dat aan een aanvrager een winningsvergunning wordt toegezegd, mits hij eerst een opruimingsverklaring en een overeenkomst van samenwerking getekend heeft.
2. Voorschriften inzake de wijze van aanvragen van een vergunning en de daarbij te overleggen gegevens zijn in Besluit aanvragen vergunningen en ontheffingen MCP, Stb. 1967, 75, vanaf 1996 ook in de Regeling vergunningen koolwaterstoffen Continentaal Plat 1996 vastgesteld.
3. De beschikking wordt, na aanvaarding en zekerheidsstellingen door de vergunninghouders voor opruimingskosten, in de Staatscourant geplaatst en zodoende van kracht. Voor 1996 moesten ook zekerheden worden gesteld ten aanzien van financiële verplichtingen.
4. De vergunning is 40 jaar geldig (vanaf 1996 wordt de duur per vergunning vastgesteld); de borgstellingsovereenkomst onder 2a blijft 10 jaar langer van kracht dan de vergunning; de garantieverklaring onder 2b blijft van kracht voor zolang en voor zover de opruiming van de mijnbouwinstallaties nog niet is voltooid.
5. De vergunning kan slechts op verzoek van de houder gewijzigd worden.
6. De vergunninghouder heeft een werkverplichting en kan door de minister van Economische Zaken verplicht worden de benodigde controlegegevens aan deze te verstrekken.
7. Het kabinet heeft de bevoegdheid om in uitzonderlijke omstandigheden dergelijke vergunningen op te schorten of in te trekken op grond van regels in de Wet Milieubeheer. Deze (theoretische) probleemstelling, die betrekking heeft op elke in Nederland werkzame inrichting, wordt behandeld in het institutioneel onderzoek dat betrekking heeft op milieubeheer.
- Bron: Mijnwet Continentaal Plat 1965, art. 2-21; inl. Mw. Mr.ir. C.M.M. Weisenborn (DGE/EOG), 27 augustus 1996; Besluit 1967 ex art. 12 MCP, art. III, 23 en 30, art. IV, art. 7; winningsvergunning blokdelen K4b en K5a voor Elf Petroland BV c.s., 29 april 1993, E/EOG/MW 9308580 en bijlagen; nvt Besluit vergunningen koolwaterstoffen Continentaal Plat 1996, I, par. 2

345.

- Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
- Handeling: Het beslissen over de verlening, intrekking e.d. Van ontheffingen van de verplichting met een vergunning aardolie of aardgas in het Continentaal Plat te winnen.

Periode: 1965-

Opmerking: De ontheffing wordt, in overeenstemming met de minister van Onderwijs en Wetenschappen, verleend t.b.v. Zuiver wetenschappelijk onderzoek of t.b.v. Onderzoekingen die geen verkennings- of opsporingsonderzoekingen zijn.

Bron: Mijnwet Continentaal Plat 1965, art. 2, tweede en derde lid; Besluit 1976, Stb. 102, art. II, art. 8; Taverne, Beginselen, p. B-34

8.5.3 Financiële verplichtingen

NB. Voor het toezicht op de meetapparatuur voor het meten van de gewonnen koolwaterstoffen, zie hoofdstuk 12, par. 3.1.

346.

Actor: Minister van Defensie
Handeling: Het vaststellen en invorderen van vergoedingen van kosten voor betonningen ter beveiliging van de scheepvaart en van de mijnbouwinstallaties bij de winning van delfstoffen op het Continentaal Plat.
Periode: 1965-
Bron: Mijwvwt Continentaal Plat 1965, art. 10; Besluit 1967 ex art. 12 MCP, art. III, art. 2

347.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het vaststellen en van de vergunninghouder invorderen van een eenmalige bonus, berekend naar het oppervlakte van het vergunningsgebied voor de winning van aardolie en aardgas op het Continentaal Plat.
Periode: 1967-
Producten: Beschikkingen naar aanleiding van aangegeven opgaven en registraties van de vergunninghouder
Opmerking: De bonus wordt geheven bij het van kracht worden van vergunningen verleend anders dan op grond van art. 13, eerste lid van de wet. Op het Nederlandse territorium bestaat er geen bonus.
Bron: Mijwvwt Continentaal Plat 1965, art. 10, derde lid; Besluit 1967 ex art. 12 MCP, art. VIII, art. 1; Taverne, Beginselen, p. B-35; Besluit vergunningen koolwaterstoffen Continentaal Plat 1996, art. 3.30

348.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het jaarlijks vaststellen en van de vergunninghouder invorderen van een oppervlakte-recht, berekend naar het oppervlakte van het vergunningsgebied voor de winning van aardolie en aardgas op het Continentaal Plat.
Periode: 1965-
Producten: Beschikkingen naar aanleiding van aangegeven opgaven en registraties van de vergunninghouder
Bron: Mijwvwt Continentaal Plat 1965, gewijzigd 1996, art. 8; Besluit 1967 ex art. 12 MCP, art. III, art. 1; Taverne, Beginselen, p. B-35; Besluit vergunningen koolwaterstoffen Continentaal Plat 1996, art. 3.2

349.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het jaarlijks vaststellen en van de vergunninghouder invorderen van de cijns, berekend naar de waarde der gewonnen en afgevoerde delfstoffen in een vergunningsgebied van het Continentaal Plat.
Periode: 1965-
Producten: Beschikkingen naar aanleiding van aangegeven opgaven, metingen en registraties van de vergunninghouder

- Opmerking: De cijns wordt berekend als een percentage van de gewonnen en afgeleverde delfstoffen.
- Bron: Mijnwet Continentaal Plat 1965, gewijzigd 1996, art. 11, eerste lid sub a en b; Besluit 1967 ex art. 12 MCP, art. III, art. 3-22, 27; Besluit vergunningen koolwaterstoffen Continentaal Plat 1996, art. 3.4 t/m 3.23
- 350.
- Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
- Handeling: Het, samen met de minister van Financiën, jaarlijks vaststellen en van de vergunninghouder invorderen van het winstaandeel, berekend naar de met en door de winning behaalde winst in een vergunningsgebied van het Continentaal Plat.
- Periode: 1965-
- Producten: Beschikkingen naar aanleiding van aangegeven opgaven, resultatenrekeningen, metingen en registraties van de concessiehouder
- Opmerking: 1. Het winstaandeel bedraagt 50 of 70% van het voordelig saldo van de resultatenrekening over één boekjaar. Het wordt verrekend met de verrekenbare inkomsten- en vennootschapsbelasting.
- Bron: Mijnwet Continentaal Plat 1965, gewijzigd 1996, art. 11, eerste lid sub a en b; Besluit 1967 ex art. 12 MCP, art. III, art. 3-22, 27; Besluit vergunningen koolwaterstoffen Continentaal Plat 1996, art. 3.4 t/m 3.23
- 351.
- Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
- Handeling: Het goedkeuren van de overeenkomst inzake de verkoop van in een vergunninggebied op het Continentaal Plat gewonnen aardolie of aardgas, dan wel van de verrekenprijs van de daaruit afgevoerde hoeveelheden.
- Periode: 1965-
- Bron: Besluit 1967 en 1976 ex art. 12 MCP, art. III, art. 3-22, 27; Besluit vergunningen koolwaterstoffen Continentaal Plat 1996, art. 3.26; nvt, art. 5.2
- 352.
- Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
- Handeling: Het verlenen van ontheffing van de verplichting voor de vergunninghouder eigenaar te zijn van in het vergunningsgebied gelegen productieputten en daarbij behorende productie-installaties.
- Periode: 1970-
- Bron: Besluit ex art. 12 MCP, art. III, art. 29; Regeling vergunningen koolwaterstoffen Continentaal Plat 1996, art. 5.1 jo. Art. 5.5

8.5.4 *Staatsdeelneming*

353.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het goedkeuren van (wijzigingen van) de overeenkomst van samenwerking tussen vergunninghouder(s) en winningsvennootschap inzake de winning van aardolie en aardgas.
Periode: 1970-
Opmerking: De samenwerking kan reeds vanaf 1967 de vorm van een cost-companyconstructie hebben.
Bron: Besluit 1976 ex art. 12 MCP, art. IV en VI; Besluit vergunningen koolwaterstoffen Continentaal Plat 1996, art. 4.2. En 4.11 en nvt I, par. 3.2

354.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het goedkeuren van (wijzigingen van) de overeenkomst van samenwerking op basis van een cost-company constructie tussen vergunninghouder(s), winningsvennootschap en EBN inzake de winning van aardolie en aardgas.
Periode: 1970-
Opmerking: Volgens de nvt bij het Besluit 1996 draagt de winningsvennootschap de positie die haar op grond van art. 4.2, eerste lid, sub b, toekomt als het ware over aan haar aandeelhouders.
Bron: Besluit 1976 ex art. 12 MCP, art. IV en VI; Besluit vergunningen koolwaterstoffen Continentaal Plat 1996, art. 4.2. En 4.11 en nvt I, par. 3.2, en II, par. 3

355.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG
Handeling: Het na vergunningverlening beslissen over de medewerking van een vergunninghouder die een tweede voorkomen van aardgas of aardolie in een vergunninggebied aantoot, aan de oprichting van een exploitatiebedrijf waarin ook de staat of een staatsdeelneming deelneemt.
Periode: 1970-
Opmerking: 1. Overeenkomsten van samenwerking komen bij of na de vergunningverlening tot stand. In het tweede geval moet de minister eerst beslissen, of de maatschappij die in een vergunninggebied een tweede voorkomen van olie of gas aantoot, verplicht is mee te werken aan de totstandkoming van een winningsvennootschap.
2. Vanaf 1996 is er de wettelijke regel, dat slechts indien naar redelijke schatting de staat door staatsdeelneming financieel nadeel zal kunnen lijden, afgezien kan worden van staatsdeelneming.
3. Het aantonen van een tweede voorkomen moet aan de minister, aan de IGM en aan de directeur van de RGD gemeld worden.
Bron: MCP, art. 11, tweede lid, sub a; Taverne, Beginselen, p. B-41; Besluit 1967 ex art. 12 MCP, art. VIII, art. V, eerste lid; Besluit vergunningen koolwaterstoffen Continentaal Plat 1996, art. 4.11

356.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG

Handeling: Het goedkeuren van de ontbinding van de winningsvennootschap voor aardolie of aardgas in het vergunninggebied in het Continentaal Plat, dan wel het goedkeuren van de wijziging der statuten van die vennootschap.

Periode: 1970-

Bron: Besluit 1967 en 1976 ex art. 12 MCP, art. IV-VII; winningsvergunning blok K4B en K5A: overeenkomst van samenwerking, 1993; Besluit vergunningen koolwaterstoffen Continentaal Plat 1996, art. 4.2 en 4.3

357.

Actor: Minister van Economische Zaken/DGE/EOG

Handeling: Het bemiddelen in de totstandkoming van een winningsovereenkomst tussen twee vergunninghouders bij 'overlopende structuren' in het Nederlandse deel van het Continentaal Plat.

Periode: 1970-

Bron: MCP, art. 12; Besluit ex art. 12 MCP, art. III, art. 28; Besluit vergunningen koolwaterstoffen Continentaal Plat 1996, art. 5.4